

THOMAS HARRIS

Nu in de boekhandel als

HANNIBAL ONTWAAKT

Straks in de bioscoop als

HANNIBAL RISING

Van Thomas Harris zijn verschenen

Zwarte zondag*

Rode draak (Red Dragon)*

De schreeuw van het lam (The Silence of the Lambs)*

Hannibal*

De Hannibal Lecter Omnibus (Red Dragon, De schreeuw van het lam *en* Hannibal)

Hannibal ontwaakt

*In Poema-pocket verschenen

THOMAS HARRIS

HANNIBAL ONTWAAKT

UITGEVERIJ LUITINGH

© 2006 Yazoo Fabrications, Inc.

© 2007 Nederlandse vertaling Uitgeverij Luitingh ~ SijthoffB.V., Amsterdam Alle rechten
voorbehouden Oorspronkelijke titel: *Hannibal Rising* Vertaling: Henny van Gulik en Ingrid Thóth
Omslagontwerp: Edd, Amsterdam Omslagfotografie: Corbis

ISBN 978 90 245 5570 3 NUR 331

www.boekenwereld.com

PROLOOG

De deur van dr. Hannibal Lecters geheugenpaleis bevindt zich in de duisternis die de kern vormt van zijn geest, en de klink kan men slechts op de tast vinden. Deze zonderlinge ingang geeft toegang tot immense, helder verlichte, vroegbarokke ruimten, en gangen en vertrekken die in aantal en verscheidenheid die van het Topkapimuseum naar de kroon steken.

Overall zijn tentoonstellingen, ruim van opzet en uitstekend belicht, elk verbonden met herinneringen die weer naar andere herinneringen leiden, als een meetkundige reeks.

Ruimten gewijd aan Hannibal Lecters vroegste jaren onderscheiden zich van de andere archieven door hun onvolledigheid. Sommige bieden statische taferelen, fragmentarisch, als beschilderde Attische potscherven die worden bijeengehouden met onbeschilderd gips. Andere zalen bevatten geluid en beweging, reusachtige slangen die worstelen en kronkelen in de duisternis, die nu en dan wordt doorbroken door een lichtflits. Smeekbeden en gegil vullen sommige ruimten die Hannibal zelf niet kan betreden. Maar het gegil weergalmt niet door de gangen, en desgewenst is er muziek.

Het paleis is een bouwwerk waaraan Hannibal in het begin van zijn studiejaren is begonnen. Tijdens zijn jaren van opsluiting heeft hij zijn paleis verfraaid en uitgebreid, en gedurende de lange periodes waarin gevangenvaarders hem zijn boeken onthielden, hebben de daarbinnen bewaarde kostbaarheden hem staande gehouden.

Laten we nu samen de broeierige duisternis van zijn geest aftasten, op zoek naar de klink. Als we die gevonden hebben, kiezen we voor muziek in de gangen en gaan we, zonder naar links of rechts te kijken, naar de Zaal van het Begin, waar het tentoongestelde uiterst fragmentarisch is.

We zullen daaraan toevoegen wat we elders te weten zijn gekomen, uit oorlogsdocumentatie, politierapporten en -verhoren, uit stille forensische getuigenissen en uit de houding waarin we de doden aantreffen. Robert Lecters brieven, recentelijk aan het licht gekomen, kunnen ons helpen bij

het beoordelen van de belangrijkste feiten over Hannibal, die vrijelijk datums veranderde om het wettig gezag en zijn kroniekschrijvers in verwarring te brengen. Al doende kunnen we toekijken terwijl het innerlijke monster zich afwendt van de moederborst en tegen de wind optornend de wereld betreedt.

EEN

Dit is het eerste

Wat ik heb begrepen:

Tijd is de echo van een bijl

Diep in een woud.

PHILIP LARKIN

1

Hannibal de Meedogenloze (1365-1428) bouwde Kasteel Lecter in vijf jaar tijd, met gebruikmaking van de soldaten die hij bij de slag bij Zalgiris had gevangengenomen, als arbeidskracht. Op de eerste dag dat zijn vaandel boven op de voltooide torens wapperde, verzamelde hij de gevangenen in de moestuin en besteeg hij zijn galg om de mannen toe te spreken. Hij gaf de mannen hun vrijheid terug, precies zoals hij had beloofd. Velen kozen ervoor in zijn dienst te blijven vanwege de kwaliteit van het door hem verstrekte voedsel.

Vijfhonderd jaar later stond Hannibal Lecter, acht jaar oud en de achtste van die naam, met zijn kleine zusje Mischa in de moestuin. Ze wierpen stukjes brood naar de zwarte zwanen in het donkere water van de slotgracht. Mischa hield zich stevig vast aan Hannibals hand om zich staande te houden, en bij verscheidene pogingen kwam het door haar geworpen brood niet eens in de slotgracht terecht. Grote karpers brachten de plompenbladeren in beweging en deden de libellen opvliegen.

Opeens kwam de alfazwaan het water uit en rende op zijn korte poten, blazend op de kinderen af. De zwaan kende Hannibal al zijn hele leven, maar toch viel hij aan; zijn gespreide zwarte vleugels onttrokken een deel van de hemel aan het zicht.

‘O, Anniba!’ zei Mischa en ze kroop weg achter Hannibals been.

Hannibal hief zijn armen tot op schouderhoogte zoals zijn vader hem had geleerd, zijn bereik vergroot door de wilgentakken die hij in zijn handen hield. De zwaan bleef staan, bekeek Hannibals grotere vleugelspanwijdte en ging terug naar het water om te eten.

‘Het is elke dag hetzelfde liedje,’ zei Hannibal tegen de vogel. Maar vandaag was niet zoals elke dag en hij vroeg zich af waar de zwanen een goed heenkomen zouden kunnen zoeken.

Mischa liet in haar opwinding het brood op de vochtige grond vallen. Toen Hannibal zich bukte om haar te helpen, smeerde ze met haar stervormige handje een kloddertje modder op zijn neus. Hij smeerde een kloddertje modder op haar neus en toen ze naar hun spiegelbeeld in de slotgracht keken, moesten ze allebei lachen.

De kinderen voelden drie harde dreunen in de grond en het water huiverde, zodat hun weerspiegeling vervaagde. Het geluid van verre explosies rolde over de velden. Hannibal tilde zijn zusje op en rende naar het kasteel.

De jachtwagen stond op de binnenplaats, bespannen met Cesar, het grote trekpaard. Berndt in zijn stalknechtenvoorschoot en de huisknecht Lothar laadden drie kleine kisten in de laadbak van de wagen. Kok kwam naar buiten met een lunchpakket.

‘Jongeheer Lecter, mevrouw wacht op u in haar kamer,’ zei Kok.

Hannibal vertrouwde Mischa toe aan de kinderjuffrouw, Juf, en rende de uitgesleten treden op.

Hannibal was dol op de kamer van zijn moeder met zijn vele geuren, de in het houtwerk uitgesneden gezichten en het beschilderde plafond. Mevrouw Lecter was van vaderszijde een Sforza en van moederszijde een Visconti en ze had de kamer uit Milaan meegebracht.

Ze was opgewonden en haar heldere kastanjebruine ogen weerkaatsten het licht in roodachtige schitteringen. Hannibal hield een kistje vast terwijl zijn moeder op de lippen van een engeltje in het lijstwerk drukte, waardoor een verborgen kastje openging. Ze legde haar juwelen in het kistje en ook een stapeltje gebundelde brieven; er was niet genoeg ruimte voor alle brieven.

Hannibal vond dat ze leek op de camee met het portret van haar grootmoeder, die net in het kistje viel.

Wolken geschilderd op het plafond. Toen hij ah baby aan de borst lag en zijn ogen opendeed, vormden de borsten van zijn moeder één geheel met de wolken. De gewaarwording van de randen van haar blouse tegen zijn gezicht. Ook de min - haar gouden kruisje glansde als zonlicht tussen wonderbaarlijke wolken en drukte tegen zijn wang wanneer ze hem in haar armen hield. Dan wreef ze over de moet van het kruisje op zijn huid om te zorgen dat die verdween voor mevrouw hem zou zien.

Zijn vader verscheen in de deuropening, zijn armen vol ordners.

‘Simonetta, we moeten gaan.’

Het babyinnen was ingepakt in Mischa’s koperen kinderbadje en mevrouw zette het kistje daartussen. Ze liet haar blik door de kamer gaan, pakte een schilderijtje van Venetië van een standaard op het dressoir, bekeek het even en gaf het toen aan Hannibal.

‘Breng dit naar Kok. Pak het vast aan de lijst.’ Ze glimlachte tegen hem.
‘Maak geen vlekken op de achterkant.’

Lothar droeg het kinderbadje naar de wagen op de binnenplaats, waar Mischa steeds onrustiger werd door alle drukte om haar heen.

Hannibal tilde Mischa op zodat ze Cesars snuit kon aaien. Ze maakte van de gelegenheid gebruik om een paar kneepjes in de neus van het paard te geven om te zien of die als een toeter werkte. Hannibal pakte een handvol graankorrels en strooide ze op de grond uit in de vorm van een M. De duiven doken eropaf en vormden op de grond een M van levende vogels. Hannibal tekende met zijn vinger de letter in Mischa’s handpalm. Ze was al bijna drie jaar en hij had de hoop zo goed als opgegeven dat ze ooit zou leren lezen. ‘De M van Mischa!’ zei hij. Ze rende lachend naar de duiven en ze vlogen rondom haar op, cirkelden rond de torens en streken neer in de klokkentoren.

Kok, een grote man in witte kokskledij, kwam naar buiten met nog meer proviand. Het paard hield Kok angstvallig in de gaten; ook zijn gespitste oor draaide mee. Toen Cesar nog een veulen was, had Kok hem een aantal

keren uit de moestuin verjaagd, vloekend en met een bezem op zijn achterwerk slaand.

‘Ik blijf wel om je te helpen de keukenspullen in te laden,’ zei meester Jakov tegen Kok.

‘Ga met de jongen mee,’ zei Kok.

Graaf Lecter tilde Mischa in de wagen en Hannibal sloeg zijn armen om haar heen. Graaf Lecter legde zijn hand onder Hannibals kin. Verrast door het trillen van zijn vaders hand keek Hannibal graaf Lecter aandachtig aan.

‘Drie vliegtuigen hebben de spoorwegemplacements gebombardeerd. Volgens kolonel Timka hebben we nog op zijn minst een week, als ze al helemaal tot hier doordringen, en dan zal er strijd worden gevoerd langs de hoofdwegen. In het jachthuis zijn we veilig.’

Het was de tweede dag van operatie Barbarossa, Hitlers bliksemsnelle veldtocht dwars door Oost-Europa op weg naar Rusland.

Berndt liep voor de wagen uit en hakte ter bescherming van het hoofd van het paard met een Zwitserse bijl de takken weg die over het bospad uitstaken.

Meester Jakov volgde op een merrie, zijn zadeltassen vol boeken. Hij was geen geoefend ruiter en klemde zijn armen om de paardenhals om onder de takken door te duiken. Soms, als het pad steil was, steeg hij af en zwoegde hij te voet voort met Lothar en Berndt en graaf Lecter zelf. Achter hen zwiepten de takken terug en sloten het pad weer af. Hannibal rook de onder de wielen gekneusde bladeren en het warme haar van Mischa, die op zijn schoot zat, onder zijn kin. Hij keek naar de Duitse bommenwerpers, die hoog overvlogen. Hun dampsporen vormden een notenbalk en Hannibal neuriede voor zijn zusje de noten die de zwarte wolkjes van het luchtafweergeschut in de hemel maakten. Het wijsje beviel haar niet.

‘Nee,’ zei Mischa. ‘Anniba, zing “Das Männlein”!’ En samen zongen ze over het geheimzinnige kleine mannetje in het bos; Juf zong mee in de schommelende wagen en meester Jakov vanuit het zadel, al zong hij niet graag in het Duits.

Ein Männlein steht im Walde ganz still und stumm, Es hat von lauter Purpur ein Mantlein um.

Sagt, wer mag das Mantlein sein.

Das da steht im Wald allein Mit dem purpurroten Mantlein...

Na twee zware uren bereikten ze een open plek onder het hoge bladerdak van het woud.

Het jachthuis was in de loop van ruim driehonderd jaar geleidelijk van een primitieve boshut in een gerieflijk onderkomen veranderd. Het huis was voor een deel in vakwerk uitgevoerd en had een puntdak zodat de sneeuw er niet op bleef liggen. Er was een kleine schuur met twee paardenboxen en een slaapverblijf, en achter het jachthuis stond een victoriaans privaathuisje, verfraaid met houtsnijwerk, het dak net zichtbaar boven de afscherpende heg.

In de fundering van het jachthuis zijn nog altijd de stenen van een altaar te zien, gebouwd in de duistere middeleeuwen door een volk dat de grasslang vereerde.

Hannibal zag nu hoe een grasslang dat aloude oord ontvluchtte terwijl Lothar de woekerende ranken terugsnoeide zodat Juf de ramen kon openzetten.

Graaf Lecter streelde het grote paard terwijl het uit de puttemmer dronk. 'Tegen de tijd dat jij terug bent, zal Kok de keukenspullen hebben ingepakt, Berndt. Cesar kan de nacht in zijn eigen stal doorbrengen. Jij en Kok gaan bij het krieken van de dag op weg, niet later. Ik wil dat jullie tegen de ochtend op veilige afstand van het kasteel zijn.'

Vladis Grutas betrad de binnenplaats van Kasteel Lecter met zijn vriendelijkste uitdrukking op zijn gezicht, terwijl hij de ramen nauwkeurig afspeurde met zijn blik. Hij zwaaide en riep: 'Hallo!'

Grutas was een tengere man, vuilblond, in burgerkleding, met ogen zo licht en blauw dat het net schijfjes van de lege hemel waren. Hij riep: 'Hallo, volk?' Toen er geen reactie kwam, liep hij door de keukeningang naar binnen. In de keuken trof hij kisten met voedselvoorraden aan. Hij stopte snel koffie en suiker in zijn rugzak. De kelderdeur stond open. Hij keek langs de lange trap naar beneden en zag licht.

Het hol van een ander schepsel ongenood betreden is het oudste taboe. Bij bepaalde perversen brengt het naar binnen glijpen het verstijvende gevoel van opwinding teweeg, zoals nu bij Grutas.

Hij liep de trap af naar de koele lucht van de gewelfde kerkers van het kasteel. Hij tuurde onder een boog door en zag dat het ijzeren traliewerk waarmee de wijnkelder werd afgesloten, openstond.

Een ritselend geluid. Grutas zag van etiketten voorziene wijnrekken, van de vloer tot aan het plafond, gevuld met flessen, en de grote schaduw van de kok, die werkend bij het licht van twee lantaarns door het vertrek heen en weer liep. Op de proeftafel midden in het vertrek lagen vierkante ingepakte pakjes met daarnaast een klein schilderijtje in een barokke lijst.

Grutas liet zijn tanden zien toen het omvangrijke lijf van de kok in zijn gezichtsveld verscheen. De kok stond met zijn brede rug naar de deur terwijl hij zich over de tafel boog. Geritsel van papier.

Grutas drukte zich in de schaduw van de trap plat tegen de muur.

Kok wikkelde het schilderijtje in papier en bond het vast met keukentouw, net als de andere pakjes. Terwijl hij in zijn ene hand een lantaarn vasthield, trok hij met de andere aan een ijzeren kroonluchter die boven de proeftafel hing. Met een klik zwaaide achter in de wijnkelder het ene uiteinde van een wijnrek een paar centimeter bij de muur vandaan. De scharnieren kreunden toen Kok het rek naar zich toetrok. Achter het rek was een deur.

Kok liep de verborgen kamer achter de wijnkelder binnen en hing een van zijn lantaarns daar op. Toen bracht hij de pakjes naar binnen.

Terwijl Kok met zijn rug naar de deur het wijnrek op zijn plaats schoof, liep Grutas de trap weer op. Hij hoorde hoe buiten een schot werd afgevuurd en toen klonk de stem van de kok van beneden.

‘Wie is daar?’

Kok kwam hem achterna, snel voor een man van zijn omvang.

‘Staan blijven! Je had hier helemaal niet mogen komen.’

Grutas rende de keuken door en de binnenplaats op, met zijn arm zwaaiend en fluitend.

Kok griste een stok uit een hoek en rende op de deur af, toen hij opeens een silhouet in de deuropening zag opdoemen, een onmiskenbare helmvorm, en drie Duitse paratroepers met machinepistolen de keuken betraden. Achter hen stond Grutas.

‘Hallo, Kokkie,’ zei Grutas. Hij pakte een gezouten ham uit het krat op de vloer.

‘Leg dat vlees terug,’ zei de Duitse korporaal, zijn wapen net zo makkelijk op Grutas richtend als op de kok. ‘Ga naar buiten, ga met de patrouille mee.’

De terugweg naar het kasteel langs het dalende pad was makkelijker. Berndt schoot goed op met de lege wagen. Hij bond de teugels om zijn arm terwijl hij zijn pijp opstak. Toen hij de rand van het bos naderde, meende hij een grote ooievaar te zien opvliegen uit de kruin van een hoge boom. Toen hij dichterbij kwam, zag hij dat het flapperende wit stof was, een parachute die tussen de hoge takken verstrikt was geraakt; de koorden waren doorgesneden. Berndt stopte. Hij legde zijn pijp neer en liet zich van de wagen glijden. Hij legde zijn hand over Cesars snuit en sprak zachtjes in het paardenoor. Toen liep hij voorzichtig verder.

Aan een van de lagere takken hing een man in grove burgerkleding. Hij was kort daarvoor opgehangen; de strop van metaaldraad begroef zich diep in zijn hals, zijn gezicht was blauwzwart, zijn modderige schoenen hingen zo’n dertig centimeter boven de grond. Berndt liep snel naar de wagen terug en zocht naar een plek op het smalle pad waar hij zou kunnen keren; zijn eigen schoenen kwamen hem vreemd voor terwijl hij op de ongelijke grond steun voor zijn voeten zocht.

Toen kwamen ze tussen de bomen vandaan: drie Duitse soldaten onder leiding van een sergeant, en zes mannen in burgerkleding. De sergeant keek Berndt aan en trok de grendel van het machinepistool naar achteren. Berndt herkende een van de burgers.

‘Grutas,’ zei hij.

‘Berndt, ouwe sul van een Berndt, die altijd zo braaf zijn best deed op school,’ zei Grutas. Met een op het oog vriendelijk lachje stapte hij op Berndt af ‘Hij kan het paard in toom houden,’ zei Grutas tegen de Duitse sergeant.

‘Misschien is hij je vriend,’ zei de sergeant.

‘Misschien niet,’ zei Grutas en hij spuwde in Berndts gezicht. ‘Ik heb die andere toch opgehangen? Hem kende ik ook. Waarom zouden we lopen?’ En zacht: ‘Bij het kasteel knal ik hem neer, als je me mijn pistool zolang even terug wilt geven.’

3

De blitzkrieg, Hitlers bliksemoorlog, greep sneller om zich heen dan iemand zich had kunnen voorstellen. Bij het kasteel trof Berndt een compagnie van de Totenkopf-divisie van de Waffen-ss aan. Bij de slotgracht stonden twee pantsertanks, een antitankkanon en een paar halfrupsvoertuigen.

Ernst, de tuinman, lag op zijn buik in de moestuin met vleesvliegen op zijn hoofd.

Berndt zag dit vanuit de wagen. Alleen de Duitsers reden in zijn wagen. Grutas en de anderen moesten erachter lopen. Zij waren maar *Hilfswillige* of Hiwi's, overlopers uit de plaatselijke bevolking die de nazi's vrijwillig hielpen.

Berndt zag boven op een van de kasteeltorens twee soldaten die Lecters vaandel met de afbeelding van een everzwijn neerhaalden en vervingen door een radioantenne en een hakenkruisvlag.

Een majoor in het zwarte ss-uniform met het Toten-kopfinsigne kwam uit het kasteel naar buiten om Cesar te bekijken.

'Fraai dier, maar te breed om te berijden,' zei hij op spijtige toon - hij had zijn rijbroek en sporen meegebracht om ter ontspanning uit rijden te gaan. Hij zou het met het andere paard moeten doen. Achter hem kwam een tweetal stormtroepers het huis uit met Kok tussen hen in.

'Waar is de familie?'

'In Londen,' zei Berndt. 'Mag ik het lichaam van Ernst toedekken?'

De majoor gebarde naar zijn sergeant, die de mond van zijn Schmeisser onder Berndts kin duwde.

‘En wie moet het jouwe toedekken? Ruik maar eens aan de loop. Die rookt nog. Maar hij kan heel goed ook jouw hersens uit je kop knallen,’ zei de majoor. ‘Waar is de familie?’

Berndt slikte. ‘Naar Londen gevlucht.’

‘Ben jij een Jood?’

‘Nee.’

‘Een zigeuner?’

‘Nee.’

De majoor keek naar een pakje brieven dat hij had gevonden op een bureau in het kasteel. ‘Er is post voor ene Jakov. Ben jij de Jood Jakov?’

‘Dat was een huisonderwijzer. Die is allang weg.’

De majoor controleerde Berndts oorlelletjes op gaatjes. ‘Laat de sergeant je pik zien.’ Toen: ‘Zal ik je afmaken of zul je werken?’

‘Majoor, deze mensen kennen elkaar allemaal,’ zei de sergeant.

‘O ja? Misschien zijn ze op elkaar gesteld.’ Hij wendde zich tot Grutas. ‘Misschien is je genegenheid voor je landgenoten wel sterker dan je liefde voor ons, hm, Hiwi?’ De majoor wendde zich tot zijn sergeant. ‘Wat vind jij? Hebben we hen echt nodig?’ De sergeant richtte zijn Schmeisser op Grutas en zijn mannen.

‘De kok is een Jood,’ zei Grutas. ‘Dat is een weetje dat u hier van pas zal komen: als u hem voor u laat koken, bent u binnen een uur het slachtoffer van Joods gif’ Hij duwde een van zijn mannen naar voren. ‘Pottenkijker hier kan koken en op foerage uitgaan en hij kan ook vechten.’

Grutas liep langzaam naar het midden van de binnenplaats, de loop van het machinepistool van de sergeant volgde hem. ‘Majoor, u draagt de ring en de littekens van Heidelberg. Hier ziet u militaire geschiedenis van het soort dat u nu persoonlijk maakt. Dit is de Ravensteen van Hannibal de Meedogenloze. Een aantal van de heldhaftigste Teutoonse ridders zijn hier gestorven. Wordt het geen tijd om de steen te wassen met Joods bloed?’

De majoor trok zijn wenkbrauwen op. ‘Als jij zo graag ss’er wilt worden, bewijs dan maar eens dat je dat verdient.’ Hij knikte tegen zijn sergeant. De ss-sergeant haalde een pistool uit zijn holster. Hij schudde alle kogels op één na uit de patroonhouder en gaf het pistool aan Grutas. Twee stormtroepers sleepten de kok naar de Ravensteen.

De majoor leek het interessanter te vinden om het paard te bekijken. Grutas drukte het pistool tegen het hoofd van de kok en wachtte, omdat hij wilde dat de majoor zou toekijken. Kok spuwde op hem.

Zwaluwen vlogen op van de torens toen het schot klonk.

Berndt werd aan het werk gezet met het versjouwen van meubelstukken voor het officierskwartier op de bovenverdieping. Hij verbaasde zich erover dat hij het niet in zijn broek had gedaan. Hij hoorde de radio-officier aan het werk in een klein kamertje vlak onder het dak, zowel seincodes als gesproken transmissies, vergezeld van veel statische ruis. De radio-officier rende de trap af met zijn notitieblok in zijn hand en kwam even later terug om zijn apparatuur af te breken. Ze trokken verder naar het oosten.

Vanachter een raam op de bovenverdieping zag Berndt hoe de ss-eenheid een rugzakradio uit de pantsertank overhandigde aan het kleine garnizoen dat zou achterblijven. Grutas en zijn sjofele burgers, aan wie inmiddels Duitse wapens waren verstrekt, brachten, geholpen door een paar soldaten, alle ingepakte voorraden uit de keukens over naar de laadruimte van een halftrucksvoertuig. De troepen klommen in hun voertuigen. Grutas rende het kasteel uit om zich bij hen te voegen. De eenheid trok richting Rusland en Grutas en de andere Hiwi’s gingen mee. Ze leken Berndt volkomen vergeten te zijn.

Een groepje pantsergrenadiers met een machinegeweer en de radio waren in het kasteel achtergebleven. Berndt wachtte in de oude torenlatrine tot het donker was. Het kleine Duitse garnizoen zat in de keuken, met één wachtpost op de binnenplaats. In een keukenkastje hadden ze een fles schnaps gevonden. Berndt kwam uit de torenlatrine tevoorschijn, blij dat de stenen vloeren niet kraakten.

Hij keek naar binnen in de radiokamer. De radio stond op de toilettafel van mevrouw, de parfumflesjes lagen op de vloer. Berndt nam alles in zich op. Hij dacht aan Ernst, die dood in de moestuin lag, en aan Kok, die met zijn laatste adem Grutas had bespuwd. Berndt glipte de kamer binnen. Hij had het gevoel dat hij zich bij mevrouw moest verontschuldigen voor de inbreuk. Op kousenvoeten liep hij via de diensttrap naar beneden, zijn schoenen en twee pakken met de radio en de generator in zijn armen, en glipte door een sluippoort naar buiten. De radio en de generator met handslinger waren zwaar, samen ruim twintig kilo. Berndt zeulde alles het bos in en verstopte het. Hij vond het jammer dat hij het paard niet kon meenemen.

In de schemering wierp het vuur zijn gloed over de geverfde houten muren van het jachthuis en de stoffige ogen van opgezette dierenkoppen, terwijl de familie zich om de haard schaarde. De dierenkoppen waren oud, al jaren geleden kaal geaaid door generaties van kinderen die boven aan de trap hun arm tussen de spijlen van de trapleuning hadden gestoken.

Juf had Mischa's koperen badje in een hoek van de haard gezet. Ze bracht het water op temperatuur door er water uit een ketel bij te gieten, maakte schuim en liet Mischa in het water zakken. Het kind sloeg vrolijk naar het schuim. Juf pakte handdoeken om die voor het vuur te warmen. Hannibal haalde Mischa's armbandje van haar pols, doopte het in het zeepsop en blies bellen voor haar door het armbandje. In hun korte vlucht gedragen door de tocht weerspiegelden de zeepbellen alle vrolijke gezichten voor ze boven het vuur uiteenspatten. Mischa vond het leuk om naar de bellen te graaien, maar wilde haar armbandje terug en was pas tevreden toen dat weer om haar pols zat.

Hannibals moeder speelde contrapuntische barok op een kleine piano.

Nietige muziek, de ramen afgedekt met dekens terwijl de avond viel en de zwarte vleugels van het woud zich rondom hen sloten. Berndt arriveerde, uitgeput, en de muziek zweeg. Graaf Lecters ogen stonden vol tranen terwijl hij Berndt aanhoorde. Hannibals moeder pakte Berndts hand en gaf er een zacht klopje op.

De Duitsers gaven Litouwen onmiddellijk de naam Ostland, een Duits wingewest dat mettertijd met ariërs kon worden herbevolkt nadat de lagere Slavische levensvormen uit de weg waren geruimd. Duitse colonnes op de wegen en Duitse treinen op de spoorbaan vervoerden artillerie naar het oosten.

Russische jachtbommenwerpers bombardeerden de colonnes. Grote Ilyushin-bommenwerpers uit Rusland bestookten de colonnes en werden zelf bestookt door het luchtafweergeschut dat boven op de treinen was geplaatst.

Bij het krieken van de dag vlogen de zwarte zwanen, vier zwarte zwanen, de hals gestrekt, in een kleine formatie op een voor hen gerieflijke hoogte in zuidelijke richting, met boven hen het gebulder van vliegtuigen.

Een salvo van luchtafweergeschut en de voorste zwaan kromp ineen en begon aan de lange duik naar de grond. De andere vogels draaiden zich om, lieten een trompetterend geluid horen en cirkelden in grote kringen steeds lager. De gewonde zwaan landde met een dreun op een open veld en bewoog zich niet meer. Zijn wijfje streek naast hem neer, porde hem met haar snavel en waggelde paniekerig snaterend om hem heen.

Hij verroerde zich niet. Een granaat ontplofte in het veld en tussen de bomen aan de rand van het weiland waren Russische infanteristen te zien. Een Duitse pantsertank hotste over een greppel en reed het weiland op, met zijn coaxiaal machinegeweer schietend tussen de bomen, onstuitbaar. Hoewel de tank breder was dan haar vleugel-spanwijdte en de motor luider was dan haar wilde hart, spreidde de zwaan haar vleugels en bleef beschuttend voor haar mannetje staan. Blazend sloeg ze naar de tank met haar vleugels tot de tank over ze heen reed, zich van niets bewust, een brij van vlees en veren in het spoor van de rupsbanden achterlatend.

De familie Lecter overleefde Hitlers gruwelijke drieënhalf jaar durende veldtocht door Oost-Europa in het bos. Het lange bospad naar het jachthuis ging 's winters schuil onder de sneeuw en was in het voorjaar overwoekerd, het moeras was 's zomers te zacht voor tanks.

Het jachthuis was goed voorzien van bloem en suiker om de eerste winter door te komen, maar nog belangrijker waren de vaten zout. In de tweede winter vonden ze een dood, bevroren paard. Ze hakten het met bijlen in stukken en pekelden het vlees. Ze pekelden ook forellen en patrijzen.

Af en toen kwamen mannen in burgerkleding 's nachts het bos uit, geruisloos als schimmen. Graaf Lecter en Berndt spraken met hen in het Litouws. Eén keer brachten ze een man, zijn shirt doorweekt met bloed, die stierf op een veldbed in de hoek terwijl Juf zijn gezicht afsponste.

Op de dagen dat de sneeuw te diep was om op zoek te gaan naar voedsel, gaf meester Jakov les. Hij onderwees Engels en bijzonder slecht Frans en ook Romeinse geschiedenis met een zware nadruk op de belegeringen van Jeruzalem, en iedereen woonde de lessen bij. Historische gebeurtenissen en verhalen uit het Oude Testament maakte hij tot dramatische vertellingen, die hij voor zijn toehoorders zo nu en dan opsmukte met een hartstocht die de strikte grenzen van wetenschap te boven ging.

Hij gaf Hannibal privéles in wiskunde, aangezien deze lessen een niveau hadden bereikt dat voor de anderen niet te bevatten was.

Onder meester Jakovs boeken bevond zich een in leer gebonden exemplaar van *Verhandeling over het licht* van Christiaan Huygens, dat Hannibal fascineerde; hij volgde Huygens' gedachtegang op weg naar ontdekking. Hij associeerde *Verhandeling over het licht* met de verblindende schittering

van de sneeuw en de regenboogkleurige vervormingen in de oude vensterruiten. De elegantie van Huygens' gedachtegang was als de zuivere, vereenvoudigde lijnen van de winter, de structuur onder de bladeren. Een doos die met een klik openspringt, met daarbinnen een principe dat elke keer werkt. Het was een vertrouwde gewaarwording die hij al had ervaren vanaf het moment dat hij kon lezen.

Hannibal Lecter had altijd al kunnen lezen, zo kwam het Juf tenminste voor. Toen hij twee was had ze hem korte tijd voorgelezen, dikwijls uit de sprookjes van de gebroeders Grimm, een boek geïllustreerd met houtsneden, waarop iedereen puntige teennagels had. Dan luisterde hij naar haar stem, dicht tegen haar aangeleund, zijn blik gericht op de woorden op de bladzijde. Even later boog hij zich dan zelf over het boek, drukte zijn voorhoofd ertegenaan, duwde zich omhoog tot leesafstand en begon hardop te lezen met het accent van Juf Hannibals vader had één in het oog springende karaktertrek: nieuwsgierigheid. In zijn nieuwsgierigheid naar zijn zoon liet graaf Lecter de zware woordenboeken in de kasteelbibliotheek van de planken halen, Engels, Duits en de drieëntwintig delen van het Litouwse woordenboek, en liet Hannibal alleen met de boeken.

Toen hij zes was, maakte hij drie belangrijke dingen mee.

Ten eerste ontdekte hij *De elementen* van Euclides, een oude uitgave met met de hand getekende illustraties. Hij volgde de illustraties met zijn vinger en drukte zijn voorhoofd ertegenaan.

Dat najaar kreeg hij een babyzusje, Mischa. Hij vond Mischa precies een gerimpeld rood eekhoorntje. Heimelijk vond hij het jammer dat ze niet op hun moeder leek.

Volkomen uit het middelpunt verdreven bedacht hij dat het eigenlijk heel goed zou uitkomen als de adelaar die af en toe boven het kasteel cirkelde zijn kleine zusje zou weggrissen om haar voorzichtig over te brengen naar een vrolijke boerenfamilie in een ver land, waar de bewoners allemaal op eekhoorns leken en zij niet uit de toon zou vallen. Tegelijkertijd voelde hij een diepe liefde voor haar, en toen ze oud genoeg was om zich dingen af te

vragen, wilde hij haar dingen laten zien, wilde hij dat ze het gevoel van ontdekking ervoer.

Eveneens in het jaar dat Hannibal zes was, ontdekte graaf Lecter dat zijn zoon de hoogte van de kasteeltorens vaststelde aan de hand van de lengte van hun schaduw, volgens de instructies die, naar hij zei, rechtstreeks van Euclides zelf kwamen. Graaf Lecter zorgde onmiddellijk voor beter onderwijs en nog geen zes weken later arriveerde meester Jakov, een armlastige student uit Leipzig.

Graaf Lecter stelde meester Jakov in de bibliotheek aan zijn leerling voor en liet hen alleen. Als het warm was, hing er in de bibliotheek een rokerige geur die in het steen van het kasteel ingebakken was.

‘Volgens mijn vader gaat u mij veel dingen leren.’

‘Als je veel dingen wilt leren, kan ik je daarbij helpen.’ ‘Volgens hem bent u een groot geleerde.’

‘Ik ben student.’

‘Hij zei tegen mijn moeder dat u van de universiteit bent gestuurd.’

‘Dat klopt.’

‘Waarom?’

‘Omdat ik een Jood ben, een Asjkenazi Jood om precies te zijn.’

‘Op die manier. Bent u ongelukkig?’

‘Omdat ik een Jood ben? Nee, integendeel.’

‘Ik bedoelde omdat u niet meer kunt studeren.’

‘Ik ben blij dat ik hier ben.’

‘Vraagt u zich af of ik uw tijd waard ben?’

‘Ieder mens is je tijd waard, Hannibal. Als iemand op het eerste gezicht oninteressant lijkt, kijk dan verder, kijk dan bij diegene naar binnen.’

‘Hebt u die kamer gekregen met het ijzeren traliewerk voor de deur?’

‘Ja, inderdaad.’

‘Dat kan niet meer op slot.’

‘Het deed me plezier dat te ontdekken.’

‘Dat is waar ze oom Elgar hebben opgesloten,’ zei Hannibal, terwijl hij zijn pennen op een rij voor zich neerlegde. ‘Dat was ergens in de jaren tachtig van de vorige eeuw, voor mijn tijd. Kijk maar eens naar de vensterruit in uw kamer. Daarin heeft hij met een diamant een datum gekrast. Dit zijn zijn boeken.’

Een rij lijvige, in leer gebonden boekdelen nam een hele plank in beslag. Het laatste was verschroeid.

‘Als het regent hangt er in de kamer een rokerige lucht.

Tegen de muren waren hooibalen opgestapeld om het geluid van zijn uitlatingen te dempen.’

‘Zei je uitlatingen?’

‘Die gingen over godsdienst, maar - weet u wat “ontucht” of “ontuchtigheid” betekent?’

‘Ja.’

‘Ik weet het niet precies, maar volgens mij is het een van die dingen waar je het niet over hebt in het bijzijn van je moeder.’

‘Dat is mijn mening ook,’ zei meester Jakov.

‘Als u naar de datum op de ruit kijkt, zult u zien dat het exact de dag is dat direct zonlicht ieder jaar het raam bereikt.’

‘Hij wachtte op de zon.’

‘Ja, en dat is de dag dat hij daar is verbrand. Zodra hij zonlicht had, heeft hij het hooi aangestoken met behulp van de monocle die hij droeg terwijl hij deze boeken schreef’

Hannibal maakte zijn onderwijzer vertrouwd met Kasteel Lecter door hem een rondleiding over het terrein te geven. Ze kwamen over de binnenplaats met het grote stenen blok. In de steen was een ring verankerd en op de platte bovenkant waren de littekens van bijslagen te zien.

‘Je vader vertelde me dat je de hoogte van de torens hebt gemeten.’

‘Dat klopt.’

‘Hoe hoog zijn ze?’

‘De zuidtoren is veertig meter, de andere een halve meter korter.’

‘Wat heb je als gnomon gebruikt?’

‘De steen. Door de hoogte van de steen en zijn schaduw en die van het kasteel op hetzelfde tijdstip te meten.’

‘De zijkant van de steen staat niet zuiver verticaal.’

‘Ik heb mijn jojo als schietlood gebruikt.’

‘Kon je beide metingen tegelijkertijd doen?’

‘Nee, meester Jakov.’

‘Met welke afwijking heb je rekening gehouden voor de tijd tussen de schaduwmetingen?’

‘Een graad voor elke vier minuten in verband met de rotatie van de aarde. Die steen heet de Ravensteen. Juf noemt hem de “Rabenstein”. Ze heeft me verboden erop te gaan zitten.’

‘Juist,’ zei meester Jakov. ‘De steen heeft een langere schaduw dan ik dacht.’

Ze ontwikkelden een patroon van al wandelend gesprekken voeren en Hannibal, die naast zijn onderwijzer voortstapte, merkte dat de man er rekening mee moest leren houden dat hij sprak tegen iemand die veel kleiner was. Meester Jakov draaide dikwijls zijn hoofd om en praatte dan in de lucht boven Hannibal, alsof hij was vergeten dat hij met een kind sprak. Hannibal vroeg zich af of hij wandelingen en gesprekken met iemand van zijn eigen leeftijd miste.

Hannibal was benieuwd of meester Jakov goed overweg zou kunnen met de huisknecht Lothar en de stalknecht Berndt. Dat waren norse mannen, maar schrander en goed in hun werk. Ze hadden alleen een andere manier van denken. Hannibal ontdekte dat meester Jakov geen moeite deed zijn intelligentie te verhullen of daarover op te scheppen, maar hij maakte daar nooit iemand het doelwit van. In zijn vrije tijd leerde hij hun om te meten met een provisorisch transietinstrument. Meester Jakov nuttigde zijn maaltijden met Kok, aan wie hij, tot verbazing van de familie, een zekere hoeveelheid roestig Jiddisch ontlokte.

De onderdelen van een oude katapult, die door Hannibal de Meedogenloze tegen de Teutoonse ridders was gebruikt, lagen opgeslagen in een schuur op het kasteelterrein, en op Hannibals verjaardag zetten meester Jakov, Lothar en Berndt de katapult in elkaar, waarbij ze de werparm vervingen door een nieuw stuk hout. Met de katapult slingerden ze een okshoofd water de lucht in, hoger dan het kasteel. Het kwam op de verre oever van de slotgracht neer met zo'n prachtige explosie van water dat de waadvogels van schrik wegvlogen.

In diezelfde week ervoer Hannibal het meest opwindende genot van zijn kinderjaren. Als verjaardagstraktatie toonde meester Jakov hem een niet-wiskundig bewijs van de stelling van Pythagoras met gebruikmaking van tegels en hun indruk op een bed van zand. Hannibal keek ernaar, liep eromheen. Meester Jakov pakte een van de tegels op en vroeg met opgetrokken wenkbrauwen of Hannibal het bewijs nogmaals wilde zien. En toen snapte Hannibal het. Het besef kwam met een gevoel alsof hij met de katapult werd gelanceerd.

Meester Jakov gebruikte zelden een studieboek bij hun gesprekken en verwees er ook nauwelijks naar. Toen Hannibal acht was, vroeg hij hem waarom.

‘Zou je alles willen onthouden?’ vroeg meester Jakov.

‘Alles onthouden is niet altijd een zegen.’

‘Ik wil graag alles onthouden.’

‘Dan zul je een geheugenpaleis nodig hebben om alles in op te slaan. Een paleis in je geest.’

‘Moet het een paleis zijn?’

‘Het zal uitgroeien tot de omvang van een paleis,’ zei meester Jakov. ‘Dus waarom er dan niet meteen iets moois van maken? Wat is de mooiste kamer die je kent, een plek die je heel goed kent?’

‘De kamer van mijn moeder,’ zei Hannibal.

‘Dan beginnen we daar,’ zei meester Jakov.

Tweemaal waren Hannibal en meester Jakov er getuige van dat de zon in het voorjaar oom Elgars raam beroerde, maar het derde jaar hielden ze zich schuil in het bos.

Winter 1944-'45

Toen het oostfront ineens stortte, stroomde het Russische leger als lava over Oost-Europa, met achterlating van een landschap van rook en as, bevolkt door stervenden en doden.

De Russen rukten op vanuit het oosten en het zuiden, vanaf het derde en tweede Wit-Russische front in de richting van de Baltische Zee, de uiteengevallen, zich terugtrekkende eenheden van de Waffen-ss voor zich uit drijvend, die vertwijfeld probeerden de kust te bereiken, waar ze hoopten per schip naar Denemarken te worden geëvacueerd.

Het was het einde van de ambities van de Hiwi's. Na trouw voor hun nazimeesters te hebben gemoord en geplunderd, Joden en zigeuners te hebben doodgeschoten, werd geen van hen tot lid van de ss gemaakt. Ze werden 'Osttruppen' genoemd en werden nauwelijks als soldaten beschouwd. Duizenden werden ingedeeld in slavenarbeidersbataljons om zich dood te werken.

Enkelen deserteerden en begonnen voor zichzelf...

Een fraai Litouws landgoed niet ver van de Poolse grens, open als een poppenhuis aan de zijde waar een artilleriegranaat de muur had weggeblazen. De familie, uit de kelder verjaagd door de eerste inslag en gedood door de tweede, lag op de vloer in de keuken. Dode soldaten, zowel Duitse als Russische, lagen in de tuin. Een Duitse staiwagen lag op zijn kant, half doormidden gereten door een granaat.

Een ss-majoor zat ondersteund door kussens op een divan voor de haard in de woonkamer, zijn broekspijpen vol bevroren bloed. Zijn sergeant trok een

deken van een bed, legde die over de majoor heen en maakte vuur aan in de haard, maar de kamer was aan de buitenlucht blootgesteld. Hij trok de laars van de majoor van diens voet en zag dat de tenen zwart waren. De sergeant hoorde buiten een geluid. Hij haakte zijn karabijn los van zijn schouder en liep naar het raam.

Een halfrupsambulance, een zis-44 van Russische makelij maar met markeringen van het Internationale Rode Kruis, reed knersend de met grind bedekte oprit in.

Grutas stapte als eerste uit, een witte doek in zijn hand.

‘Wij zijn Zwitsers. Hebben jullie gewonden? Met hoeveel zijn jullie?’

De sergeant keek over zijn schouder. ‘Een ziekenwagen, majoor. Wilt u met hen mee?’ De majoor knikte.

Grutas en Dortlich, die een kop groter was, trokken een draagbaar uit het halfrupsvoertuig.

De sergeant ging naar buiten om met hen te praten. ‘Wees voorzichtig met hem. Hij is in de benen geraakt. Zijn tenen zijn bevroren. Misschien koudvuur. Hebben jullie een veldhospitaal?’

‘Ja, natuurlijk, maar ik kan hem hier opereren,’ zei Grutas tegen de sergeant, en hij schoot hem tweemaal in zijn borst; het stof vloog van zijn uniform. De sergeant zakte door zijn benen en Grutas stapte over hem heen door de deuropening en schoot de majoor dwars door de deken.

Milko, Kolnas en Grentz kropen uit de achterkant van het halfrupsvoertuig naar buiten. Ze waren gekleed in een mengeling van uniformen: Litouwse politie, Litouwse medische hulpverlening, Estlands medisch korps. Internationale Rode Kruis, maar ieder van hen droeg grote medische insignes op zijn mouwband.

Wie de doden wil beroven moet veel bukken; de inspanning ging gepaard met een hoop gekreun en gesteun van de plundersers, terwijl ze papieren en portefeuilliefoto's om zich heen strooiden. De majoor leefde nog en hij hief

zijn hand naar Milko. Milko trok het horloge van de pols van de gewonde man en stak het in zijn zak.

Grutas en Dortlich droegen een opgerold wandtapijt het huis uit en laadden het in hun halfrupsvoertuig.

Ze zetten de draagbaar van zeildoek op de vloer en lieten daar horloges, gouden brillen en ringen op vallen.

Een tank kwam het bos uit rijden, een Russische T-34 in wintercamouflage. De loop van het kanon bestreek zwenkend het veld, de mitrailleur stond rechtop in de luikopening.

Een man die zich had verstopt in een schuur achter de hoeve, kwam uit zijn schuilplaats tevoorschijn en rende over het veld in de richting van de bomen, springend over lijken, met in zijn armen een goudbronzen klok.

Het machinegeweer van de tank stotterde en de rennende plunderaar viel voorover en landde naast de klok, zijn gezicht verbrijzeld, net als de wijzerplaat van de klok, zijn hart en de klok sloegen nog eenmaal en stopten toen.

‘Pak een lichaam!’ zei Grutas.

Ze smeten een lijk boven op de buit op de draagbaar. De geschutskoepel richtte zich op hen. Grutas zwaaide met een witte vlag en wees naar de medische merktekens op het voertuig. De tank reed verder.

Een laatste vluchtige inspectie van het huis. De majoor leefde nog steeds. Hij kreeg Grutas’ broekspijp te pakken toen die langs hem heen liep. Hij sloeg zijn arm om Grutas’ been en liet niet meer los. Grutas boog zich voorover en pakte de doodskopinsigne op de kraag van de majoor vast.

‘Wij zouden die doodskoppen krijgen,’ zei hij. ‘Misschien vinden de maden er een in je gezicht.’ Hij schoot de majoor in zijn borst. De man liet Grutas’ broekspijp los en staarde naar zijn eigen kale pols alsof hij nieuwsgierig was naar het tijdstip van zijn dood.

Het halfrupsvoertuig hotste over het veld, lichamen tot moes malend onder zijn rupsbanden. Toen het het bos bereikte, werd het zeildoek voor de achterkant opgetild en gooide Grentz het lichaam naar buiten.

Een gierende Stuka-duikbommenwerper kwam achter de Russische tank aan, het boordkanon spuwde vuur. Onder dekking van het bladerdak, opgesloten in de tank, hoorde de bemanning een bom tussen de bomen inslaan en splinters en bomscherven regenden neer op de gepantserde romp.

6

‘Weet u welke dag het vandaag is?’ vroeg Hannibal tijdens het ontbijt in het jachthuis. ‘Het is de dag dat de zon oom Elgars raam bereikt.’

‘Hoe laat gaat dat gebeuren?’ vroeg meester Jakov, alsof hij dat niet wist.

‘Om halfelf komt hij vanachter de toren tevoorschijn,’ zei Hannibal.

‘Dat was in 1941,’ zei meester Jakov. ‘Bedoel je dat het op precies hetzelfde tijdstip zal gebeuren?’

‘Ja.’

‘Maar het jaar is langer dan driehonderdvijfenzestig dagen.’

‘Maar, meester Jakov, dit is het jaar na een schrikkeljaar. Dat was 1941 ook, de laatste keer dat we het hebben gezien.’

‘Past de kalender zich volmaakt aan of moeten we nog bijstellingen doen?’

Een doorn plofte in het vuur.

‘Volgens mij zijn dat twee verschillende vragen,’ zei Hannibal.

Meester Jakov was tevreden, maar zijn respons was weer een vraag: ‘Zal het jaar 2000 een schrikkeljaar zijn?’

‘Nee... ja, jawel, dat zal een schrikkeljaar zijn.’

‘Maar het is deelbaar door honderd,’ zei meester Jakov.

‘Het is ook deelbaar door vierhonderd,’ zei Hannibal.

‘Precies,’ zei meester Jakov. ‘Dat zal de eerste keer zijn dat de gregoriaanse regel wordt toegepast. Misschien zul je op die dag, als je alle bijstellingen overleefd hebt, aan ons gesprek terugdenken. In dit vreemde oord.’ Hij hief zijn kopje. ‘Volgend jaar in Kasteel Lecter.’

Lothar hoorde het als eerste toen hij water putte: het gebrul van een motor in een lage versnelling en het gekraak van takken. Hij liet de emmer op de rand van de put staan en stormde in zijn haast het jachthuis binnen zonder zijn voeten te vegeen.

Een T-34 Sovjettank, in wintercamouflage van sneeuw en stro, denderde over het bospad en de open plek op. Op de geschutkoepel was in het Russisch **WREEK ONZE SOVJETMEISJES en UITROEIEN DAT FASCISTISCHE GESPUIS** geschilderd. Twee soldaten in witte overalls zaten op de achterkant boven de radiateurs. De geschutkoepel zwenkte om het kanon van de tank op het huis te richten. Een luik ging open en een boordschutter in een winters wit camouflagepak met capuchon stond achter een machinegeweer. In het andere luik stond de tankcommandant met een megafoon. Hij brulde zijn boodschap in het Russisch en het Duits om boven het lawaai van de dieselmotor uit te komen.

‘We willen water, we zullen niemand kwaad doen of u uw voedsel afpakken, tenzij er vanuit het huis geschoten wordt. Als er op ons geschoten wordt, zult u sterven. Kom nu naar buiten. Mitrailleur, ontgrendelen en laden. Als je na tien tellen nog geen gezichten ziet: vuur openen.’ Een luide klik toen de grendel van het machinegeweer naar achteren werd getrokken.

Graaf Lecter stapte naar buiten en bleef kaarsrecht in het zonlicht staan, zijn handen zichtbaar. ‘Neemt u gerust water. U hebt van ons niets te duchten.’

De tankcommandant legde zijn megafoon neer. ‘Iedereen naar buiten waar ik jullie kan zien.’

De graaf en de tankcommandant keken elkaar een lang ogenblik aan. De tankcommandant toonde zijn handpalmen. Ook de graaf toonde zijn handpalmen.

De graaf draaide zich om naar het huis. ‘Kom.’

Toen de commandant de familie zag, zei hij: 'De kinderen kunnen binnen blijven, waar het warm is.' En tegen zijn boordschutter en tankbemanning: 'Houd ze onder schot. Houd de ramen op de bovenverdieping in de gaten. Start de pomp op. Jullie mogen roken.'

De mitrailleur schoof zijn schutbril naar boven en stak een sigaret op. Hij was nauwelijks meer dan een jongen; de huid van zijn gezicht was bleker rond zijn ogen. Hij zag Mischa, die om de deur tuurde, en glimlachte tegen haar.

Tussen de brandstof- en watervaten stond een kleine door benzine aangedreven pomp met een trekstarter.

De tankbestuurder liet een slang met een gaasfilter in de put zakken en na een groot aantal rukken aan het touw begon de pomp te sputteren en te piepen en te pompen.

Het geluid overstemde het gegier van een Stuka-duikbommenwerper tot het toestel vlak boven hen was. De boordschutter van de tank zwenkte zijn loop rond terwijl hij hard zwengelend zijn wapen omhoogdraaide. Hij vuurde terwijl het knipperende boordwapen van de bommenwerper de grond doorzeefde, kogels ketsten af op de tank, de boordschutter werd geraakt, maar bleef met zijn overgebleven arm vuren.

In de voorruit van de Stuka verschenen sterren, de vliegbril van de piloot liep vol bloed en de duikbommenwerper, die nog een bom droeg, dook de boomtoppen in en boorde zich in de tuin. De brandstof explodeerde en het boordwapen onder de vleugels spuwde na de inslag nog steeds kogels.

Hannibal, die op de vloer van het jachthuis lag, half over Mischa heen, zag zijn moeder buiten liggen, bebloed, haar jurk in brand.

'Hier blijven!' zei hij tegen Mischa en hij rende naar zijn moeder. De munitie in het vliegtuig ontplofte in de vlammen, langzaam en toen sneller, en hulzen vlogen achterwaarts de sneeuw in, terwijl vlammentongen rond de resterende bom onder de vleugel likten. De piloot zat in de cockpit, dood, zijn gezicht verbrand tot een doodshoofd in een vlamme sjaal en helm, achter hem zat zijn dode boordschutter.

Lothar was buiten de enige overlevende en hij hief een bloederige arm naar de jongen. Toen rende Mischa naar buiten, naar haar moeder, en Lothar probeerde haar vast te pakken en op de grond te trekken, maar een kogel uit het vlamme vliegtuig doorboorde hem, bloed bespatte het kind en Mischa hief haar armen en begon te gillen. Hannibal schepte sneeuw op de brandende kleren van zijn moeder, stond op en rende naar Mischa terwijl de kogels hem om de oren vlogen. Hij droeg haar het jachthuis binnen, naar de kelder. Buiten nam het schieten af en hield helemaal op toen de kogels in het staartstuk van het geweer smolten. De hemel werd donkerder en het begon weer te sneeuwen, de vlokken sisten op het hete metaal.

Duisternis en opnieuw sneeuw. Hannibal liep tussen de lijken door, hoeveel later wist hij niet. Sneeuwvlokken dwarrelden neer op de wimpers en het haar van zijn moeder. Dat van haar was het enige lichaam dat niet zwartgeblakerd was. Hannibal trok eraan, maar het lichaam was vastgevroren aan de grond. Hij drukte zijn gezicht tegen haar bovenlichaam. Haar boezem was een blok ijs, haar hart zweeg. Hij legde een servet over haar gezicht en schepte sneeuw op haar. Aan de rand van het bos bewogen donkere schimmen. Het licht van zijn zaklamp werd weerkaatst in wolvenogen. Zwaaiend met een schep schreeuwde hij tegen ze. Mischa wilde per se naar buiten naar haar moeder, Hannibal moest nu kiezen. Hij nam Mischa mee naar binnen en liet de doden over aan de duisternis. Meester Jakovs boek lag onbeschadigd naast zijn verbrande hand, tot een wolf de leren band opvrat en tussen de verspreid liggende bladzijden van Huygens' *Verhandeling over het licht* meester Jakovs hersenen van de sneeuw likte.

Hannibal en Mischa hoorden buiten gesnuif en gegrom. Hannibal stookte het vuur op. Om het geluid buiten te sluiten, probeerde hij Mischa aan het zingen te krijgen en zong hij voor haar. Haar vuistjes omklemden zijn jas.

‘Ein Mantlein...’

Sneeuwvlokken op de ramen. In de hoek van een ruit verscheen een donkere cirkel gemaakt door een in handschoen gestoken hand. In de donkere cirkel een lichtblauw oog.

De deur vloog open en Grutas kwam binnen met Milko en Dortlich. Hannibal griste een jachtspies van de muur en Grutas richtte instinctief zijn pistool op het meisje.

‘Laat vallen of ik schiet haar neer. Begrepen?’

De plunderaars sloten Hannibal en Mischa in.

Nu de plunderaars in het huis waren, zwaaide Grentz buiten met zijn armen als teken voor het halfrupsvoertuig dat het kon doorrijden tot voor het huis; de verduisterde koplampen, net tot spleetjes geknepen ogen, beschenen wolvenogen aan de rand van de open plek en een wolf die iets wegsleepte.

Met de kinderen tussen hen in installeerden de mannen zich voor het vuur. In de warmte steeg uit de kleren van de plunderaars een zoetige stank op van weken in het veld en van aangekoekt oud bloed in het profiel van hun zolen. Pottenkijker ving een klein insect dat uit zijn kleren tevoorschijn kroop en knipte met zijn duimnagel zijn kopje eraf. Ze hoestten op de kinderen. Mischa begroef haar gezicht in Hannibals jas tegen hun roofdieradem, ketose door hun aasetersdieet van voornamelijk vlees, soms uit de rupsbanden geschraapt. Hij trok haar onder zijn jas en voelde haar hart bonzen. Dortlich pakte Mischa's kom met haver-moutpap op en schrokte die naar binnen, met zijn van vliezen voorziene vingers vol littekens veegde hij het laatste restje uit de kom. Kolnas hield zijn kom op, maar Dortlich gaf hem niets.

Kolnas was gedrongen, en in zijn ogen verscheen een schittering als hij naar edele metalen keek. Hij schoof Mischa's armbandje van haar pols en stak het in zijn zak. Toen Hannibal zijn hand probeerde vast te grijpen, kneep Grentz hem in de zijkant van zijn hals, zodat zijn hele arm gevoelloos werd.

In de verte bulderde geschut.

Grutas zei: ‘Als er een patrouille langskomt - van welke kant ook - zijn we hier bezig een veldhospitaal op te zetten. We hebben deze kleintjes gered en we beschermen de spullen van hun familie in de pantserwagen. Haal een rood kruis van de wagen en hang dat voor de deur. Nu meteen.’ ‘Die twee anderen bevriezen als je ze in de wagen laat zitten,’ zei Pottenkijker. ‘Dankzij hen zijn we bij de controlepost doorgelaten, ze kunnen wel weer van pas komen.’ ‘Breng ze over naar het slaapverblijf in de schuur,’ zei Grutas. ‘Sluit ze in.’

‘Waar kunnen ze heen?’ zei Grentz. ‘Wie kunnen ze iets vertellen?’

‘Ze kunnen jou in het Albanees vertellen over hun trieste rotleven, Grentz. Schiet op en doe wat ik zeg.’

In de dwarrelende sneeuw tilde Grentz twee kleine gestalten uit de wagen en duwde ze in de richting van de schuur.

Grutas legde een ijskoude dunne ketting rond de hals van de kinderen. Kolnas hing de zware hangsloten eraan. Grutas en Dortlich ketenden Hannibal en Mischa aan de trapeuning op de overloop van de bovenverdieping, waar ze uit de weg, maar zichtbaar waren. De man die ze Pottenkijker noemden bracht hun een po en een deken uit een van de slaapkamers.

Tussen de spijlen van de trapeuning door zag Hannibal hoe ze de pianokruk op het vuur gooiden. Hij stopte Mischa's kraag onder de ketting zodat die haar hals niet raakte.

De sneeuw hoopte zich op tegen het jachthuis, alleen de bovenste ruitjes van de ramen lieten grijs licht door. Door de sneeuw die door de gierende wind zijwaarts langs de ramen werd geblazen, was het jachthuis net een grote, rijdende trein. Hannibal rolde zichzelf en zijn zusje in de deken en het tapijt op de overloop. Mischa's gehoest werd gedempt. Haar voorhoofd voelde heet aan tegen Hannibals wang. Vanonder zijn jas haalde hij een korst oud brood en stopte die in zijn mond. Toen de korst zacht was, gaf hij hem aan haar.

Grutas stuurde om de paar uur een van zijn mannen naar buiten om de deuropening en het pad naar de waterput vrij van sneeuw te maken. En Pottenkijker bracht een keer een pan met restjes naar de schuur.

Ingesneeuwd, de tijd verstreek als een trage pijn. Er was geen voedsel, en toen was er voedsel. Kolnas en Milko droegen Mischa's badje naar het fornuis en dekten het af met een plank, die schroefde waar hij over de rand van het badje uitstak. Pottenkijker voedde het vuur met boeken en houten slakommen. Met één oog op het fornuis werkte Pottenkijker zijn dagboek en boekhouding bij. Hij stapelde kleine buitgemaakte voorwerpen op de

tafel om ze te sorteren en te tellen. In een krabbelig handschrift schreef hij de namen van de mannen boven aan een bladzijde, elke naam op een eigen bladzijde.

Vladis Grutas

Zigmas Milko

Bronys Grentz

Enrikas Dortlich

Petras Kolnas

En als laatste schreef hij zijn eigen naam, *Kazys Porvik*.

Onder de namen noteerde hij voor iedere man diens deel van de buit - gouden brillen, horloges, ringen en oorbellen, en gouden tanden - dat hij afmat in een gestolen zilveren beker.

Grutas en Grentz doorzochten het jachthuis als bezetenen, rukten laden uit kasten en trokken de achterkant van bureaus.

Na vijf dagen klaarde het weer op. Iedereen trok sneeuwschoenen aan en met elkaar brachten ze Hannibal en Mischa naar de schuur. Hannibal zag een sliertje rook opkringelen uit de schoorsteen van het slaapverblijf. Hij keek naar Cesars grote hoefijzer dat als geluksbrenger boven de deur was gespijkerd en vroeg zich af of het paard nog zou leven. Grutas en Dortlich duwden de kinderen de schuur binnen en deden de deur op slot. Door de kier tussen de dubbele deuren zag Hannibal hoe ze uitwaaierden in het bos. Het was ijskoud in de schuur. Her en der in het stro lagen verfrommelde kinderkleren. De deur naar het slaapverblijf was dicht maar niet op slot. Hannibal duwde de deur open. Gewikkeld in alle dekens van de bedden en

zo dicht mogelijk bij de kleine kachel zat een jongetje van hooguit acht. Hij had donkere kringen rond zijn diepliggende ogen. Hij droeg een mengeling van kleding, laag over laag, met daartussen ook meisjeskleden. Hannibal duwde Mischa achter zijn rug. De jongen deinsde achteruit.

Hannibal zei: 'Hallo.' Hij zei het in het Litouws, in het Duits, in het Engels en in het Pools. De jongen antwoordde niet. Zijn oren en vingers waren rood en opgezwollen van de kou. In de loop van de lange, koude dag wist hij duidelijk te maken dat hij uit Albanië kwam en alleen Albanees sprak. Hij zei dat zijn naam Agon was. Hannibal liet hem zijn zakken doorzoeken voor eten. Hij stond niet toe dat de jongen Mischa aanraakte. Toen Hannibal aangaf dat zijn zusje en hij de helft van de dekens wilden, verzette de jongen zich niet. De jonge Albanees schrok van elk geluid, dan vloog zijn blik naar de deur en maakte hij hakbewegingen met zijn hand.

De plunderaars kwamen vlak voor zonsondergang terug. Hannibal hoorde hen en gluurde door de kier tussen de dubbele deuren van de schuur.

Ze trokken een hertje mee. Het strompelende dier was op sterven na dood, een met een kwastje versierd gordijnkoord uit een geplunderd herenhuis om zijn nek, een pijl in zijn flank. Milko pakte een bijl op.

'Verspil het bloed niet,' zei Pottenkijker met het gezag van een kok.

Kolnas kwam aanrennen met zijn kom, een schittering in zijn ogen. Een kreet vanaf het erf en Hannibal bedekte Mischa's oren tegen het geluid van de bijl. De Albanese jongen huilde en bad.

Later, toen de anderen gegeten hadden, gaf Pottenkijker de kinderen een bot waaraan nog een beetje vlees en zeen zat om af te kluiven. Hannibal at een beetje en kauwde een stukje fijn voor Mischa. Het sap ging verloren als hij het met zijn vingers overbracht, dus gaf hij het haar mond op mond. Ze brachten Hannibal en Mischa terug naar het jachthuis, waar ze weer aan de trapeuning werden vastgeketend, en lieten het Albanese jongetje alleen in de schuur achter. Mischa gloeide van de koorts en Hannibal hield haar stevig vast onder de kilstoffige geur van het tapijt.

De griep velde hen allemaal; de mannen kropen zo dicht mogelijk bij het stervende vuur, over elkaar heen hoestend. Milko vond Kolnas' kam en zoog het vet ervan af. De schedel van het hertje lag in het droge kinderbadje, elk flardje vlees ervan afgekookt.

Toen was er weer vlees en de mannen aten met knorrende geluiden, zonder elkaar aan te kijken. Pottenkijker gaf Hannibal en Mischa kraakbeen en vleesnat. Hij bracht niets naar de schuur.

Het weer wilde maar niet omslaan; de lage bewolking was granietgrijs, de geluiden van het bos gedempt op het gekraak en geknak van met ijs verzwaarde takken na.

Toen de hemel eindelijk opklaarde was het eten al dagenlang op. Het gehoest leek luider in de heldere middag toen de wind was gaan liggen. Grutas en Milko wankelden op sneeuwschoenen naar buiten.

Na de duur van een koortsdroom hoorde Hannibal hen terugkomen. Een luide woordenwisseling en gebakkelei. Tussen de spijlen van de trapleuning door zag hij Grutas een bloederige vogel huid aflikken. Toen gooide hij de anderen de huid toe, en die stortten zich erop als honden. Grutas' gezicht was besmeurd met bloed en veren. Hij hief zijn bebloede gezicht naar de kinderen en zei; 'Het is eten of sterven.'

Dat was Hannibal Lecters laatste bewuste herinnering aan het jachthuis.

Door het Russische tekort aan rubber reed de tank op stalen wielen, die een verlamdende trilling door de romp deden gaan en het beeld in de periscoop onscherp maakten. De grote KV-I reed in vriesweer hard over een bospad; het front schoof elke dag van de Duitse terugtocht mijlen naar het westen op. Op de achterkant van de tank, in elkaar gedoken boven de radiateurs, zaten twee infanteristen in wintercamouflage op de uitkijk naar een eventuele Duitse weerwolf, een fanaticus die was achtergebleven met een Panzerfaust-antitankwapen om te proberen een tank te vernietigen. Ze zagen in het kreupel hout iets bewegen. Toen de tankcommandant hoorde dat de soldaten die op de tank zaten schoten losten, draaide hij de tank in de richting van hun doel om zijn coaxiaal machinegeweer in stelling te brengen. In zijn vergrotende zoekers zag hij een jongen, een kind dat tussen

het kreupelhout vandaan kwam, de sneeuw naast zijn voeten spatte op door de kogels die de soldaten vanaf de rijdende tank op hem afschoten. De commandant ging rechtop staan in het luik en maakte een eind aan het schieten. Ze hadden al een paar kinderen per ongeluk gedood, zoals dat soms nu eenmaal gaat, maar gelukkig hadden ze deze jongen op tijd gezien.

De soldaten zagen een kind, mager en bleek, met een ketting om zijn hals, met aan het uiteinde een lege lus. Toen ze hem bij de radiateurs zetten en de ketting van rond zijn hals verwijderden, bleven stukjes van zijn huid aan de schakels plakken. In een tas die hij stevig tegen zijn borst klemde, zat een goede verrekijker. Ze schudden hem door elkaar, stelden hem vragen in het Russisch, het Pools en in gebrekkig Litouws, tot ze tot het besef kwamen dat hij helemaal niet kon praten.

Uit schaamte tegenover elkaar pakten de soldaten de jongen zijn verrekijker niet af. Ze gaven hem een halve appel en lieten hem achter de geschutkoepel zitten in de warme adem van de radiateurs, tot ze een dorp bereikten.

Een Russische gemotoriseerde eenheid met een tankvernietiger en een zware lanceerinrichting had de nacht doorgebracht in het verlaten Kasteel Lecter. Voor zonsopgang vertrokken ze weer, met achterlating van gesmolten plekken met daarbinnen donkere olievlekken in de sneeuw op de binnenplaats. Een lichte legertruck stond met stationair draaiende motor voor de ingang van het kasteel.

Grutas en zijn vier overlevende metgezellen in hun uniform van medisch hulpverlener, volgden alles vanuit het bos. Er waren vier jaren verstreken sinds Grutas Kok op de binnenplaats van het kasteel had doodgeschoten, veertien uren sinds de plunderaars het brandende jachthuis waren ontvlucht, hun doden achterlatend.

Ver weg ploften bommen neer en aan de horizon trokken lichtspookkogels een boog langs de hemel.

De laatste soldaat kwam achteruit naar buiten lopen, lont afrollend van een haspel.

‘Jezus,’ zei Milko. ‘Het gaat zo meteen stenen zo groot als goederenwagons regenen.’

‘En toch gaan we naar binnen,’ zei Grutas.

De soldaat rolde lont af tot onder aan de treden, sneed hem af en hurkte bij het uiteinde neer.

‘Die kast is toch al geplunderd,’ zei Grentz. ‘*C’est foutu.*’

‘*Tu débandes?*’ zei Dortlich.

‘*Va te faire enculer,*’ zei Grentz. Ze hadden het Frans opgepikt toen de Totenkopfen in de buurt van Marseille waren opgelapt en plachten elkaar ermee te beledigen in de spannende ogenblikken voor een actie. De vloeken deden hen denken aan plezierige tijden in Frankrijk.

De Russische soldaat trok de lont tien centimeter vanaf het uiteinde uit elkaar en stak een luciferkop in de opening.

‘Wat voor kleur heeft de lont?’ vroeg Milko.

Grutas keek door de verrekijker. ‘Donker, meer kan ik niet zien.’

Een tweede lucifer werd afgestreken en de gloed verlichtte het gezicht van de soldaat toen hij de lont aanstak.

‘Oranje of groen?’ vroeg Milko. ‘Zitten er strepen op?’

Grutas gaf geen antwoord. De soldaat liep naar de legertruck, op zijn dooie gemak, en lachte toen zijn kameraden tegen hem schreeuwden dat hij voort moest maken, de lont vonkte achter hem op de sneeuw.

Milko telde zachtjes af Zodra het voertuig uit het zicht was, stoven Grutas en Milko op de lont af. Het vuur in de lont ging net de drempel over toen ze die bereikten. Ze zagen de strepen pas toen ze er vlakbij waren. *Brandt op in tweeminutenpermeter twee-minutenpermeter tweeminutenpermeter.* Grutas sneed de lont met zijn knipmes doormidden.

Milko mompelde: ‘Daar gaat ie dan,’ en hij stormde de treden op en het kasteel binnen. Hij volgde de lont en zocht naar andere lonten, andere bommen. Hij stak de grote hal over in de richting van de toren, volgde de lont en vond wat hij zocht: de lont was gekoppeld aan een grote lus slagsnoer. Hij kwam terug in de grote hal en riep uit: ‘Er ligt een slagsnoer in een lus. Dat is de enige lont. Je hebt hem.’ Springladingen waren aangebracht rondom de voet van de toren om die te vernielen, verbonden door een enkele lus slagsnoer.

De Russische soldaten hadden niet de moeite genomen de voordeur te sluiten en hun vuur brandde nog in de haard in de grote hal. Graffiti

ontsierden de kale muren en de vloer bij de haard was vervuild met ontlasting en closetpapier van hun laatste daad in de betrekkelijke warmte van het kasteel.

Milko, Grentz en Kolnas doorzochten de bovenverdiepingen.

Grutas gebaarde dat Dortlich hem moest volgen en daalde de trap naar de kerker af. Het traliewerk waarmee de wijnkelder werd afgesloten hing open, het slot was kapot.

Grutas en Dortlich moesten samen met één zaklamp doen. De gele lichtbundel viel op glasscherven. De ruimte was bezaaid met lege flessen van kwaliteitswijnen, de halzen erafgeslagen door haastige drinkers. De proeftafel, om-vergegooid door rivaliserende plunderaars, lag tegen de achtermuur.

‘Kolere,’ zei Dortlich. ‘Geen druppel over.’

‘Help even,’ zei Grutas. Samen trokken ze de tafel bij de muur vandaan, glas knarste onder hun voeten. Ze vonden de decanteerkaars achter de tafel en staken hem aan.

‘Nu moetje aan de kroonluchter trekken,’ zei Grutas tegen Dortlich, die langer was. ‘Een kort rukje, recht naar beneden.’

Het wijnrek zwaaide weg van de achterste muur. De beweging deed Dortlich naar zijn pistool grijpen. Grutas ging de kamer achter de wijnkelder binnen. Dortlich ging hem achterna.

‘Godallemachtig!’ zei Dortlich. ‘Haal de wagen,’ zei Grutas.

Litouwen, 1946

Hannibal Lecter, dertien jaar, stond in zijn eentje op het puin onder aan de oeverwallen van de slotgracht van het voormalige Kasteel Lecter en wierp broodkorstjes op het zwarte water. De moestuin, de begrenzende hagen sterk verwilderd, was nu de Coöperatieve Moestuin van het Volksweshuis en daarin groeiden voornamelijk rapen. De slotgracht en het wateroppervlak waren belangrijk voor hem. De slotgracht was onveranderlijk, de in het zwarte wateroppervlak weerspiegelde wolken dreven boven de gekanteelde torens van Kasteel Lecter langs zoals ze altijd al hadden gedaan.

Over zijn weeshuisuniform heen droeg Hannibal het strafshirt met de daarop geschilderde tekst **GEEN SPELLETJES**. Hoewel hij niet mocht meedoen aan de voetbalwedstrijd van de wezen op het veld buiten de muren, voelde hij zich niet achtergesteld. De voetbalwedstrijd werd onderbroken toen het trekpaard Cesar en zijn Russische voerman het veld overstaken met een lading brandhout op de wagen. Cesar was blij Hannibal te zien als die in de gelegenheid was de stal te bezoeken, maar hij hield niet van rapen.

Hannibal keek naar de zwanen die over de slotgracht aan kwamen zwemmen, een paartje zwarte zwanen dat de oorlog had overleefd. Ze hadden twee nog donzige jongen: het ene zat op de rug van zijn moeder, het andere zwom achter haar aan. Drie oudere jongens boven op de oeverwal duwden de takken van een heg opzij om Hannibal en de zwanen te kunnen gadeslaan.

De mannetjeszwaan klom het water uit om Hannibal uit te dagen.

Een blonde jongen die Fedor heette, fluisterde tegen de anderen: 'Moet je opletten: dat zwarte krenge geeft die stomme zo meteen een loeiharde klap met zijn vleugel - net als jij kreeg toen je probeerde de eieren te pakken. Ik ben benieuwd of die stomme kan janken.' Hannibal hief zijn wilgentakken en de zwaan ging weer het water in.

Fedor was teleurgesteld. Hij trok een katapult van rood binnenbandrubber uit zijn shirt en zocht in zijn zak naar een steen. De steen landde aan de rand van de slotgracht en de modder bespatte Hannibals benen. Hannibal keek met een wezenloze blik op naar Fedor en schudde zijn hoofd. De volgende steen die Fedor afschoot kwam met een plons naast het zwemmende jong in het water terecht. Hannibal bracht nu blazend zijn takken omhoog en joeg de zwanen buiten schootsafstand.

In het kasteel rinkelde een bel.

Fedor en zijn trawanten draaiden zich lachend om en Hannibal kwam tussen de heg vandaan, zwaaiend met een pol onkruid van een meter lang met een grote kluit aarde rond de wortels. De kluit aarde trof Fedor hard in het gezicht en Hannibal, die een kop kleiner was, stormde op hem af en duwde hem van de steile oeverwal naar het water. Hij rende de overrompelde jongen achterna en duwde hem het water in, hield diens hoofd onder water en ramde keer op keer met de handgreep van de katapult op zijn nek. Hannibals gezicht was merkwaardig leeg, alleen zijn ogen leefden, de randen van zijn gezichtsveld waren rood. Hannibal sjarde aan Fedor om hem om te draaien, zodat hij hem in zijn gezicht kon raken. Fedors vrienden lieten zich van de helling glijden, wilden zelf niet het water in om te vechten en schreeuwden om hulp. Hoofdmonitor Petrov leidde de anderen vloekend de helling af, verpestte zijn glimmende schoenen en kreeg modder op zijn zwaaiende monitorstok.

Avond in de grote hal van Kasteel Lecter, die ontdaan was van alle opsmuk en werd gedomineerd door een groot portret van Jozef Stalin. Honderd jongens in uniform stonden na het avondeten op hun plaats aan houten tafels en zongen 'De Internationale'. De directeur, licht beschonken, dirigeerde het zingen met zijn vork.

Hoofdmonitor Petrov, pas aangesteld, en een hulpmonitor in een rijbroek en laarzen liepen tussen de tafels door om te controleren of iedereen wel meezong. Hannibal zong niet. De zijkant van zijn gezicht was blauw en een van zijn ogen was halfdicht. Vanaf een andere tafel keek Fedor toe, een verband om zijn nek en schrammen op zijn gezicht. Een van zijn vingers was gespalkt.

De monitors bleven voor Hannibal staan. Hannibal nam een vork in zijn hand.

‘Te goed om met ons mee te zingen, jongeheer?’ vroeg hoofdmonitor Petrov boven het zingen uit. ‘Je bent hier niet meer de jonge heer des huizes, je bent gewoon de zoveelste wees en zingen zul je!’

De hoofdmonitor gaf Hannibal met zijn klembord een harde klap tegen de zijkant van diens gezicht. Hannibals uitdrukking veranderde niet. Maar zingen deed hij ook niet. Een straaltje bloed liep uit zijn mondhoek.

‘Hij is stom,’ zei de hulpmonitor. ‘Hem ranselen heeft geen zin.’

Het lied was afgelopen en de stem van de hoofdmonitor was luid in de stilte.

‘Voor een stomme kan hij ’s nachts anders behoorlijk hard schreeuwen,’ zei de hoofdmonitor en hij haalde uit met zijn andere hand. Hannibal blokkeerde de klap met de vork in zijn vuist, de tanden boorden zich in de knokkels van de hoofdmonitor. Hij liep om de tafel heen om Hannibal te grijpen.

‘Ophouden! Sla hem niet meer. Ik wil niet dat hij littekens overhoudt.’ De directeur mocht dan dronken zijn, maar hij voerde het bewind. ‘Hannibal Lecter, naar mijn kantoor.’

Het kantoor van de directeur bevatte een achtergebleven legerbureau, een archiefkast en twee veldbedden. Dit was de kamer waar de verandering in de geur van het kasteel Hannibal het meest opviel. In plaats van de geur van meubelwas met citroenolie vermengd met parfum hing in de haard de koude

stank van pis. De ramen waren kaal, het enige resterende decoratieve element was het met snijwerk verfraaide houtwerk.

‘Hannibal, was dit de kamer van je moeder? Het vertrek heeft iets vrouwelijks.’ De directeur was veranderlijk. Hij kon vriendelijk zijn, of wreed als zijn mislukkingen hem dwarszaten. Zijn kleine ogen waren rood en hij wachtte op een antwoord.

Hannibal knikte.

‘Het moet moeilijk voor je zijn in dit huis te wonen.’

Geen reactie.

De directeur pakte een telegram van zijn bureau. ‘Nou, je zult hier niet veel langer zijn. Je oom komt om je mee te nemen naar Frankrijk.’

Het enige licht was afkomstig van het vuur in de keukenhaard. Hannibal keek vanuit de schaduw naar de kokshulp, die op een stoel bij het vuur zat te kwijlen in zijn slaap, met naast zich een leeg glas. Hannibal wilde de lantaarn die op de plank achter hem stond. Het glas glansde in de gloed van het vuur.

De ademhaling van de man was diep en regelmatig en ging vergezeld van een licht gerochel. Hannibal sloop over de stenen vloer, de wodka-en-uienaura van de kokshulp binnen, tot hij vlak achter de man stond.

De handgreep van metaaldraad zou knarsen. Hij kon de lantaarn beter aan de onder- en bovenkant vastpakken en de glazen zijanten steunen zodat die niet zouden rammelen. Recht omhoogtillen en dan van de plank. Hij had de lantaarn nu met beide handen vast.

Een luide knal toen een vochtig stukje brandhout sissend uiteenspatte in de haard. Vonken en kooltjes vlogen alle kanten op en één kooltje kwam twee centimeter van de voet van de hulpkok in de vilten voering van zijn schoen terecht.

Wat nu? Op het aanrechtblad stond een bus, een 150-mm-granaathuls met houten lepels en spatels. Hannibal zette de lantaarn neer en wipte met een lepel het kooltje naar het midden van de vloer.

De deur naar de kerkertrap was in de hoek van de keuken. Hij zwaaide geruisloos open en Hannibal liep het aardedonker in, haalde zich het beeld van de trap en het bovenste bordes voor zijn geestesoog en sloot de deur achter zich. Hij streek een lucifer af op de stenen muur, stak de lantaarn aan en liep de vertrouwde trap af; terwijl hij afdaalde, werd de lucht steeds

koeler. Het licht van de lantaarn sprong van gewelf naar gewelf terwijl hij onder lage bogen naar de wijnkelder liep. Het ijzeren traliewerk stond open.

De wijn was lang geleden al door plunderslaars gestolen en de planken lagen vol met wortels en knollen, voornamelijk rapen. Hannibal dacht eraan om een paar suikerbieten in zijn zak te steken, die Cesar wel zou eten bij gebrek aan appels, hoewel ze zijn lippen rood kleurden zodat het leek of hij lippenstift droeg.

Gedurende Hannibals tijd in het weeshuis, geconfronteerd met het feit dat zijn thuis geschonden was, alles gestolen, geconfisqueerd, misbruikt, had hij hier niet rondgekeken. Hij zette de lantaarn op een hoge plank en trok een paar zakken met aardappelen en uien weg die voor de achterste wijnrekken lagen. Hij klom op de tafel, pakte de kroonluchter beet en trok. Hij liet de kroonluchter los en probeerde het nog eens. Nu ging hij er met zijn volle gewicht aan hangen. De kroonluchter zakte een paar centimeter, met een schok die het stof ervan af deed vliegen, en hij hoorde geknars van de achterste wijnrekken. Hij klom van de tafel. Hij stak zijn vingers in de kier en trok.

De wijnrekken kwamen met een luid geknars van scharnieren los van de muur. Hij ging terug naar zijn lantaarn, klaar om het vlammetje te doven als hij geluid hoorde. Niets.

Hier in dit vertrek had hij Kok voor het laatst gezien en heel even zag hij het grote ronde gezicht van Kok heel duidelijk voor zich, zonder de veranderingen die de tijd aanbrengt in de beelden die wij in onze herinnering van de doden hebben.

Hannibal pakte zijn lantaarn op en ging de verborgen kamer achter de wijnkelder binnen. De kamer was leeg.

Er stond alleen nog een grote vergulde schilderijlijst. Canvasdraadjes staken eruit waar het schilderij uit de lijst was gesneden. Het was het grootste schilderij in het huis geweest: een geromantiseerde voorstelling van de slag bij Zalgiris, waarop de wapenfeiten van Hannibal de Meedogenloze werden benadrukt.

Hannibal Lecter, de laatste van zijn lijn, stond in het geplunderde kasteel van zijn kinderjaren en keek naar de lege schilderijlijst in de wetenschap dat hij van zijn lijn en niet van zijn lijn was. Hij dacht aan zijn moeder, een Sforza, en aan Kok en aan meester Jakov, uit een andere traditie dan die van hemzelf. Hij zag hen in de lege lijst, gezeten rond de haard in het jachthuis.

Hij was niet Hannibal de Meedogenloze in enige zin die hij begreep. Hij zou zijn leven leven onder het beschilderde plafond van zijn kinderjaren. Maar dat was zo dun als de hemel en bijna even waardeloos. Dat geloofde hij tenminste.

Ze waren allemaal weg, de schilderijen met gezichten die hem even vertrouwd waren als zijn familie.

Midden in het vertrek was een oubliëtte, een droge stenen put, waarin Hannibal de Meedogenloze zijn vijanden kon werpen om ze aan de vergetelheid prijs te geven. In latere jaren was die afgeschut om ongelukken te voorkomen. Hannibal hield zijn lantaarn boven de put en het licht viel tot halverwege de schacht. Zijn vader had hem verteld dat in zijn eigen kinderjaren een allegaartje van skeletten op de bodem van de oubliëtte had gelegen.

Hannibal was een keer als traktatie in een mand in de oubliëtte neergelaten. Vlak bij de bodem was een woord in de muur gekrast. In het licht van de lantaarn kon hij het nu niet zien, maar hij wist dat het er was, ongelijke letters in de muur gekrast door een stervende man - het woord '*Pourquoi?*'

De wezen sliepen in een lange slaapzaal. Ze lagen op volgorde van leeftijd. In het jongste gedeelte van de slaapzaal hing de kunstmoedergeur van een peuterschool. De jongsten omhelsden zichzelf in hun slaap en sommige riepen om hun niet-vergeten doden, zagen een bezorgdheid en tederheid in de gedroomde gezichten die ze nooit meer zouden vinden.

Een paar oudere jongens verderop in de slaapzaal masturbeerden onder hun dekens.

Ieder kind had een opbergkist aan het voeteneind en op de muur boven het bed was ruimte om tekeningen op te hangen of, in een enkel geval, een familiefoto.

Zie hier boven de rij bedden een rij simpele krijttekeningen. Boven Hannibal Leeters bed hangt een prachtige in krijt en potlood uitgevoerde tekening van een babyarm-pje en handje, fascinerend en vertederend van gebaar, het mollige armpje in perspectief getekend terwijl de baby haar handje uitstrekt. Om de pols zit een armbandje. Onder de tekening ligt Hannibal te slapen, zijn oogleden trillen, zijn kaakspieren zijn gespannen en zijn neusvleugels sperren zich open bij een gedroomde vleug lijkengifstank.

Het jachthuis in het bos. Hannibal en Mischa in de kilstoffige geur van het tapijt dat ze om zich heen hebben getrokken, ijs op de ramen dat het licht breekt in groen en rood. De wind is vla-gerig en heel even trekt de schoorsteen niet. Blauwe rook hangt in lagen onder het puntdak, voor de trapleuning op de overloop, en Hannibal hoort de voordeur openvliegen en kijkt tussen de spijlen door. Mischa's badje staat op het fornuis en Kookman kookt het kleine hertenschedeltje met het beginnende gewei uit. Het kolkende water slaat de beenknobbels tegen de metalen wanden van het badje alsof het hertje een laatste poging doet tot een kopstoot. Blauwe-

Ogen en Vlieshand komen binnen en met hen een vlaag ijskoude lucht. Ze schoppen hun sneeuw-schoenen uit en zetten ze rechtop tegen de muur. De anderen verdringen zich om hen heen, Kom-Man komt strompelend uit de hoek op door de vrieskou aangetaste voeten. Blauwe-Ogen haalt drie kleine vogelkiesjes uit zijn zak. Hij legt een vogeltje met veren en al in het water tot het zacht genoeg is om de huid ervan af te pellen. Hij likt het bloederige vogelhuidje, bloed en veren op zijn gezicht, terwijl de mannen zich rondom hem verdringen. Hij werpt ze het huidje toe en ze vallen er als honden op aan.

Hij draait zijn met bloed besmeurde gezicht naar de overloop, spuwt een veertje uit en zegt: Het is eten of sterven. ’

Ze gooien het familiefotoalbum van de Lecters in de vlammen en Mischa’s papieren speeltjes, haar kasteel, haar aan-kleedpoppen. Opeens staat Hannibal bij de haard, zonder het gevoel te hebben gehad dat hij naar beneden was gegaan, en dan zijn ze in de schuur, waar verfrommelde kleren tussen het stro liggen, kinderkleertjes die hem vreemd zijn, stijf van het bloed. De mannen sluiten hen in, knijpen in zijn vlees en dan in dat van Mischa.

‘Neem haar maar, zij is toch al op sterven na dood. Kom mee.

we gaan een spelletje doen.’

Zingend voeren ze haar weg. ‘Ein Mantlein stekt im Walde ganz still und stumm...’

Hannibal houdt Mischa’s arm vast, de kinderen worden naar de deur gesleept. Hij weigert zijn zusje los te laten, en Blauwe-Ogen ramt de zware schuurdeur hard tegen zijn arm, het bot breekt. De man doet de deur weer open en komt zwaaiend met een stuk brandhout op Hannibal af. Een klap tegen zijn hoofd, krachtige slagen, lichtflitsen achter zijn ogen, gedreun, Mischa die ‘Anniba!’ roept.

En de slagen veranderden in de stok van de hoofdmonitor die tegen het bed sloeg, en Hannibal gilte in zijn slaap: ‘Mischa! Mischa!’

‘Stil! Stil! Sta op, ellendig stuk vreten!’ De hoofdmonitor trok het beddengoed van het bed en slingerde hem dat naar het hoofd. Buiten op de koude grond naar de gereedschapsschuur, voortgeduwd met de stok. De hoofdmonitor duwde hem de schuur in en volgde hem naar binnen. De schuur hing vol met tuingereedschap, touw en timmermansgerei. De hoofdmonitor zette zijn lantaarn op een vat en hief zijn stok. Hij stak zijn verbonden hand omhoog. ‘Tijd voor de afrekening.’

Hannibal leek terug te deinzen, weg van het licht; hij voelde niets wat hij kon benoemen. De hoofdmonitor interpreteerde dit als angst en kwam hem achterna, bij het licht vandaan gelokt. De hoofdmonitor liet de stok hard neerkomen op Hannibals dij. De jongen was nu bij de lantaarn. Hannibal pakte een sikkel en blies de lantaarnvlam uit. Hij ging in de duisternis op de vloer liggen, de sikkel met beide handen omklemd boven zijn hoofd. Hij hoorde onzekere voetstappen die langs hem heen renden, zwaaide de sikkel door de zwarte lucht, raakte niets. Toen hoorde hij de deur dichtgaan en het gerammel van een ketting.

‘Het voordeel van een stomme ranselen is dat hij je niet kan verraden,’ zei de hoofdmonitor. Hij en de hulpmonitor bekeken een Delahaye die geparkeerd stond op de met grind bedekte binnenplaats van het kasteel, een fraai stukje Frans koetswerk, horizonblauw, met diplomatieke vlaggetjes op de voorspatborden, Russisch en van de SBZ. De auto was exotisch, zoals alle vooroorlogse Franse auto’s, weelderig in ogen die gewend waren aan lompe tanks en jeeps. De hoofdmonitor had graag met zijn mes in de zijkant van de auto gekrast, maar de chauffeur was groot en waakzaam.

Vanuit de stal zag Hannibal de auto aankomen. Hij rende er niet naartoe. Hij zag zijn oom met een Russische officier het kasteel binnengaan.

Hannibal legde zijn vlakke hand op Cesars wang. Het lange gezicht draaide zich naar hem om, kauwend op haver. De Russische stalknecht zorgde goed voor hem. Hannibal wreef over de paardenhals en bracht zijn gezicht tot vlak bij het draaiende oor, maar er kwam geen geluid uit zijn mond. Hij kuste het paard tussen de ogen. Op de hooizolder, in een ruimte tussen dubbele muren, lag de verrekijker van zijn vader. Hij hing de verrekijker om zijn hals en stak de platgetreden exercitieplaats over.

De hulpmonitor zocht hem vanaf de treden voor de ingang. Hannibals luttele bezittingen waren in een tas gestouwd.

Vanachter het raam in het kantoor van de directeur zag Robert Lecter hoe zijn chauffeur een worstje en een homp brood van de kok kocht en betaalde met een pakje sigaretten. Robert Lecter was in wezen graaf Lecter, nu zijn broer verondersteld werd dood te zijn. Hij was al aan de titel gewend aangezien hij hem al jarenlang onrechtmatig had gebruikt.

De directeur stak het geld, zonder het te tellen, met een blik op kolonel Timka, in zijn borstzak.

‘Graaf, eh, kameraad Lecter, ik wil u nog even zeggen dat ik voor de oorlog twee van uw schilderijen heb gezien in het paleis van Katarina, en ook foto’s die in *Gorn* zijn opgenomen. Ik ben een enorme bewonderaar van uw werk.’ Graaf Lecter knikte. ‘Dank u. Wat weet u over Hannibals zusje?’

‘Een babyfoto biedt weinig houvast,’ zei de directeur.

‘We verspreiden de foto onder de weeshuizen,’ zei kolonel Timka. Hij droeg het uniform van de Sovjetgrenspolitie en zijn stalen bril glansde in harmonie met zijn stalen gebit. ‘Dat vergt tijd. Er zijn er zoveel.’

‘En ik moet u zeggen, kameraad Lecter, dat het bos vol ligt met... nog niet geïdentificeerde stoffelijke resten,’ voegde de directeur eraan toe.

‘Hannibal heeft nooit een woord gezegd?’ vroeg graaf Lecter.

‘Tegen mij niet. Fysiek is hij tot spreken in staat - hij schreeuwt de naam van zijn zusje in zijn slaap. Mischa. Mischa.’ De directeur aarzelde even terwijl hij bedacht hoe hij het moest verwoorden. ‘Kameraad Lecter, ik zou een beetje... voorzichtig zijn met Hannibal tot u hem wat beter kent. Het zou misschien het beste zijn als hij niet met andere jongens speelt tot hij een beetje gewend is. Er raakt altijd iemand gewond.’

‘Hij is toch geen bullebak?’

‘Het zijn juist de bullebakken die gewond raken. Hannibal trekt zich niets aan van de pikorde. Ze zijn altijd groter en hij verwondt ze heel snel en soms ernstig. Hannibal kan gevaarlijk zijn voor personen die groter zijn dan hij. Hij is heel goed met de kleintjes. Die mogen hem zelfs een beetje plagen. Sommigen denken dat hij niet alleen stom maar ook doof is en zeggen waar hij bij staat dat hij gek is. Hij geeft hun zelfs zijn traktaties, bij de zeldzame gelegenheden dat er traktaties zijn.’

Kolonel Timka keek op zijn horloge. ‘We moeten gaan. Gaat u maar vast naar de auto, kameraad Lecter. Ik kom zo bij u.’

Kolonel Timka wachtte tot graaf Lecter de kamer uit was. Hij stak zijn hand uit. De directeur overhandigde hem met een zucht het geld.

Het licht viel op zijn bril en zijn tanden toen kolonel Timka aan zijn duim likte en begon te tellen.

Een regenbui zorgde ervoor dat het stof niet meer opwaaide toen ze de laatste kilometers naar het chateau aflegden. Nat grind sprong op onder de modderige Delahaye en de geur van kruiden en omgespitte aarde waaide door de auto. Toen hield het op met regenen; het avondlicht was oranje getint.

Het chateau was eerder bevallig dan indrukwekkend in dit eigenaardige oranje licht. De verticale raamstijlen in de vele vensters waren gebogen, net met dauw verzwaarde spinnenwebben. Voor Hannibal, die naar voortekens zocht, ontrolde de gebogen loggia van het chateau zich vanaf de ingang als Huygens' spiraal.

Vier trekpaarden, dampend na de regen, waren aangespannen voor een ter ziele gegane Duitse tank, die uit de entree naar buiten stak. Grote paarden als Cesar. Hannibal was blij ze te zien, hoopte dat ze zijn totem waren. De tank was opgekrikt en op rollers gezet. Centimeter voor centimeter trokken de paarden de tank uit de ingang, alsof ze een kies trokken. De menner leidde de paarden, hun oren bewogen wanneer hij tegen ze sprak.

'De Duitsers hebben de deur met hun kanon opgeblazen en de tank achteruit naar binnen gereden om aan de vliegtuigen te ontsnappen,' vertelde de graaf Hannibal toen de auto stopte. Hij was eraan gewend geraakt tegen de jongen te praten zonder een reactie te krijgen. 'Toen ze de aftocht bliezen, hebben ze hem hier achtergelaten. We konden hem niet verplaatsen, dus hebben we dat vervloekte gevaarte met bloembakken versierd en zijn we er vijf jaar lang omheen gelopen. Nu er weer een markt is voor mijn "subversieve" schilderijen, is er geld om het ding weg te laten slepen. Kom, Hannibal.'

Een huisknecht had op de uitkijk gestaan en hij en de huishoudster kwamen nu naar buiten met paraplu's voor het geval die nodig zouden zijn. Een mastiff liep met hen mee.

Hannibal waardeerde het dat zijn oom hen in de oprit aan elkaar voorstelde en de staf hoffelijk bejegende in plaats van zich naar het huis te haasten en over zijn schouder te praten.

‘Dit is mijn neef, Hannibal. Hij hoort nu bij ons en we zijn blij dat hij er is. Madame Brigitte, mijn huishoudster. En Pascal, die is belast met de zorg om alles draaiende te houden.’

Madame Brigitte was vroeger een aantrekkelijk kamermeisje geweest. Ze had veel mensenkennis en ze bezag Hannibal en zijn houding aandachtig.

De mastiff begroette de graaf enthousiast en bekeek Hannibal met enige terughoudendheid. De hond blies een beetje lucht uit haar wangen. Hannibal hield haar zijn geopende hand voor en snuffelend keek ze vanonder haar wenkbrauwen naar hem op.

‘We moeten kleren voor hem zoeken,’ zei de graaf tegen madame Brigitte. ‘Kijk om te beginnen maar eens in mijn oude schoolkoffers op zolder. Later zien we wel verder.’

‘En het meisje?’

‘Nog niet, Brigitte,’ zei hij en hij deed het onderwerp met een hoofdschudden af.

Beelden toen Hannibal het huis naderde: de glans van natte straatkeien op de binnenplaats; de glans van de paardenvachten na de regenbui; de glans van een statige kraai die water drinkt uit de waterspuwer op de hoek van het dak; de beweging van een gordijn achter een raam op een bovenverdieping; de glans op het haar van Lady Murasaki, dan haar silhouet.

Lady Murasaki opende het venster. Het avondlicht beroerde haar gezicht en Hannibal zette, uit de woestenij van nachtmerries, zijn eerste stap op de brug van dromen...

Verhuizen uit barakken naar een privéhuus is een verrukkelijke verademing. Het meubilair in het chateau was een verwelkomende ratjetoe van periodes, door graaf Lecter en Lady Murasaki van de zolder gehaald nadat de

plunderende nazi's waren verdreven. Tijdens de bezetting waren de fraaiste meubelstukken uit Frankrijk per trein naar Duitsland vervoerd.

Hermann Göring en de Führer zelf hadden lang geleden al hun zinnen gezet op het werk van Robert Lecter en andere belangrijke kunstenaars in Frankrijk. Na de nazi-overname was een van Görings eerste daden geweest om Robert Lecter te arresteren als zijnde een 'subversieve Slavische kunstenaar' en alle 'decadente' schilderijen die hij kon vinden in beslag te nemen teneinde 'het publiek daartegen te beschermen'. De schilderijen waren opgenomen in de privéverzamelingen van Göring en Hitler.

Toen de graaf door de oprukkende geallieerden uit de gevangenis was bevrijd, had hij samen met Lady Murasaki alles naar zijn beste vermogen in de oude staat teruggebracht, en de staf had voor een minimumloon gewerkt tot graaf Lecter weer achter zijn ezel stond.

Robert Lecter liet zijn neef naar diens kamer brengen. De slaapkamer was ruim en licht en was voor Hannibal ingericht met wandtapijten en affiches om het steen te verlevendigen. Hoog aan de muur hingen een kendomasker en gekruiste bamboezwaarden. Als hij had gesproken, zou Hannibal naar madame hebben gevraagd.

Hannibal was nog geen minuut alleen, toen er aan de deur werd geklopt.

Lady Murasaki's persoonlijke bediende, Chiyoh, een Japans meisje van ongeveer Hannibals leeftijd, haar haar kortgeknipt tot op de oren, stond voor de deur. Chiyoh nam hem heel even onderzoekend op, waarna er een sluier voor haar ogen gleeed, als het derde ooglid van een havik.

'Lady Murasaki zendt haar groeten en welkom,' zei ze. 'Als je mij wilt volgen...' Chiyoh leidde hem plichtmatig en onverbiddelijk naar het badhuis in de vroegere wijnperskamer in een bijgebouw van het chateau.

Om zijn vrouw te behagen had graaf Lecter de wijnpers laten ombouwen tot een Japans bad: het persvat werd nu gevuld met water dat werd verwarmd door een Rube Goldberg-waterwarmer die was gemaakt van een koperen cognacdistilleerketel. De kamer geurde naar houtrook en rozemarijn. Zilveren kandelaars, die gedurende de oorlog in de tuin begraven hadden gelegen, stonden rondom de kuip opgesteld. Chiyoh stak de kaarsen niet aan. Een elektrische gloeilamp zou voor Hannibal volstaan tot zijn positie duidelijker was.

Chiyoh gaf hem handdoeken en een kamerjas en wees naar een douche in de hoek. 'Was je daar eerst, boen jezelf stevig af alvorens je onder te dompelen,' zei ze. 'De kok zal na je bad een omelet voor je bereiden en daarna moet je rusten.' Haar gezicht vertrok in wat misschien een glimlach moest voorstellen. Toen liet ze een sinaasappel in het badwater vallen en wachtte ze buiten het badhuis op zijn kleding. Toen hij haar alles aanreikte, pakte ze de kledingstukken voorzichtig met twee vingers vast, hing ze over een stok in haar andere hand en liep ermee weg.

Het was avond toen Hannibal wakker werd, zoals hij in het weeshuis altijd wakker was geworden. Alleen zijn ogen bewogen tot hij zag waar hij was. Hij voelde zich schoon in zijn schone bed. Door het venster viel het laatste licht van de lange Franse schemering. Op de stoel naast het bed lag een katoenen kimono. Hij trok hem aan. De stenen vloer van de gang was aangenaam koel onder zijn voeten, de stenen traptreden uitgehold zoals de traptreden in Kasteel Lecter. Buiten, onder de paarsblauwe hemel, hoorde hij geluiden uit de keuken komen, voorbereidingen voor het avondeten.

De mastiff zag hem en kwispelde tweemaal met haar staart zonder overeind te komen.

Uit het badhuis kwam het geluid van een Japanse citer. Hannibal ging op de muziek af. Een stoffig raam gloeide door het kaarslicht in het vertrek daarachter. Hannibal keek naar binnen. Chiyoh zat naast het bad en tokkelde op de snaren van een lange, elegante koto. Ditmaal had ze de kaarsen aangestoken. De waterwarmer borrelde. Het vuur eronder knetterde en vonkte. In het water lag Lady Murasaki, zoals de waterbloemen in de slotgracht waar de zwanen zwommen, maar niet zongen. Hannibal keek toe, zwijgend als de zwanen, en spreidde zijn armen als vleugels.

Hij liep achteruit bij het raam vandaan en keerde door de avondschemering terug naar zijn kamer, gebukt onder een eigenaardig gevoel van zwaarte, en kroop zijn bed weer in.

In de grote slaapkamer gloeien nog genoeg kooltjes in de haard om een gloed op het plafond te werpen. In het halfduister komt graaf Lecter tot leven onder Lady Murasaki's aanraking en haar stem.

'Ik miste je en had hetzelfde gevoel als toen je in de gevangenis zat,' zei ze. 'Ik moest denken aan het gedicht van een voorouder, Ono no Komachi, van duizend jaar geleden.' 'Hm.'

'Ze was bijzonder hartstochtelijk.'

'Ik wil graag weten wat ze zei.'

‘Een gedicht: *Hito ni awan tsuki no naki yo wa/omoioki-te/mune hashiribi ni/kokoroyaki ori*. Hoor je de muziek daarin?’

Robert Lecters westerse oor hoorde er geen muziek in, maar wetend waar de muziek lag, was hij enthousiast: ‘Jazeker. Vertel me wat het betekent.’

‘Ik kan hem niet zien/op deze maanloze nacht/verlangend lig ik wakker, brandend/vurige borsten, vlamvend hart.’

‘Mijn god, Sheba.’

Ze deed subtiel haar best hem al te zware inspanning te besparen.

In de hal van het chateau verraadt de staande klok het late uur, met zachte slagen die door de stenen gangen weer-galmen. De mastiff teef in haar hok roert zich, en met dertien korte janktonen geeft ze haar antwoord aan de klok. Hannibal in zijn eigen schone bed draait zich om in zijn slaap. En droomt.

In de schuur is de lucht koud, de kleren van de kinderen zijn tot hun middel omlaag getrokken terwijl Blauwe-Ogen en Vlieshand in het vlees van hun bovenarmen knijpen. De anderen lopen jammerend achter hen in kringetjes rond als hyena's die moeten wachten. Hier is de man die altijd zijn kom ophoudt. Mischa gloeit en moet hoesten, ze wendt haar gezicht af van hun adem. Blauwe-Ogen pakt de kettingen vast die om hun hals zitten. Bloed en veren van een vogelhuidje waarop hij heeft zitten knagen, kleven aan het gezicht van Blauwe-Ogen.

De vervormde stem van Kom-Man: ‘Neem haar maar. Zij is toch al op sterven na dooooood. Hij zal nog een poosje langer goeeneed blijven.’

Blauwe-Ogen tegen Mischa, walgelijk temerig: ‘Kom mee, we gaan een spelletje doen!’

Blauwe-Ogen begint te zingen en Vlieshand valt in: Ein Männlein steht im Walde ganz still und stumm, Es hat von lauter Purpur ein Mantlein um Kom-Man brengt zijn kom. Vlieshand pakt de bijl op. Blauwe-Ogen tilt Mischa op en Hannibal vliegt gillend op hem af en zet zijn tanden in de

wang van Blauwe-Ogen. Mischa wordt aan haar armen hoog in de lucht getild en draait haar hoofd om om naar hem te kunnen kijken.

‘Mischa, Mischa!’

De kreten galmen door de stenen gangen en graaf Lecter en Lady Murasaki stormen Hannibals kamer binnen. Hij heeft met zijn tanden zijn kussen stukgescheurd en veren vliegen in het rond. Hannibal gromt en gilt, zwaait wild met zijn armen, vechtend, knarsetandend. Graaf Lecter drukt de jongen op het bed neer, wikkelt de deken om diens armen en zet zijn knieën op de deken. ‘Rustig maar, rustig maar.’

Uit vrees dat Hannibal zijn tong zal afbijten, trekt Lady Murasaki de ceintuur van haar kamerjas, knijpt zijn neus dicht tot hij naar adem snakt en klemt de ceintuur tussen zijn tanden.

Huiverend blijft hij roerloos liggen, net een stervend vogeltje. Haar kamerjas hangt open en ze drukt hem tegen zich aan, houdt hem tussen haar borsten, zijn gezicht nat van tranen van woede, veren klevend aan zijn wangen.

Maar het is aan de graaf dat ze vraagt: ‘Gaat het een beetje?’

Hannibal stond vroeg op en waste zijn gezicht bij de waskom met kan op zijn nachtkastje. Op het water dreef een veertje. Hij had slechts een vage, warrige herinnering aan de nacht.

Hij hoorde achter zich papier over de stenen vloer glijden: een envelop werd onder zijn deur door geschoven. Aan het briefje was een wilgentakje bevestigd. Hannibal hield het briefje in zijn tot een kom gevormde handen en drukte het tegen zijn gezicht voor hij het las.

Hannibal,

Het zou mij buitengewoon verheugen als je mij een bezoek zou willen brengen in mijn zitkamer op het uur van de geit. (Dat is 10 uur 's ochtends in Frankrijk.)

Murasaki Shikibu

Hannibal Lecter, dertien jaar, zijn haar met water glad tegen zijn hoofd geplakt, stond voor de gesloten deur van de zitkamer. Hij hoorde de citer. Het was niet dezelfde melodie die hij bij het badhuis had gehoord. Hij klopte aan.

‘Binnen.’

Hij betrad een combinatie van werkkamer en ontvangkamer, met een borduurraam voor het venster en een ezel voor kalligrafie.

Lady Murasaki zat aan een lage theetafel. Haar haar was opgestoken, vastgezet met ebbenhouten haarspelden. De mouwen van haar kimono

ruisten terwijl ze bloemen schikte.

Goede manieren uit alle culturen verstrengelen zich, aangezien die een gemeenschappelijk doel nastreven. Lady Murasaki begroette hem door langzaam en elegant haar hoofd te neigen.

Hannibal maakte een buiging vanuit zijn middel, zoals zijn vader hem had geleerd. Hij zag een sliert blauwe rook van wierook voor het raam langsdrijven als een verre vlucht vogels, en de vage blauwe ader in Lady Murasaki's onderarm terwijl ze een bloem vasthield, de zon roze door haar oor. Chiyohs citer klonk zacht achter een kamerscherm.

Lady Murasaki nodigde hem uit tegenover haar plaats te nemen. Haar stem was een aangename alt met een paar willekeurige tonen die op de westerse toonladder niet voorkwamen. Voor Hannibal klonk haar spraak als de door toeval bepaalde muziek van een windgong.

‘Als je geen Frans of Engels of Italiaans wilt, kunnen we Japanse woorden gebruiken, zoals *kieuseru*. Dat betekent “verdwij”.’ Ze zette een bloem in de vaas, keek op van de bloemen en bij hem naar binnen. ‘Mijn wereld van Hiroshima was in een flits verdwenen. Ook jouw wereld is van je weggerukt. Jij en ik hebben nu de wereld die we samen maken. Op dit moment. In deze kamer.’

Ze pakte andere bloemen op van de mat en legde ze op de tafel naast de vaas. Hannibal hoorde de blaadjes ritselen en haar mouw ruisen toen ze hem bloemen aanbood.

‘Hannibal, wat zou jij hiermee doen voor het beste effect? Zeg het maar.’

Hannibal keek naar de bloemen.

‘Toen je klein was, heeft je vader ons je tekeningen gestuurd. Je hebt een goed oog voor compositie. Als je liever de bloemschikking tekent, kun je het tekenblok gebruiken dat naast je ligt.’

Hannibal dacht even na. Hij pakte twee bloemen en het mes. Hij keek naar de boog van de ramen, de kromme lijn van de haard, waar de theeketel

boven het vuur hing. Hij sneed een stuk van de bloemstelen af en zette de kortere bloemen in de vaas, waarbij hij een vector schiep die zowel in harmonie was met de bloemschikking als met de kamer. Hij legde de afgesneden stelen op de tafel.

Lady Murasaki leek genoeg te scheppen in het resultaat. ‘Ah. Dat zouden wij *moribana* noemen, de “hellende stijl”.’ Ze legde het zijdeachtige gewicht van een pioen in zijn hand. ‘En waar zou je deze plaatsen? Of zou je hem misschien helemaal niet gebruiken?’

Het water in de theeketel in de haard begon te bruisen en raakte aan de kook. Hannibal hoorde het water borrelen, keek naar het oppervlak van het kokende water, en zijn gezicht veranderde en de kamer verdween.

Mischas badje op het fornuis in het jachthuis, het schedeltje van het hertje dat in het kolkende water tegen het badje stootte als of het probeerde eruit te komen. Rammelende botten in het wervelende water.

Weer terug in de werkelijkheid, terug in Lady Murasaki’s kamer, en de kop van de pioen, bebloed nu, viel op het tafelblad, het mes kletterde ernaast. Hannibal vermande zich en kwam overeind, zijn bloedende hand hield hij achter zijn rug. Hij maakte een buiging voor Lady Murasaki en liep naar de deur.

‘Hannibal.’

Hij deed de deur open.

‘Hannibal.’ In een oogwenk was ze overeind gekomen en stond ze naast hem. Ze stak hem haar hand toe, hield zijn blik vast met de hare. Ze raakte hem niet aan, maar wenkte met haar vingers. Toen pakte ze zijn bloederige hand vast en haar aanraking bracht een kleine verandering teweeg in de grootte van zijn pupillen.

‘Dat moet gehecht worden. Serge kan ons naar de stad brengen.’

Hannibal schudde zijn hoofd en wees met zijn kin naar het borduurraam. Lady Murasaki keek hem in zijn gezicht tot ze zeker was van wat hij wilde.

‘Chiyoh, kook een naald en draad uit.’

In het goede licht bij het raam bracht Chiyoh Lady Murasaki een naald en draad gewikkeld rond een ebbenhouten haarspeld, stomend van het kokende theewater. Lady Murasaki hield zijn hand vast en hechtte zijn vinger met zes keurige steken. Druppels bloed vielen op de witte zijde van haar kimono. Hannibal bleef haar terwijl ze werkte strak aankijken. Hij toonde geen reactie op de pijn. Hij leek met zijn gedachten elders.

Hij keek naar de draad die strak werd getrokken, afgewonden van de haarspeld. De boog van het oog van de naald was een functie van de diameter van de haarspeld, dacht hij. Bladzijden van Huygens verspreid over de sneeuw, aan elkaar gekleefd met hersenen.

Chiyoh legde een aloëblad op de wond en Lady Murasaki wikkelde een verband om zijn hand. Toen ze hem zijn hand teruggaf, liep Hannibal naar de theetafel, pakte de pioen op en sneed een stukje van de steel. Hij zette de pioen in de vaas, waarmee hij de laatste hand legde aan een elegant bloemarrangement. Hij draaide zich met zijn gezicht naar Lady Murasaki en Chiyoh.

Een huivering trok over zijn gezicht en hij probeerde ‘Dank u’ te zeggen. Ze beloonde de inspanning met een klein, warm lachje, maar ze gaf hem niet veel tijd voor zijn poging.

‘Loop je even mee, Hannibal? En wil je me helpen met de bloemen?’

Samen liepen ze de zoldertrap op.

De zolderdeur had vroeger elders in het huis dienstgedaan. In de deur was een gezicht uitgesneden, een masker uit een Griekse komedie. Met een kaarslamp in haar hand ging Lady Murasaki Hannibal voor door de enorme zolder, voorbij een in driehonderd jaar bijeengebrachte verzameling zoldervoorwerpen, koffers, kerstversiering, tuindecoraties, rieten meubelen, kabuki- en noh-theaterkostuums en een rij levensgrote marionetten voor traditionele opvoeringen, die aan een stang hingen.

Rond het verduisteringsgordijn voor een dakkapelraam ver van de deur viel zwak licht naar binnen. Haar kaars verlichtte een klein altaar, een godenplank tegenover het raam. Op het altaar stonden foto's van haar voorouders en van Hannibals voorouders. Rondom de foto's stonden origami kraanvogels, heel veel kraanvogels. Er stond een foto van Hannibals ouders op hun trouwdag. Hannibal bekeek zijn moeder en vader aandachtig in het kaarslicht. Zijn moeder zag er bijzonder gelukkig uit. De enige vlam die te zien was, was op de kaars - haar kleren stonden niet in brand.

Hannibal bespeurde een aanwezigheid naast en boven zich en hij tuurde de duisternis in. Toen Lady Murasaki het rolgordijn voor het dakkapelraam ophaalde, viel het ochtendlicht over Hannibal heen en ook over de duistere aanwezigheid naast hem, over gepantserde voeten, een met handschoenen vastgehouden oorlogswaaier, een borstplaat en ten slotte het ijzeren masker en de gehoornde helm van een samoeraicommandant. De wapenrusting stond op een verhoogd platform. De wapens van de samoerai, de lange en korte zwaarden, een tanto-dolk en een oorlogsbijl lagen op een rek voor de wapenrusting.

‘Laten we de bloemen hier neerzetten, Hannibal,’ zei Lady Murasaki, en ze maakte een plekje vrij op het altaar voor de foto's van zijn ouders.

‘Dit is waar ik voor jou bid, en ik raad je ten zeerste aan voor jezelf te bidden en bij de geesten van je familie te rade te gaan voor wijsheid en kracht.’

Uit beleefdheid boog hij zijn hoofd naar het altaar, maar de aantrekkingskracht van de wapenrusting was overweldigend, hij voelde het

in heel de zijkant van zijn lichaam. Hij liep naar het rek en wilde de wapens aanraken. Lady Murasaki hield hem tegen met een geheven hand.

‘Deze wapenrusting stond voor de oorlog, toen mijn vader ambassadeur was in Frankrijk, in de ambassade in Parijs. We hebben haar voor de Duitsers verborgen. Ik raak haar maar eens per jaar aan. Op de verjaardag van mijn bet-oudovergrootvader heb ik de eer zijn wapenrusting en zijn wapens schoon te maken en te oliën met cameliaolie en kruidnagelolie, een heerlijke geur.’

Ze trok de stop uit een flesje en liet hem even ruiken. Op de verhoging, voor de wapenrusting, lag een perkamentrol. De rol was een klein stukje uitgerold en toonde het eerste paneel: de samoerai die de wapenrusting droeg bij een bijeenkomst van zijn volgelingen. Terwijl Lady Murasaki de voorwerpen op de godenplank schikte, ontrolde Hannibal het volgende paneel, waarop de in wapenrusting gehulde gedaante was afgebeeld, terwijl die leiding gaf aan de ceremonie waarbij de hoofden van de vijand, voorzien van een etiket met de naam van de onthoofde, werden gepresenteerd. Het etiket was aan het haar bevestigd en als het een kaal hoofd was, aan het oor vastgemaakt.

Lady Murasaki pakte de perkamentrol voorzichtig uit zijn hand en rolde hem weer zo ver op dat alleen haar voorouder in zijn wapenrusting te zien was.

‘Dit is na de slag om Kasteel Osaka,’ zei ze. ‘Er zijn andere rollen, geschiktere, die je zullen interesseren. Hannibal, het zou je oom en mij buitengewoon veel plezier doen als je het soort man wordt datje vader was, datje oom is.’ Hannibal keek met een vragende blik naar de wapenrusting.

Ze las de vraag op zijn gezicht. ‘En zoals hij? In sommige opzichten, maar dan met meer compassie...’ Ze keek naar de wapenrusting alsof die haar kon horen en glimlachte tegen Hannibal ‘... maar dat zou ik niet in het Japans zeggen waar die bij is.’

Ze kwam dichterbij, de kaarslamp in haar hand. ‘Hannibal, je kunt het land van nachtmerries achterlaten. Je kunt alles zijn wat je je maar kunt voorstellen. Kom mee de brug van dromen op. Ga je met me mee?’

Ze was heel anders dan zijn moeder. Ze was zijn moeder niet, maar hij voelde haar in zijn borst. Zijn intense blik bracht haar misschien van haar stuk; ze verbrak de stemming.

‘De brug van dromen leidt overal heen, maar eerst door de spreekkamer van de dokter en door de school,’ zei ze. ‘Ga je mee?’

Hannibal volgde haar, maar eerst pakte hij de met bloed besmeurde pioen uit de vaas en legde hij de bloem op de verhoging voor de wapenrusting.

Dr. J. Rufin had zijn praktijk in een rijtjeshuis met een piepklein tuintje. Het discrete bord naast het hek droeg zijn naam en zijn titels: **docteur en médecine, ph.d., psychiatre.**

Graaf Lecter en Lady Murasaki zaten op rechte stoelen in de wachtkamer tussen dr. Rufins patiënten, van wie sommigen moeite hadden om stil te blijven zitten.

De spreekkamer van de dokter had een sterk victoriaans karakter, met twee leunstoelen aan weerszijden van de haard, een chaise longue met een met franje afgewerkte spreij en, dicht bij het raam, een onderzoektafel en een roestvrijstalen sterilisator.

Dr. Rufin, een man van middelbare leeftijd met een baard, en Hannibal zaten in de armstoelen en de dokter sprak tegen hem op zachte, aangename toon.

‘Hannibal, terwijl je kijkt naar het heen en weer slingeren van de metronoom en luistert naar het geluid van mijn stem, zul je in een staat van wakende slaap geraken. Ik zal je niet vragen te spreken, maar ik wil dat je probeert een geluid te maken om ja of nee aan te geven. Je hebt een gevoel van vrede, van zweven.’

Op een tafel tussen hen in bewoog de slinger van een tikkende metronoom heen en weer. Op de schoorsteenmantel tikte een klok die was beschilderd met sterrenbeelden en engeltjes. Terwijl dr. Rufin sprak, telde Hannibal de tikken van de metronoom af tegen de tikken van de klok. Ze vielen soms samen en dan weer niet. Hannibal vroeg zich af of hij, als hij de intervallen van samenvallen en niet-samenvallen zou tellen en de bewegende slinger van de metronoom zou opmeten, de lengte van de ongeziene slinger binnen

in de klok zou kunnen berekenen. Hij besloot van wel, terwijl dr. Rufin maar doorpraatte.

‘Een geluid met je mond, Hannibal, maakt niet uit wat voor geluid.’

Hannibal hield gehoorzaam zijn blik op de metronoom gericht en maakte een laag geluid als van een wind, door lucht weg te blazen tussen zijn tong en onderlip waarbij deze trilden.

‘Heel goed,’ zei dr. Rufin. ‘Je blijft rustig in de staat van wakende slaap. En welk geluid zullen we gebruiken voor nee? Nee, Hannibal. Nee.’

Hannibal maakte een hoog geluid als van een wind, door zijn onderlip tussen zijn tanden te nemen en lucht uit zijn wang langs zijn boventandvlees te laten ontsnappen.

‘Dit is communicatie, Hannibal, en je kunt het. Denk je dat we nu voorwaarts kunnen gaan, jij en ik samen?’

Hannibals bevestiging was luid genoeg om in de wachtkamer gehoord te worden, waar patiënten zenuwachtige blikken uitwisselden. Graaf Lecter sloeg zijn benen over elkaar en schraapte zijn keel en Lady Murasaki’s mooie ogen rolden langzaam naar het plafond.

Een licht gestoord ogende man zei: ‘Ik was het niet.’

‘Hannibal, ik weet dat je slaap dikwijls door dromen wordt verstoord,’ zei dr. Rufin. ‘Kun je me nu in de rustige staat van wakende slaap vertellen wat je in je dromen ziet?’ Hannibal, die nog steeds tikken zat te tellen, schonk dr. Rufin een bedachtzaam winderig geluid.

De klok gebruikte de Romeinse IV in plaats van IIII, voor symmetrie met de VIII aan de andere kant. Hannibal vroeg zich af of dat betekende dat hij een Romeins slagwerk had - twee tonen; één die ‘vijf’ betekende en een andere die ‘één’ betekende.

De dokter gaf Hannibal een blocnote. ‘Kun je misschien een paar dingen opschrijven die je ziet? Je roept de naam van je zusje. Zie je je zusje?’

Hannibal knikte.

In Kasteel Lecter hadden sommige klokken een Romeins slagwerk en sommige niet, maar alle klokken met een Romeins slagwerk hadden de IV in plaats van de III. Toen meester Jakov een klok had opengemaakt en het echappement had uitgelegd, had hij Hannibal verteld over Knibb en zijn vroege klokken met Romeins slagwerk - het zou goed zijn om in zijn geest de Hal van Klokken te bezoeken om het echappement te onderzoeken. Hij overwoog om daar onmiddellijk heen te gaan, maar dan zou dr. Rufin te hard moeten schreeuwen.

‘Hannibal. Hannibal. Denk eens aan de laatste keer dat je je zusje zag en schrijf dan eens op wat je ziet. Wil je opschrijven wat je denkt te zien?’

Hannibal schreef zonder naar de blocnote te kijken, terwijl hij tegelijkertijd zowel de tikken van de metronoom als de tikken van de klok telde.

Dr. Rufin keek naar de blocnote en leek bemoedigd. ‘Zie je haar tandjes? Alleen haar tandjes? Waar zie je die, Hannibal?’

Hannibal stak zijn hand uit en stopte de slinger, bezag zijn lengte en de positie van het gewicht en vergeleek deze met een schaal op de metronoom. Hij schreef op de blocnote: *In een strontput, dokter. Mag ik de achterkant van de klok openmaken ?*

Hannibal wachtte buiten bij de andere patiënten.

‘Jij was het, niet ik,’ zei de gestoord ogende man. ‘Geef het nou maar toe. Heb je toevallig kauwgom bij je?’

‘Ik heb geprobeerd hem naar zijn zusje te vragen, maar hij klapte dicht,’ zei dr. Rufin. De graaf stond achter Lady Murasaki’s stoel in de spreekkamer.

‘Eerlijk gezegd is hij voor mij ondoorgrondelijk. Ik heb hem onderzocht en fysiek is hij gezond. Ik heb littekens gevonden op zijn schedel, maar geen aanwijzing voor een breuk. Maar als ik me niet vergis werken zijn beide hersenhelften onafhankelijk van elkaar, zoals wel eens gebeurt bij hoofdletsel, als communicatie tussen de beide helften wordt belemmerd. Hij

volgt verscheidene gedachtelijnen tegelijkertijd zonder in de war te geraken, en een van die gedachtelijnen is altijd voor zijn eigen plezier.

Het litteken op zijn hals is afkomstig van een ketting die aan de huid was vastgevroren. Ik heb zulke littekens vaker gezien, vlak na de oorlog, toen de poorten van de kampen opengingen. Hij wil niet zeggen wat er met zijn zusje is gebeurd. Volgens mij weet hij het wel, al beseft hij dat misschien zelf niet eens, en het gevaar zit in het volgende: de geest herinnert zich wat die zich kan veroorloven te herinneren en in zijn eigen tempo. Het zal naar boven komen op het moment dat hij het aankan.

Ik zou hem niet onder druk zetten en het is zinloos om te proberen hem te hypnotiseren. Als hij het zich te snel herinnert, zou hij vanbinnen voorgoed kunnen bevriezen om de pijn te ontvluchten. Houdt u hem bij u thuis?’

‘Ja,’ zeiden ze allebei snel.

Rufin knikte. ‘Betrek hem zo veel mogelijk bij uw gezin. Als hij uit zijn schulp komt, zal hij zich sterker aan u hechten dan u zich kunt voorstellen.’

Hoogzomer in Frankrijk, een stuifmeelnevel op het oppervlak van de Essonne en eenden tussen het riet. Hannibal sprak nog steeds niet, maar hij sliep zonder te dromen en had de eetlust van een dertienjarige in de groei.

Zijn oom Robert Lecter was warmer en minder gereserveerd dan Hannibals vader was geweest. Hij had een soort kunstenaarsroekeloosheid in zich die hij nooit was kwijtgeraakt en die zich nu had vermengd met de roekeloosheid die met de jaren komt.

Op het dak was een galerij waar ze konden wandelen. Stuifmeel had zich opgehoopt in de inspringende hoeken tussen de dakvlakken en verguldde het mos, en spinnen lieten zich, bungelend aan hun draden, meedrijven op de wind. Tussen de bomen door zagen ze de zilveren kromming van de rivier.

De graaf was lang en had iets van een vogel. Zijn huid was grijs in het goede licht op het dak. Zijn handen op de reling waren mager, maar ze leken precies de handen van Hannibals vader.

‘Onze familie... wij zijn in zeker opzicht ongewone mensen, Hannibal,’ zei hij. ‘Dat beseffen we al op jonge leeftijd en ik verwacht dat jij het al weet. Je zult er in de loop der jaren steeds minder moeite mee hebben, zo je er nu moeite mee hebt. Je bent je familie en je thuis kwijtgeraakt, maar je hebt mij en je hebt Sheba. Is ze niet verrukkelijk? Vijfentwintig jaar geleden bracht haar vader haar mee naar een van mijn exposities in het Tokyo Metropolitan. Ik had nog nooit zo’n beeldschoon kind gezien. Vijftien jaar later, toen hij ambassadeur voor Japan in Frankrijk werd, kwam zij ook. Ik kon mijn geluk niet op en ging onmiddellijk naar de ambassade, waar ik mijn voornemen kenbaar maakte om mij tot het shintoïsme te bekeren. Hij zei dat mijn godsdienst niet tot zijn voornaamste aandachtspunten

behoorde. Hij heeft me nooit zijn goedkeuring gegeven maar hij vindt mijn schilderijen mooi. Schilderijen! Kom mee.

Dit is mijn studio.’ Het was een groot witgekalkt vertrek op de bovenste verdieping van het chateau. Op ezels stonden doeken waaraan hij werkte en tegen de muren stonden er nog meer. Op een laag platform stond een chaise longue en daarnaast, aan een kapstok, hing een kimono. Op een ezel vlakbij stond een afgedekt doek.

Ze liepen een aangrenzend vertrek binnen, waar een grote ezel stond met een pak blanco krantenpapier, houtskool en een paar tubes verf ‘Ik heb hier een ruimte voor jou ingericht, je eigen atelier,’ zei de graaf ‘Hier kun je je ontladen, Hannibal. Als je het gevoel hebt dat je zou kunnen ontploffen, ga dan tekenen! Schilderen! Grote armbewegingen, veel kleuren. Richt je als je tekent niet op details of finesse. Finesse krijg je vanzelf van Sheba.’ Hij keek tussen de bomen door naar de rivier. ‘Ik zie je straks bij de lunch. Vraag madame Brigitte of ze een hoed voor je zoekt. In de namiddag, na je lessen, gaan we roeien.’

Toen de graaf hem alleen had gelaten, ging Hannibal niet meteen naar zijn ezel, maar dwaalde door het atelier en bekeek de doeken waaraan de graaf werkte. Hij legde zijn hand op de chaise, beroerde de kimono op de kapstok en drukte die tegen zijn gezicht. Hij ging voor de afgedekte ezel staan en tilde de lap op. De graaf was bezig met een schilderij van Lady Murasaki, naakt op de chaise. De beeltenis kwam Hannibals grote ogen binnen; lichtpuntjes dansten in zijn pupillen, vuurvliegjes gloeiden in zijn nacht.

De herfst naderde en Lady Murasaki organiseerde etentjes in de buitenlucht, in een weiland vlak bij het chateau, waar ze naar de oogstmaan konden kijken en naar de herfstinsecten konden luisteren. Ze wachtten op de maansopgang, Chiyoh speelde in het donker op de citer als de krekels het lieten afweten. Met alleen het geruis van zijde en een geur om hem te leiden, wist Hannibal altijd precies waar Lady Murasaki was.

De Franse krekels konden niet tippen aan de prachtige Japanse krekels, de suzumushi, legde de graaf uit, maar ze konden ermee door. Voor de oorlog had de graaf een paar maal suzumushi-krekels voor Lady Murasaki uit

Japan laten opsturen, maar geen daarvan had de reis overleefd en hij had het haar nooit verteld.

Op stille avonden, als de lucht vochtig was na een regenbui, speelden ze het benoem-de-geurspel. Hannibal verbrandde dan allerlei soorten schors en wierook op een plaatje mica, die Chiyoh moest identificeren. Bij deze gelegenheden speelde Lady Murasaki op de koto zodat Chiyoh zich kon concentreren en haar leermeesteres haar af en toe muzikale hints gaf uit een repertoire dat Hannibal niet kon volgen.

Hij werd naar de dorpsschool gestuurd, waar hij een vreemde eend in de bijt was omdat hij zijn les niet kon opzeggen. Op zijn tweede dag spuwde een botterik uit een hogere klas in het haar van een kleine eersteklasser, en Hannibal brak het stuitbeen en de neus van de spuer. Hij werd naar huis gestuurd en vertrok gedurende heel het incident geen spier.

Hij ging niet meer naar school, maar woonde in plaats daarvan Chiyohs lessen thuis bij. Chiyoh was al jarenlang verloofd met een jongen uit een diplomatenfamilie in Japan en nu op haar dertiende leerde ze van Lady Murasaki de vaardigheden die ze nodig zou hebben.

De lessen waren totaal anders dan de lessen van meester Jakov, maar de vakken waren van een bijzondere schoonheid, net als meester Jakovs wiskundelessen, en Hannibal vond ze fascinerend.

Staan in het goede licht bij de ramen van haar ontvangkamer, onderwees Lady Murasaki kalligrafie door te schilderen op vellen van de dagelijkse krant, en ze bereikte met een groot penseel opmerkelijk verfijnde effecten. Hier was het symbool voor eeuwigheid, een driehoekige vorm die aangenaam was om te bezien. Onder het elegante symbool stond de krantenkop ARTSEN AANGEKLAAGD IN NEURENBERG.

‘Deze oefening heet Eeuwigheid in Acht Streken,’ zei ze. ‘Probeer maar.’

Aan het eind van de les vouwden Lady Murasaki en Chiyoh beiden een origamikraanvogel, die ze later op het altaar op de zolder zouden zetten.

Hannibal pakte een stukje origamipapier op om een kraanvogel te vouwen. Chiyohs vragende blik naar Lady Murasaki gaf hem even het gevoel een buitenstaander te zijn. Lady Murasaki reikte hem een schaar aan. (Later zou ze Chiyoh terechtwijzen voor haar foutje, dat in een diplomatieke setting niet aanging.) ‘Chiyoh heeft in Hiroshima een nichtje dat Sadako heet,’ legde Lady Murasaki uit. ‘Zij is stervende aan stralingsvergiftiging. Sadako gelooft dat ze zal overleven als ze duizend papieren kraanvogels vouwt. Haar kracht is beperkt en wij helpen haar elke dag door papieren kraanvogels te vouwen. Of de kraanvogels geneeskrachtig zijn of niet, terwijl we ze maken is Sadako in onze gedachten, en ook anderen, overal, die zijn vergiftigd door de oorlog. Jij zou kraanvogels voor ons vouwen, Hannibal, en wij voor jou. Laten we samen kraanvogels vouwen voor Sadako.’

Elke donderdag was er markt onder parasols rondom de fontein en het standbeeld van maarschalk Foch. De wind voerde de geur van pekelduur mee van de kraam van de tafelduurverkoper en de geur van de oceaan van de vis en schaaldieren die op bedden van zeewier uitgesteld lagen.

Een paar radio's speelden ieder een eigen liedje. De orgelman en zijn aapje, na het ontbijt vrijgelaten uit hun accommodatie in de gevangenis, waarvan ze regelmatig gedwongen gebruikmaakten, draaiden niet-aflatend 'Sous les ponts de Paris' tot iemand de orgelman een glas wijn gaf en het aapje een pindarotsje. De orgelman dronk het glas wijn in één teug leeg en eiste de helft van het pindarotsje voor zichzelf op. Het aapje nam er met zijn pientere oogjes goed notitie van in welke zak zijn baas het snoepgoed wegstopte. Twee gendarmes gaven de muzikant de gebruikelijke vergeefse waarschuwingen en zochten de gebakskraam op.

Lady Murasaki's doel was Légumes Bulot, de beste groentekraam, om eetbare varens te kopen. De varens waren een van de lievelingskostjes van de graaf en ze waren altijd vroeg uitverkocht.

Hannibal liep achter haar aan met haar mand. Hij bleef even staan kijken naar een kaasverkoper die een stuk pianosnaar invette en dat gebruikte om een grote ronde granakaas door te snijden. De koopman gaf hem een stukje om te proeven en vroeg hem de kaas aan madame aan te bevelen.

Lady Murasaki zag geen varens, maar voor ze de kans had ernaar te vragen, haalde Bulot de groenteman een mand van de sterk gekrulde varens onder zijn toonbank vandaan. 'Madame, deze zijn zo voortreffelijk dat ik ze niet aan de zon wilde blootstellen. In afwachting van uw komst heb ik ze bedekt met deze doek, niet met water bevochtigd, maar met echte tuindauw.'

In hetzelfde pad, tegenover de groenteman, zat Paul Momund in zijn bloederige voorschot aan een slagersblok gevogelte schoon te maken. Hij gooide het afval in een emmer en verdeelde maagjes en levertjes over twee kommen. De slager was een grote, zware man met een tatoeage op zijn onderarm - een kers met het onderschrift *VOICI LA MIENNE, OU EST LA TIENNE?* Het rood van de kers was verbleekt en lichter van kleur dan het bloed op zijn handen. De broer van Paul de slager, die de omgang met klanten makkelijker afging, stond achter de toonbank onder het spandoek met de tekst **momunds kwaliteitsvlees**. Pauls broer bracht Paul een gans om schoon te maken. Paul nam een slok uit de fles mare die naast hem stond en veegde over zijn gezicht met zijn bloederige hand, waarbij bloed en veren op zijn wangen achterbleven.

‘Kalm aan, Paul,’ zei zijn broer. ‘We hebben nog een lange dag voor ons.’

‘Waarom pluk jij dat kloteding niet? Volgens mij sla jij liever aan het rukken dan aan het plukken,’ zei Paul de slager, tot zijn eigen intense plezier.

Hannibal stond een varkenskop in een vitrine te bekijken toen hij Pauls stem hoorde.

‘Hé, Japannésie!’

En de stem van Bulot de groenteman: ‘Alstublieft, monsieur! Dat is onaanvaardbaar.’

En Paul weer: ‘Hé, Japannésie, vertel eens even: is het waar dat jouw spleetje overdwers zit? Met een plukje steil haar als een explosie?’

Toen zag Hannibal Paul, diens gezicht besmeurd met bloed en veren, *als Blauwe-Ogen, net als Blauwe-Ogen die op een vogelhuidje knabbelde*.

Paul wendde zich nu tot zijn broer. ‘Ik kan je zeggen dat ik er in Marseille een keer één heb gepakt die je hele...’ De lamsbout die tegen Pauls gezicht ramde, sloeg hem achteruit in een berg vogelingewanden, met Hannibal boven op hem. De lamsbout beukte keer op keer op hem in tot die uit Hannibals hand glipte. De jongen strekte zijn hand naar achteren en zocht

op de tast naar het slagersmes op de tafel, maar vond niet het mes maar een handvol kippeningewanden, die hij in Pauls gezicht smeet, terwijl de slager met zijn grote bebloede handen op hem in sloeg. Pauls broer gaf Hannibal een trap tegen zijn achterhoofd en pakte een vleeshamer van de toonbank. Lady Murasaki stooft de slagerskraam binnen, duwde hem opzij, en toen klonk een kreet: '*Kiai!*'

Lady Murasaki hield een groot slagersmes tegen de keel van de broer van de slager, precies op de plek waar de slager een varken zou doodsteken, en zei: 'Geen beweging, monsieurs.' De broers verstijfden, de politiefluitjes klonken, Pauls grote handen rond Hannibals keel en het oog van zijn broer zenuwachtig trekkend aan de kant waar het staal op zijn hals drukte, terwijl Hannibal het tafelblad achter zich aftastte. De twee gendarmes, glibberend op het afval, trokken Paul de slager en Hannibal uit elkaar, een van de gendarmes wrikte de jongen van de slager af, tilde hem van de grond en zette hem neer aan de andere kant van de kraam.

Hannibals stem was schor van het lang niet gebruiken, maar de slager verstond hem. Hij zei: 'Beest', uiterst kalm. Het klonk eerder als een indeling naar soort dan als een belediging.

Het politiebureau stond aan het plein, achter de balie stond een brigadier.

De commissaris van de gendarmes was vandaag in burger, een gekreukeld tropenpak. Hij was een jaar of vijftig en moe van de oorlog. In zijn kantoor bood hij Lady Murasaki en Hannibal een stoel aan, waarna hij zelf ook ging zitten. Zijn bureau was leeg, op een Cinzano-asbak na en een flesje Clanzoflat-maagdrank. Hij bood Lady Murasaki een sigaret aan, die zij afsloeg.

De twee gendarmes van de markt klopten aan en kwamen binnen. Ze gingen tegen de muur staan en bekeken Lady Murasaki uit hun ooghoek.

'Heeft een van de aanwezigen jullie geslagen of zich tegen jullie verzet?' vroeg de commissaris aan de politiemannen.

'Nee, commissaris.'

Hij vroeg om de rest van hun verklaring.

De oudste van de twee gendarmes raadpleegde zijn notitieboekje. 'Bulot de groenteman verklaarde dat de slager opeens van zijn zinnen beroofd leek. Hij schreeuwde dat hij iedereen wilde vermoorden, alle nonnen in de kerk inclus.''

De commissaris rolde met zijn ogen en deed zijn best zijn geduld te bewaren.

'De slager was een aanhanger van het Vichy-regime en is algemeen gehaat, zoals u waarschijnlijk wel weet,' zei hij. 'Ik zal hem onder handen nemen. Ik vind het betreuenswaardig dat u zo'n grove belediging hebt moeten ondergaan, Lady Murasaki. Jongeman, als het nog eens gebeurt dat deze dame in jouw bijzijn beledigd wordt, wil ik datje naar mij toe komt. Is dat begrepen?'

Hannibal knikte.

'Ik duld niet dat iemand in dit dorp wordt aangevallen, tenzij ik dat zelf doe.' De commissaris stond op en ging achter de jongen staan. 'Excuseer ons, madame. Hannibal, kom mee.'

Lady Murasaki keek op naar de politieman. Hij schudde lichtjes zijn hoofd.

De commissaris leidde Hannibal naar de achterkant van het politiebureau, waar twee cellen waren. In de ene lag een slapende dronkaard, de andere had tot voor kort de orgelman en zijn aapje gehuisvest. Het waterbakje van het aapje stond nog op de vloer.

'Ga naar binnen.'

Hannibal liep de cel in en bleef in het midden staan. De commissaris gooide de celdeur met een klap dicht en het metaalgekleter deed de dronkaard zich mopperend omdraaien.

'Kijk naar de vloer. Zie je al die vlekken op de kromgetrokken planken? Ze zijn gepekeld door tranen. Probeer de deur eens. Doe maar. Je zult merken

dat je die vanaf die kant niet kunt openen. Drift is een dienstig, maar gevaarlijk trekje. Gebruik je gezond verstand en dan zul je nooit in een cel als deze belanden. Ik geef nooit meer dan één vrijbrief. Dit is de jouwe. Maar doe het nooit meer. Val nooit meer iemand aan met een stuk vlees.'

De commissaris begeleidde Lady Murasaki en Hannibal naar hun auto. Toen Hannibal was ingestapt, zei Lady Murasaki tegen de politieman: 'Commissaris, ik wil niet dat mijn man dit te weten komt. Dokter Rufin kan u vertellen waarom niet.'

Hij knikte. 'Als het de graaf op de een of andere manier ter ore komt en hij mij ernaar vraagt, zal ik zeggen dat het een vechtpartij tussen dronkaards was en dat de jongen toevallig daar middenin belandde. Het spijt me als de graaf het niet goed maakt. In andere opzichten mag hij zich gelukkig prijzen.'

Het was mogelijk dat de graaf, in zijn isolement in het chateau, nooit iets over het incident zou hebben gehoord. Maar die avond, terwijl hij een sigaar rookte, kwam Serge de chauffeur uit het dorp terug met de avondkrant en nam hij hem apart.

De vrijdagmarkt was in Villiers, op een afstand van ruim vijftien kilometer van het chateau. De graaf, grijs en slapeloos, stapte zijn auto uit op het moment dat Paul de slager de romp van een lam zijn kraam in droeg. De wandelstok van de graaf trof Paul op zijn bovenlip en de graaf vloog hem aan, uithalend met de stok.

'Smeerlap die je daar bent. Je waagt het mijn vrouw te beledigen!'

Paul liet het vlees vallen en gaf de graaf een harde duw. De graaf vloog achteruit tegen een toonbank. Hij stormde weer op de slager af, rammend met zijn stok, maar toen stopte hij, een verbaasde uitdrukking op zijn gezicht. Hij hief zijn handen tot halverwege zijn vest en stortte voorover neer op de vloer van de slagetskraam.

Vervuld van weerzin over het geweeklaag en gejammer van de hymnen en de monotone onzin van de begrafenis stond Hannibal Lecter, dertien jaar oud en de laatste van zijn lijn, naast Lady Murasaki en Chiyoh bij de kerkdeur afwezig de handen te schudden van de rouwenden die de kerk verlieten; de vrouwen ontblootten hun hoofd in het naoorlogse vooroordeel tegen hoofddoekjes.

Lady Murasaki luisterde en reageerde vriendelijk en correct.

Hannibal, die haar vermoeidheid aanvoelde, steeg boven zichzelf uit en ontdekte dat hij sprak opdat zij niet zou hoeven spreken; zijn pas hervonden stem ging al snel over in een schor gekras. Als Lady Murasaki verbaasd was hem te horen spreken, liet ze dat niet merken. Ze pakte zijn hand en kneep daarin terwijl ze de volgende rouwende in de rij haar andere hand toestak.

Een zwerm verslaggevers van de Parijse pers en de nieuwsdiensten was gekomen om het overlijden te verslaan van een belangrijke kunstenaar die hen tijdens zijn leven had gemeden. Lady Murasaki had hun niets te zeggen.

In de middag van deze eindeloze dag kwam de advocaat van de graaf naar het chateau, samen met een beambte van het belastingkantoor. Lady Murasaki gaf hun thee.

‘Madame, het is met schroom dat ik u lastigval in deze droevige tijd,’ zei de belastingambtenaar, ‘maar ik wil u verzekeren dat u genoeg tijd zult hebben om andere regelingen te treffen voor het chateau wordt geveild ter dekking van de successierechten. Ik zou willen dat we uw eigen borgstelling konden

accepteren, maar aangezien uw verblijfsstatus in Frankrijk een punt van discussie zal worden, is dat onmogelijk.'

Eindelijk werd het avond. Hannibal begeleidde Lady Murasaki naar haar kamerdeur en Chiyoh had een veldbed opgemaakt om bij haar in de kamer te slapen.

Hannibal lag lange tijd wakker en toen de slaap kwam, kwamen ook de dromen.

Het gezicht van Blauwe-Ogen, besmeurd met bloed en veren, veranderde in het gezicht van Paul de slager en weer terug Hannibal werd wakker in het donker, maar het stopte niet, hij zag de gezichten als hologrammen op het plafond. Nu hij kon spreken, schreeuwde hij niet.

Hij stond op en ging stilletjes de trap op naar het atelier van de graaf. Hannibal stak de kaarsen in de kandelaars aan weerszijden van de ezel aan. De portretten aan de muren, voltooid en halfvoltooid, hadden aan aanwezigheid gewonnen nu hun schepper er niet meer was. Hannibal voelde hoe ze zich uitstrekten naar de geest van de graaf alsof ze die adem konden schenken.

De schoongemaakte penselen van zijn oom stonden in een blik, zijn krijt en houtskool in hun gegroefde bakken. Het schilderij van Lady Murasaki was weg en ze had ook haar kimono van de kapstokhaak gehaald.

Hannibal begon te tekenen, met grote armbewegingen.

zoals de graaf hem had aangeraden. Hij bracht grote diagonale lijnen aan op het krantenpapier, strepen van kleur. Het werkte niet. Tegen de dageraad hield hij op zich te dwingen, zich voort te drijven, en keek hij simpelweg toe bij wat zijn hand hem onthulde.

Hannibal zat op een boomstronk op een kleine open plek naast de rivier, tokkelend op de citer en kijkend naar een spin die zijn web spon. De spin, een prachtige geel met zwarte wielwebspin, was druk in de weer. Het web trilde terwijl de spin werkte. De spin leek opgewonden te raken door het geluid van de citer: hij rende kriskras over zijn web om het te controleren op gevangenen, terwijl Hannibal op de snaren tokkelde. Hij kon de Japanse melodie benaderen, maar zat er nog steeds af en toe naast. Hij dacht aan Lady Murasaki's welluidende altstem terwijl ze Engels sprak, met de incidentele afwijkende klanken die op de westerse toonladder niet voorkwamen. Hij tokkelde dichterbij het web en verder erbij vandaan. Een langzaam vliegende tor vloog tegen het web en de spin haastte zich erheen om hem in te kapselen.

De lucht was roerloos en warm, de rivier volmaakt rimpelloos. Vlak bij de oevers renden waterwantsen over het oppervlak en libellen vlogen boven het riet. Paul de slager roeide met één hand zijn bootje en liet het uitdrijven bij de treurwilgen, waarvan de takken boven het water hingen. De krekels in Pauls aasdoosje sjirpten en trokken een rood-oogvlieg aan, die wegvluchtte voor Pauls grote hand terwijl die een krekelpakete aan zijn haak prikte. Hij wierp zijn hengel uit onder de wilgen en onmiddellijk dook zijn dobber onder en kwam zijn hengel tot leven.

Paul haalde zijn vis in en stopte die bij de andere in een leefnet dat over de rand van zijn bootje in het water hing. Hij was zo geconcentreerd bezig met de vis dat hij zich maar half bewust was van getokkel in de lucht. Hij zoog vissenbloed van zijn duim en roeide naar een kleine aanlegsteiger aan de beboste oever waar hij zijn auto had geparkeerd. Op de ruwe bank op de aanlegsteiger maakte hij zijn grootste vis schoon, waarna hij hem met wat ijs in een zeildoeken tas stopte. De andere vissen spartelden nog in het

leefnet in het water. Ze trokken de ketting onder de aanlegsteiger in een poging zich te verschuilen.

Getokkel in de lucht, een gebroken melodie van ergens ver van Frankrijk. Paul keek naar zijn auto alsof hij dacht dat het een mechanisch geluid kon zijn. Hij liep de oever op, zijn fileermes nog in zijn hand, en onderzocht zijn auto, controleerde de radioantenne en bekeek zijn banden. Hij vergewiste zich ervan dat zijn portieren waren afgesloten. Opnieuw getokkel, nu een opeenvolging van tonen.

Paul volgde het geluid, liep om een paar struiken de open plek op, waar hij Hannibal zag zitten op de boomstronk, tokkelend op de Japanse citer, de koffer rechtop tegen een bromfiets. Naast hem lag een tekenblok. Paul liep terug naar zijn auto en controleerde de benzinetank op suikerkorrels. Hannibal keek pas op van zijn spel toen de slager terugkwam en voor hem bleef staan.

‘Paul Momund, kwaliteitsvlees,’ zei Hannibal. Hij ervoer een scherpte van zicht, met randen van gebroken rood, als ijs op een venster of de rand van een lens.

‘Je bent dus gaan praten, jij klein stom ettertje. Als je in mijn radiator hebt gepist, scheur ik je kop van je romp. En er is hier geen *flic* om je te helpen.’

‘Ook niet om jou te helpen.’ Hannibal tokkelde een paar tonen. ‘Wat jij hebt gedaan is onvergeeflijk.’ Hannibal legde de citer neer en pakte zijn schetsboek op. Opkijkend naar Paul wreef hij met zijn pink over de bladzij om een kleine verandering aan te brengen.

Hij sloeg de bladzij om en stond op. Hij stak Paul een lege bladzij toe. ‘Een zekere dame heeft nog een geschreven verontschuldiging van je te goed.’ Paul rook ranzig, naar huidsmeer en vies haar.

‘Jongen, je bent gek dat je hierheen bent gekomen.’ ‘Schrijf dat het je spijt, dat je beseft hoe verachtelijk je bent en dat je haar op de markt nooit meer zult aankijken of aanspreken.’

‘Me verontschuldigen tegenover dat Japannese?’ Paul lachte. ‘Het eerste wat ik ga doen is jou in de rivier smijten en je afspoelen.’ Hij legde zijn hand op zijn mes. ‘Dan ga ik misschien je broek opensnijden en je iets geven op een plek waar je het liever niet wilt.’ Hij kwam op Hannibal af en de jongen liep achteruit in de richting van zijn bromfiets en de citerkoffer.

Hannibal bleef staan. ‘Als ik me niet vergis vroeg je naar haar spleetje. Je vroeg je geloof ik af in welke richting dat liep.’

‘Is ze je moeder? Japannese spleetjes lopen overdwars! Je moet dat kleine Japannese maar neuken, dan zie je het vanzelf’

Paul sprong op Hannibal af, zijn grote handen geheven, en Hannibal trok in één soepele beweging het kromzwaard uit de citerkoffer en haalde het lemmet over Pauls onderbuik.

‘Bedoel je zo overdwars?’

De gil van de slager galmde door de bomen en de vogels schrikten op. Paul legde zijn handen op zijn buik en toen hij ze omhooghield, waren ze bedekt met dik bloed. Hij keek naar de wond en probeerde die bijeen te houden, maar ingewanden vielen in zijn handen en ontsnapten aan hem. Hannibal deed een stap opzij en haalde het mes over Pauls nierstreek.

‘Of onder een hoek met de ruggengraat?’

Hannibal zwaaide nu met het zwaard en maakte x'en in Paul. Pauls ogen waren groot van schrik. De slager probeerde weg te rennen, maar het zwaard doorkliefde zijn sleutelbeen; een slagaderlijk gesis en Hannibals gezicht werd met bloed besproeid. De volgende twee houwen sneden Pauls achillespezen door en hij ging loeiend als een stier onderuit.

Paul de slager zit met zijn rug tegen de boomstronk. Hij kan zijn armen niet omhoogbrengen.

Hannibal kijkt hem in het gezicht. ‘Wil je mijn tekening zien?’ Hij houdt zijn schetsblok voor Pauls gezicht. De tekening is van het hoofd van Paul de slager op een schotel met een naamkaartje aan het haar bevestigd. Op het

kaartje staat **PAUL MOMUND, KWALITEITSVLEES**. Pauls gezichtsveld wordt donker rond de randen. Hannibal zwaait met het zwaard en Paul ziet alles heel even overdwars voordat de bloeddruk wegvalt en er alleen nog duisternis is.

In zijn eigen duisternis hoort Hannibal Mischa's stem toen de zwaan op hen afkwam, en hardop zegt hij 'O, Anniba!'

De middag stierf weg. Hannibal bleef tot diep in de schemering zitten, met zijn ogen dicht, geleund tegen de boomstronk waarop het hoofd van de slager stond. Hij deed zijn ogen open en bleef nog geruime tijd zitten. Ten slotte kwam hij overeind en liep naar de aanlegsteiger. De ketting waaraan het leefnet hing was dun en bij de aanblik wreef hij onwillekeurig over het litteken rond zijn hals. De vissen in het leefnet leefden nog. Hij bevochtigde zijn handen voor hij ze aanraakte en gaf ze een voor een de vrijheid.

'Ga,' zei hij. 'Ga,' en hij slingerde het lege net ver over het water.

Ook de krekels bevrijdde hij. 'Ga, ga!' zei hij tegen ze. Hij keek in de zeildoeken tas naar de grote schoongemaakte vis en voelde de honger knagen.

'Lekker,' zei hij.

De gewelddadige dood van Paul de slager werd door de meeste dorpingen niet als een tragedie ervaren. Hun burgemeester en verscheidene wethouders waren door de nazi's gedood als represaille voor verzetsactiviteiten gedurende de bezetting.

Het grootste deel van Paul lag op een verzinkte tafel in de balsemkamer van Pompes Funèbres Roget, waar hij graaf Lecter opvolgde. Het begon te schemeren toen een zwarte Citroen Traction Avant voor de begrafenisonderneming stopte. De gendarme die voor de deur geposteerd was, haastte zich om het autoportier te openen.

‘Goedenavond, inspecteur.’

De man die uitstapte was een jaar of veertig, keurig in het pak. Hij beantwoordde de begroeting van de gendarme met een vriendelijk knikje, draaide zich weer om naar de auto en sprak tegen de chauffeur en een andere politieman op de achterbank. ‘Breng de koffers naar het politiebureau.’

De inspecteur vond de eigenaar van de begrafenisonderneming, monsieur Roget, en de politiecommissaris in de balsemkamer, een en al kranen en waterslangen en email, met instrumenten in kasten met glazen deuren.

Het gezicht van de commissaris klaarde op toen hij de politieman uit Parijs zag.

‘Inspecteur Popil! Ik ben blij dat u kon komen. U zult zich mij vast niet meer herinneren, maar...’

De inspecteur keek de commissaris aan. ‘Ik herinner me u wel degelijk, commissaris Balmain. U hebt De Rais naar Neurenberg gebracht en zat

achter hem tijdens het proces.’ ‘Ik was aanwezig bij uw getuigenverklaring. Het is me een eer, inspecteur.’

‘Wat hebben we?’

Laurent, de assistent van de begrafenisondernemer, sloeg het laken terug.

Het lichaam van Paul de slager was nog aangekleed, waar de kleding niet doorweekt was met bloed liepen lange, diagonale, rode strepen. Zijn hoofd ontbrak.

‘Paul Momund, dat wil zeggen het meeste van hem,’ zei de commissaris. ‘Is dat zijn dossier?’

Popil knikte. ‘Kort en verfoeilijk. Hij heeft vanuit Orléans Joden op transport gezet.’ De inspecteur bekeek het lichaam, liep eromheen, pakte Pauls hand en arm op; de grove tatoeage duidelijker nu tegen de bleekheid van de huid. Hij sprak afwezig, alsof hij tegen zichzelf sprak. ‘Hij heeft wonden op zijn handen waaruit blijkt dat hij zich heeft verweerd, maar de schrammen op zijn knokkels zijn dagen oud. Hij heeft recentelijk gevochten.’

‘Meer dan eens,’ zei de begrafenisondernemer.

Assistent Laurent zei: ‘Afgelopen zaterdag heeft hij gevochten in een kroeg en bij een man en een meisje tanden uit de mond geslagen.’ Laurent gaf een ruk met zijn hoofd om de kracht van de slagen te illustreren; zijn pompadoer-kapsel wipte op en neer op zijn kleine schedel.

‘Een lijst alstublieft. Zijn recente tegenstanders,’ zei de inspecteur. Hij boog zich snuivend over het lichaam. ‘U hebt nog niets gedaan met dit lichaam, monsieur Roget?’

‘Nee, monsieur. De commissaris heeft me nadrukkelijk verboden...’

Inspecteur Popil gebaarde dat hij naar de tafel moest komen. Laurent kwam ook. ‘Is dit de geur van iets wat u hier gebruikt?’

‘Ik ruik cyaankali,’ zei begrafenisondernemer Roget. ‘Hij is eerst vergiftigd!’

‘Cyaankali ruikt naar bittere amandelen,’ zei Popil.

‘Dit ruikt naar een middeltje tegen kiespijn,’ zei Laurent, terwijl hij onbewust over zijn kaak wreef.

De begrafenisondernemer wendde zich tot zijn assistent. ‘*Crétin!* Waar zie je zijn tanden?’

‘Ja. Kruidnagelolie,’ zei inspecteur Popil. ‘Commissaris, ik denk dat we de boeken van de apotheker moeten inzien.’

Onder toezicht van de kok bereidde Hannibal de voortreffelijke vis in zijn schubben, met kruiden en in een korst van Bretons zeezout. De korst brak onder de scherpe tik met het heft van een koksmes en viel van de vis, samen met de schubben, en de keuken raakte vervuld van het verrukkelijke aroma.

‘Kijk, Hannibal,’ zei de kok. ‘Het lekkerste van de vis zijn de wangen. Dit geldt voor veel dieren. Wanneer je aan tafel voorsnijdt, geef je de ene wang aan madame en de andere aan de eregast. Wanneer je in de keuken voorsnijdt, eet je ze natuurlijk allebei zelf op.’

Serge kwam binnen met boodschappen van de markt. Hij begon de zakken uit te pakken en de etenswaren op te bergen.

Achter Serge kwam Lady Murasaki stilletjes de keuken binnen.

‘Ik kwam Laurent tegen bij de Petit Zinc,’ zei Serge. ‘Ze hebben nog steeds die lelijke kop van de slager niet gevonden. Hij zei dat het lichaam geurde naar — let op — kruid-nagelolie, dat kiespijnmiddeltje. Hij zei...’

Hannibal zag Lady Murasaki en onderbrak Serge. ‘U moet toch echt iets eten. Dit zal heerlijk smaken.’

‘En ik heb perzikis meegebracht, van verse perziken,’ zei Serge.

Lady Murasaki keek Hannibal diep in de ogen.

Hij glimlachte tegen haar, volmaakt rustig. ‘Perzik!’ zei hij.

Middernacht. Lady Murasaki lag in haar bed. Het raam stond open en liet een zachte bries binnen die de geur meedroeg van een bloeiende mimosa in een hoek van de binnenplaats. Ze duwde de dekens van zich af om de bewegende lucht op haar armen en voeten te voelen. Haar ogen waren open, staarden omhoog naar het donkere plafond, en ze hoorde de nietige geluidjes als ze met haar ogen knipperde.

Beneden op de binnenplaats bewoog de oude mastiff zich in haar slaap, haar neusvleugels verwijdden zich en ze ademde diep in. Op haar voorhoofd verschenen een paar rimpels en ze ontspande zich en gleed weg in plezierige dromen van een jacht en bloed in haar bek.

Boven Lady Murasaki, in het donker, kraakte de vloer van de zolder. Gewicht op de planken, niet het gepiep van een muis. Lady Murasaki haalde een keer diep adem en zwaaide haar benen over de rand van het bed en op de koude stenen vloer van de slaapkamer. Ze trok haar lichte kimono aan, beroerde haar haar, pakte bloemen uit een vaas in de hal en liep met een kaarslamp in haar hand de zoldertrap op.

Het in de zolderdeur uitgesneden masker lachte haar toe.

Ze rechte haar rug, legde haar hand op het uitgesneden gezicht en duwde. Ze voelde hoe de tocht haar kimono tegen haar rug drukte, een zacht duwtje, en op de donkere zolder zag ze in de verte het geflakker van een klein lichtje. Lady Murasaki liep in de richting van het licht; haar kaarslamp wierp zijn gloed over de noh-maskers die haar gadesloegen, en de hangende rij marionetten bewogen in de luchtstroom van haar voorbijgaan. Ze liep langs rieten manden en met stickers beplakte koffers van haar jaren met Robert, naar het familiealtaar en de wapenrusting, waar kaarsen brandden.

Op het altaar voor de wapenrusting stond een donker voorwerp. Ze zag het in silhouet tegen de kaarsen. Ze zette haar kaarslamp op een krat naast het altaar en bezag kalm het hoofd van Paul de slager, dat in een ondiepe bloemenschaal stond.

Pauls gezicht is schoon en bleek, zijn lippen zijn intact, maar zijn wangen ontbreken, en een straaltje bloed is uit zijn mond in de bloemenschaal gelekt, waarin het bloed staat als water onder een bloemstuk. Aan Pauls haar is een etiketje bevestigd. Op het etiketje staat, in duidelijke blokletters **PAUL MOMUND, KWALITEITSVLEES.**

Pauls hoofd stond met het gezicht naar de wapenrusting, de ogen keken op naar het samoeraimasker. Lady Murasaki keek ook op en sprak in het Japans.

‘Goedenavond, geëerde voorouder. Excuseer alstublieft dit ondeugdelijke boeket. Met alle respect, dit is niet het soort hulp dat ik in gedachten had.’

Werktuiglijk pakte ze een verlepte bloem en een lint van de vloer en stopte die in haar mouw, terwijl haar ogen de hele tijd heen en weer bewogen. Het lange zwaard lag op zijn plaats en de oorlogsbijl ook. Het korte zwaard lag niet op zijn standaard.

Ze deed een stap achteruit, liep naar het dakkapelvenster en opende het. Ze haalde een keer diep adem. Ze hoorde het bloed in haar oren suizen. De bries deed haar kimono rimpelen en de kaarsen flakkeren.

Een zacht geritsel vanachter de noh-kostuums. Een van de maskers had ogen die haar gadesloegen.

Ze zei in het Japans: ‘Goedenavond, Hannibal.’

Vanuit de duisternis kwam het antwoord in het Japans: ‘Goedenavond, milady.’

‘Kunnen we in het Engels voortgaan, Hannibal? Er zijn zaken die ik liever voor mijn voorouder verborgen houd.’ ‘Zoals u wilt. Meer Japans ken ik trouwens toch niet.’ Hij liep het lamplicht binnen, het korte zwaard en een

doek in zijn hand. Ze liep op hem toe. Het lange zwaard lag voor de wapenrusting in het rek. Zo nodig kon ze dat pakken.

‘Ik had natuurlijk het slagersmes kunnen gebruiken,’ zei Hannibal. ‘Maar ik heb Masamune-dono’s zwaard gebruikt omdat me dat zo toepasselijk voorkwam. Ik hoop dat u dat niet erg vindt. Er zit zelfs geen krasje op het lemmet, dat verzeker ik u. De slager was net boter.’

‘Ik maak me zorgen om je.’

‘U hoeft zich geen zorgen te maken. Ik zal... dat uit de weg ruimen.’

‘Dit had je niet hoeven doen voor mij.’

‘Ik heb het voor mezelf gedaan, omwille van de waarde van uw persoon. Lady Murasaki. U treft in het geheel geen blaam. Volgens mij heeft Masamune-dono het gebruik van zijn zwaard toegestaan. Het is werkelijk een verbazingwekkend instrument.’

Hannibal stak het korte zwaard terug in zijn schede en legde het met een eerbiedig gebaar naar de wapenrusting terug op zijn standaard.

‘U trilt,’ zei hij. ‘U hebt zichzelf volkomen in de hand, maar u trilt als een vogeltje. Ik zou u niet hebben benaderd zonder bloemen. Ik heb u lief. Lady Murasaki.’

Beneden, buiten de binnenplaats, klonk de tweetonige sirene van een Franse politieauto, één keer slechts. De mastiff werd wakker en liep blaffend de binnenplaats op.

Lady Murasaki liep snel naar Hannibal, nam zijn handen in de hare en drukte ze tegen haar gezicht. Ze kuste zijn voorhoofd en toen fluisterde ze dringend: ‘Vlug! Schrob je handen! Chiyoh heeft citroenen in de bediendekamer.’ Beneden in het huis klepperde de deureklopper.

Lady Murasaki liet inspecteur Popil honderd hartslagen wachten voor ze boven aan de trap verscheen. Hij stond met zijn assistent midden in de entreehal met zijn hoge plafond en keek naar haar op. Ze zag hem daar staan, waakzaam en roerloos, als een knappe spin voor de webachtige verticale raamstijlen, en achter de ramen zag ze oneindige nacht.

Popils adem stakte bij de aanblik van Lady Murasaki. Het geluid werd versterkt onder het gewelf van de entreehal, en zij luisterde.

Ze leek af te dalen in een enkele vloeiende beweging zonder zichtbare stappen. Haar handen gingen schuil in haar mouwen.

Serge stond, met rode ogen, op enige afstand van de twee mannen.

‘Lady Murasaki, deze heren zijn van de politie.’

‘Goedenavond.’

‘Goedenavond, madame. Neemt u me niet kwalijk dat ik u zo laat stoort. Ik heb een paar vragen voor uw... neef?’

‘Mijn neef. Mag ik uw legitimatie even zien?’ Haar hand kwam langzaam uit haar mouw, haar hand ontkleedde zich. Ze las alles wat er op zijn legitimatiebewijs stond en bekeek aandachtig de foto.

‘Inspecteur Pópil?’

Popil, madame.’

‘Op uw foto draagt u de onderscheiding van het Legioen van Eer, inspecteur.’

‘Ja, madame.’

‘Dank u dat u persoonlijk bent gekomen.’

Een geur, fris en vaag, bereikte Popil toen ze hem zijn legitimatie teruggaf. Ze keek nauwlettend naar zijn gezicht en zag dat hij de geur opving, een nauwelijks waarneembare verandering in zijn neusvleugels en de pupillen van zijn ogen.

‘Madame...?’

‘Murasaki Shikibu.’

‘Madame is de gravin Lecter, in de regel aangesproken met haar Japanse titel Lady Murasaki,’ zei Serge, voor zijn doen bijzonder dapper, sprekend met een politiemans.

‘Lady Murasaki, ik zou u graag onder vier ogen spreken en vervolgens apart met uw neef’

‘Met alle respect voor uw functie, ik vrees dat dat niet mogelijk is, inspecteur,’ zei Lady Murasaki.

‘O, madame, dat is absoluut mogelijk,’ zei inspecteur Popil.

‘U bent welkom in ons huis en u bent absoluut welkom om met ons samen te spreken.’

Hannibal sprak vanaf de trap. ‘Goedenavond, inspecteur.’ De inspecteur wendde zich tot Hannibal. ‘Jongeman, ik wil datje met me meekomt.’

‘Zo u wilt, inspecteur.’

Lady Murasaki zei tegen Serge: ‘Wil je mijn omslagdoek even halen?’

‘Dat zal niet nodig zijn, madame,’ zei Popil. ‘U gaat niet mee. Ik zal u hier morgen ondervragen, madame. Ik zal uw neef geen kwaad doen.’

‘Het komt wel goed, milady,’ zei Hannibal.

In haar mouwen ontspande Lady Murasaki's greep om haar polsen van opluchting.

De balsemkamer was donker en stil, op een langzaam druppelende kraan in een gootsteen na. De inspecteur stond met Hannibal in de deuropening, regendruppels op hun schouders en schoenen.

Momund lag daarbinnen. Hannibal kon hem ruiken. Hij wachtte tot Popil het licht aandeed, benieuwd om te zien wat de politieman als een dramatische pauze zou beschouwen.

‘Denk je dat je Paul Momund zou herkennen als je hem weer ziet?’

‘Ik zal mijn best doen, inspecteur.’

Popil deed het licht aan. De begrafenisondernemer had Momund ontkleed en zijn kleding in papieren zakken gestopt, zoals hem was opgedragen. Hij had de buik gesloten met grove steken over een stukje van een rubberen regenjas en had een handdoek over de afgehouden hals gelegd. ‘Herinner je je de tatoeage van de slager?’

Hannibal liep om het lijk heen. ‘Ja. Maar ik had hem niet gelezen.’

De jongen keek inspecteur Popil over het lichaam heen aan. In de ogen van de man zag hij verholde intelligentie. ‘Wat staat er?’ vroeg de inspecteur.

‘Hier is de mijne, waar is de jouwe?’

‘Misschien zou er moeten staan *hier is de jouwe, waar is de mijne?* Hier is je eerste slachtoffer, waar is mijn hoofd? Wat denk jij?’

‘Ik denk dat dat u waarschijnlijk onwaardig is. Dat hoop ik althans. Verwacht u dat zijn wonden in mijn aanwezigheid gaan bloeden?’

‘Wat zei de slager tegen Lady Murasaki waardoor jij je hoofd verloor?’

‘Ik heb mijn hoofd niet verloren, inspecteur. Zijn mond beledigde iedereen die hem maar kon horen, onder wie ook mij. Hij was onbeschoft.’

‘Wat zei hij, Hannibal?’

‘Hij vroeg of het waar was dat Japanse spleetjes overdwars lopen, inspecteur. Hij sprak haar aan met “Hé, Japannese!”’

‘Overdwars.’ Inspecteur Popil volgde met zijn vinger de rij steken over Paul Momunds buik, waarbij hij bijna de huid aanraakte. ‘Overdwars zoals dit?’ De inspecteur liet zijn blik over Hannibals gezicht gaan, op zoek naar iets. Hij vond het niet. Hij vond niets, dus stelde hij nog een vraag.

‘Hoe voel je je nu je hem dood ziet?’

Hannibal keek onder de handdoek die de hals bedekte. ‘Onthecht,’ zei hij.

De leugendetector die op het politiebureau was opgesteld was de eerste die de dorpspolitieagenten ooit hadden gezien en ze waren er bijzonder nieuwsgierig naar. De bediener, die met inspecteur Popil uit Parijs was meegekomen, wijzigde een aantal instellingen, sommige zuiver om gewichtig te doen, terwijl de buizen warm werden en het isolatiemateriaal de geur van warm katoen toevoegde aan de lucht van zweet en sigaretten. Toen stuurde de inspecteur, die Hannibal gadesloeg terwijl die naar het apparaat keek, iedereen het vertrek uit, behalve de jongen, zichzelf en de bediener. De bediener bevestigde het apparaat aan Hannibal.

‘Noem je naam,’ zei de bediener.

‘Hannibal Lecter.’ De stem van de jongen was schor. ‘Hoe oud ben je?’

‘Dertien.’

De inktnaalden gleden vloeiend over het polygraafpapier.

‘Hoe lang woon je al in Frankrijk?’

‘Zes maanden.’

‘Kende je de slager Paul Momund?’

‘We zijn nooit aan elkaar voorgesteld.’

De naalden trilden niet.

‘Maar je wist wie hij was.’

‘Heb je onenigheid gehad, dat wil zeggen gevochten, met Paul Momund op de markt afgelopen donderdag?’

Ja.

‘Ga je naar school?’

‘Ja.’

‘Verplicht je school het dragen van een uniform?’

‘Nee.’

‘Heb je schuldige kennis van de dood van Paul Momund?’

‘Schuldige kennis?’

‘Beperk je antwoorden tot ja of nee.’

‘Nee.’

De pieken en dalen in de inktlijnen zijn constant. Geen verhoging in bloeddruk, geen verhoging in hartslag, ademhaling regelmatig en rustig.

‘Je weet dat de slager dood is.’

Ja.

De bediener van de leugendetector leek een paar knoppen bij te stellen.

‘Heb je les gehad in wiskunde?’

Ja.

‘Heb je les gehad in aardrijkskunde?’

‘Ja.’

‘Heb je het dode lichaam van Paul Momund gezien?’ ‘Ja.’

‘Heb je Paul Momund vermoord?’

‘Nee.’

Geen opvallende pieken in de inktlijnen. De bediener zette zijn bril af, een teken voor inspecteur Popil dat de test afgelopen was.

Een beruchte inbreker uit Orléans met een ellenlang strafblad nam Hannibals plaats in op de stoel. De inbreker wachtte terwijl inspecteur Popil en de bediener van de leugendetector op de gang van gedachten wisselden.

Popil ontrolde het papier.

‘Niets uit op te maken.’

‘De jongen reageert nergens op,’ zei de bediener. ‘Hij is of een afgestompte oorlogswees of hij beschikt over een onmenselijke mate van zelfbeheersing.’

‘Onmenselijk,’ zei Popil.

‘Wil je de inbreker eerst ondervragen?’

‘Die interesseert me niet, maar ik wil wel dat jij hem de test afneemt. En misschien verkoop ik hem een paar klappen waar de jongen bij is, als je snapt wat ik bedoel.’

Op de schuin aflopende weg het dorp in reed een bromfiets, het licht gedoofd, de motor uit. De bestuurder droeg een zwarte overall en een zwarte bivakmuts. De bromfiets reed een hoek om aan de overkant van het verlaten plein, verdween even achter een postauto die voor het postkantoor geparkeerd stond en reed verder, de bestuurder peddelde hard en startte de motor pas op de schuin oplopende weg die het dorp uit voerde.

Inspecteur Popil en Hannibal zaten in het kantoor van de commissaris. Inspecteur Popil las het etiket op het flesje Clanzoflat van de commissaris en overwoog een dosis te nemen.

Toen legde hij de rol papier uit de leugendetector op het bureau en gaf er met zijn vinger een duwtje tegen. Het papier rolde af en onthulde de lijn met al zijn kleine pieken. De pieken leken net de uitlopers van een berg die door wolken aan het zicht wordt onttrokken. ‘Heb jij de slager vermoord, Hannibal?’

‘Mag ik u een vraag stellen?’

Ja.’

‘Het is een heel eind van Parijs naar hier. Bent u gespecialiseerd in de dood van slagers?’

‘Mijn specialiteit is oorlogsmisdaden en Paul Momund wordt verdacht van de nodige. Oorlogsmisdaden eindigen niet met de oorlog, Hannibal.’ Popil wachtte even, las de reclame op alle vlakken van de asbak. ‘Misschien begrijp ik jouw situatie beter dan jij denkt.’

‘Wat is mijn situatie, inspecteur?’

‘Je bent in de oorlog wees geworden. Je hebt in een instelling gewoond, teruggetrokken in jezelf, je familie dood. Maar uiteindelijk, uiteindelijk heeft je mooie stiefmoeder alles goedge maakt.’ In een poging een emotionele band op te bouwen legde Popil zijn hand op Hannibals schouder. ‘Haar geur verdrijft de geur van het kamp. En dan bespuwt de slager haar met schunnigheden. Als jij hem hebt vermoord, kan ik dat

begrijpen. Vertel het me. Samen zouden we aan een rechter kunnen uitleggen...’

Hannibal schoof achteruit op zijn stoel, weg van Popils aanraking.

“Haar geur verdrijft de geur van het kamp”? Mag ik vragen of u gedichten schrijft, inspecteur?’

‘Heb jij de slager vermoord?’

‘Paul Momund heeft zichzelf vermoord. Hij stierf aan stompzinnigheid en onbeschoftheid.’

Inspecteur Popil had heel wat ervaring en kennis van gruwelijkheid en dit was de stem waarop hij had zitten wachten; hij had een iets ander timbre en was niet wat je zou verwachten uit het lichaam van een jongen.

Hij had deze specifieke golflengte nooit eerder gehoord, maar hij herkende haar als wezensvreemd. Het was een tijd geleden dat hij de opwindning van de jacht had ervaren, het snelle begrip van het brein van de tegenstander. Hij voelde het in zijn hoofdhuid en onderarmen. Hier leefde hij voor.

Een deel van hem wenste dat de inbreker buiten de slager had vermoord. Een deel van hem bedacht hoe eenzaam en vol behoefte aan gezelschap Lady Murasaki zou zijn als de jongen in een inrichting zou zitten.

‘De slager was aan het vissen. Aan zijn mes zaten bloed en schubben, maar hij had geen vis. De kok vertelt me dat jij een prachtige vis hebt meegebracht voor het avondeten. Hoe kwam je aan die vis?’

‘Door te vissen, inspecteur. We hebben altijd een van aas voorziene lijn in het water achter het boothuis. Als u wilt, kan ik het u laten zien. Inspecteur, hebt u gekozen voor oorlogsmisdaden?’

Ja.’

‘Omdat u in de oorlog familieleden hebt verloren?’

Ja.

‘Mag ik vragen hoe?’

‘Een aantal in de strijd. Een aantal is naar het oosten op transport gezet.’

‘Hebt u de daders gevangen?’

‘Nee.’

‘Maar het waren Vichy-mannen zoals de slager.’

‘Kunnen we eerlijk tegen elkaar zijn?’

‘Absoluut.’

‘Vindt u het erg dat Paul Momund dood is?’

Aan de overkant van het plein kwam de dorpskapper, monsieur Rubin, een lommerrijke zijstraat uit voor zijn avondlijke rondje om het plein met zijn kleine terriër. Na de hele dag met zijn klanten te hebben gepraat, praatte monsieur Rubin 's avonds gewoon door tegen zijn hondje. Hij trok het beestje van de grasstrook voor het postkantoor.

‘Je had je behoefte moeten doen op het gazon van Felipe, waar niemand je zou hebben gezien,’ zei monsieur Rubin. ‘Hier loop je de kans op de bon geslingerd te worden. Jij hebt geen geld. Ik zou ervoor moeten opdraaien.’

Voor het postkantoor was een brievenbus op een paal. Het hondje trok zijn riem strak en tilde zijn achterpootje op.

Rubin zag een gezicht boven de brievenbus en zei: ‘Goedenavond, monsieur,’ en tegen de hond: ‘Pas op dat je monsieur niet bevuilt!’ De hond jankte en het viel Rubin opeens op dat er aan de andere kant van de brievenbus geen benen te zien waren.

De bromfiets reed met hoge snelheid over de bestrate eenbaansweg, alsof hij probeerde de door de koplamp op de weg geworpen lichtbundel te overrijden. Toen een auto vanaf de andere kant aan kwam rijden, dook de bromfietser tussen de bomen langs de weg tot de achterlichten van de auto niet meer te zien waren.

In de donkere opslagschuur van het chateau doofde de koplamp van de bromfiets. De motor tikte terwijl hij afkoelde. Lady Murasaki trok de zwarte bivakmuts van haar hoofd en stak op de tast haar haar op.

De lichtbundels van politiezaklantaarns beschenen van alle kanten Paul Momunds hoofd boven op de brievenbus. Op het voorhoofd, net onder de haargrens, stond MOF geschreven. Late drinkebroers en avondwerkers dromden samen om te kijken.

Inspecteur Popil bracht Hannibal tot vlak voor de brievenbus en keek naar hem in het licht dat weerkaatste van het gezicht van de dode man. Hij bespeurde geen verandering in de gezichtsuitdrukking van de jongen.

‘De verzetsbeweging heeft . Momund dan eindelijk gedood,’ zei de kapper en hij legde aan iedereen uit hoe hij hem had gevonden, zorgvuldig de overtredingen van het hondje verzwijgend.

Sommige omstanders vonden dat Hannibal er niet naar zou moeten hoeven kijken. Een oudere vrouw, een verpleegster die na haar avonddienst op weg was naar huis, zei dit hardop.

Popil stuurde Hannibal in een politieauto naar huis. Hannibal arriveerde bij het chateau in de rozige dageraad en voor hij naar binnen ging, sneed hij een paar bloemen af, die hij in zijn vuist op lengte rangschikte. Het begeleidende gedicht kwam in hem op terwijl hij de stelen op de juiste lengte afsneed. In het atelier vond hij het nog natte penseel van Lady Murasaki en daarmee schreef hij:

Nachtreiger onthuld Door de opkomende oogstmaan...

Welk is mooier?

Later op de dag sliep Hannibal ongestoord. Hij droomde over Mischa in de zomer voor de oorlog. Juf had het kinderbadje in de tuin van het jachthuis gezet en liet de zon het water verwarmen, en koolwitjes fladderden om

Mischa heen, die in het badje zat. Hij sneed een aubergine voor haar af en zij drukte de door de zon verwarmde aubergine tegen zich aan.

Toen hij wakker werd, zag hij dat er een briefje onder zijn deur door was geschoven, samen met een bloem van de blauwewegen. Op het briefje stond:
Iemand die omringd is door kikkers, zou voor de reiger kiezen.

Chiyoh bereidde zich voor op haar vertrek naar Japan door Hannibal een stoomcursus Japans voor beginners te geven, in de hoop dat hij met Lady Murasaki zou kunnen converseren en haar zo de moeite kon besparen Engels te spreken.

Hij bleek een schrandere leerling in de Heian-traditie van communicatie door middel van poëzie en zij oefende hem in het uitwisselen van gedichten, waarbij ze hem toevertrouwde dat dit een grote tekortkoming was van haar toekomstige bruidegom. Ze liet Hannibal plechtig beloven goed voor Lady Murasaki te zorgen, waarbij ze hem liet zweren bij voorwerpen die, naar zij meende, voor westerlingen heilig waren. Ze eiste niet alleen plechtige beloften bij het altaar op zolder, maar ook een bloedeed, waarbij ze met een speld in hun vingers prikten.

Ze konden met wensen de tijd niet vertragen. Terwijl Lady Murasaki en Hannibal hun koffers pakten om naar Parijs te vertrekken, pakte Chiyoh haar spullen in voor haar terugkeer naar Japan. Serge en Hannibal laadden op het Gare de Lyon Chiyohs hutkoffer aan boord van de boottrein, terwijl Lady Murasaki tot het laatste moment in de trein naast haar zat en haar hand vasthield. Een buiten-staander die hen zag zou hen voor gevoelloos hebben aangezien toen ze een laatste buiging uitwisselden.

Op de terugweg naar huis waren Hannibal en Lady Murasaki zich sterk bewust van Chiyohs afwezigheid. Nu waren ze nog maar met zijn tweeën.

Het appartement in Parijs dat de vader van Lady Murasaki voor de oorlog had verlaten, was typisch Japans met zijn subtiële wisselwerking van schaduwen en lakwerk. Als de meubelstukken, die stuk voor stuk van hun afdeklaken werden ontdaan, bij Lady Murasaki herinneringen aan haar vader opwekten, gaf ze daar geen blijk van.

Samen met Hannibal bond ze de zware gordijnen op om de zon binnen te laten. Hannibal keek neer op de Place des Vosges, een en al licht en ruimte en warmrode baksteen, een van de mooiste pleinen in Parijs ondanks een tuin die nog kaal was na de oorlog.

Op het veld beneden had koning Hendrik II onder de kleuren van Diane de Poitiers deelgenomen aan een toernooi en was hij gevallen met fatale splinters in zijn oog, en zelfs Vesalius had hem niet kunnen redden.

Hannibal kneep een van zijn ogen dicht en probeerde te berekenen waar Hendrik precies was gevallen — waarschijnlijk op de plek waar inspecteur Popil nu stond en met een potplant in zijn hand omhoogkeek naar de ramen. Hannibal stak zijn hand niet op in een groet.

‘Ik geloof dat er een bezoeker voor de deur staat, milady,’ zei hij over zijn schouder.

Lady Murasaki vroeg niet wie. Toen er werd aangeklopt, wachtte ze even voor ze de deur opendeed.

Popil kwam binnen met zijn plant en een zak bonbons van Fauchon. Onbeholpen probeerde hij zijn hoed af te zetten terwijl hij beide handen vol had. Lady Murasaki nam de hoed van hem aan.

‘Welkom in Parijs, Lady Murasaki. De bloemist heeft me bezworen dat deze plant het goed zal doen op uw terras.’

‘Mijn terras? Ik verdenk u ervan dat u een onderzoek naar mij instelt, inspecteur - u hebt al ontdekt dat ik een terras heb.’

‘Dat niet alleen - ik heb de aanwezigheid van een entreehal bevestigd en ik heb een sterk vermoeden dat u een keuken hebt.’

‘U werkt dus van kamer naar kamer?’

‘Ja, dat is mijn methode: ik ga van kamer naar kamer.’

‘Tot u waar bent aanbeland?’ Ze zag dat hij een kleur kreeg en staakte haar plagerij. ‘Zullen we de plant maar in het licht zetten?’

Hannibal was bezig de wapenrusting uit te pakken. Hij stond naast het krat met het samoeraimasker in zijn hand. Hij draaide niet zijn lichaam om toen inspecteur Popil binnenkwam, maar alleen zijn hoofd, als een uil, om de man aan te kijken. Toen Hannibal Popils hoed in Lady Murasaki's handen zag, schatte hij de omvang van Popils hoofd op negentieneneenhalf centimeter en het gewicht op zes kilo.

‘Zet je het masker wel eens op?’ vroeg inspecteur Popil.

‘Dat heb ik nog niet verdiend.’

‘Dat vraag ik me af’

‘Draagt u wel eens uw vele onderscheidingen, inspecteur?’

‘Als een ceremonie dat vereist.’

‘Bonbons van Fauchon. Bijzonder attent, inspecteur Popil. Die zullen de geur van het kamp verdrijven.’

‘Maar niet de geur van kruidnagelolie. Lady Murasaki, ik moet de kwestie van uw verblijf in Frankrijk met u bespreken.’

Popil en Lady Murasaki spraken met elkaar op het terras. Hannibal sloeg hen gade door het raam en veranderde zijn schatting van Popils hoedenmaat in twintig centimeter. In de loop van het gesprek verplaatsten Popil en Lady Murasaki de plant een paar keer om te zien waar hij het meeste licht kreeg. Kennelijk hadden ze het gevoel dat ze iets moesten doen.

Hannibal ging niet verder met het uitpakken van de wapenrusting, maar knielde naast het krat neer en legde zijn hand op de roggeleren handgreep van het korte zwaard. Hij keek naar de politieman door de ogen van het masker.

Hij zag dat Lady Murasaki lachte. Inspecteur Popil deed kennelijk een zwakke poging tot luchthartigheid en zij lachte uit beleefdheid, giste Hannibal. Toen ze weer naar binnen kwamen, liet Lady Murasaki hen alleen.

‘Hannibal, ten tijde van zijn dood probeerde je oom erachter te komen wat er in Litouwen met je zusje is gebeurd. Dat kan ik ook proberen. Het is tegenwoordig moeilijk in de Baltische staten - soms werken de Russen mee, doorgaans niet. Maar ik blijf ze op de huid zitten.’

‘Dank u.’

‘Wat herinner jij je?’

‘We woonden in het jachthuis. Er was een explosie. Ik weet nog dat ik door soldaten ben opgepikt en dat ik op een tank naar het dorp ben gebracht. Wat daartussenin is gebeurd weet ik niet. Ik probeer het me te herinneren, maar dat lukt me niet.’

‘Ik heb met dokter Rufin gesproken.’

Geen zichtbare reactie.

‘Hij weigerde bijzonderheden te verschaffen over zijn gesprekken met jou.’

Nog steeds geen reactie.

‘Maar hij zei wel dat je je natuurlijk grote zorgen maakte over je zusje. Hij zei dat je geheugen mettertijd misschien zal terugkeren. Als je je iets herinnert, ooit, vertel me dat dan alsjeblieft.’

Hannibal keek de inspecteur rustig aan. ‘Waarom zou ik dat niet doen?’ Hij wou maar dat hij een klok kon horen. Het zou goed zijn om een klok te horen.

‘Toen we na... het voorval met Paul Momund met elkaar spraken, heb ik je verteld dat ik in de oorlog familieleden ben kwijtgeraakt. Ik vind het erg moeilijk om daaraan te denken. Weet je waarom?’

‘Vertelt u me maar waarom, inspecteur.’

‘Omdat ik het gevoel heb dat ik hen had moeten redden. Ik ben als de dood dat ik iets tegenkom wat ik heb nagelaten, iets wat ik had kunnen doen. Als jij diezelfde angst ervaart, zorg dan dat die niet een herinnering verdringt

die Mischa misschien zou kunnen helpen. Je kunt me alles vertellen, om het even wat.'

Lady Murasaki kwam de kamer binnen. Popil stond op en ging op een ander onderwerp over. 'Het Lycée is een uitstekende school en je hebt het toelatingsexamen gehaald. Als ik je kan helpen, zal ik dat doen. Ik zal van tijd tot tijd bij de school informeren hoe je het doet.'

'Maar u zou liever hier langskomen,' zei Hannibal. 'Waar u welkom zult zijn,' zei Lady Murasaki. 'Goedemiddag, inspecteur,' zei Hannibal.

Lady Murasaki liet Popil uit en toen ze terugkwam, was ze boos.

'Inspecteur Popil is erg op u gesteld, dat zie ik in zijn gezicht,' zei Hannibal.

'En wat ziet hij in het jouwe? Het is gevaarlijk om hem te provoceren.'

'U zult hem saai vinden.'

'Ik vind jou lomp. Dat is niets voor jou. Als je onbeleefd wilt zijn tegen een gast, doe dat dan in je eigen huis,' zei Lady Murasaki.

'Lady Murasaki, ik wil hier blijven, bij u.'

Haar boosheid ebde weg. 'Nee. We zullen de vakanties samen doorbrengen en de weekenden, maar de regels vereisen dat je op school woont. Je weet dat mijn hand altijd op je hart rust.' En daar legde ze nu haar hand.

Op zijn hart. De hand die Popils hoed had vastgehouden lag op zijn hart. De hand die het mes tegen de keel van Momunds broer had gedrukt. De hand die het haar van de slager had vastgepakt en zijn hoofd in een tas had laten vallen en het op de brievenbus had gezet. Zijn hart sloeg tegen haar handpalm. Haar gezicht was onpeilbaar.

De kikkers waren voor de oorlog geconserveerd in formaldehyde en elk onderscheid in de kleuren van hun organen was reeds lang verdwenen. Er was een exemplaar voor elke zes leerlingen in het onwelriekende schoollaboratorium. Een groepje schooljongens verdrong zich om elk schaalpje waarop een kadavertje lag, de fijne korreltjes die van groezelige vlakgummetjes loskwamen, bestoven de tafel terwijl ze schetsten. Het lokaal was koud - kolen waren nog steeds beperkt leverbaar - en sommige jongens droegen handschoenen waarvan de vingertoppen waren afgeknipt.

Hannibal keek even naar de kikker en liep weer terug naar zijn werktafel. Dit deed hij tweemaal. De leraar, Bienville, had net als iedere leraar een ingebouwde achterdocht tegenover om het even welke leerling die het liefst achter in de klas zat. Hij naderde Hannibal van opzij en zijn vermoeden werd bewaarheid toen hij zag dat de jongen in plaats van een kikker een gezicht tekende.

‘Hannibal Lecter, waarom teken je niet het specimen?’

‘Mijn schets is al af, monsieur.’ Hannibal sloeg het bovenste vel tekenpapier om en daar was de kikker, uiterst precies weergegeven, in de anatomische positie en omcirkeld als Leonardo’s tekening van de man van Vitruvius. De ingewanden had hij in verschillende richtingen gearceerd.

De leraar keek Hannibal nauwlettend aan. Hij verschoof zijn gebit met zijn tong en zei: ‘Geef mij die tekening maar. Ik moet hem iemand laten zien. Hier krijg je een goed cijfer voor.’ De leraar sloeg het bovenste vel papier van Hannibals tekenblok weer terug en bekeek het gezicht. ‘Wie is dat?’

‘Dat weet ik niet precies, monsieur. Een gezicht dat ik ergens heb gezien.’

Het was het gezicht van Vladis Grutas, alleen kende Hannibal zijn naam niet. Het was een gezicht dat hij in de maan had gezien en op het middernachtelijk plafond.

Een jaar van grijs licht door klaslokaalramen. Het licht was in ieder geval genoeg om bij te tekenen, en de klaslokalen veranderden toen de leraren hem een klas hoger plaatsten en toen nog een en nog een.

Eindelijk vrijaf van school.

In deze eerste herfst na de dood van de graaf en het vertrek van Chiyoh, herleefde in Lady Murasaki het gevoel van verlies. Toen haar man nog leefde, had ze in de herfst etentjes georganiseerd in de buitenlucht, in een weiland vlak bij het chateau, met graaf Lecter, Hannibal en Chiyoh, om naar de oogstmaan te kijken en naar de herfstinsecten te luisteren.

Nu, op het terras van haar appartement in Parijs, las ze Hannibal een brief van Chiyoh voor over de voorbereidingen voor haar huwelijk en keken ze samen naar de wassende maan, maar ze hoorden geen krekels.

De volgende ochtend in alle vroegte klapte Hannibal zijn veldbed in de woonkamer in en fietste de Seine over naar de Jardin des Plantes, waar hij voor de zoveelste keer na-vraag deed bij het insectenhuis. Vandaag was er nieuws: een gekrabbeld briefje met een adres.

Tien minuten verder naar het zuiden op de hoek van de Place Monge en de Rue Ortolan, vond hij het winkeltje met het opschrift POISSONS TROPICAUX, PETITS OISEAUX & ANIMAUX EXOTIQUES.

Hannibal haalde een klein mapje uit zijn zadeltasje en ging naar binnen.

Voor in de kleine winkel stonden op elkaar gestapelde vissenbakken en kooien, en de lucht was vervuld met getjilp en gepiep en het gesnor van hamsterradjes. Het geurde er naar graan en warme veren en vissenvoer.

Vanuit een kooi naast de kassa sprak een grote papegaai Hannibal in het Japans aan. Een oude Japanner met een vriendelijk gezicht kwam aanlopen vanaf achter in de winkel, waar hij aan het koken was.

"*Gomekudasai, monsieur?*" zei Hannibal.

'Irasshaimase, monsieur,' zei de winkeleigenaar.

'Irasshaimase, monsieur,' zei de papegaai.

'Hebt u een suzumushi-krekel te koop, monsieur?'

'Non, je suis désolé, monsieur,' zei de winkeleigenaar.

'Non, je suis désolé, monsieur,' zei de papegaai.

De winkeleigenaar keek fronsend naar de papegaai en schakelde op het Engels over om de opdringerige vogel in verwarring te brengen. 'Ik heb een assortiment uitstekende vechtkrekels. Felle vechters, ze winnen altijd, overal beroemd waar krekels samenkomen.'

'Het is een geschenk voor een dame uit Japan, die in deze tijd van het jaar hunkert naar het gezang van de suzumushi,' zei Hannibal. 'Een gewone krekel zou niet voldoen.'

'Ik zou nooit een Franse krekel aanraden, waarvan het gezang alleen welluidend is in de oren van het gezelschap dat hij in een bepaald seizoen zoekt. Maar ik heb geen suzumushi te koop. Misschien zou ze een papegaai met een uitgebreide Japanse woordenschat en uitdrukkingen die aansluiten bij alle rangen en standen, amusant vinden.' 'Hebt u misschien zelf een suzumushi?'

De winkeleigenaar staaarde even voor zich uit. De wet op de invoer van insecten en hun eitjes was vaag zo vroeg in de nieuwe republiek. 'Wilt u hem misschien horen?'

'Dat zou me een eer zijn,' zei Hannibal.

De winkeleigenaar verdween achter een gordijn achter in de winkel en kwam terug met een krekelkooitje, een komkommer en een mes. Hij zette het kooitje op de toonbank en onder de begerige blik van de papegaai sneed hij een klein plakje van de komkommer en duwde dat het krekelkooitje binnen. Bijna onmiddellijk klonken de heldere klokjestonen van de

suzumushi. De winkeleigenaar luisterde met een gelukzalige uitdrukking op zijn gezicht toen het gezang weer opklonk.

De papegaai imiteerde het lied van de krekkel zo goed als hij kon - luid en steeds opnieuw. Toen de vogel niets kreeg, begon hij te schelden en te tieren, en Hannibal moest denken aan oom Elgar. De winkeleigenaar legde een doek over de kooi.

'Merde,' zei de vogel onder de doek.

'Zou ik een suzumushi kunnen huren, in bruikleen zagezegd, op een wekelijkse basis?'

'Wat voor bedrag zou u gepast vinden?' vroeg de winkeleigenaar.

'Ik dacht meer aan een ruil,' zei Hannibal. Uit zijn mapje haalde hij een kleine pentekening van een kever op een gebogen steel.

De winkeleigenaar pakte de tekening voorzichtig bij de randen en hield hem in het licht. Hij zette hem tegen de kassa. 'Ik kan informeren bij mijn collega's. Kunt u na de lunch terugkomen?'

Hannibal ging een eindje wandelen, kocht een pruim op de markt en at hem op. Hij kwam bij een winkel voor sportattributen met opgezette dierenkoppen in de etalage: een dikhoornschaap en een steenbok. In de hoek van de etalage stond een elegant Holland & Holland-dubbelloopsgeweer. Het had een fraaie lade; het hout leek om het metaal heen te zijn gegroeid en samen boden hout en metaal het golvende aanzien van een prachtige slang.

Het geweer was elegant en mooi op een van de manieren dat Lady Murasaki mooi was. De gedachte bezorgde hem onder de ogen van de dierenkoppen een ongemakkelijk gevoel.

De winkeleigenaar wachtte hem op met de krekkel. 'Brenkt u na oktober het kooitje weer terug?'

‘Is het zeker dat de krekel de herfst niet zal overleven?’ ‘Als u hem warm houdt, zal hij misschien de winter halen. U kunt me het kooitje terugbrengen... wanneer dat aan de orde is.’ Hij gaf Hannibal de komkommer. ‘Geef de suzumushi niet alles in één keer,’ zei hij.

Lady Murasaki kwam na het gebed naar het terras, gedachten aan de herfst nog in haar gezichtsuitdrukking.

Avondeten bij de lage tafel op het terras in een heldere schemering. Toen ze aan de mi zaten, verraste de krekel, aangemoedigd door komkommer, Lady Murasaki met zijn kristalheldere lied vanuit zijn donkere schuilplaats onder de bloemen. Lady Murasaki leek te denken dat ze droomde. De suzumushi zong nog eens zijn lied zo helder als klokjes.

Lady Murasaki’s blik klaarde op en ze was weer terug in het heden. Ze lachte Hannibal toe. ‘Ik zie jou en de krekel zingt in harmonie met mijn hart.’

‘Mijn hart maakt een sprongetje bij de aanblik van u, die mijn hart heeft geleerd te zingen.’

De maan kwam op terwijl de suzumushi zong. Het terras leek ermee omhoog te gaan, tastbaar maanlicht te worden binnengetrokken, hen te verheffen naar een oord boven de van geesten vergeven aarde, een oord zonder kwellingen, een oord waar samen zijn genoeg was.

Mettertijd zou hij zeggen dat de krekel geleend was, dat hij hem terug moest brengen als de maan weer afnam. Hij kon hem maar beter niet te lang in de herfst bij zich houden.

Lady Murasaki leefde haar leven met een bevalligheid die het resultaat was van inspanning en smaak, en dit deed ze met het geld dat haar restte na de verkoop van het chateau en het betalen van de successierechten. Ze zou Hannibal alles hebben gegeven waar hij om vroeg, maar hij vroeg om niets.

Robert Lecter had voorzieningen getroffen voor Hannibals meest basale schoolkosten, niet voor extra's.

Het belangrijkste element in Hannibals budget was een brief die hij zelf had opgesteld. De brief, die was getekend *Dr. Gamil Jolipoli, Allergoloog*, maakte de school erop attent dat Hannibal allergisch was voor krijtstof en een zitplaats moest krijgen zo ver mogelijk bij het schoolbord vandaan.

Aangezien hij uitzonderlijk hoge cijfers haalde, wist hij dat de leraren zich niet echt druk maakten om wat hij deed, zolang de andere leerlingen het maar niet zagen en zijn slechte voorbeeld volgden.

Nu hij onbelemmerd achter in de klas kon zitten, kon hij inkt- en waternverftekeningen maken van vogels in de stijl van Musashi Miyamoto, terwijl hij met een half oor luisterde naar de lessen.

Er was in Parijs een hang naar Japanse hebbedingen. De tekeningen waren klein en geschikt voor de beperkte muurruimte van Parijse appartementen, en ze konden makkelijk worden ingepakt in de koffer van een toerist. Hij signeerde de tekeningen met het Japanse symbool dat Eeuwigheid in Acht Streken heette.

Er was een markt voor deze tekeningen in het Quartier Latin, in de kleine galerieën in de Rue des Saints-Pères en de Rue Jacob, al verlangden sommige galerieën dat hij zijn stukken na sluiting bij hen bezorgde om te

voorkomen dat klanten te weten zouden komen dat de tekeningen door een kind waren gemaakt.

Tegen het eind van de zomer, als het zonlicht na schooltijd nog niet verdwenen was uit de Jardin du Luxembourg, schetste hij de speelgoedzeilbootjes op de vijver, terwijl hij wachtte tot de tuin werd gesloten. Dan liep hij naar Saint-Germain, waar hij de galerieën afgang - Lady Murasaki's verjaardag kwam naderbij en hij had zijn oog laten vallen op een stukje jade in een winkeltje op de Place Furstenberg.

De zeilbootschets verkocht hij aan een binnenhuisarchitect in de Rue Jacob, maar hij bewaarde zijn schetsen in Japanse stijl voor een diefachtige kleine galerie in de Rue des Saints-Pères. De tekeningen waren indrukwekkender in een passe-partout en ingelijst, en hij had een goede lijstenmaker gevonden die hem krediet verleende.

Hij droeg ze in een rugzak over de Boulevard Saint-Germain. De terrassen voor de cafés waren vol en de straatclowns vielen voorbijgangers lastig ter vermaak van de klanten van het Café Flore. In de smalle straten dichterbij de rivier, de Rue Saint-Benoit en de Rue de l'Abbaye, waren de jazzclubs nog gesloten, maar de restaurants waren open.

Hannibal probeerde zijn schoollunch te vergeten, een gerecht dat bekendstond als 'martelaarsgebeente' en hij bestudeerde in het voorbijgaan aandachtig de menu's. Hij hoopte spoedig genoeg geld bij elkaar te hebben voor een verjaardagsetentje en hij was op zoek naar zee-egels.

Monsieur Leet van Galerie Leet was zich net aan het scheren voor een avondafspraak toen Hannibal bij hem aanbelde. Het licht in de galerie brandde nog, maar de gordijnen waren gesloten. Leet had als Belg weinig met de Fransen op en deed niets liever dan Amerikanen, van wie hij geloofde dat ze alles zouden kopen, het vel over de oren halen. De galerie verkocht kwalitatief hoogstaande representatieve kunst, kleine beeldhouwwerkjes en antiques, en stond vooral bekend om zeegezichten.

'Goedenavond, monsieur Lecter,' zei Leet. 'Het is me een genoegen u te zien. Ik hoop dat u het goed maakt. Ik moet u vragen even te wachten

terwijl ik een schilderij inpak, dat vanavond naar Philadelphia in Amerika moet worden verstuurd.'

In Hannibals ervaring maskeerde zo'n warm onthaal doorgaans oneerlijke praktijken. Hij gaf monsieur Leet de tekeningen en zijn prijs, geschreven in een duidelijk handschrift. 'Mag ik even rondkijken?'

'Gaat uw gang.'

Het was plezierig om weg te zijn van de school, om naar mooie schilderijen te kijken. Na een middag bootjes op de vijver te hebben getekend, dacht Hannibal aan water, hoe moeilijk het was water te treffen. Hij dacht aan Turners mist en diens kleuren, onmogelijk te evenaren, en hij liep van schilderij naar schilderij, kijkend naar het water, naar de lucht boven het water. Hij kwam bij een klein schilderij op een ezel, het Canal Grande in helder zonlicht, de basiliek van Santa Maria della Salute op de achtergrond.

Het was een Guardi uit Kasteel Lecter. Hannibal wist het voor hij het besefte, een flits van herinnering aan de binnenkant van zijn oogleden, en nu het bekende schilderij voor hem in deze lijst. Misschien was het een kopie. Hij pakte het op en bekeek het van dichtbij. Er zat een vlek, een klein patroon van bruine stipjes, in de bovenste linkerhoek. Toen hij nog een kind was had hij zijn ouders horen zeggen dat de vlek door vocht was ontstaan. Het schilderij was geen kopie. De lijst voelde heet aan in zijn handen.

Monsieur Leet kwam het vertrek binnen. Hij fronste. 'We raken niets aan tenzij we bereid zijn te kopen. Hier is uw cheque.' Leet lachte. 'Het is te veel, maar niet genoeg voor de Guardi.'

'Nee, vandaag niet. Tot de volgende keer, monsieur Leet.'

Inspecteur Popil, die niet het geduld had de elegante tonen van de deurbel af te wachten, bonsde op de deur van Galerie Leet in de Rue des Saints-Pères. Hij werd door de galerie-eigenaar binnengelaten en kwam meteen ter zake. ‘Hoe bent u aan de Guardi gekomen?’

‘Die heb ik van Kopnik gekocht, toen we de zaak hebben opgesplitst,’ zei Leet. Hij depte zijn gezicht en dacht bij zichzelf dat Popil er walgelijk Frans uitzag in zijn fransozenjas zonder split. ‘Hij zei dat hij het van een Fin had gekocht, de naam heeft hij niet genoemd.’

‘Laat me de factuur zien,’ zei Popil. ‘U wordt geacht de lijst van gestolen kunstwerken van Kunst en Monumenten in de zaak te hebben. Die wil ik ook zien.’

Leet vergeleek de lijst met gestolen kunstwerken met zijn eigen catalogus. ‘Kijk hier: de gestolen Guardi wordt anders beschreven. Robert Lecter heeft het gestolen schilderij opgegeven als *Uitzicht op de Santa Maria della Salute* en ik heb dit schilderij gekocht als *Uitzicht op het Canal Grande*.’

‘Ik heb een gerechtelijk bevel om het schilderij in beslag te nemen, hoe het ook mag heten. Ik zal u er een ontvangstbewijs voor geven. Als u deze “Kopnik” voor mij vindt, monsieur Leet, zult u zichzelf daarmee een hoop narigheid besparen.’

‘Kopnik is dood, inspecteur. Hij was mijn compagnon in deze zaak. We noemden die Kopnik en Leet. Leet en Kopnik zou beter hebben geklonken.’

‘Hebt u zijn boeken?’

‘Zijn advocaat heeft die misschien.’

‘Zoek ze, monsieur Leet. Zoek heel goed,’ zei Popil. ‘Ik wil weten hoe dit schilderij uit Kasteel Lecter in Galerie Leet is terechtgekomen.’

‘Lecter,’ zei Leet. ‘Is dat de jongen die die tekeningen maakt?’

Ja.

‘Opmerkelijk,’ zei Leet.

‘Ja, opmerkelijk,’ antwoordde Popil. ‘Pak nu alstublieft het schilderij voor me in.’

Twee dagen later meldde Leet zich op de Quai des Orfèvres met een stapel papieren. Popil liet hem plaatsnemen in de gang bij de kamer met het opschrift **VERHOORKAMER 2**, waar de luidruchtige ondervraging van een verdachte in een verkrachtingszaak aan de gang was, door spekt met klappen en kreten. Popil liet Leet een kwartier lang sudderen in deze sfeer voor hij hem binnenliet in het privékantoor.

De kunsthandelaar gaf Popil een kwitantie, waaruit bleek dat Kopnik de Guardi voor achtduizend Engelse ponden had gekocht van ene Emppu Makinen.

‘Vindt u dit overtuigend?’ vroeg Popil. ‘Ik namelijk niet.’ Leet schraapte zijn keel en keek naar de vloer. Een volle twintig seconden verstreken.

‘De openbare aanklager staat te popelen om gerechtelijke stappen tegen u te ondernemen, monsieur Leet. Hij is een calvinist van het zuiverste water, wist u dat?’

‘Het schilderij was...’

Popil stak zijn hand omhoog om Leet de mond te snoeren. ‘Voorlopig wil ik dat u uw probleem even uit het hoofd zet. Ga ervan uit dat ik voor u zou kunnen bemiddelen, indien ik dat zou willen. Ik wil dat u me helpt. Ik wil dat u hiernaar kijkt.’ Hij gaf Leet een bundel legal-formaat, licht doorschijnend, dicht bedrukt papier. ‘Dit is de lijst van voorwerpen die de Kunstcommissie naar Parijs brengt vanaf het verzamelpunt in München. Allemaal gestolen kunstvoorwerpen.’

‘Te bezichtigen in het Jeu de Paume.’

‘Ja, eisers kunnen ze daar bekijken. Tweede bladzijde, in het midden. Ik heb het omcirkeld.’

‘*De Brug der Zuchten*, Bernardo Bellotto, zesendertig bij dertig centimeter, olie op paneel.’

‘Kent u dit schilderij?’ vroeg Popil.

‘Ik heb er uiteraard van gehoord.’

‘Als het authentiek is, is het gestolen uit Kasteel Lecter. U weet misschien dat het een set vormt met een ander beroemd schilderij van de Brug der Zuchten.’

‘Inderdaad, van de hand van Canaletto, op dezelfde dag geschilderd.’

‘Eveneens gestolen uit Kasteel Lecter, waarschijnlijk op hetzelfde tijdstip door dezelfde persoon,’ zei Popil. ‘Hoeveel meer zou de verkoop van de set opbrengen dan als u ze elk afzonderlijk zou verkopen?’

‘Viermaal zoveel. Niemand bij zijn volle verstand zou die twee van elkaar scheiden.’

‘Dus zijn ze van elkaar gescheiden door onwetendheid of per ongeluk. Twee schilderijen van de Brug der Zuchten. Als de persoon die ze heeft gestolen er nog één in zijn bezit heeft, zou hij dan niet het andere terug willen hebben?’ vroeg Popil.

‘Absoluut.’

‘Er zal publiciteit aan dit schilderij worden gegeven als het in het Jeu de Paume hangt. U gaat met mij mee naar de tentoonstelling en dan zullen we zien wie erop afkomt.’

Lady Murasaki's uitnodiging gaf haar toegang tot het Jeu de Paume vóór de massa die in de Tuilerieën stond te wachten, ongeduldig om de ruim vijfhonderd gestolen kunstwerken te kunnen bekijken die door de Allied Commission on Monuments, Fine Arts & Archives (de **MFAA**) van het verzamelpunt in München naar Parijs waren gebracht in een poging de rechtmatige eigenaars te vinden.

Sommige stukken maakten hun derde reis tussen Frankrijk en Duitsland: eerst waren ze door Napoleon uit Duitsland gestolen en naar Frankrijk meegenomen, toen door de Duitsers gestolen en weer naar huis teruggebracht en vervolgens door de geallieerden weer naar Frankrijk vervoerd.

Lady Murasaki trof op de benedenverdieping van het Jeu de Paume een verbazingwekkende mengelmoes van westerse voorstellingen aan. Bloederige religieuze schilderijen vulden het ene uiteinde van de hal, een slachthuis van hangende christussen.

Ter afwisseling richtte ze haar aandacht op de *Vleeslunch*, een vrolijk schilderij van een overdadig buffet met als enige gast een spaniël, die op het punt stond haar tanden in de ham te zetten. Daarachter hingen grote doeken uit de Rubensschool met voorstellingen van blozende vrouwen met weelderige vormen, omringd door mollige baby's met vleugeltjes.

En daar kreeg inspecteur Popil Lady Murasaki voor het eerst in het oog. In haar nagemaakte Chanelpakje stak ze slank en elegant af tegen de roze naakten van Rubens.

Even later zag Popil Hannibal de trap opkomen. De inspecteur liet zichzelf niet zien, maar wachtte.

Ah, nu zien ze elkaar, de Japanse schone en haar beschermeling. Popil was nieuwsgierig naar hun begroeting. Een meter van elkaar bleven ze staan. Ze maakten geen buiging, maar lieten met een glimlach blijken dat ze eikaars aanwezigheid opmerkten. Toen omhelsden ze elkaar. Lady Murasaki kuste Hannibals voorhoofd en beroerde zijn wang en onmiddellijk begonnen ze druk met elkaar te praten.

Boven hun warme begroeting hing een goede kopie van Caravaggio's *Judith onthoofdt Holofernes*. Voor de oorlog zou Popil dit amusant hebben gevonden. Nu gingen zijn nekharen overeind staan.

Popil ving Hannibals blik en knikte naar een klein kantoortje naast de ingang, waar Leet zat te wachten.

'Volgens het verzamelpunt in München is het schilderij anderhalf jaar geleden aan de Poolse grens van een smokkelaar afgenomen,' zei Popil.

'Heeft hij doorgeslagen? Heeft hij verteld hoe hij eraan kwam?' vroeg Leet.

Popil schudde zijn hoofd. 'De smokkelaar is in de Amerikaanse militaire gevangenis in München gewurgd door een Duitse gevangene met speciale privileges. De bewuste Duitser is diezelfde nacht verdwenen, via de Draganovic-rattenlijn, vermoedden we. Het spoor liep dood.

Het schilderij hangt vlak bij de hoek op positie 88. Volgens monsieur Leet ziet het er authentiek uit. Hannibal, kun jij zien of dit het schilderij is dat in Kasteel Lecter hing?'

'Als het jouw schilderij is, Hannibal, raak dan je kin aan. Als iemand je benadert, ben je dolblij dat je het ziet, zonder al te nieuwsgierig te zijn naar wie het heeft gestolen. Je doet inhalig, je wilt het terug om het zo snel mogelijk te kunnen verkopen, maar je wilt ook het tweede van de set.

Wees lastig, Hannibal, egoïstisch en verwend,' zei Popil, met onbetamelijk genoeg. 'Denk je dat je dat kunt? Geef blijk van wrijving met je beschermster. De persoon zal contact met je zoeken, niet andersom. Hij zal zich veiliger voelen als jullie tweeën onenigheid hebben. Dring aan op een

manier om contact met hem op te nemen. Leet en ik gaan nu de zaal in, geef ons een paar minuten voor jij het kantoor verlaat.'

'Kom,' zei Popil tegen Leet. 'Dit is een legitieme zaak, man, je hoeft je niet te verstoppen.'

Hannibal en Lady Murasaki liepen langzaam langs een rij kleine schilderijen, die ze aandachtig bekeken.

Daar, op ooghoogte, *De Brug der Zuchten*. De aanblik van het schilderij deed Hannibal meer dan het vinden van de Guardi; bij dit schilderij zag hij het gezicht van zijn moeder.

Andere mensen stroomden nu naar binnen, lijsten met kunstwerken in hun hand, bundeltjes eigendomsbewijzen onder hun arm. Tussen hen in liep een lange man in een dermate Engels ogend pak dat het jasje ailerons leek te hebben.

Met zijn lijst voor zijn gezicht kwam hij dicht genoeg bij Hannibal staan om te kunnen horen wat hij zei.

'Dit schilderij was een van een set in de naaikamer van mijn moeder,' zei Hannibal. 'Toen we uit het kasteel vertrokken, heeft ze het aan mij gegeven en me gevraagd het naar Kok te brengen. Ze waarschuwde me om geen vlekken te maken op de achterkant.'

Hannibal haalde het schilderij van de muur en draaide het om. Lichtjes vonkten in zijn ogen. Op de achterkant van het schilderij was de omtrek in krijt van een babyhandje, bijna uitgewist, alleen het duimpje en het wijsvingertje waren nog te zien. De krijtlijn was beschermd met een velletje cellofaan.

Hannibal bleef er geruime tijd naar kijken. In dit bedwelmende moment meende hij het vingertje en duimpje te zien bewegen, een flits van een wuivend handje.

Opeens kwam Popils instructie in hem op. *Als het jouw schilderij is, Hannibal, raak dan je kin aan.*

Hij haalde een keer diep adem en gaf het teken.

‘Dit is Mischa’s handje,’ zei hij tegen Lady Murasaki. ‘Toen ik acht was, waren ze boven aan het witten. Dit schilderij en de andere helft van de set werden overgebracht naar een divan in de kamer van mijn moeder en met een laken bedekt. Mischa en ik zijn onder het laken bij de schilderijen gekropen; het was onze tent, we waren nomaden in de woestijn. Ik heb een krijtje uit mijn zak gehaald en een lijn om de omtrek van haar hand getrokken om het boze oog uit de buurt te houden. Mijn ouders waren boos, maar het schilderij was niet beschadigd, en uiteindelijk vonden ze het wel grappig, geloof ik.’

Een man met een slappe vilthoed op zijn hoofd kwam op hen af, haastig, zijn legitimatie zwaaiend aan een koordje rond zijn hals.

De man van de Commissie zal je de les lezen, geef hem een grote mond, had Popil hem opgedragen.

‘Laat dat alsjeblieft. Het is niet toegestaan de kunstwerken aan te raken,’ zei de beambte.

‘Ik zou het niet aanraken als het mij niet toebehoorde,’ zei Hannibal.

‘Tot je je eigenaarschap hebt bewezen, raak je het niet aan, of ik laat je het gebouw uitzetten. Ik haal wel even iemand van Registratie.’

De beambte had zijn hielen nog niet gelicht of de man in het Engelse pak stond naast hen. ‘Ik ben Alec Trebelaux,’ zei hij. ‘Ik kan u wellicht van dienst zijn.’

Inspecteur Popil en Leet keken vanaf twintig meter toe.

‘Kent u hem?’ vroeg Popil.

‘Nee,’ zei Leet.

Trebelaux voerde Hannibal en Lady Murasaki mee naar de beschutting van een nis bij het raam. Hij was een vijftiger, zijn kale hoofd was diep zongebruind, net als zijn handen. In het goede licht bij het raam waren in

zijn wenkbrauwen schilfers te zien. Hannibal had de man nooit eerder gezien.

Op de meeste mannen maakte Lady Murasaki een diepe indruk. Op Trebelaux niet, en dit voelde ze onmiddellijk, ondanks zijn vleierige manier van doen.

‘Het is me een groot genoegen u te leren kennen, madame. Is er sprake van voogdijschap?’

‘Madame is mijn gewaardeerde raadvrouw,’ zei Hannibal. ‘U kunt zich tot mij richten.’

Doe inhalige had Popil gezegd. Lady Murasaki zal de stem van gematigdheid zijn.

‘Er is sprake van voogdijschap, monsieur,’ zei Lady Murasaki.

‘Maar het is mijn schilderij,’ zei Hannibal.

‘Je zult je aanspraak tijdens een hoorzitting moeten voorleggen aan de Commissie, en die heeft de komende anderhalf jaar een volgeboekte agenda. Het schilderij zal tot die tijd in bewaring worden genomen.’

‘Ik zit nog op school, monsieur Trebelaux. Ik had erop gerekend dat ik...’

‘Ik kan je helpen,’ zei Trebelaux.

‘Vertelt u mij hoe, monsieur.’

‘Ik ben over drie weken ingepland voor een hoorzitting aangaande een andere zaak.’

‘Bent u kunsthandelaar, monsieur?’ vroeg Lady Murasaki.

‘Ik zou verzamelaar zijn als dat mogelijk was, madame. Maar om te kunnen kopen, moet ik verkopen. Het is een genot om mooie dingen in mijn handen te hebben, al is het maar voor korte tijd. De verzameling van uw familie in Kasteel Lecter was klein maar uitgelezen.’

‘De uit Kasteel Lecter verdwenen kunstschaten zijn doorgegeven aan de MFAA door wijlen uw... door Robert Lecter, als ik me niet vergis.’

‘En u zou mijn zaak tijdens uw hoorzitting aan de Commissie kunnen voorleggen?’ vroeg Hannibal.

‘Ik kan het schilderij voor jullie opeisen op basis van de Haagse Conventie van 1907; sta mij toe dit toe te lichten...’ ‘Ja, artikel zesenvestig, daar hebben we het over gehad,’ zei Hannibal, met een vluchtige blik op Lady Murasaki en zijn lippen afdikkend om inhalig te lijken.

‘Maar we hebben een hele reeks opties besproken, Hannibal,’ zei Lady Murasaki.

‘En als ik nu eens niet wil verkopen, monsieur Trebelaux?’ vroeg Hannibal.

‘Dan zou je je beurt moeten afwachten om voor de Commissie te verschijnen. Tegen die tijd zou je volwassen kunnen zijn.’

‘Dit schilderij is één van een set, heeft mijn man me verteld,’ zei Lady Murasaki. ‘Samen zijn ze veel meer waard. U weet toevallig niet waar het andere is, dat van Canaletto?’

‘Nee, madame.’

‘Het zou de moeite lonen om het op te sporen, monsieur Trebelaux.’ Ze ontmoette Trebelaux’ blik. ‘Kunt u me zeggen hoe ik u kan bereiken?’ vroeg ze, met een flauwe nadruk op ‘ik’.

Hij gaf haar de naam van een klein hotelletje in de buurt van het Gare de l’Est, schudde Hannibal de hand zonder hem aan te kijken en verdween in de menigte.

Hannibal liet zich inschrijven als eiser en toen wandelde hij met Lady Murasaki langs het allegaartje van kunstwerken. Het zien van de tekening van Mischa’s handje had een gevoel van verlamming bij hem achtergelaten, behalve op zijn gezicht, waar hij haar aanraking voelde terwijl ze zijn wang streelde.

Hij bleef staan voor een wandtapijt met de titel *Het offer van haak* en bekeek het geruime tijd. ‘De gangen op de bovenverdiepingen hingen vol met wandtapijten,’ zei hij. ‘Als ik op mijn tenen ging staan, kon ik net bij de onderrand.’ Hij draaide een hoek van het tapijt om en bekeek de achterkant. ‘Ik heb altijd de voorkeur gegeven aan de achterkant van een wandtapijt. De draden en garens die de beeltenis vormen.’

‘Net verstrengelde gedachten,’ zei Lady Murasaki.

Hij liet de hoek van het wandtapijt weer los en Abraham huiverde, de keel van zijn zoon straktrekkend terwijl de engel een hand uitstak om het mes tegen te houden.

‘Denkt u dat God de bedoeling had Isaak op te eten en dat hij daarom Abraham heeft opgedragen Isaak te doden?’ vroeg Hannibal.

‘Nee, Hannibal. Natuurlijk niet. De engel komt op tijd tussenbeide.’

‘Niet altijd,’ zei Hannibal.

Toen Trebelaux zag dat ze vertrokken, bevochtigde hij in de herentoiletruimte zijn zakdoek en ging terug naar het schilderij. Hij keek snel om zich heen. Hij zag geen zaalwachters die zijn kant op keken. Trillend van opwinding haalde hij het schilderij van de muur, tilde het cellofaan op en veegde met zijn vochtige zakdoek de omtrek van Mischa’s handje van de achterkant. Dat kon makkelijk zijn gebeurd door onvoorzichtigheid toen het schilderij in bewaring werd genomen. Wel zo goed om de sentimentele waarde uit de weg te ruimen.

De agent in burger, René Aden, wachtte buiten Trebelaux' hotel tot hij in de kamer op de tweede etage het licht uit zag gaan. Hij ging voor een snel hapje eten naar het station en was gelukkig net op tijd terug om te zien hoe Trebelaux met een sporttas het hotel uit kwam.

Trebelaux stapte voor het Gare de l'Est in een taxi, liet zich naar de overkant van de Seine brengen, naar een stoombad in de Rue de Babylone, en ging naar binnen.

Aden parkeerde zijn ongemerkte auto voor een brandkraan, telde tot vijftig en ging ook naar binnen. De lucht was vochtig en rook naar massageolie. Mannen in badjassen zaten kranten in verscheidene talen te lezen.

Aden voelde er niets voor zich uit te kleden en Trebelaux achterna te gaan de stoomruimte in. Hij was niet voor een kleintje vervaard, maar zijn vader was gestorven aan loopgraafvoet en hij wilde in een ruimte als deze zijn schoenen niet uittrekken. Hij pakte een krant met een houten houder uit een rek en installeerde zich op een stoel.

Trebelaux kloste op Zweedse muilen die hem te klein waren, door een reeks achter elkaar liggende ruimtes, waar mannen, onderuitgezakt op de betegelde banken, zich over-gaven aan de hitte.

De privésauna's werden verhuurd per vijftien minuten. Hij ging in de tweede naar binnen. Zijn toegang was al betaald. De lucht was vochtig en hij veegde zijn bril af aan zijn handdoek.

'Waar bleef je?' vroeg Leet vanuit de stoom. 'Ik sta op het punt van smelten.'

'Ik kreeg de boodschap pas toen ik al in bed lag,' zei Trebelaux.

‘De politie hield je vandaag in het Jeu de Paume in de gaten, ze weten dat de Guardi die je me hebt verkocht gestolen is.’

‘Wie heeft ze op mijn spoor gezet? Jij?’

‘Ik dacht het niet. Ze denken dat jij weet wie de schilderijen uit Kasteel Lecter heeft. Is dat zo?’

‘Nee. Misschien weet mijn klant dat wel.’

‘Als je de hand weet te leggen op die andere *Brug der Zuchten* kan ik ze allebei verkopen,’ zei Leet.

‘Aan wie dan?’

‘Dat is mijn zaak. Een belangrijke koper in Amerika. Laten we zeggen een genootschap. Weet jij iets, of zit ik hier voor niks te zweten?’

‘Je hoort van me,’ zei Trebelaux.

De volgende middag kocht Trebelaux in het Gare de l’Est een kaartje voor Luxemburg. Agent Aden zag hoe hij met zijn koffer instapte in de trein. De kruier leek ontevreden te zijn met zijn fooi.

Aden pleegde een haastig telefoontje met de Quai des Orfevres en sprong op het laatste moment aan boord van de trein, zijn penning in zijn hand ten behoeve van de conducteur.

De avond viel toen de trein het station van Meaux naderde. Trebelaux liep met zijn scheerspullen naar de toiletruimte. Hij sprong de trein uit op het moment dat die zich weer in beweging zette, zijn koffer achterlatend.

Een huizenblok verwijderd van het station stond een auto op hem te wachten.

‘Waarom hier?’ vroeg Trebelaux, toen hij naast de bestuurder instapte. ‘Ik had naar je huis in Fontainebleau kunnen komen.’

‘We hebben hier zaken te doen,’ zei de man achter het stuur. ‘Goede zaken.’ Trebelaux kende hem als Christophe Kleber.

Kleber reed naar een eethuisje vlak bij het station, waar hij een stevig maal naar binnen werkte; hij tilde zijn kom op en dronk de vichyssoise. Trebelaux speelde met een salade Niçoise en schreef met snijbonen zijn initialen op de rand van zijn bord.

‘De politie heeft de Guardi in beslag genomen,’ zei Trebelaux, toen Klebers kalfsschnitzel werd gebracht.

‘Dat had je Hercule al verteld. Zulke dingen kun je beter niet via de telefoon vertellen. Wat is er aan de hand?’

‘Ze hebben tegen Leet gezegd dat het in het oosten is gestolen. Is dat waar?’

‘Natuurlijk niet. Wie zegt dat?’ ‘Een inspecteur van politie met een lijst van Kunst en Monumenten. Die zei dat het gestolen was. Is dat waar?’

‘Heb je naar het stempel gekeken?’

‘Een stempel van het Commissariaat van de Verlichting, maar hoeveel waarde heeft dat?’ zei Trebelaux.

‘Zei de politieagent wie de eigenaar was? Als dat een Jood was, doet het er niet toe, de geallieerden sturen geen kunstwerken terug die van Joden zijn gestolen. De Joden zijn dood. De Russen houden die dingen gewoon.’

‘Het is geen politieagent, maar een inspecteur van politie,’ zei Trebelaux.

‘Gesproken als een Zwitser. Hoe heet hij?’

‘Popil, ene Popil.’

‘Aha,’ zei Kleber, zijn mond afvegend met zijn servet. ‘Als ik het niet dacht. Geen probleem. Die staat al jaren bij mij op de loonlijst. Dit is niet meer dan geld-uit-de-zakklopperij. Wat heeft Leet hem verteld?’

‘Nog niets, maar Leet klinkt zenuwachtig. Voorlopig schuift hij het Kopnik op zijn dak, zijn dode collega,’ zei Trebelaux.

‘En Leet weet niks, die heeft geen flauw vermoeden waar je het schilderij vandaan hebt?’

‘Leet denkt dat ik het in Lausanne heb gekocht, zoals we hebben afgesproken. Hij jammert dat-ie zijn geld terug wil. Ik zei dat ik navraag zou doen bij mijn klant.’

‘Ik heb Popil in mijn zak, ik handel de zaak wel af, zet dit hele gedoe maar uit je hoofd. Ik heb iets veel belangrijkers met je te bespreken. Voel je iets voor een reisje naar Amerika?’

‘Ik smokkel geen spullen langs de douane.’

‘Om de douane hoeft je je geen zorgen te maken, het gaat om de onderhandelingen ter plekke. Je bekijkt de spullen voor ze verzonden worden en dan zie je ze pas weer als je daar bent, op een tafel in een vergaderzaal van een bankje gaat met het vliegtuig en het kost je een week.’

‘Wat voor spullen?’

‘Kleine antiquiteiten. Een paar iconen, een zoutvaatje. We gaan samen een kijkje nemen en dan vertel je me wat je denkt.’

‘Over die ander?’

‘Je bent zo veilig als wat,’ zei Kleber.

Kleber was alleen maar zijn naam in Frankrijk. In werkelijkheid heette hij Petras Kolnas en hij kende inspecteur Popils naam, maar niet van zijn loonlijst.

De kanaalboot *Christabel* was vastgelegd met een enkele lijn aan een kade van de rivier de Marne ten oosten van Parijs, en zodra Trebelaux aan boord stapte, voer de boot de rivier op. Het was een zwarte, in Nederland gebouwde double-ender, met lage dekhuizen om onder de bruggen door te kunnen varen, en een bakkentuin aan dek met bloeiende struiken.

De eigenaar van de boot, een tengere man met lichtblauwe ogen en een vriendelijke uitstraling, ving Trebelaux op bij de loopplank en vroeg hem naar beneden te gaan. ‘Aangenaam kennis met u te maken,’ zei de man, en hij stak zijn hand uit. De haren op de hand van de booteigenaar groeiden achterwaarts, in de richting van de pols, waardoor zijn hand voor de Zwitser griezelig aanvoelde. ‘Volg monsieur Milko. Ik heb beneden alles klaarstaan.’

De booteigenaar bleef met Kolnas aan dek. Ze wandelden langs de terracotta plantenbakken en bleven staan naast het enige lelijke voorwerp in de keurige tuin; een vijftig-gallon olievat met gaten erin, die groot genoeg waren om een vis binnen te laten, de bovenkant was met een snijbrander verwijderd en weer losjes bevestigd met ijzerdraad. Op het dek eronder was een stuk geteerd zeildoek uitgespreid. De eigenaar van de boot tikte hard genoeg op het vat om het te laten galmen.

‘Kom,’ zei hij.

Op het benedendek opende hij een hoge kast. Die bevatte een verscheidenheid aan wapens: een Dragunov-sluipschuttersgeweer, een Amerikaans Thompson-machinepistool, een paar Duitse Schmeissers, vijf Panzerfaust-antitankgeweren voor gebruik tegen andere schepen en een assortiment handwapens. De booteigenaar pakte een drie-tandige visspeer,

waarvan de weerhaken van de tanden waren gevijld. Hij gaf hem aan Kolnas.

‘Ik ga hem niet al te erg openhalen,’ zei de eigenaar allervriendelijkst. ‘Eva is er niet om de boel schoon te maken. Jij doet het aan dek nadat we erachter zijn wat hij heeft verteld. Prik hem goed lek zodat het vat niet gaat drijven.’

‘Milko kan...’ begon Kolnas.

‘Het was jouw idee, het is jouw zorg, jij doet het. Je snijdt toch elke dag wel een stuk vlees? Milko brengt hem dood naar boven en helpt je hem in het vat te stouwen als je genoeg gaten in hem hebt geprikt. Houd zijn sleutels bij je en doorzoek zijn kamer. Zo nodig brengen we ook de handelaar Leet om. Geen losse eindjes. Voorlopig geen kunstwerken meer,’ zei de booteigenaar, die in Frankrijk Victor Gustavson heette.

Victor Gustavson is een bijzonder succesvol zakenman, die handelt in morfine van de voormalige ss en nieuwe prostituees, voor het merendeel vrouwen. De naam is een alias voor Vladis Grutas.

Leet bleef in leven, maar zonder ook maar één schilderij. Die werden jarenlang in een overheidskluis bewaard terwijl het gerecht maar geen antwoord vond op de vraag of de Kroatische overeenkomst met betrekking tot schadeloosstelling kon worden toegepast op Litouwen. En Trebelaux staarde niets ziend naar buiten vanuit zijn vat op de bodem van de Marne, niet langer kaal, zijn schedel nu bedekt met groene haaralgen en zeegras, die als de lokken van zijn jeugd op de stroom drijven.

Jarenlang zouden er geen schilderijen uit Kasteel Lecter boven water komen.

Dankzij inspecteur Popil mocht Hannibal Lecter in de loop van de volgende jaren de in bewaring genomen schilderijen van tijd tot tijd bezoeken. Het zitten in de stilte van de kluis in aanwezigheid van een bewaker, op gehoorsafstand van ’s mans luidruchtige nasale ademhaling, was om gek van te worden.

Hannibal kijkt naar het schilderij dat hij van zijn moeder kreeg aangereikt, en weet dat het verleden helemaal niet verleden tijd is; het beest dat zijn warme stinkende adem over zijn huid en die van Mischa hijgde, ademt nog steeds, ademt nu. Hannibal draait *De Brug der Zuchten* om en staart minutenlang naar de achterkant - Mischa's handje is uitgewist, er zit alleen nog een lege rechthoek, waarop hij zijn ziedende dromen projecteert.

Hij groeit en verandert, of misschien komt hij nu tevoorschijn als dat wat hij altijd al was.

TWEE

Toen ik zei dat je Genade

Moest zoeken diep in de duistere bossen,

Doelde ik op het bloeddorstige beest

Dat je met een snelle beet uit je lijden zou verlossen.

LAWRENCE SPINGARN

Op het toneel van de Parijse Opéra waren de dagen van Faust geteld in zijn verbond met de duivel. Hannibal Lecter en Lady Murasaki keken vanuit een privéloge links van het podium toe hoe de smeekbeden van Faust om aan de vlammen te ontkomen naar het brandwerende plafond van Garniers grote theater opstegen.

Hannibal, achttien jaar, steunde Mefistofeles en minachtte Faust. Toch luisterde hij maar met een half oor naar de climax. Zijn blik, heel zijn wezen, was gericht op Lady Murasaki, in vol ornaat voor de opera. Het licht weerkaatste vluchtig in de toneelkijkers van heren in de loges aan de overkant van de zaal, wanneer die hun blik losmaakten van het toneel om naar haar te kijken.

Hannibal zag haar in silhouet tegen het licht van de toneellampen, net als toen hij haar als jongen voor het eerst in het chateau had gezien. De beelden kwamen een voor een in hem boven: *de glans van een statige kraai die water drinkt uit de waterspuwer, de glans op het haar van Lady Murasaki. Eerst haar silhouet, dan opent ze een venster en beroert het licht haar gezicht.*

Hannibal had een lange weg afgelegd over de brug van dromen. De avondkleding van wijlen de graaf zat hem inmiddels als gegoten, terwijl Lady Murasaki qua uiterlijk niet het minst was veranderd.

Haar hand sloot zich op het weefsel van haar rok en hij hoorde het geruis van de stof boven de muziek uit. In de wetenschap dat ze zijn blik kon voelen, wendde hij zijn ogen af en keek in de loge om zich heen.

De loge had karakter. Achter de stoelen, afgeschermd van de tegenoverliggende loges, was een frivole kleine chaise longue met geitenpoten, waarop geliefden zich konden terugtrekken terwijl het orkest in de diepte het ritme aangaf- het voorgaande seizoen was een oude heer bezweken aan een hartverlamming gedurende de slotakkoorden van *De vlucht van de hommel*, had Hannibal van ambulancebroeders gehoord.

Hannibal en Lady Murasaki zaten niet alleen in de loge.

Op de voorste stoelen zaten de hoofdcommissaris van politie van de stad Parijs en zijn vrouw, waardoor er weinig twijfel bestond aan wie Lady Murasaki de toegangsbewijzen te danken had. Inspecteur Popil, natuurlijk. Uitermate plezierig dat Popil zelf niet aanwezig kon zijn - waarschijnlijk was hij opgehouden door een moordonderzoek, hopelijk tijdrovend en gevaarlijk, buiten in slecht weer misschien, met het risico van een dodelijke bliksemingslag.

Het zaallicht ging aan en de tenor Beniamino Gigli kreeg de staande ovatie die hij verdiende, nog wel van een moeilijk publiek. De hoofdcommissaris en zijn vrouw draaiden zich om in de loge en schudden iedereen de hand, terwijl ieders handpalmen nog gevoelloos waren van het applaudiseren.

De vrouw van de hoofdcommissaris had een heldere, nieuwsgierige blik. Ze nam Hannibal op, onberispelijk in de avondkleding van de graaf, en kon het niet weerstaan hem een vraag te stellen. 'Jongeman, ik hoorde van mijn man dat jij als jongste persoon ooit in Frankrijk bent toegelaten op de medische faculteit.'

'Niet alles staat op schrift, madame. Er zijn ongetwijfeld jongens in de leer geweest bij chirurgijnen...'

'Is het waar dat je je studieboeken snel doorleest en ze dan binnen een week terugbrengt naar de boekhandel en zo al je geld terugkrijgt?'

Hannibal lachte. 'Nee, madame. Dat klopt niet helemaal,' zei hij. *Van wie zou ze dat hebben gehoord? Waarschijnlijk van degene van wie de kaartjes afkomstig waren.* Hannibal boog zich dicht naar de dame toe. In een poging het gesprek te beëindigen, rolde hij met zijn ogen naar de

hoofdcommissaris, boog hij zich over de hand van de dame en fluisterde hard: 'Dat klinkt mij als een misdaad in de oren.'

De hoofdcommissaris was in een opgewekte stemming na te hebben gezien hoe Faust voor zijn zonden had moeten boeten. 'Ik zal een oogje dichtknijpen, jongeman, als je onmiddellijk tegenover mijn vrouw een bekentenis aflegt.' 'Eerlijk gezegd, madame, krijg ik niet het volledige aankoopbedrag terug. De boekwinkel houdt een bedrag van tweehonderd franc in voor hun moeite.'

Toen vertrokken ze, Hannibal en Lady Murasaki daalden sneller dan Faust de indrukwekkende trap van de opera af, onder de *torchères*, om de menigte te ontvluchten, de door Pils beschilderde plafonds gleden boven hun hoofd voorbij, overal vleugels in verf en steen. Op de Place de l'Opéra reden taxi's. Het houtskoolkomfoor van een venter vervulde de lucht met een zweem van Fausts nachtmerrie. Hannibal wenkte een taxi.

'Het verbaast me dat u inspecteur Popil over mijn boeken hebt verteld,' zei hij, toen ze in de taxi zaten.

'Daar is hij zelf achter gekomen,' zei Lady Murasaki. 'Hij heeft het de hoofdcommissaris verteld en de hoofdcommissaris heeft het zijn vrouw verteld. Zij kan het koketteren niet laten. Doorgaans ben je niet zo traag van begrip, Hannibal.'

Ze voelt zich niet meer op haar gemak samen met mij in een besloten ruimte; dat uit zich in geprikkeldheid.

'Neem me niet kwalijk.'

Ze keek hem vluchtig aan toen de taxi langs een straatlantaarn reed. 'Je vijandigheid vertroebelt je oordeelsvermogen. Inspecteur Popil volgt je omdat je hem intrigeert.' 'Nee, milady, u intrigeert hem. Ik vermoed dat hij u lastigvalt met zijn gedichten...'

Lady Murasaki bevredigde Hannibals nieuwsgierigheid niet. 'Hij weet datje de beste van je jaar bent,' zei ze. 'Daar is hij trots op. Zijn belangstelling is uitermate goedaardig.' 'Uitermate goedaardig is geen gelukkige diagnose.'

De uitbottende bomen op de Place des Vosges waren geurig in de lenteavond. Hannibal stuurde de taxi weg en voelde Lady Murasaki's vluchtige blik, zelfs in de duisternis van de loggia. Hannibal was geen kind meer, hij bleef niet meer slapen. 'Ik heb nog een uur en ik wil lopen,' zei hij.

‘Je hebt nog tijd voor thee,’ zei Lady Murasaki.

Ze nam hem meteen mee naar het terras, ze gaf er duidelijk de voorkeur aan met hem buiten te zijn. Hij wist niet wat hij daarvan vond. Hij was veranderd en zij niet. Een zachte windvlaag en de vlam van de olielamp laaide hoog op.

Toen ze groene thee inschonk, zag hij het bloed kloppen in haar pols, en de flauwe geur van haar mouw kwam bij hem naar binnen als een gedachte van hemzelf.

‘Een brief van Chiyoh,’ zei ze. ‘Ze heeft haar verloving verbroken. Diplomatie trekt haar niet langer.’

‘Is ze gelukkig?’

‘Ik geloof van wel. Het was een goede partij volgens de oude manier van denken. Hoe kan ik het afkeuren - ze schrijft dat ze doet wat ik deed - haar hart volgen.’ ‘Waarheen?’

‘Een jongeman die aan de technische universiteit van Kyoto studeert.’

‘Ik zou haar graag gelukkig zien.’

‘Ik zou jou graag gelukkig zien. Slaap je wel, Hannibal?’ ‘Als daar tijd voor is. Als ik niet kan slapen in mijn kamer, doe ik een dut op een brancard.’

‘Je weet wat ik bedoel.’

‘Of ik droom? Ja. Keert u in uw dromen terug naar Hiroshima?’

‘Ik nodig mijn dromen niet uit.’

‘Ik heb het nodig het me te herinneren, hoe dan ook.’ Bij de deur gaf ze hem een *bento-doos* met een versnapering voor ’s nachts en pakjes kamillethee. ‘Om te slapen,’ zei ze.

Hij kuste Lady Murasaki’s hand, niet zo’n hoffelijke Franse vluchtige beroering, maar een echte kus op de rug van haar hand, zodat hij die proefde.

Hij citeerde de haiku die hij zo lang geleden voor haar had geschreven, in de nacht van de slager.

Nachtreiger onthuld Door de opkomende oogstmaan...

Welk is mooier?

‘Het is niet de oogsttijd,’ zei ze met een glimlach, en ze legde haar hand op zijn hart zoals ze al deed sinds hij dertien jaar was. En toen ze haar hand wegtrok, voelde de plek op zijn borst koud aan.

‘Breng je echt je boeken terug?’

‘Ja.’

‘Dan onthoud je dus alles wat daarin staat.’

‘Alles wat van belang is.’

‘Dan kun je ook onthouden dat het belangrijk is om inspecteur Popil niet te plagen. Als je hem niet provoceert kan hij je geen kwaad doen. En mij evenmin.’

Ze hult zich in geprikkeldheid als in een winterkimono. Nu ik dat zie, kan ik het dan gebruiken om te voorkomen dat ik aan haar denk in het bad in het

chateau zo lang geleden, haar gezicht en borsten als waterbloemen? Als de roze en roomkleurige lelies op de slotgracht? Kan ik dat? Dat kan ik niet.

Hij liep naar buiten, de avond in, en slaagde er de eerste paar huizenblokken niet in een prettig loopritme te vinden. Hij liet de smalle straten van Le Marais achter zich en stak de Pont Louis-Philippe over; de Seine gleed onder de brug door, terwijl de brug door de maan werd beroerd.

Vanuit het oosten gezien was de Notre Dame net een grote spin, met haar luchtbogen en de vele ogen van ronde ramen. Hannibal zag voor zich hoe de stenen spinnenkathedraal in het donker door de stad zwierf, nu en dan een trein van de rails plukte in het Gare d'Orsay, als een worm bij wijze van lekkernij, of beter nog, het oog liet vallen op een voedzame inspecteur van politie, die uit het hoofdbureau aan de Quai des Orfèvres naar buiten kwam, zo voor het grijpen.

Hij liep over de voetgangersbrug naar het Île de la Cité en liep om de kathedraal heen. Uit de Notre Dame kwamen de klanken van een koorrepetitie.

Onder het middenportaal bleef Hannibal staan, kijkend naar het Laatste Oordeel in reliëf op de bogen en lateien boven de deur. Hij bekeek het tafereel teneinde het een plaats te geven in zijn geheugenpaleis, om een anatomische ontleding van de keel vast te leggen; op de bovenste latei houdt Sint-Michaël een weegschaal vast, alsof hij een lijkschouwing uitvoert. De weegschaal van Sint-Michaël had veel weg van het tongbeen, en hij werd overwelfd door de heiligen van het tepelvormig uitsteeksel van het slaapbeen. De onderste latei, waarop de verdoemden geketend werden afgevoerd, zou het sleutelbeen zijn en de reeks bogen zouden dienen als de structurele lagen van de keel, een makkelijk te onthouden catechismus, *sternohyoid omohyoid thyohyoid/juuugularis, amen.*

Nee, dat zou niet werken. Het probleem was de verlichting. Het tentoongestelde in een geheugenpaleis diende goed verlicht te zijn en ruim opgesteld. Bovendien was het groezelige steen te veel één kleur. Hannibal had een keer een examenvraag gemist omdat het antwoord te donker was en

hij het in zijn geest tegen een donkere achtergrond had geplaatst. De anatomische ontleding van de halsdriehoek, die voor de komende week op het programma stond, vereiste een heldere, ruime uitstalling.

De laatste koorknapen kwamen de kathedraal uit, hun misgewaad onder hun arm. Hannibal ging naar binnen. De Notre Dame was op de votiefkaarsen na donker. Hij liep naar Sint-Jeanne d'Arc, in marmer, vlak bij een uitgang aan de zuidzijde. Hannibal leunde in de duisternis tegen een pilaar en keek door de vlammen naar haar gezicht. *Vuur op de kleren van zijn moeder.* De kaarsvlammen weerkaatsten rood in zijn ogen.

Het kaarslicht speelde over Sint-Jeanne en haar gezicht leek willekeurige uitdrukkingen aan te nemen, net de willekeurige tonen van een windgong. Herinneringen, herinneringen. Hannibal vroeg zich af of Sint-Jeanne, met haar herinneringen, de voorkeur zou geven aan een ander offer dan het vuur van een kaars. Hij wist dat zijn moeder dat zeker zou doen.

Voetstappen van de naderende kerkbewaarder, het geluid van zijn rinkelende sleutels kaatste eerst terug van de muren en toen van het hoge plafond, ook zijn voetstappen waren tweemaal te horen, eerst op de vloer en vervolgens een echo vanaf de weidse hoge duisternis van de kerk.

Het eerste wat de kerkbewaarder zag, waren Hannibals ogen, glanzend rood achter de kaarsvlammetjes, en een instinctief waarschuwingssignaal trad in werking. De nek-haartjes van de kerkbewaarder gingen overeind staan en hij sloeg met zijn sleutels een kruis. Ach, het was gewoon een man, een jonge man nog wel. De kerkbewaarder zwaaide met zijn sleutelbos heen en weer als een wierookvat. 'Het is tijd,' zei hij, terwijl hij gebaarde met zijn kin.

'Ja, het is tijd, hoog tijd,' antwoordde Hannibal, en hij liep de zijdeur uit de avond in.

Via de Pont au Double de Seine over en door de Rue de la Bûcherie, waar hij uit een jazzkelder saxofoonmuziek en gelach hoorde komen. Een paartje in de deuropening rookte een stickie, omringd door een marihuanawalm. Het meisje ging op haar tenen staan om de jongeman een kus op zijn wang te drukken en Hannibal voelde de kus duidelijk op zijn gezicht. Flarden muziek mengden zich met de muziek die in zijn hoofd draaide, de maat houdend, de tijd afmetend. Tijd.

Over de Rue Dante en de brede Boulevard Saint-Germain, het maanlicht voelbaar op zijn hoofd, en achter het Clunymuseum naar de Rue de l'École de Médecine en de nachtingang van de medische faculteit, waar een zwakke lamp brandde. Hannibal ontsloot de deur en liet zichzelf binnen.

Alleen in het gebouw trok hij een witte jas aan en pakte het klembord met zijn lijst taken. Hannibals mentor en studiebegeleider was professor Dumas, een begiftigd anatoom, die liever onderwees dan praktisch hield voor de levenden. Dumas was een briljante, verstrooide man, die het nietsontziende van een chirurg ontbeerde. Hij verlangde dat ieder van zijn studenten een brief schreef aan het anonieme lijk dat hij zou ontleden om de donor in kwestie te bedanken voor het voorrecht zijn of haar lichaam te mogen bestuderen en deze de verzekering te geven dat het lichaam met respect zou worden behandeld en dat te allen tijde de delen die niet bestudeerd werden zouden worden afgedekt.

Hannibal moest voor de colleges van de volgende dag twee lijken voorbereiden, die als aanschouwelijk voorbeeld moesten dienen: bij het ene moest de ribbenkast worden blootgelegd met daarin het intacte hartzakje en bij het andere moest hij een delicate schedelontleding uitvoeren.

Nacht in het anatomisch laboratorium. Het grote vertrek met de hoge ramen en de grote ventilator was zo koud dat de afgedekte, in formaline geconserveerde lijken 's nachts op de twintig tafels konden blijven liggen, 's Zomers werden ze aan het eind van de werkdag naar de lijkentank teruggebracht. Armzalige lichamen onder de lakens, de niet-opgeëisten, de verhongerden die als een hoopje ellende in stegen waren gevonden, zichzelf in de dood nog steeds omhelzend tot de lijkverstijving weer verdween en ze zichzelf, met hun lotgenoten in het formalinebad van de lijkentank, eindelijk loslieten. Broos en vogelachtig, verschrompeld als de doodgevroren vogels op de sneeuw die uitgehongerde mannen met hun tanden villen.

Met veertig miljoen dodelijke oorlogsslachtoffers kwam het Hannibal vreemd voor dat de medische studenten lijken moesten gebruiken die zo lang in tanks waren geconserveerd dat alle kleur er door de formaline was uitgeloozd.

Nu en dan had de opleiding het geluk het lijk van een misdadiger te krijgen die aan de galg aan zijn einde was gekomen of voor het vuurpeloton in het Fort de Montrouge of Fresnes, of onder de guillotine van La Santé. Nu Hannibal voor de ontleding van de schedel stond, had hij het geluk dat het hoofd dat hem vanuit de gootsteen gadesloeg, het gezicht aangekoekt met bloed en stro, afkomstig was van La Santé.

Omdat de motor van de autopsiezaag van de faculteit vervangen moest worden — de motor was maanden geleden al besteld maar nog steeds niet geleverd - had Hannibal een Amerikaanse elektrische boor aangepast door een klein roterend lemmer op het boorijzer te solderen om de ontleding te vergemakkelijken. De stroomomvormer was zo groot als een broodtrommel en bromde bijna even luid als de zaag.

Hannibal was net klaar met het ontleden van de borstkas, toen de elektriciteit uitviel, zoals zo dikwijls gebeurde, en het licht uitging. Hij werkte bij de gootsteen bij het licht van een petroleumlamp, spoelde het bloed en stro van het gezicht van zijn studieobject en wachtte tot de elektriciteit weer aanging.

Toen het licht weer brandde, verspilde hij geen tijd met het bekijken van de schedel. Met een snede rondom verwijderde hij het schedeldak om de hersenen bloot te leggen. Hij injecteerde de belangrijkste bloedvaten met gekleurde gel, voorzichtig om het harde hersenvlies dat de hersenen bedekte zo weinig mogelijk te beschadigen. Dit was niet makkelijk, maar de professor neigde tot het theatrale en zou zelf het vlies voor de studenten willen verwijderen, het gordijn voor de hersenen wegrukken zogezegd, dus liet Hannibal het grotendeels intact.

Hij liet zijn in handschoen gestoken hand licht op de hersenen rusten. Geobsedeerd door herinneringen en de blanco ruimten in zijn eigen geest, wenste hij dat hij door aanraking de dromen van een dode zou kunnen lezen, dat hij door middel van wilskracht zijn eigen dromen kon verkennen.

Het nachtelijk laboratorium was een goede plek om na te denken; de stilte werd alleen verbroken door het gekletter van instrumenten en een heel enkele keer door het gekreun van een studieobject in een vroeg stadium van ontleding, als de organen soms nog lucht bevatten.

Hannibal voerde een nauwgezette partiële dissectie uit op de linkerkant van het gezicht en maakte vervolgens een schets van het hoofd - zowel van de ontlede kant van het gezicht als van de onberoerde kant - voor de anatomische illustraties die deel uitmaakten van zijn studie.

Nu wilde hij de spier-, zenuw- en aderstructuren van het gezicht voor altijd in zijn geest opslaan. Met zijn in handschoen gestoken hand op het hoofd van zijn studieobject ging Hannibal naar de kern van zijn geest en de entree van zijn geheugenpaleis binnen. Hij koos voor muziek in de gangen, een strijkkwartet van Bach, en liep snel door de Hal van Wiskunde, door Chemie, naar een kamer die hij recentelijk had overgenomen uit het Carnavaletmuseum en had omgedoopt tot de Hal van de Schedel. Het kostte hem niet meer dan een paar minuten om alles op te slaan, hij combineerde anatomische details met de uitstallingen in het Carnavaletmuseum, ervoor zorgend het adersblauw niet voor het blauw in de wandtapijten te plaatsen. Toen hij klaar was in de Hal van de Schedel, bleef hij even staan in de Hal van Wiskunde, vlak bij de ingang. Dit was een van de oudste delen van het paleis in zijn geest. Hij wilde zich vergasten op het gevoel dat hij had ervaren toen hij zeven was en het bewijs dat meester Jakov hem

toonde begreep. Meester Jakovs lessen waren daar allemaal opgeslagen, maar hun gesprekken in het jachthuis niet.

Alles van het jachthuis was buiten het geheugenpaleis, wel op het terrein, maar in de donkere schuren van zijn dromen, zwartgeblakerd als het jachthuis, en om daar te komen moest hij naar buiten. Hij zou over de sneeuw moeten lopen waar de gescheurde bladzijden van Huygens' *Verhandeling over het licht* door de wind over meester Jakovs hersenen en bloed, verstrooid over en vastgevroren op de sneeuw, werden geblazen.

In deze paleisgangen kon hij wel of niet voor muziek kiezen, maar in de schuren had hij geen controle over het geluid, en een bepaald geluid daar kon zijn dood betekenen.

Vanuit het geheugenpaleis kwam hij weer terug in zijn geest, terug achter zijn ogen en naar zijn achttien jaar oude lichaam, dat naast de tafel in het anatomisch laboratorium zat, zijn hand op een brein.

Hij bleef nog een uur zitten schetsen. In zijn voltooide tekening vormden de aderen en zenuwen een nauwkeurige weergave van de ontlede helft van het studieobject op de tafel. De onaangeroerde kant van het gezicht vertoonde in het geheel geen gelijkenis met het studieobject. Het was een gezicht uit de schuren. Het was het gezicht van Vladis Grutas, de man die Hannibal alleen kende als Blauwe-Ogen.

De vijf smalle trappen op naar zijn kamer boven de medische faculteit, naar slaap.

De zolderkamer had een schuin dak, en de lage kant was netjes, harmonieus, Japans, met een laag bed. Zijn bureau stond aan de hoge kant van de kamer. De muren rondom en boven zijn bureau waren behangen met afbeeldingen, tekeningen van ontleding, anatomische illustraties in wording. Op alle schetsen waren de organen en bloedvaten nauwkeurig weergegeven, terwijl de gezichten van de studieobjecten gezichten waren die hij in dromen zag. Een scherpgetande gibbonschedel overzag alles vanaf een plank.

Hij kon de geur van formaline wegschrobben, en de chemische stank van het laboratorium drong niet door tot op de hoogste verdieping van het tochtige oude gebouw. Hij nam de groteske beelden van de doden en deels ontleden niet mee in zijn slaap, net zomin als de misdadigers, onthoofd of opgehangen, die hij soms bij de gevangenen ophaalde. Er was slechts één beeld, één geluid, dat hem uit zijn slaap kon doen opschrikken. En hij wist nooit wanneer dat kwam.

Maansondergang. Het door het golvende, bobbelige vensterglas verstrooide maanlicht glijdt over Hannibals gezicht en kruipt langzaam en stilletjes tegen de muur op. Het beroert Mischa's hand op de tekening boven zijn bed, de halve gezichten op de anatomische tekeningen, de gezichten uit zijn dromen, en bereikt ten slotte de gibbonschedel, doet eerst de grote scherpe tanden wit oplichten en dan het voorhoofd boven de diepe oogkassen. Vanuit het donkere inwendige van zijn schedel slaat de gibbon Hannibal gade terwijl hij slaapt. Hannibals gezicht is kinderlijk. Hij maakt een geluid en draait zich op zijn zij, zijn arm onttrekkend aan een onzichtbare greep.

Hij staat met Mischa in de schuur naast het jachthuis, houdt haar dicht tegen zich aan. Mischa hoest. Kom-Man knijpt in het vlees van hun armen en spreekt, maar er komt geen geluid uit zijn mond, alleen zijn walgelijke adem, zichtbaar in de vrieslucht. Mischa begraaft haar gezicht tegen Hannibals borst om aan Kom-Mans adem te ontsnappen. Blauwe-Ogen zegt iets, en nu zingen ze, flemmerig. Hij ziet de bijl en de kom. Hij stort zich op Blauwe-Ogen, de smaak van bloed en baardstoppels, ze nemen Mischa mee. Ze hebben de bijl en de kom. Hij rukt zich los en rent hen achterna, zijn voeten rennen te langzaaaaaam naar de deur, Blauwe-Ogen houdt Mischa bij haar polsen boven de grond, zij draait haar hoofd om en kijkt wanhopig naar hem over de bloederige sneeuw heen en roept...

Hannibal werd wakker, naar adem snakkend, zich vastklampend aan het eind van de droom. Met zijn ogen stijf dichtgeknepen probeerde hij zich voorbij het punt te manoeuvreren waarop hij wakker werd. Hij beet op de hoek van het kussenovertrek en doorliep nog eens de droom. Hoe noemden

de mannen elkaar? Hoe heetten ze? Wanneer was hij het geluid kwijtgeraakt? Hij kon zich niet herinneren wanneer dat was verdwenen. Hij wilde weten hoe ze elkaar noemden. Hij moest de droom afmaken. Hij betrad zijn geheugenpaleis en probeerde het terrein over te steken naar de donkere schuren, voorbij de hersenen van meester Jakov op de sneeuw, maar dat kon hij niet. Hij kon het verdragen te zien hoe de kleren van zijn moeder in brand stonden, zijn ouders en Berndt en meester Jakov dood op de grond. Hij kon kijken naar de plundersaars die beneden in het jachthuis heen en weer liepen, terwijl Mischa en hij vastgeketend zaten aan de trapleuning op de overloop. Maar hij kon niet voorbij het moment dat Mischa in de lucht hing, haar hoofd omdraaiend om hem aan te kijken. Het eerste wat hij zich daarna, veel later, herinnerde was dat hij op een tank reed. Hij was gevonden door de soldaten met de ketting nog om zijn hals. Hij wilde het zich herinneren. Hij moest het zich herinneren.

Tandenineenstrontput. De flits kwam niet vaak. Hij schoot overeind. Hij keek naar de gibbon in het maanlicht. Tanden veel kleiner dan die.

Melktandjes. Niet angstaanjagend. Zoals de mijne kunnen zijn. Ik moet de stemmen horen die hun stinkende adem meedroegen. Ik weet hoe hun woorden ruiken. Ik moet me hun namen herinneren. Ik moet ze vinden. En dat zal ik. Hoe kan ik mezelf ondervragen'?

Professor Dumas had een vriendelijk, rond handschrift, onnatuurlijk voor een arts. Zijn briefje luidde; *Hannibal, wil jij alsjeblieft eens zien wat je kunt doen aangaande Louis Ferrat in La Sante'?*

De professor had een krantenknipsel aan het briefje gehecht met enkele bijzonderheden: Ferrat, uit Lyon, was een ondergeschikte Vichy-beambte geweest, een verachtelijke collaborateur tijdens de Duitse bezetting, maar was vervolgens door de Duitsers gearresteerd vanwege het vervalsen en verkopen van distributiebonnen. Na de oorlog werd hij beschuldigd van medeplichtigheid aan oorlogsmisdrijven, maar vrijgelaten wegens gebrek aan bewijs. Een Frans gerechtshof veroordeelde hem voor de moord op twee vrouwen om persoonlijke redenen in 1949-1950. Het doodvonnis zou over drie dagen worden voltrokken.

De La Santé-gevangenis staat in het 14e arrondissement, niet ver van de medische faculteit. Hannibal liep er in een kwartier naartoe.

Werklieden met een lading buizen repareerden de afvoer op de binnenplaats, de locatie van de guillotine-executies vanaf het in 1939 genomen besluit om geen toeschouwers meer toe te laten. De bewakers bij de poort kenden Hannibal van gezicht en lieten hem binnen. Toen hij het bezoekersregister tekende, zag hij boven aan de bladzijde de handtekening van inspecteur Popil.

Uit een groot, kaal vertrek aan de hoofdgang kwam het geluid van gehamer. In het voorbijgaan ving Hannibal een glimp op van een gezicht dat hij herkende. De staatsbeul in eigen persoon, Anatole Tourneau, vanouds bekend als 'monsieur Paris', had de guillotine van zijn bewaarplaats aan de Rue de la Tombe-Issoire overgebracht naar de gevangenis om hem daar op

te zetten. Hij morrelde aan de wieltes van het blad, de *mouton*, die voorkomen dat het blad tijdens zijn val vastloopt.

Monsieur Paris was een perfectionist. Het sierde hem dat hij de bovenkant van de guillotine altijd afdekte zodat de veroordeelde het blad niet hoefde te zien.

Louis Ferrat zat in de dodencel, door een gang gescheiden van de andere cellen op de eerste verdieping in het hoofdgebouw van La Santé. De herrie uit de dichtbevolkte gevangenis bereikte zijn cel als een golf gemompel, kreten en gekletter, maar hij hoorde de slagen van monsieur Paris' hamer terwijl de guillotine op de benedenverdieping werd opgebouwd.

Louis Ferrat was een tengere man met donker haar, gemillimeterd in zijn nek en op zijn achterhoofd. Bovenop was het haar lang gelaten om de assistent van monsieur Paris een betere greep te bezorgen dan Louis' kleine oren zouden bieden.

Ferrat zat in zijn ondergoed uit één stuk op zijn bed, hij wreef het kruisje aan de ketting om zijn hals tussen zijn duim en vingers. Zijn hemd en broek waren over een stoel gedrapeerd, alsof een persoon die daar had gezeten was verdampt en de kleren waren achtergebleven. De schoenen stonden naast elkaar onder de broekomslagen. De kleren hingen in de anatomische positie op de stoel. Ferrat hoorde Hannibal, maar keek niet op.

‘Monsieur Louis Ferrat, goedemiddag,’ zei Hannibal. ‘Monsieur Ferrat heeft zijn cel verlaten,’ zei Ferrat. ‘Ik vertegenwoordig hem. Wat kom je doen?’

Hannibal nam de kleding in zich op zonder zijn ogen te bewegen. ‘Ik wil hem vragen zijn lichaam te schenken aan de medische faculteit, voor de wetenschap. Het zal met het grootste respect worden behandeld.’

‘Jullie maken je toch wel meester van zijn lichaam. Slepen het gewoon weg.’

‘Ik kan zijn lichaam zonder zijn toestemming niet meenemen en zou dat ook niet doen. Laat staan het wegslepen.’

‘Ah, daar heb je mijn cliënt,’ zei Ferrat. Hij liep bij Hannibal vandaan en overlegde zachtjes met de kleding alsof die zojuist de cel binnen was gewandeld en op de stoel had plaatsgenomen. Ferrat kwam terug naar de tralies.

‘Hij wil weten waarom hij het jou zou moeten geven.’ ‘Vijftienduizend franc voor zijn verwanten.’

Ferrat wendde zich tot de kleding en toen weer tot Hannibal. ‘Monsieur Ferrat zegt: “Mijn verwanten kunnen doodvallen. Ze mogen hun hand ophouden zodat ik erop kan schijten.”’ Ferrat dempte zijn stem. ‘Excuses voor het taalgebruik - hij is radeloos en de ernst van de zaak vereist dat ik zijn woorden letterlijk aanhaal.’

‘Volkomen begrijpelijk,’ zei Hannibal. ‘Denkt u dat hij de vergoeding zou willen schenken aan een doel waarvoor zijn familie de neus optrekt, monsieur...?’

‘Zeg maar Louis - monsieur Ferrat en ik hebben dezelfde voornaam. Nee. Ik geloof dat hij onvermurwbaar is. Monsieur Ferrat leeft ietwat gescheiden van zichzelf. Hij zegt dat hij weinig invloed op zichzelf heeft.’

‘Ik begrijp het. Hij is niet de enige.’

‘Ik kan me niet voorstellen dat je ook maar iets begrijpt, je bent zelf amper meer dan een ki... amper meer dan een schooljongen.’

‘Dan wilt u me misschien wel helpen. Iedere student aan de medische faculteit schrijft een persoonlijke bedankbrief aan de donor bij wie hij betrokken is. Aangezien u monsieur Ferrat zo goed kent; zou u me misschien willen helpen een bedankbrief op te stellen? Voor het geval hij van gedachten verandert?’

Ferrat wreef over zijn gezicht. Zijn vingers leken een extra stel knokkels te hebben waar ze jaren eerder gebroken waren geweest en vervolgens slecht gezet.

‘Wie zou die ooit lezen, behalve monsieur Ferrat zelf?’ ‘De brief zou op de faculteit worden opgehangen, zo hij dat wenst. Iedereen op de faculteit zou hem zien, vooraanstaande, invloedrijke mensen. Hij zou de brief ter publicatie kunnen aanbieden aan *Le Canard Enchaîné!*

‘Wat voor dingen zou je willen zeggen?’

‘Ik zou hem beschrijven als onzelfzuchtig, melding maken van zijn bijdrage aan de wetenschap, aan het Franse volk, aan de medische ontwikkelingen die de komende generatie kinderen zullen helpen.’

‘Kinderen doen niet ter zake. Laat kinderen erbuiten.’ Hannibal schreef haastig een aanhef op zijn notitieblok. ‘Denkt u dat dit wellevend genoeg is?’ Hij hield het notitieblok zo hoog dat Louis Ferrat omhoog moest kijken, waardoor Hannibal de lengte van zijn hals beter kon schatten.

Geen bijzonder lange hals. Tenzij monsieur Paris een goede greep op zijn haar krijgt, zal er onder het tongbeen niet veel overblijven, onbruikbaar voor een frontaal halsdriehoekmodel.

‘We mogen niet voorbijgaan aan zijn vaderlandsliefde,’ zei Ferrat. ‘Toen Le Grand Charles vanuit Londen uitzond, wie reageerde er toen? Ferrat stond op de barricades! *Vive la France!*

Hannibal zag hoe patriottische hartstocht de slagader in het voorhoofd van de verrader Ferrat deed opzwellen en de halsader en halsslager duidelijk zichtbaar werden — *een uitstekend injecteerbaar hoofd.*

‘Ja, vive la France!’ zei Hannibal, zijn inspanningen verdubbeld: ‘Onze brief moet dus benadrukken dat hij, hoewel ze hem Vichy noemen, in wezen een verzetsheld was?’ ‘Zeker.’

‘Ik veronderstel dat hij neergeschoten piloten heeft gered?’ ‘Meermalen.’

‘De gebruikelijke sabotagehandelingen heeft verricht?’ ‘Dikwijls, en zonder zich te bekommeren om zijn eigen veiligheid.’

‘Heeft geprobeerd de Joden te beschermen?’

Een aarzeling van een kwartseconde. ‘Zonder bij het gevaar voor zichzelf stil te staan.’

‘Wellicht gemarteld werd, gebroken vingers heeft opgelopen omwille van Frankrijk?’

‘Hij kon ze nog steeds gebruiken om trots te salueren toen Le Grand Charles terugkeerde,’ zei Ferrat.

Hannibal hield op met schrijven. ‘Ik heb een opsomming gemaakt van de belangrijkste punten. Kunt u hem die laten zien?’

Ferrat bekeek het vel papier, elk punt met zijn wijsvinger aantikkend, knikkend, in zichzelf mompelend. ‘Je zou er nog een paar getuigenissen aan toe kunnen voegen van zijn vrienden bij het verzet, die zou ik je kunnen verschaffen. Een ogenblikje alsjeblieft.’ Ferrat draaide Hannibal zijn rug toe en boog zich over zijn kleding. Hij kwam terug met een uitspraak.

‘De reactie van mijn cliënt luidt: “*Merde*. Zeg tegen dat rotjong dat ik voor ik iets onderteken die rotzooi wil hebben om op mijn tandvles te smeren.” Pardon, maar dat is verbatim et literatim.’ Ferrat werd vertrouwelijk en boog zich tot vlak bij de tralies. ‘Anderen op deze verdieping hebben hem verteld dat hij genoeg laudanum kon krijgen — genoeg laudanum om onverschillig te staan tegenover het mes. “Dromen in plaats van krijzen” is hoe ik het in een rechtszaal zou formuleren. De artsenopleiding van Saint-Pierre geeft laudanum in ruil voor... toestemming. Geven jullie laudanum?’

‘Ik kom bij u terug met een antwoord voor hem.’

‘Ik zou niet te lang wachten,’ zei Ferrat. ‘Saint-Pierre komt binnenkort langs.’ Hij verhief zijn stem en pakte de halsopening van zijn ondergoed uit één stuk beet zoals iemand tijdens een voordracht zijn vest zou kunnen vastpakken. ‘Ik ben ook gemachtigd om uit zijn naam met Saint-Pierre te onderhandelen.’ Dicht bij de tralies en zacht: ‘Over drie dagen is die arme Ferrat dood en ben ik in de rouw en een cliënt armer. Jij bent een medisch persoon. Denk je dat het pijn zal doen? Dat monsieur Ferrat pijn zal voelen als ze...’

‘Absoluut niet. Het vervelendst is nu. De dagen die eraan voorafgaan. Wat de ervaring zelf betreft, nee. Geen greintje pijn.’ Hannibal was al weggelopen toen Ferrat hem riep, en hij liep terug naar de tralies.

‘De studenten zouden hem niet uitlachen om zijn geslachtsdelen?’

‘Beslist niet. Een studieobject is altijd afgedekt, op het specifieke deel na dat bestudeerd wordt.’

‘Zelfs als hij een tikje... uniek was?’

‘In welk opzicht?’

‘Zelfs als hij, nou ja, onvolgroeide geslachtsdelen had?’ ‘Een veelvoorkomend verschijnsel en nooit of te nimmer reden tot hilariteit,’ zei Hannibal. *Typisch een kandidaat voor het anatomiemuseum, waar donoren naamloos en ongewaardeerd blijven.*

Het gedreun van de hamer van de beul viel samen met een zenuwtrekje in Louis Ferrats ooghoek. Hij zat op zijn bed met zijn hand op de mouw van zijn metgezel, zijn kleding. Hannibal zag dat hij zich een voorstelling maakte van de samenkomst, de guillotine, het blad, de rand beschermd met een opengesneden stuk tuinslang, de opvangbak eronder.

Hannibal zag het voor zijn geestesoog en schrok toen hij besepte wat de opvangbak was. *Een babybadje.* Hannibals geest sneed de gedachte als met een vallend guillotineblad af en in de stilte die volgde was Louis’ kwelling hem even vertrouwd als de aderen in diens gezicht, als de slagaderen in zijn eigen gezicht.

‘Ik zal zorgen dat hij laudanum krijgt,’ zei Hannibal. Bij gebrek aan laudanum kon hij ergens in een portiek een balletje opium kopen.

‘Geef mij het toestemmingsformulier. Als je die rotzooi brengt krijg je het terug, ondertekend.’

Hannibal keek naar Louis Ferrat, bestudeerde zijn gezicht even aandachtig als hij zijn hals had bestudeerd, rook zijn angst, en zei: ‘Louis, iets wat je

cliënt in overweging kan nemen. Alle oorlogen, al het lijden en alle pijn die in de eeuwen voor zijn geboorte, voor zijn leven, hebben plaatsgevonden, hoeveel last heeft hij daarvan gehad?' 'Totaal geen.'

'Waarom zou hij zich dan druk maken om iets wat na zijn leven zal plaatshebben? Het is ongestoorde slaap. Het enige verschil is dat hij uit deze slaap niet meer zal ontwaken.'

De originele houtsneden voor de grote anatomische atlas van Vesalius, de *Fabrica*, zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog in München vernietigd. Voor dr. Dumas waren de gravures heilige relikwieën en in zijn droefenis en woede kreeg hij de ingeving om een nieuwe anatomische atlas samen te stellen. Het zou de beste worden in de reeks atlassen na Vesalius, in de vierhonderd jaar na de *Fabrica*.

Dumas was van mening dat tekeningen voor het illustreren van de anatomie beter waren dan foto's en van wezenlijk belang voor het verduidelijken van vage röntgenfoto's. Dr. Dumas was een voortreffelijk anatoom, maar geen kunstenaar. Hij had het geluk Hannibal Lecters op school gemaakte tekening van een kikker te zien, had diens ontwikkeling gevolgd en had bewerkstelligd dat hem een medische studiebeurs werd toegekend.

Vroeg op de avond in het laboratorium. Overdag had professor Dumas in zijn dagelijkse college het binnenoer ontleed en het aan Hannibal gegeven, die nu op een schoolbord het slakkenhuis schetste, op vijfmaal ware grootte.

De nachtblinde rinkelde. Hannibal verwachtte een bestelling van het vuurpeloton van Fresnes. Hij haalde een brancard en duwde die de lange gang door naar de nachtingang.

Een van de wielen van de brancard tikte op de stenen vloer en hij nam zich voor het te repareren.

Naast het lichaam stond inspecteur Popil. Twee ambulancebroeders brachten het slappe, lekkende vrachtje over van hun draagbaar op de brancard en reden weg.

Lady Murasaki had een keer tot ergernis van Hannibal opgemerkt dat Popil op de knappe acteur Louis Jourdan leek.

‘Goedenavond, inspecteur.’

‘Ik wil je even spreken,’ zei inspecteur Popil, die in het geheel niet op Louis Jourdan leek.

‘Hebt u er bezwaar tegen dat ik werk terwijl we praten?’

‘Nee.’

‘Kom dan maar mee.’ Hannibal duwde de brancard door de gang, het geklik was nu luider. Waarschijnlijk een wiellager.

Popil hield de klapdeuren van het laboratorium open.

Zoals Hannibal had verwacht, hadden de door de Fresnes-geweren toegebrachte zware borstwonden het lichaam doen leeglopen. Het was klaar voor de lijkentank. Dit had makkelijk even kunnen wachten, maar Hannibal was nieuwsgierig om te zien of Popil in de lijkenkamer nog minder op Louis Jourdan zou lijken en of de omgeving invloed zou hebben op zijn perzikkleurige teint.

Het was een kale, betonnen ruimte naast het laboratorium en toegankelijk via dubbele deuren met rubberen afdichtingsranden. Een ronde tank met formaline, van bijna vier meter in doorsnee was deels verzonken in de vloer en afgedekt met een zinken deksel. In het deksel zat een reeks luikjes met pianoscharnieren. In een hoek van het vertrek verbrandde een verbrandingsoven het afval van die dag; in dit geval een assortiment oren.

Boven de tank hing een takel. De lijken, van een etiket voorzien en genummerd, ieder in een kettingharnas, waren vastgelegd aan een stang langs de omtrek van de tank. Een grote ventilator met stoffige bladen was in de muur geplaatst. Hannibal schakelde de ventilator in en opende de zware metalen deuren van de tank. Hij voorzag het lichaam van een etiket, legde het in een harnas, bracht het lichaam met de takel tot boven de tank en liet het in de formaline zakken.

‘Hebt u hem vanaf Fresnes begeleid?’ vroeg Hannibal, toen de formaline begon te bruisen.

‘Hebt u de executie bijgewoond?’

Ja.

‘Waarom, inspecteur?’

‘Ik had hem gearresteerd. Door mij was hij daar terechtgekomen, dus wilde ik erbij aanwezig zijn.’

‘Een gewetenszaak, inspecteur?’

‘De dood is een consequentie van wat ik doe. Ik geloof in consequenties. Heb jij Louis Ferrat laudanum beloofd?’ ‘Legaal verkregen laudanum.’

‘Maar niet legaal voorgeschreven.’

‘Het is algemeen gebruikelijk voor ter dood veroordeelden, in ruil voor toestemming, dat weet u ongetwijfeld.’ ‘Ja. Geef het hem niet.’

‘Is Ferrat een van uw klantjes? U wilt hem liever helder van geest?’

‘Ja.’

‘U wilt dat hij zich ten volle bewust is van de consequentie, inspecteur? Gaat u monsieur Paris vragen de hoes van de guillotine te verwijderen zodat Ferrat het blad kan zien, nuchter, zijn blik onvertroebeld?’

‘Mijn redenen zijn mijn zaak. Wat jij niet zult doen is hem laudanum geven. Als ik merk dat hij onder invloed is van laudanum, zul jij in Frankrijk nooit een artsenlicentie verkrijgen, kijk daar maar eens naar met jouw onvertroebelde blik.’

Hannibal zag dat het vertrek geen effect had op Popil. Hij zag hoe het plichtsgevoel in de inspecteur aanzwol.

Popil draaide zich om en zei: 'Dat zou zonde zijn, want je bent veelbelovend. Ik feliciteer je met je opmerkelijke cijfers. Je hebt je... je familie zou - en is - bijzonder trots. Goedenavond.'

'Goedenavond, inspecteur. Nog hartelijk dank voor de operakaartjes.'

Avond in Parijs, zachte regen en glanzende kasseien. Winkeliers die aan het eind van de werkdag hun zaak sloten, leidden met opgerolde stukken tapijt het regenwater in de goten weg van hun zaak.

De kleine ruitenwisser van de bestelwagen van de medische faculteit werkte op inlaatvacuüm en Hannibal moest het gaspedaal af en toe op laten komen om de voorruit vrij van regenwater te krijgen tijdens de korte rit naar de La Santé-gevangenis.

Hij reed achteruit door de poort de binnenplaats op; de koude regendruppels vielen op zijn nek toen hij zijn hoofd uit het raampje stak om te kunnen kijken, aangezien de bewaker zijn hokje niet uit kwam om hem aanwijzingen te geven.

In de hoofdgang van La Santé gebaarde de assistent van monsieur Paris dat hij de kamer met het apparaat binnen moest komen. De man droeg een wasdoeken voorschoot en had voor de gelegenheid een wasdoeken hoes over zijn nieuwe garibaldihoed getrokken. Hij had het spatscherm voor het blad gezet om zijn schoenen en broekomslagen te beschermen.

Naast de guillotine stond een lange, met zink beklede rieten mand klaar om het lichaam in te kieperen.

‘Geen jutezakken hierbinnen, orders van de directeur,’ zei hij. ‘Je zult de mand moeten meenemen en die later moeten terugbrengen. Past hij in de bestelwagen?’

Ja-

‘Hoef je het niet na te meten?’

‘Nee.’

‘Dan neem je hem in zijn geheel mee. We stoppen het onder zijn arm. Ze zijn hiernaast.’

In een gewitte kamer met hoge getraliede ramen lag Louis Ferrat vastgebonden op een brancard in het harde licht van gloeilampen aan het plafond.

De hellende plank, de *bascule*, van de guillotine, lag onder hem. In zijn arm zat een infuus.

Inspecteur Popil stond over Louis Ferrat heen gebogen en sprak hem zacht toe, met zijn hand schermde hij Ferrats ogen af voor het schelle licht. De gevangenisarts stak een injectienaald in het infuus en injecteerde een kleine hoeveelheid heldere vloeistof.

Toen Hannibal de kamer binnenkwam, keek Popil niet op.

‘Denk goed na, Louis,’ zei Popil. ‘Graaf in je geheugen.’

Louis’ rollende oog viel onmiddellijk op Hannibal.

Toen zag ook Popil Hannibal en hij stak zijn hand op om hem te kennen te geven dat hij niet dichterbij mocht komen. ‘Vertel het me.’

‘Ik heb Cendrines lichaam in twee zakken gestopt. Ik heb ze met ploegscharen verzwaard, en de rijmpjes kwamen...’

‘Niet Cendrine, Louis. *Denk goed na*. Wie heeft Klaus Barbie verteld waar de kinderen verborgen zaten zodat hij ze op transport kon zetten naar het oosten? Ik wil dat je je dat herinnert.’

‘Ik vroeg Cendrine, ik zei “raak hem nou maar aan” -maar ze lachte me uit en toen kwamen de rijmpjes...’

‘Nee! Niet Cendrine,’ zei Popil. ‘Wie heeft de nazi’s over de kinderen verteld?’

‘Ik kan het niet verdragen daaraan te denken.’

‘Je hoeft het nog maar eenmaal te verdragen. Dit zal je helpen herinneren.’

De arts injecteerde nog een beetje van de heldere vloeistof in Louis’ ader en wreef over diens arm om het middel te verspreiden.

‘Louis, je moet het je herinneren. Klaus Barbie heeft de kinderen op transport naar Auschwitz gezet. Wie heeft hem verteld waar de kinderen verborgen zaten? Heb jij hem dat verteld?’

Het gezicht van Louis was grauw. ‘De Gestapo heeft me betrappt op het vervalsen van distributiebonnen,’ zei hij. ‘Toen ze mijn vingers braken, heb ik ze Pardou gegeven -Pardou wist waar de wezen verborgen zaten. Hij heeft per kind een bedrag gekregen en heeft zijn vingers behouden. Hij is tegenwoordig burgemeester van Trent-la-Forêt. Ik was erbij, maar ik heb niet geholpen. Ze keken me aan vanuit de laadruimte van de vrachtwagen.’

‘Pardou.’ Popil knikte. ‘Dank je, Louis.’

Popil draaide zich al om toen Louis zei: ‘Inspecteur?’ ‘Ja, Louis?’

‘Toen de nazi’s de kinderen in de vrachtwagens slingerden, waar was de politie toen?’

Popil deed even zijn ogen dicht en knikte toen tegen een bewaker, die de deur van de guillotinekamer opendeed. Hannibal zag naast het apparaat een priester en monsieur Paris staan. De assistent van de beul verwijderde de ketting met het crucifix van Louis’ hals en stopte die in Louis’ naast zijn lichaam vastgebonden hand. Hij tilde zijn hoofd op en opende zijn mond. Hannibal liep naar hem toe en Popil probeerde hem niet tegen te houden.

‘Het geld, Louis?’

‘Saint-Sulpice. Niet de armenbus, de bus voor zielen in het vagevuur. Waar is het spul?’

‘Ik beloof het je.’ Hannibal had een medicijnflesje verdunde opiumtinctuur in de zak van zijn jasje. De bewaker en de assistent van de beul wendden

officieel hun hoofd af Popil niet. Hannibal hield het flesje tegen Louis' lippen en hij dronk het leeg. Louis knikte naar zijn hand en deed zijn mond weer open. Hannibal stopte het crucifix en de ketting in Louis' mond voor hij op de plank werd gelegd die hem onder het blad zou plaatsen.

Hannibal keek toe terwijl de last van Louis' hart afgewenteld werd. De brancard hotste over de drempel van de guillotinekamer en de bewaker sloot de deur.

‘Hij wilde dat zijn crucifix bij zijn hoofd bleef in plaats van bij zijn hart,’ zei Popil. ‘Jij wist wat hij wilde, nietwaar? Wat hebben Louis en jij verder nog gemeen?’

‘Onze nieuwsgierigheid naar waar de politie was toen de nazi's de kinderen in de vrachtwagens gooiden. Dat hebben we gemeen.’

Popil moest zich inhouden om Hannibal niet een vuistslag te verkopen. Het moment ging voorbij. Popil sloeg zijn notitieboekje dicht en liep de kamer uit.

Hannibal stapte onmiddellijk op de arts af.

‘Dokter, wat is dat voor middel?’

‘Een combinatie van sodium pentothal en twee andere hypnotica. De Sûreté heeft het voor ondervragingen. Het middel haalt soms verdrongen herinneringen naar boven. Bij de ter dood veroordeelden.’

‘Daar moeten we rekening mee houden in ons bloedwerk in het laboratorium. Mag ik het monster meenemen?’

De arts gaf Hannibal het flesje. ‘De samenstelling en de dosering staan op het etiket.’

Uit de kamer ernaast kwam een zware dreun.

‘Ik zou een paar minuten wachten als ik jou was,’ zei de arts. ‘Geef Louis even de kans tot rust te komen.’

Hannibal lag op het lage bed op zijn zolderkamer. Zijn kaarsen flakkerden en wierpen hun licht over de getekende gezichten uit zijn dromen en schaduwen speelden over de gibbonschedel. Hij staarde naar de lege oogkassen van de gibbon en trok zijn onderlip achter zijn tanden in een imitatie van de scherpe hoektanden van de gibbon. Naast hem stond een opwindgrammofoon met een lelievormige hoorn. In zijn arm had hij de naald van een injectiespuit, gevuld met de hypnoticacocktail die bij de ondervraging van Louis Ferrat was gebruikt.

‘Mischa, Mischa. Ik kom eraan.’ Vuur op de kleren van zijn moeder, de flakkerende votiefkaarsen voor Sint-Jeanne. De kerkbewaarder zei: ‘Het is tijd.’

Hij startte de draaitafel en liet de dikke naaldarm op de plaat met kinderliedjes neer. De plaat was bekrast, het geluid blikkerig en ijl, maar het doorsneed hem.

Sagt, wer mag das Männlein sein, Das da steht im Wald allein

Hij duwde het uiteinde van de injectiespuit een halve centimeter in en voelde het middel in zijn ader branden. Hij wreef over zijn arm om het middel te verspreiden. Hannibal staarde in het kaarslicht met vaste blik naar de getekende gezichten uit zijn dromen en probeerde de monden in beweging te brengen. Misschien zouden ze eerst zingen en dan pas hun naam zeggen. Hannibal zong zelf om ze aan het zingen te brengen.

Hij was net zomin in staat de gezichten tot bewegen te dwingen als de gibbon zijn lichaam terug te geven. Maar de gibbon lachte achter zijn

scherpe hoektanden, liploos, zijn onderkaak krommend in een grijns, en toen glimlachte Blauwe-Ogen, de verdwaasde gezichtsuitdrukking brandde in Hannibals geest. En toen de geur van houtrook in het jachthuis, de lagen rook in de koude kamer, de lijkengifadem van de mannen die Mischa en hem bij de haard insloten. Toen brachten ze hen naar de schuur.

Kinderkleden in de schuur, vol vlekken, kleden die hij niet eerder had gezien. Hij kon de mannen niet horen praten, kon niet horen hoe ze elkaar noemden, maar toen zei de vervormde stem van Kom-Man: 'Neem haar maar, zij is toch al op sterven na dood. Hij zal nog een poosje langer goeeneed blijven.' Vechtend en bijtend en nu kwam dat iets wat hij niet kon zien, Mischa aan haar armpjes omhooggehouden, voetjes los van de bloederige sneeuw, kronkelend, **ACHTEROMKIJKEND NAAR HEM.**

ANNIBA!!' Haar stem...

Hannibal ging overeind zitten op het bed, bij het buigen van zijn arm werd de injectienaald leeggedrukt.

Toen draaide de schuur voor zijn ogen.

ANNIBA!!'

Hannibal rukt zich los en rent achter hen aan naar de deur, de schuurdeur slaat tegen zijn arm, botten kraken. Blauwe-Ogen komt terug en brengt het stuk brandhout omhoog, zwaaiend naar Hannibals hoofd, van buiten het geluid van de bijl en dan de welkome duisternis.

Hannibal deint op zijn zolderkamerbed, zijn zicht beurtelings scherp en onscherp, de gezichten bewegen over de muur.

Er voorbij. Voorbij het iets waar hij niet naar kon kijken, het iets wat hij niet kon horen en beleven. Wakker worden in het jachthuis met opgedroogd bloed op de zijkant van zijn hoofd en pijnscheuten in zijn bovenarm, geketend aan de trapleuning boven en het kleed over hem heen getrokken. Onweer - nee, het waren artilleriesalvo's tussen de bomen, de mannen op een kluitje voor de haard, met de leren tas van de kok, ze trekken hun identiteitsplaatje van hun hals en stoppen het in de tas, samen met hun

papieren, ze verwijderen de papieren uit hun portefeuille en doen banden van het Rode Kruis om hun arm. En dan het gegier en de felle lichtflits van een fosforgranaat die ontploft tegen de romp van de dode tank buiten en het jachthuis staat in brand, in lichterlaaie. De misdadigers stormen naar buiten, het donker in, naar hun halfrupsvoertuig en bij de deur blijft Kookman staan. Hij houdt de tas voor zijn gezicht tegen de hitte, haalt een hangslotsleuteltje uit zijn zak en gooit het omhoog naar Hannibal op het moment dat de volgende granaat inslaat zonder dat ze de granaat hoorden gieren, het huis kantelt, de overloop waar Hannibal ligt helt, hij glijdt tegen de trapleuning en de trap valt boven op Kookman. Hannibal hoort zijn haar knetteren in een vlammentong en dan is hij buiten, het halfrupsvoertuig rijdt brullend weg door het bos, het kleed om zijn lichaam smeult aan de randen, granaatexplosies doen de grond schudden en splinters vliegen langs hem heen. Hij blust de smeulende deken met sneeuw en sjokt, sjokt, zijn arm bungelt.

Grijze dageraad op de daken van Parijs. In het zolderkamertje is de grammofoon steeds langzamer gaan draaien en is ten slotte gestopt. De kaarsen sputteren. Hannibals ogen zijn open. De gezichten op de muren zijn rustig. Het zijn weer krijtschetsen, vlakke vellen die in een tochtvlaag bewegen. De gibbon heeft weer zijn normale uitdrukking aangenomen. De dag is in aantocht. Overal verrijst het licht. Overal is nieuw licht.

Onder een lage, grauwe hemel in Vilnius, Litouwen, draaide een Skoda-politieauto van de drukke Sventaragio een smalle straat in vlak bij de universiteit, claxonnerend tegen de voetgangers, die binnensmonds vloekend uit de weg gingen. De auto stopte voor een nieuw flatgebouw van Russische makelij, jong afstekend tussen de vervallen appartementsgebouwen. Een lange man in het uniform van de Sovjetpolitie stapte uit, ging met zijn vinger langs een rij knoppen en drukte op een zoemer naast de naam **DORTLICH**

De zoemer ging in een flat op de tweede etage, waar een oude man in bed lag, met naast zich een tafeltje vol medicijnflesjes. Boven het bed hing een Zwitserse pendule. Aan de klok hing een touwtje, dat tot het kussen reikte. Het was een taaie oude man, maar 's nachts, als angst hem overviel, kon hij in het donker aan het touwtje trekken en de klok het uur horen slaan, horen dat hij nog niet dood was. De minutenwijzer bewoog met kleine rukjes. Hij stelde zich voor dat de pendule, iene miene mutte, aftelde naar het tijdstip van zijn dood.

De oude man verwarde de zoemer met zijn eigen raspemde ademhaling. Hij hoorde zijn dienstmeisje haar stem verheffen in de gang en toen stak ze haar hoofd om de deur, pinnig onder haar mopmuts.

‘Uw zoon, meneer.’

Agent Dortlich drong zich langs haar heen de kamer binnen.

‘Dag, vader.’

‘Ik ben nog niet dood. Het is te vroeg om de buit binnen te halen.’ De oude man vond het vreemd dat de woede alleen nog in zijn hoofd opvlamde en

niet langer zijn hart bereikte.

‘Ik heb chocolaatjes voor u meegebracht.’

‘Geef ze op weg naar buiten maar aan Bergid. Verkracht haar niet. Dag, agent Dortlich.’

‘Het is een beetje laat om nog zo tekeer te gaan. U bent stervende. Ik kom even kijken of er iets is wat ik voor u kan doen, behalve deze flat betalen.’

‘Je zou je naam kunnen veranderen. Hoe vaak ben je overgelopen naar de andere kant?’

‘Vaak genoeg om in leven te blijven.’

Dortlich droeg de bosgroene biezen van de Sovjet Grenswachters. Hij trok een van zijn handschoenen uit en liep naar het bed van zijn vader. Hij probeerde de hand van de oude man vast te pakken, tastte met zijn vinger naar de pols, maar zijn vader duwde Dortlichs door littekens ontsierde hand weg. Het zien van Dortlichs hand bracht een vochtige glinstering in de ogen van zijn vader. De oude man bracht met zichtbare moeite zijn arm omhoog en raakte de medailles aan die van Dortlichs borst bungelden toen hij zich over het bed boog. Hieronder waren onder andere een onderscheiding als Uitmuntend Politieagent van het ministerie van Binnenlandse Zaken (MVD), een erepenning van het Instituut voor Gevorderde Training in het Bestieren van Gevangenkampen en Gevangenis en een voor Uitmuntend Sovjet Pontonbruggenbouwer. De laatste onderscheiding was een lachertje. Dortlich had inderdaad pontonbruggen gebouwd, maar voor de nazi's in een werkbataljon. Maar het was een fraai geëmailleerde medaille en als men hem ernaar vroeg, kon hij erover meepraten.

‘Hebben ze je die dingen naar je hoofd gegooit uit een kartonnen doos?’

‘Ik ben niet gekomen voor uw zegen, maar om te zien of u iets nodig had en om afscheid te nemen.’

‘Het was al erg genoeg om je in een Russisch uniform te zien.’

‘Het Zevenentwintigste Geweerkorps,’ zei Dortlich. ‘Nog erger om je in een nazie-uniform te zien; dat is je moeders dood geworden.’

‘We waren met zovelen. Niet alleen ik. Ik heb een leven. U hebt een bed om in te sterven in plaats van een greppel. U hebt kolen. Meer kan ik u niet geven. De treinen naar Siberië zijn propvol. De mensen vertrappen elkaar en schijten in hun hoed. Geniet van uw schone lakens.’

‘Grutas was erger dan jij en dat wist je.’ Hij moest even wachten om lucht te happen. ‘Waarom heb je je bij hem aangesloten? Je hebt geplunderd met misdadigers en vandalen, je hebt huizen leeggehaald en doden beroofd.’ Dortlich antwoordde alsof hij zijn vader niet had gehoord. ‘Toen ik klein was en ik verbrand was, zat je naast het bed en heb je uit hout een tol voor me gesneden. Die heb je me gegeven, en toen ik de zweep kon vasthouden, heb je me geleerd hoe ik hem moest gebruiken. Het is een prachtige tol met al die dieren erop. Ik heb hem nog steeds. Bedankt voor die tol.’ Hij legde de chocolaatjes op het voeteinde van het bed, waar de oude man ze er niet af kon schoppen.

‘Ga terug naar je politiebureau, licht mijn dossier en zet er GEEN VERWANTEN Op,’ zei Dortlichs vader.

Dortlich haalde een vel papier uit zijn zak. ‘Als u wilt dat ik u na uw overlijden terug naar huis stuur, onderteken dit dan en laat het voor mij achter. Bergid kan u helpen en als getuige tekenen.’

In de auto deed Dortlich er het zwijgen toe tot ze waren ingevoegd in het verkeer op de Radvilaites.

Wachtmeester Svenka, die achter het stuur zat, bood Dortlich een sigaret aan en zei: ‘Was het moeilijk hem te zien?’

‘Ik ben blij dat ik het niet ben,’ zei Dortlich. ‘Die vervloekte dienstmeid - ik kan er beter naartoe gaan als Bergid in de kerk zit. De kerk - ze riskeert de gevangenis door daarheen te gaan. Ze denkt dat ik het niet weet. Over een maand is mijn vader dood. Ik zal hem naar zijn geboortestad in Zweden laten brengen. We hebben waarschijnlijk drie kubieke meter ruimte onder het lichaam, aardig wat ruimte, drie meter lang.’

Luitenant Dortlich had nog geen privékantoor, maar een bureau in de gemeenschappelijke ruimte van het politiebureau, waar aanzien een plek bij de kachel betekende. Nu, in de lente, was de kachel koud en lagen er stapels papieren op. De papierwinkel op Dortlichs bureau was voor vijftig procent bureaucratische onzin en de helft daarvan kon veilig weggegooid worden.

Er was bijzonder weinig zijdelingse communicatie met politiebureaus en de MVD in de buurlanden Letland en Polen. De politie in de Sovjetsatellietlanden was gestructureerd rond de Centrale Sovjet in Moskou als een wiel met spaken, maar zonder velg.

Hier waren de dingen die zijn aandacht behoefden: de officiële, per telegraaf binnengekomen, lijst van buitenlanders met een visum voor Litouwen. Dortlich vergeleek de lijst met de ellenlange lijst van gezochte personen en de lijst van politieke verdachten. De achtste visumhouder van boven was Hannibal Lecter, splinternieuw lid van de jeugdafdeling van de Franse communistische partij.

Dortlich reed met zijn eigen tweewielige Wartburg naar het staatstelefoonbureau, waar hij gemiddeld eens per maand zaken regelde. Hij wachtte buiten tot hij Svenka naar binnen zag gaan om zijn dienst te beginnen. Kort daarna, toen Svenka achter het schakelbord zat, zat Dortlich in zijn eentje in een telefooncel met een krakende, sputterende hoofdpijn naar Frankrijk. Hij bevestigde een signaalsterktemeter aan de telefoon en hield de naald in de gaten om te kunnen zien of de lijn werd afgeluisterd.

In de kelder van een restaurant vlak bij Fontainebleau, Frankrijk, ging in het donker een telefoon over. Het toestel rinkelde vijf minuten voor de hoorn werd opgenomen.

‘Zeg het maar.’

‘Er moet sneller opgenomen worden als ik me hier op glad ijs begeef. Er moeten regelingen worden getroffen in Zweden, vrienden moeten een lichaam in ontvangst nemen,’ zei Dortlich. ‘En die jongen van Lecter komt terug. Op een studentenvisum via de Jeugd voor de Wedergeboorte van het Communisme.’

‘Wie?’

‘Denk maar na. De laatste keer dat we met elkaar gegeten hebben, hebben we het besproken,’ zei Dortlich. Hij wierp een blik op zijn lijst. ‘Doel van zijn bezoek: *de bibliotheek op Kasteel Lecter catalogiseren voor het volk*. Dat is een lachertje - de Russen hebben met die boeken hun reet afgeveegd. Het zal misschien nodig zijn aan jouw kant iets te doen. Je weet aan wie je het moet doorgeven.’

Ten noordwesten van Vilnius, bij de rivier de Neris, staan de ruïnes van een oude energiecentrale, de eerste in de streek. In gelukkiger tijden leverde de centrale een bescheiden hoeveelheid elektriciteit aan de stad, en aan een aantal houtzagerijen en een machinewerkplaats aan de rivier. De centrale draaide onder alle weersomstandigheden door, aangezien hij bevoorrad kon worden met kolen uit Polen via een smalspoor of per rivierschuit.

De Luftwaffe had de centrale in de eerste vijf dagen van de Duitse invasie platgebombardeerd. Door de komst van de nieuwe Sovjettransmissielijnen was hij nooit herbouwd.

De weg naar de energiecentrale was versperd door een ketting, die met een hangslot aan betonpalen was bevestigd. Het slot was van buiten roestig, maar vanbinnen goed geolied. Op een waarschuwingsbord stond in het Russisch, Litouws en Pools **onontpofte mijnen, verboden toegang.**

Dortlich stapte uit de vrachtwagen en liet de ketting op de grond vallen. Wachtmeester Svenka reed eroverheen. Het grind was hier en daar bedekt met woekerend onkruid, dat met een zuchtend geluid langs de onderkant van de vrachtwagen streek.

Svenka zei: ‘Dit is waar de hele ploeg...’

‘Ja,’ zei Dortlich, hem onderbrekend.

‘Denk je dat er echt mijnen liggen?’

‘Nee. En als ik het mis heb, hou dat dan voor je,’ zei Dortlich. Hij hield er niet van anderen in vertrouwen te moeten nemen en het feit dat hij Svenka’s hulp nodig had, maakte hem prikkelbaar.

Vlak bij de gescheurde, zwartgeblakerde fundering van de energiecentrale stond een leen-en-pacht-nissenhut, aan één kant verschroeid.

‘Stop daar bij die struiken. Pak de ketting uit de achterbak,’ zei Dortlich.

Dortlich maakte de ketting vast aan de trekhaak van de vrachtwagen en schudde de knoop om de schakels op hun plek te laten vallen. Hij zocht tussen de struiken en vond de rand van een houten pallet. Hij bevestigde de ketting aan de pallet en gaf met een zwaai van zijn hand te kennen dat de vrachtwagen naar voren moest rijden, tot de met struiken beladen pallet ver genoeg verplaatst was om de metalen deuren van een bunker te onthullen.

‘Na de laatste luchtaanval hebben de Duitsers paratroepers gedropt om de oeververbindingen van de Neris te controleren,’ zei Dortlich. ‘De ploeg werknemers van de energiecentrale had daarbinnen beschutting gezocht. Een paratroeper klopte op de deur en toen ze die opendeden, slingerde hij een fosforgranaat naar binnen. Het was een lastige schoonmaakklus. Het is even wennen.’ Onder het praten verwijderde Dortlich drie hangsloten van de deur.

Hij trok de deur open en de vlaag bedompte lucht die Svenka’s gezicht trof, stonk branderig. Dortlich knipte zijn zaklantaarn aan en daalde de steile metalen treden af. Svenka haalde een keer diep adem en liep achter hem aan. De binnenkant was gewit en langs de muren waren rijen ruwe houten planken. Op de planken lagen kunstvoorwerpen. In oude lappen gewikkelde iconen en een hele rits genummerde aluminium kaartkokers, de schroefdeksels verzegeld met was. Achter in de bunker lagen stapels lege schilderijlijsten, uit sommige waren de spijkertjes verwijderd en in andere zaten nog de gerafelde randen van schilderijen die haastig uit de lijsten waren gesneden.

‘Neem alles mee wat op die plank ligt en ook de dingen die daar overeind staan,’ zei Dortlich. Hij verzamelde een aantal in zeildoek gewikkelde bundels en ging Svenka voor naar de nissenhut. In de hut stond, op zaagbokken, een prachtige eiken doodskist waarin het embleem van de Klaipeda Oceaan- en Rivierwerkersvereniging was uitgesneden. Rondom de doodskist liep een decoratieve stootrand, en de onderste helft van de kist

was donkerder dan de bovenkant, zoals de waterlijn en romp van een boot; een fraai stukje werk.

‘Het zielenschip voor mijn vader,’ zei Dortlich. ‘Breng me die doos poetskatoen. Het is belangrijk dat het niet rammelt.’

‘Als het rammelt, zullen ze denken dat het zijn botten zijn,’ zei Svenka.

Dortlich gaf Svenka een klap op zijn mond. ‘Een beetje respect. Geef me die schroevendraaier.’

Hannibal Lecter draaide in de trein het smerige raam open om beter naar buiten te kunnen kijken. De trein kronkelde tussen hoge linden en pijnbomen aan weerszijden van het spoor door en opeens, op een afstand van misschien anderhalve kilometer, zag hij de torens van Kasteel Lecter. Drie kilometer verderop kwam de trein met krijsende remmen tot stilstand bij het waterstation van Dubrunst. Enkele soldaten en arbeiders stapten uit om op het ballastbed te urineren. Een scherpe vermaning van de conducteur zorgde dat ze de passagiersrijtuigen hun rug toekeerden. Hannibal stapte ook uit, zijn rugzak om. Toen de conducteur weer instapte, liep Hannibal het bos in. Onder het lopen scheurde hij een bladzijde van een krant in stukken voor het geval iemand vanuit de trein naar hem keek. Hij wachtte in het bos tot het gepuf van de stoomlocomotief wegstierf. Nu was hij alleen in het stille bos. Hij was moe en voelde zich vies.

Toen Hannibal zes was, had Berndt hem de wenteltrap naast de watertank opgedragen en hem over de bemoste rand laten kijken naar het water, dat een cirkel van de lucht had weerkaatst. Aan de binnenkant was een ladder. Berndt had wanneer hij maar de kans kreeg in de tank gezwommen met een meisje uit het dorp. Berndt was dood, was toentertijd diep in het bos gestorven. Het meisje was waarschijnlijk ook dood.

Hannibal nam snel een bad in de tank en deed zijn was. Hij dacht aan Lady Murasaki in het water, dacht aan samen met haar zwemmen in de tank.

Hij liep terug langs de spoorbaan, dook een keer het bos in toen hij een pompkarretje over de rails hoorde aankomen. Twee gespierde Hongaren, hun hemd om hun middel gebonden, bewogen de handgrepen pompend op en neer.

Anderhalve kilometer van het kasteel kruiste een nieuwe Sovjetelektriciteitskabel de rails. Bulldozers hadden de weg door het bos vrijgemaakt. Hannibal voelde de statische elektriciteit toen hij onder de zware kabels door liep en het haar op zijn armen overeind ging staan. Hij liep ver genoeg bij de kabels en de rails vandaan om het kompas op de verrekijker van zijn vader tot rust te brengen. Er waren dus twee manieren om bij het jachthuis te komen, als dat er nog was. De elektriciteitskabel liep loodrecht door tot hij uit het zicht verdween. Als die dezelfde richting bleef volgen, zou hij op een paar kilometer afstand het jachthuis voorbijgaan.

Hij haalde een c-rantsoen van het Amerikaanse leger uit zijn rugzak, gooide de vergeelde sigaretten weg en at het ingemaakte vlees terwijl hij nadacht. *De trap viel op Kook-man, het hout stortte in.*

Voor hetzelfde geld was het jachthuis er helemaal niet meer. Als het jachthuis er nog stond en er binnen nog iets te vinden was, was dat omdat de plundersaars zware brokken puin niet hadden kunnen verplaatsen. Om te slagen waar de plundersaars gefaald hadden, had hij kracht nodig. Naar het kasteel dan maar.

Vlak voor het vallen van de avond naderde Hannibal Kasteel Lecter door het bos. Kijkend naar zijn vroegere thuis bleven zijn gevoelens merkwaardig vlak. Het zien van het thuis uitje jeugd brengt geen genezing, maar het helpt je vaststellen of je gebroken bent en hoe en waarom, ervan uitgaand dat je dat wilt weten.

Hannibal zag het kasteel zwart tegen het vervagende licht in het westen, vlak als de kartonnen knipplaat van het kasteel waarin Mischa's papieren aankleedpoppen vroeger woonden. Haar kartonnen kasteel doemde groter in zijn geest op dan dit kasteel van steen. Papieren aankleedpoppen krullen om als ze branden. *Vuur op de kleren van zijn moeder.*

Vanuit de bomen achter de stal kwam het gekletter van etensborden en wezen die 'De Internationale' zongen. In het bos achter hem kefte een vos.

Een man met modderige laarzen aan zijn voeten kwam met een schop en emmer de stal uit en liep door de moestuin. Hij ging zitten op de Ravensteen om zijn laarzen uit te trekken en ging de keuken binnen.

Kok zat op de Ravensteen, zei Berndt. Hij werd doodgeschoten omdat hij een Jood was, en hij spuwde op de Hiwi die hem neerschoot. Berndt had de naam van de Hiwi niet genoemd. Het is beter als je die niet weet als ik het hem na de oorlog betaald zet, ' zei hij, zijn handen ineenklemmend.

Het was nu volslagen donker. Er was elektriciteit in minstens één deel van Kasteel Lecter. Toen het licht aanging in het kantoor van de directeur, bracht Hannibal zijn verrekijker omhoog. Hij zag door het raam dat het Italiaanse plafond van zijn moeder was bedekt met stalinistisch witsel om de figuren uit de religieuze mythe van de bourgeoisie aan het zicht te onttrekken. Even later verscheen de directeur zelf voor het raam, met een glas in zijn hand. Hij was zwaarder, gebogen. De hoofdmonitor doemde achter hem op en legde een hand op zijn schouder. De directeur draaide zich weg van het raam en een paar seconden later ging het licht uit.

Wolkenflarden gleden voor de maan langs, hun schaduwen gleden over de kantelen en het dak. Hannibal wachtte nog een halfuur. Toen stak hij in de schaduw van een wolk het terrein over naar de stal. Hij hoorde het grote paard snurken in de duisternis.

Cesar werd wakker en schraapte zijn keel. Hij draaide zijn oren naar achteren om te luisteren toen Hannibal de stal binnenkwam. Hannibal blies in de neus van het paard en wreef over zijn hals.

‘Wakker worden, Cesar,’ zei hij in het oor van het paard. Cesars oor trilde en kriebelde in Hannibals gezicht. Hannibal moest zijn vinger onder zijn neus leggen om een nies te onderdrukken. Hij schermde de lichtbundel van zijn zaklantaarn af met zijn hand en bekeek het paard. Cesar was geroskamd en zijn hoeven zagen er goed uit. Hij zou nu dertien zijn, hij was geboren toen Hannibal vijf was. ‘Je bent maar een kilootje of honderd aangekomen,’ zei Hannibal. Cesar gaf hem een vriendelijk duwtje met zijn neus en Hannibal moest zich vastgrijpen aan de zijkant van de box. Hannibal deed het paard een hoofdstel en tuig aan en gespte de riemen vast. Hij hing een voederzak met graan aan het tuig. Cesar draaide zijn hoofd om in een poging bij de voederzak te komen.

Hannibal ging naar de schuur waar hij als kind was opgesloten en pakte daar een opgerold touw, gereedschap en een lantaarn. In het kasteel brandde

nergens licht. Hannibal leidde het paard van het grind af en over zachte grond in de richting van het bos en de hoorns van de maan.

In het kasteel werd geen alarm geslagen. Vanaf de gekanteelde top van de westtoren sloeg wachtmeester Svenka alles gade en nu pakte hij de hoorn van de veldradio die hij tweehonderd treden naar boven had gezeuld.

Aan de rand van het bos was een grote boom geveld en over het pad gelegd, en een bord waarschuwde in het Russisch **GEVAAR, ONONTPLOFTE MIJNEN**.

Hannibal moest het paard om de gevallen boom heen leiden, het bos van zijn jeugd in. Bleek maanlicht dat door het bladerdak viel, kleurde stukken van het overwoekerde pad grijs. Cesar stapte voorzichtig voort in het donker. Ze waren een flink eind het bos in voordat Hannibal een lantaarn aanstak. Hij liep voorop, de grote hoeven van het paard stapten op de rand van het lantaarnlicht. Naast het pad stak de gewrichtsknobbel van een menselijk dijbeen als een paddenstoel uit de grond.

Af en toe sprak hij tegen het paard. ‘Hoeveel zomers heb je ons in de kar over dit pad vervoerd, Cesar? Mischa en mij en Juf en meester Jakov?’

Na drie uur ploeteren door het onkruid bereikten ze de rand van de open plek.

Het jachthuis stond er nog. Het zag er niet kleiner uit. Het jachthuis was niet vlak zoals het kasteel; het doemde net zo op als in zijn dromen. Aan de rand van het bos bleef Hannibal staan, starend. De papieren aankleedpoppen krulden nog steeds om in de vlammen. Het jachthuis was gedeeltelijk afgebrand en het dak was voor een deel ingestort, maar de stenen muren hadden voorkomen dat het volledig instortte. De open plek was begroeid met onkruid dat tot zijn middel reikte en met struiken hoger dan een man lang.

De uitgebrande tank die voor het jachthuis stond was overwoekerd door klimplanten, aan het kanon hing een bloeiende rank, en de staart van de Stuka-duikbommenwerper stond als een zeil in het hoge gras. Er liepen

geen paden door het gras. De bonenstaken van de tuin staken boven het hoge onkruid uit.

Daar, in de moestuin, zette Juf Mischa's badje neer, en toen de zon het water had verwarmd, zat Mischa in het badje en zwaaide met haar handjes naar de koolwitjes die om haar heen fladderden. Hij had een keer een aubergine geplukt en die aan haar gegeven terwijl ze in het badje zat, omdat ze de kleur zo mooi vond, het paars in de zon, en ze had de warme aubergine tegen zich aan gedrukt.

Het gras voor de deur was niet platgetreden. Op de treden en voor de deur lagen hoopjes bladeren. Hannibal keek naar het jachthuis terwijl de maan een vingerbreedte verschoof.

Tijd, het was tijd. Hannibal verliet de beschutting van de bomen en leidde het grote paard het maanlicht in. Hij ging naar de pomp, bevochtigde hem met een beetje water uit de leren waterzak en pompte tot de piepende zuigers koud water uit de grond naar boven haalden. Hij rook aan het water, proefde het en gaf wat aan Cesar, die een liter of vier opslobberde en twee handjes graan uit de voederzak opat. Het gepiep van de pomp droeg tot ver in het bos. Een uil schreeuwde en Cesar draaide zijn oren in de richting van het geluid.

Honderd meter verderop tussen de bomen hoorde Dortlich de piepende pomp en hij maakte gebruik van het geluid om naar voren te sluipen. Hij kon zich geruisloos voort-bewegen door de hoge varens, maar zijn voetstappen knerpten op de dorre bladeren en takjes op de grond. Hij bleef als bevroren staan toen het weer stil werd op de open plek, en toen hoorde hij de vogel schreeuwen, ergens tussen hem en het jachthuis. De vogel vloog op en verduisterde stukjes van de hemel toen hij over Dortlich heen vloog, zijn vleugels onmogelijk wijd gespreid, geruisloos door de wirwar van takken door laverend.

Dortlich kreeg kippenvel en zette zijn kraag op. Hij ging tussen de varens zitten wachten.

Hannibal keek naar het jachthuis en het jachthuis keek terug. Alle ruiten waren eruit geblazen. De donkere raamgaten staarden hem aan als de lege

oogkassen van de gibbonschedel. Doordat de lijnen en hoeken anders waren door de gedeeltelijke instorting en de hoogte op het oog veranderd leek door de hoge begroeiing eromheen, werd het jachthuis uit zijn jeugd tot de donkere schuren van zijn dromen. Ernaartoe nu, door de overwoekerde tuin.

Daar lag zijn moeder, haar jurk in brand, en later, in de sneeuw, legde hij zijn hoofd op haar borst en haar borsten waren stijf bevroren. Daar was Berndt en daar op de sneeuw, tussen de her en der verspreide bladzijden, meester Jakovs hersenen. Zijn vader op zijn buik bij de treden, dood door zijn eigen beslissingen.

Er lag niets meer op de grond.

De voordeur van het jachthuis was versplinterd en hing aan één scharnier. Hij liep de treden op en duwde de deur de duisternis in. Binnen scharrelde iets kleins weg op zoek naar dekking. Hannibal strekte zijn arm en bracht de lantaarn omhoog en liep naar binnen.

De kamer was gedeeltelijk uitgebrand, voor de helft blootgesteld aan de hemel. De trap was op de overloop afgebroken en daarbovenop lagen houten dakdelen. De tafel was verbrijzeld. In de hoek lag de kleine piano op zijn kant, het ivoren toetsenbord net een rij tanden in zijn licht. Op de muren een paar woorden Russische graffiti: **de pot op MET HET VIJFJARENPLAN en KAPITEIN GRENKO HEEFT EEN DIKKE REET.** Twee kleine diertjes sprongen het raam uit.

De stilte drukte op Hannibal neer. Tartend maakte hij een hoop herrie met zijn koevoet, hij harkte de bovenkant van het grote fornuis ermee schoon om daar zijn lantaarn te kunnen neerzetten. De ovens stonden open en de oven-rekken waren verdwenen, waarschijnlijk samen met de pannen door dieven meegenomen om boven een kampvuur te gebruiken.

Bij het licht van de lantaarn haalde Hannibal zo veel mogelijk van het losse puin rond de trap weg. De rest was bedolven onder de grote houten dakplanken, een verschroeide berg reusachtige mikadohoutjes.

Terwijl hij werkte viel het ochtendgloren door de lege ramen naar binnen, en in de ogen van een verschroeide opgezette dierenkop werd de rode gloed

van de zonsopgang weerkaatst.

Hannibal bestudeerde een paar minuten lang een berg hout, sloeg toen een touw om een balk midden in de berg en liep met beide uiteinden achteruit door de voordeur naar buiten.

Hannibal maakte Cesar wakker, die beurtelings doezelde en gras graasde. Hij liet het paard een paar rondjes lopen om zijn spieren los te maken. Een zware dauw doorweekte zijn broekspijpen en glinsterde op het gras en lag als koud zweet op de aluminium huid van de duikbommenwerper. In het daglicht zag hij dat een klimplant een voorsprong had genomen in de broeikas van de Stuka-stuurhutkap en nu grote bladeren en nieuwe uitlopers had. De piloot zat er nog in, met achter hem zijn boordschutter, en de plant was rond en door hem heen gegroeid en slingerde zich tussen zijn ribben en schedelbeenderen door.

Hannibal maakte het touw vast aan het paardentuig en leidde Cesar naar voren tot de schouders en borst van het grote paard de last voelden. Hij klakte met zijn tong in Cesars oor, een geluid uit zijn jeugd. Cesar zette zich schrap, spande zijn spieren en liep naar voren. Een klap en een dreun van binnen het jachthuis. Roet en as dreven door het raam naar buiten en het bos in, als vluchtende duisternis.

Hannibal streelde het paard. Te ongeduldig om te wachten tot het stof was neergeslagen, bond hij een zakdoek voor zijn mond en neus en ging naar binnen. Hij klom hoestend over de ingestorte berg puin en rukte aan zijn touw om het vrij te maken en opnieuw om een houten balk te slaan. Na nog twee rukken waren de zwaarste houten balken verwijderd van de diepe laag puin onder de ingestorte trap. Hij liet het touw aan Cesar vastzitten en met zijn koevoet en een schop begon hij in de berg brokstukken te graven. Kapotte meubelstukken, half verbrande kussens en een kurken thermoskist slingerde hij aan de kant. Toen haalde hij uit de berg de verschroeide kop van een everzwijn op een houten schild.

De stem van zijn moeder: parels voor de zwijnen.

De zwijnenkop rammelde toen hij hem schudde. Hannibal pakte de tong van het zwijn beet en trok eraan. De tong kwam eruit, samen met de

daaraan bevestigde stop. Hij kantelde de kop en de sieraden van zijn moeder vielen op de bovenkant van het fornuis. Hij nam niet de tijd de sieraden te bekijken, maar hervatte onmiddellijk zijn graafwerk.

Toen hij Mischa's badje zag, het uiteinde van de koperen tobbe met de gekrulde handgreep, stopte hij en richtte zich op. Heel even draaide de kamer voor zijn ogen en hij hield zich vast aan de koude rand van het fornuis, legde zijn voorhoofd tegen het koude ijzer. Hij ging naar buiten en kwam terug met meters bloeiende ranken. Hij keek niet in het badje, maar legde de bloemenslinger opgerold erbovenop. Hij zette het badje boven op het fornuis, maar kon de aanblik niet verdragen en bracht het toen maar naar buiten, waar hij het op de tank neerzette.

Het lawaai van graven en wrikken maakte het Dortlich makkelijk om dichterbij te komen. Hij keek toe vanuit het donkere bos, één oog en één kijkerhelft van zijn veldkijker blootgevend, alleen kijkend als hij het geluid van gegraaf en gewrik hoorde.

Hannibals schop stuitte op de hand van een skelet en legde toen de schedel van de kok bloot. Verheugend nieuws in de glimlach van de schedel - de gouden tanden toonden aan dat plunderaars niet zover waren gekomen - en toen vond hij, vastgeklemd door armbeenderen in een mouw, de leren tas van de kok. Hannibal trok de tas onder de arm vandaan en bracht hem naar het fornuis. De inhoud kletterde op het ijzer toen hij de tas leegkierde: een verzameling militaire insignes, Litouwse politie-insignes, ss-bliksemschichtemblemen, Waffen-ss-petemblemen met het doodshoofd met gekruiste beenderen, Litouwse aluminium politieadelaars, epauletten van het Leger des Heils en ten slotte zes roestvrijstalen identiteitsplaatjes. De bovenste was van Dortlich.

Cesar reageerde op twee categorieën van dingen in de handen van mannen: appels en haverzakken behoorden tot de ene, zwepen en stokken tot de andere. Hij liet niemand in zijn nabijheid toe met een stok in de hand, een gevolg van het feit dat hij door een razende Kok uit de moestuin was verjaagd toen hij nog een veulen was. Als Dortlich geen wapenstok met een loden knop in zijn hand had gehad toen hij tussen de bomen vandaan kwam, zou Cesar hem misschien genegeerd hebben. Maar nu snoof het paard en

kloste een paar stappen bij hem vandaan. Het touw gleed van de treden voor het jachthuis toen hij zich naar de man omdraaide.

Dortlich liep achteruit naar de bomen en verdween in het bos. Hij liep honderd meter bij het jachthuis vandaan, door de tot zijn borst reikende varens die nat waren van de dauw, en uit het zicht van de lege ramen. Hij pakte zijn pistool en laadde het. Ongeveer veertig meter achter het jachthuis stond een victoriaans privaathuisje met opzichtige versiering onder de overhangende dakrand, het smalle pad was begroeid met hoog opgeschoten wilde tijm, en de afscherpende heggen tussen het huisje en het jachthuis waren over het pad met elkaar vergroeid. Dortlich kon zich er nauwelijks doorheen wurmen, takken en bladeren in zijn kraag, schurend langs zijn hals, maar de heg was soepel en kraakte niet. Hij hield zijn wapenstok voor zijn gezicht en drong zich er stilletjes doorheen. Met in de ene hand zijn wapenstok en in de andere het pistool deed hij twee stappen in de richting van een zijraam van het jachthuis, maar toen sloeg de rand van een schop hem tegen zijn ruggengraat en verdween het gevoel uit zijn benen. Hij schoot een kogel de grond in toen zijn benen het begaven en het schopblad hard in aanraking kwam met zijn achterhoofd. Hij was zich bewust van gras tegen zijn gezicht voordat de duisternis op hem neerdaalde.

Vogelgezang, zwermen ortolanen zingend in de bomen en het ochtendzonlicht geel op het hoge gras, omgebogen waar Hannibal en Cesar hadden gelopen.

Hannibal leunde een minuut of vijf lang tegen de uitgebrande tank, met zijn ogen dicht. Hij draaide zich om naar het babybadje en trok de bloeiende rank ver genoeg opzij om Mischa's stoffelijke resten te kunnen zien. Het was op een eigenaardige manier een troost om te zien dat ze al haar tandjes nog had - één gruwelijk visioen verdreven. Hij plukte een laurierblaadje uit het badje en gooide het weg.

Uit de sieraden op het fornuis koos hij een broche waarvan hij zich herinnerde die op de borst van zijn moeder te hebben gezien: een rij diamantjes in de vorm van een Möbiusband. Hij haalde het lint van een cameo en bevestigde de broche waar Mischa een lint in haar haar had gedragen.

Op een aangename, op het oosten gerichte helling boven het jachthuis dolf hij een graf en bekleedde het met alle wilde bloemen die hij kon vinden. Hij zette het badje in het graf en bedekte het met dakpannen.

Hij ging aan het hoofdeinde van het graf staan. Bij het horen van Hannibals stem hief Cesar, die stond te grazen, zijn hoofd.

‘Mischa, we putten troost uit de wetenschap dat er geen God is. Dat jij niet tot slaaf bent gemaakt in een hemel, gedwongen om tot in de eeuwigheid de reet van God te kussen. Wat jij hebt is beter dan het paradijs. Jij hebt gezegende vergetelheid. Ik mis je elke dag.’

Hannibal vulde het graf op en drukte met zijn handen de aarde plat. Hij bedekte het graf met pijnboomnaalden, bladeren en twijgjes tot het niet meer te onderscheiden was van de rest van de bosvloer.

Op een kleine open plek op enige afstand van het graf zat Dortlich met een prop in zijn mond, vastgebonden aan een boom. Hannibal en Cesar voegden zich bij hem.

Hannibal ging op de grond zitten en onderzocht de inhoud van Dortlichs rugzak. Een kaart en autosleuteltjes, een legerblikopener, een broodje in een wasdoeken buidel, een appel, een paar schone sokken en een portefeuille. Uit de portefeuille pakte hij een identiteitskaart en vergeleek hem met de identiteitsplaatjes uit het jachthuis.

‘Herr... Dortlich. Namens mijzelf en wijlen mijn familie wil ik u bedanken dat u vandaag bent gekomen. Het betekent heel veel voor ons, en voor mij persoonlijk, dat u hier bent. Ik ben blij met deze gelegenheid om mij ernstig met u te onderhouden over het opeten van mijn zusje.’

Hij trok de prop uit Dortlichs mond en de man begon onmiddellijk te praten.

‘Ik ben van de plaatselijke politie. Het paard was als gestolen opgegeven,’ zei Dortlich. ‘Het enige wat ik wil is dat je zegt datje het paard zal terugbrengen en dan verder zand erover.’

Hannibal schudde zijn hoofd. ‘Ik herinner me je gezicht. Dat heb ik dikwijls gezien. En je hand op ons, met de vliezen tussen je vingers, voelend wie het dikst was. Herinner je je nog hoe het badje op het fornuis stond te borrelen?’ ‘Nee. Van de oorlog herinner ik me alleen maar dat ik het koud had.’

‘Was je van plan mij vandaag op te eten, Herr Dortlich? Je hebt je lunch bij je.’ Hannibal bekeek het beleg tussen het broodje. ‘Wat een boel mayonaise, Herr Dortlich!’

‘Ze zullen al heel gauw naar me komen zoeken,’ zei Dortlich.

‘Je hebt in onze armen geknepen.’ Hannibal kneep in Dortlichs arm. ‘Je hebt in onze wangen geknepen, Herr Dortlich,’ zei hij, knijpend in Dortlichs wang. ‘Ik noem je “Herr”, maar je bent geen Duitser, is het wel, of een Litouwer of een Rus of wat dan ook, is het wel? Jij bent je eigen staatsburger - een staatsburger van Dortlich. Weet je waar de anderen zijn? Houden jullie contact?’

‘Ze zijn allemaal dood, omgekomen in de oorlog.’ Hannibal lachte tegen hem en maakte het bundeltje los dat hij van zijn eigen zakdoek had gemaakt. De zakdoek zat vol met paddenstoelen. ‘Morieljes kosten in Parijs honderd franc per centigram en deze groeiden gewoon op een boomstronk!’ Hij stond, op en liep naar het paard.

Dortlich wrong zich in bochten in zijn boeien terwijl Hannibals aandacht elders was.

Op Cesars brede rug lag een opgerold eind touw. Hannibal bond het losse uiteinde aan het paardentuig. Het andere uiteinde was geknoopt in de strop van een beul. Hannibal ontrolde het touw en liep met de strop naar Dortlich. Hij opende Dortlichs broodje, vette het touw in met mayonaise en smeerde een flinke laag mayonaise op Dortlichs hals.

Dortlich kromp ineen onder Hannibals handen en zei: ‘Er is er nog één in leven! In Canada - Grentz - kijk maar tussen de identiteitsplaatjes. Ik zou moeten getuigen.’ ‘Waarvan, Herr Dortlich?’

‘Van wat je zei. Ik heb het niet gedaan, maar ik zal zeggen dat ik het gezien heb.’

Hannibal legde de strop rond Dortlichs hals en keek hem recht in het gezicht. ‘Kom ik op je over als iemand die ontstemd over je is?’ Hij liep terug naar het paard.

‘Dat is de enige, Grentz - hij is weggekomen op een vluchtelingenschip uit Bremerhaven - ik zou een beëdigde verklaring kunnen afleggen...’

‘Goed, dan ben je dus bereid je mond open te doen?’

‘Ja, ik zal mijn mond opendoen.’

‘Laten we dan zingen voor Mischa, Herr Dortlich. Je kent het liedje. Mischa was er dol op.’ Hij draaide Cesars achterwerk naar Dortlich. ‘Ik wil niet dat je dit ziet,’ fluisterde hij in het oor van het paard, en toen begon hij te zingen: *‘Ein Männlein steht im Walde ganz still und stumm...’* Hij klakte met zijn tong in Cesars oor en leidde hem naar voren. ‘Zing voor ruimte in het touw, Herr Dortlich. *Es hat von lauter Purpur ein Mantlein um.’*

Dortlich draaide zijn hals heen en weer in de vette strop, terwijl hij keek naar het touw dat zich in het gras ontrolde.

‘Je zingt niet, Herr Dortlich.’

Dortlich deed zijn mond open en zong in een schreeuw zonder melodie: *Sagt, wer mag das Männlein sein!*

En toen zongen ze samen: *‘Das da steht im Wald allein...’* Het touw kwam los van het gras, maar hing nog slap, en Dortlich gilte: ‘Porvik! Zijn naam was Porvik! We noemden hem Pottenkijker. Omgekomen in het jachthuis. Je hebt hem gevonden.’

Hannibal liet het paard stoppen en liep terug naar Dortlich, bukte zich en keek hem in het gezicht.

Dortlich zei: ‘Bind hem vast, bind het paard vast, stel dat hij gestoken wordt door een bij.’

‘Ja, er zitten veel bijen in het gras.’ Hannibal bekeek de identiteitsplaatjes.
‘Milko?’

‘Dat weet ik niet, dat weet ik niet. Dat zweer ik.’ ‘En nu komen we bij Grutas.’

‘Dat weet ik niet, echt niet. Laat me gaan, dan zal ik getuigen tegen Grentz. We sporen hem op in Canada.’

‘Het liedje is nog niet uit, Herr Dortlich.’

Hannibal leidde het paard naar voren, dauw glinsterde op het touw, dat nu bijna strak stond.

'Das da steht im Wald allein..!'

Dortlich schreeuwde verstikt; ‘Het is Kolnas! Kolnas doet zaken met hem.’

Hannibal streelde het paard en liep terug om zich over Dortlich heen te buigen. ‘Waar is Kolnas?’

‘Fontainebleau, vlak bij Fontainebleau in Frankrijk. Hij heeft een restaurant. Daar laat ik boodschappen achter. Dat is de enige manier dat ik contact met hem kan opnemen.’ Dortlich keek Hannibal recht in de ogen. ‘Ik zweer bij God dat ze dood was. Ze was toch al dood. Dat zweer ik.’

Hannibal bleef Dortlich strak aankijken en klakte met zijn tong tegen het paard. Het touw trok strak en de dauw vloog ervan af toen de vezeltjes op het touw overeind gingen staan. Een verstikte kreet van Dortlich werd afgesneden terwijl Hannibal het liedje in diens gezicht brulde.

'Das da steht im Wald allein,

Mit dem purpurroten Mantelein.'

Een vochtig geknars en een pulserende straal slagaderlijk bloed. Dortlichs hoofd volgde de strop over een afstand van ongeveer zes meter en bleef toen liggen, opkijkend naar de hemel.

Hannibal floot en het paard bleef staan, zijn oren naar achteren gedraaid.

'Dem purpurroten Mantelein, zeg dat wel.'

Hannibal kieperde de inhoud van Dortlichs rugzak op de grond en pakte zijn autosleuteltjes en identiteitskaart op. Van groene stokken maakte hij een primitief spit en beklopte zijn zakken op zoek naar lucifers.

Terwijl zijn vuur opbrandde tot bruikbare houtskool, bracht Hannibal Dortlichs appel naar Cesar. Hij verwijderde al het tuig van het paard zodat het niet verstrikt kon raken in de struiken en leidde hem over het pad in de richting van het kasteel. Hij sloeg zijn armen om de hals van het paard en gaf hem een klap op zijn achterwerk. 'Ga naar huis, Cesar, naar huis.'

Cesar kende de weg.

Grondmist vormde zich in het voor de elektriciteitsmasten vrijgemaakte pad en wachtmeester Svenka gaf zijn chauffeur opdracht langzamer te rijden uit angst een boomstronk te raken. Hij keek op zijn kaart en controleerde het nummer op een mast die de zware hoogspanningsleiding omhooghield.

‘Hier.’

De sporen van Dortlichs auto liepen door, maar de auto had hier gestaan en olie gelekt.

De honden en politiemannen klommen uit de laadbak van de vrachtwagen, twee grote zwarte Duitse herders, opgewonden omdat ze het bos ingingen, en een ernstige jachthond. Wachtmeester Svenka liet de honden aan Dortlichs flanellen pyjamajasje snuffelen en ze zetten zich op weg. Onder de bewolkte hemel waren de bomen grijs met zacht-gerande schaduwen, en op de open plekken hing mist.

De honden liepen snuffelend rond het jachthuis, de jachthond zocht koortsachtig de buitengrens af, rende het bos in en weer terug, toen een politiemann vanuit het bos riep. Toen de anderen hem niet meteen hoorden, blies hij op zijn fluitje.

Dortlichs hoofd stond op een boomstronk en op zijn hoofd stond een raaf. Toen de politiemannen naderbij kwamen, vloog de raaf weg, meenemend wat hij kon dragen.

Wachtmeester Svenka haalde een keer diep adem en stelde een voorbeeld door naar Dortlichs hoofd te lopen. Dortlichs wangen ontbraken, keurig weggesneden, en aan de zijkanten waren zijn tanden te zien. Zijn mond

werd opengehouden door zijn identiteitsplaatje, dat tussen zijn tanden geklemd zat.

Ze vonden het vuur en het spit. Wachtmeester Svenka voelde aan de as tot onder in de kleine vuurkuil. Koud.

‘Een brochette, wangen en morieljes,’ zei hij.

Inspecteur Popil liep van het hoofdbureau van politie aan de Quai des Orfèvres naar de Place des Vosges met een platte map onder zijn arm. Toen hij onderweg stopte bij een bar voor een snelle espresso en een glaasje calvados op de bar zag staan, wenste hij dat het al avond was.

Popil liep heen en weer over het grind, omhoogkijkend naar Lady Murasaki's ramen. De glasgordijnen waren dicht. Af en toe bewoog het dunne weefsel in de tocht.

De dagconciërge, een oude Griekse vrouw, herkende hem.

‘Madame verwacht me,’ zei Popil. ‘Is de jongeman nog langs geweest?’

De conciërge voelde haar conciërgevoelsprietten trillen en dekte zich in met de mededeling: ‘Ik heb hem niet gezien, monsieur, maar ik heb een paar dagen vrij gehad.’ Ze liet Popil binnen.

Lady Murasaki lag in haar geurige bad. Op het water dreven vier gardenia's en een paar sinaasappelen. De lievelingskimono van haar moeder was geborduurd met gardenia's. Die was nu as. Toen ze eraan dacht, liet ze het water licht golven om de bloemen te herschikken. Haar moeder had het begrepen toen ze met Robert Lecter was getrouwd. De schaarse brieven van haar vader uit Japan waren nog steeds kil. In plaats van een gedroogde bloem of een geurig kruidentakje had hij bij zijn meest recente brief een zwartgeblakerd twijgje uit Hiroshima ingesloten.

Was dat de deurbel? Ze glimlachte en dacht *Hannibal*, en reikte naar haar kimono. Maar hij telefoneerde altijd of stuurde haar een briefje voor hij kwam en belde aan voor hij zijn sleutel gebruikte. Geen sleutel in het slot, alleen nog een keer de bel.

Ze stapte het bad uit en wikkelde zich haastig in de katoenen kimono. Haar oog voor het kijkgaatje. *Popil*. Popil in het kijkgaatje.

Lady Murasaki had enkele malen met Popil geluncht. De eerste keer, bij Le Pré Catalan in het Bois de Boulogne, was nogal stroef verlopen, maar de andere keren, bij Chez Paul, vlak bij zijn werk, waren makkelijker en meer ontspannen geweest. Hij stuurde haar ook uitnodigingen om met hem te gaan dineren, altijd schriftelijk, een van die uitnodigingen was vergezeld van een haiku met overdreven verwijzingen naar het seizoen. Ze had de uitnodigingen voor een diner afgeslagen, eveneens per briefje.

Ze ontgrendelde de deur. Haar haar was opgestoken en ze had niets aan haar voeten.

‘Inspecteur.’

‘Vergeef me mijn onaangekondigde bezoek, ik heb geprobeerd te bellen.’

‘Ik heb de telefoon gehoord.’

‘Vanuit uw bad, vermoed ik.’

‘Kom binnen.’

Toen ze zijn blik volgde, zag ze dat hij controleerde of de wapens op hun plek lagen voor de wapenrusting: de tanto-dolk, het korte zwaard, het lange zwaard, de oorlogsbijl. ‘Hannibal?’

‘Hij is hier niet.’

De aantrekkelijke Lady Murasaki was een roerloze jager. Ze stond met haar rug naar de schoorsteenmantel, haar handen in haar mouwen, en liet het wild naar zich toe komen. Popils instinct was om te bewegen, het wild op te jagen.

Hij stond achter een divan, beroerde de stof. ‘Ik moet hem vinden. Wanneer hebt u hem voor het laatst gezien?’ ‘Hoeveel dagen geleden? Vijf. Wat is er aan de hand?’ Popil liep naar de wapenrusting. Hij wreef over het gelakte oppervlak van een borst. ‘Weet u waar hij is?’

‘Nee.’

‘Heeft hij een aanwijzing gegeven over waar hij misschien naartoe ging?’

Aanwijzing. Lady Murasaki sloeg Popil gade. De bovenkant van zijn oren was rood aangelopen. Hij liep heen en weer, vragen stellend en dingen aanrakend. Hij hield van afwisselende texturen, raakte eerst iets glads aan en vervolgens iets met een vleug. Dit had ze ook gezien toen ze met hem aan tafel zat. Ruw en dan glad. Als de boven- en onderkant van de tong. Ze wist dat ze hem met dat beeld kon opwinden en bloed vanuit zijn hersenen naar elders kon leiden.

Popil liep om een potplant heen. Toen hij tussen de bladeren door naar haar keek, glimlachte ze tegen hem en verstoorde zijn ritme.

‘Hij maakt een uitstapje. Ik weet niet precies waarheen.’ ‘Ja, een uitstapje,’ zei Popil. ‘Een uitstapje om oorlogsmisdadigers op te sporen, geloof ik.’

Hij keek haar recht in de ogen. ‘Het spijt me, maar ik moet u dit laten zien.’ Popil legde een wazige foto op de theetafel, nog vochtig en met omgekrulde randen van de thermofax op de Sovjetambassade. De foto toonde Dortlich's hoofd op de boomstronk en politiemannen met twee Duitse herders en een jachthond. Een andere foto van Dortlich was afkomstig van een identiteitskaart van de Sovjetpolitie. ‘Hij is gevonden in het bos dat voor de oorlog van Hannibals familie was. Ik weet dat Hannibal in de buurt was - een dag tevoren was hij de Poolse grens overgegaan.’

‘Waarom moet het per se Hannibal zijn? Deze man heeft waarschijnlijk veel vijanden; u zei dat hij een oorlogsmisdadiger was.’

Popil schoof de foto van de identiteitskaart naar voren. ‘Zo zag hij eruit toen hij nog leefde.’ Popil haalde een schets uit zijn map, de eerste van een reeks. ‘Dit is de schets die Hannibal van hem maakte en die hij aan de muur in zijn kamer heeft opgehangen.’ De helft van het gezicht op de tekening was ontleed, de andere helft was duidelijk Dortlich.

‘U bent niet op zijn uitnodiging in zijn kamer geweest.’

Opeens was Popil woedend. ‘Uw troetelslang heeft een man gedood. Waarschijnlijk niet voor het eerst, zoals u beter zult weten dan ik. Er zijn er nog meer,’ zei hij, terwijl hij een stapeltje tekeningen neerlegde. ‘Deze hing in zijn kamer, en deze en deze en deze. Dat gezicht herinner ik me van de processen van Neurenberg. Het zijn vluchtelingen en ze zullen hem doden als ze hem vinden.’

‘En de Sovjetpolitie?’

‘Die doet discreet onderzoek in Frankrijk. Een nazi als Dortlich bij de politie van het volk is pijnlijk voor de Sovjets. Ze hebben zijn dossier gekregen van de Stasi in de DDR.’

‘Als ze Hannibal oppakken...’

‘Als ze hem in het Oosten oppakken, zullen ze hem zonder pardon neerschieten. Als hij erin slaagt weg te komen, zullen ze de zaak misschien laten rusten, mits hij zijn mond houdt.’

‘Zou u de zaak laten rusten?’

‘Als hij in Frankrijk toeslaat, gaat hij de gevangenis in. Dat zou hem zijn kop kunnen kosten.’ Popil bleef staan. Zijn schouders zakten in. Hij stak zijn handen in zijn zakken.

Lady Murasaki haalde haar handen uit haar mouwen.

‘U zou het land uitgezet worden,’ zei hij. ‘Daar zou ik niet blij mee zijn. Ik zie u graag.’

‘Leeft u dan alleen van wat uw ogen zien, inspecteur?’

‘Doet Hannibal dat? U zou alles voor hem doen, is het niet?’

Ze begon iets te zeggen, iets om zich te verweren, maar toen zei ze alleen maar: ‘Ja,’ en wachtte.

‘Help hem. Help mij. Pascal.’ Ze had hem nog nooit bij zijn voornaam genoemd.

‘Stuur hem naar me toe.’

De rivier de Essonne, glad en donker, stroomde langs het pakhuis en onder de zwarte woonboot door die lag afgemeerd aan een kade vlak bij Vert-le-Petit. De gordijnen voor de ramen van de lage kajuiten waren dicht. Telefoon-en elektriciteitskabels liepen naar de boot. De planten in de bakkentuin waren nat en glansden.

De ventilatieroosters op het dek waren open. Uit een daarvan kwam een kreet. Voor een van de laagste patrijspoorten verscheen het gezicht van een vrouw, vertrokken van angst; haar wang werd tegen het raam gedrukt en toen duwde een dikke hand het gezicht weg om vervolgens het gordijn dicht te trekken. Niemand zag het.

Een lichte mist vormde halo's rondom de straatlantaarns op de kade, maar hoog in de lucht schenen een paar sterren door de mist heen. Ze waren te zwak en te waterig om te lezen.

Op de weg voor het pakhuis richtte een bewaker bij de poort de stralenbundel van zijn zaklantaarn op de bestelwagen met het opschrift **CAFÉ DE L'ESTE**, en toen hij Petras Kolnas herkende, gaf hij hem met een zwaai van zijn hand te kennen dat hij het met prikkeldraad omheinde parkeerterrein mocht oprijden.

Kolnas liep snel door het pakhuis, waar een man merktekens schilderde op kisten met de opdruk **U.S. POST EXCHANGE, NEUILLY**. Het pakhuis stond vol dozen en Kolnas liep er zigzaggend tussendoor en toen naar buiten de kade op.

Naast de loopplank van de boot zat een bewaker aan een tafel die was gemaakt van een houten kist. Hij zat een worst te eten, die hij met zijn

zakmes doorsneed, en tegelijkertijd te roken. Hij veegde zijn handen af aan zijn zakdoek om de man die aan kwam lopen te fouilleren, maar toen hij Kolnas herkende, gebaarde hij met een ruk van zijn hoofd dat hij mocht doorlopen.

Kolnas was niet dikwijls bij de anderen te vinden; hij had zijn eigen leven. Met zijn kom liep hij door de keuken van zijn restaurant, alles proevend, en sinds de oorlog was hij aangekomen.

Zigmas Milko, nog net zo mager als vroeger, liet hem binnen in de kajuit.

Vladis Grutas zat op een leren sofa en liet zijn voeten verzorgen door een vrouw met een blauwe plek op haar wang. Ze zag er bang uit en was te oud om te verkopen. Grutas keek op met de vriendelijke, open blik die bij hem dikwijls op geprikkeldheid duidde. De kapitein van de boot zat aan een kaartentafel te kaarten met een dikbuikige schurk die Müller heette, een ex-lid van de ss-Sturmbrigade Dirlwanger, wiens gevangenenstatoeages zijn nek en handen bedekten en doorliepen tot onder zijn mouwen. Toen Grutas zijn lichte ogen op de kaarters richtte, legden ze hun kaarten neer en verlieten de kajuit.

Kolnas verspilde geen tijd met begroetingen.

‘Dortlichs identiteitsplaatje zat tussen zijn tanden geklemd. Prima Duits roestvrij staal, niet gesmolten, niet verbrand. De jongen heeft waarschijnlijk ook het jouwe, en het mijne en dat van Milko en Grentz.’

‘Je hebt Dortlich vier jaar geleden al opdracht gegeven het jachthuis te doorzoeken,’ zei Milko.

‘Hij heeft een beetje in het puin lopen prikken met zijn picknickvork, dat luie varken,’ zei Grutas. Hij duwde de vrouw weg met zijn voet, zonder haar aan te kijken, en ze haastte zich de kajuit uit.

‘Waar is hij, dat giftige knapie dat Dortlich heeft vermoord?’ vroeg Milko.

Kolnas haalde zijn schouders op. ‘Hij studeert in Parijs. Ik weet niet hoe hij aan het visum is gekomen. Hij heeft het gebruikt om binnen te komen. Er is

niks bekend over hoe of wanneer hij het land weer heeft verlaten. Ze weten niet waar hij nu is.'

'En als hij naar de politie gaat?' vroeg Milko. 'Waarmee?' vroeg Grutas. 'Kleuterherinneringen, kindernachtmerries, oude identiteitsplaatjes?'

'Dortlich kan hem hebben verteld hoe hij mij opbelt om met jou in contact te komen,' zei Kolnas.

Grutas haalde zijn schouders op. 'De jongen zal proberen het ons lastig te maken.'

Milko snoof 'Lastig? Ik zou zeggen dat hij het Dortlich behoorlijk lastig gemaakt heeft. Dortlich ombrengen kan niet makkelijk zijn geweest, waarschijnlijk heeft hij hem in de rug geschoten.'

'Ivanov is me nog iets schuldig,' zei Grutas. 'De Sovjetambassade wijst ons de kleine Hannibal wel aan en dan doen wij de rest. Kolnas hoeft zich dus geen zorgen te maken.'

Van elders op de boot kwamen gedempte kreten en het geluid van vuistslagen. De mannen sloegen er geen acht op.

'Svenka neemt Dortlichts werk wel over,' zei Kolnas, om te laten zien dat hij zich geen zorgen maakte.

'Willen we hem?' vroeg Milko.

Kolnas haalde zijn schouders op. 'We moeten wel. Svenka heeft twee jaar met Dortlich gewerkt. Hij heeft onze spullen. Hij is nog ons enige lijntje naar de schilderijen. Hij ziet de gedeporteerden, hij kan degenen die er een beetje behoorlijk bij lopen merken voor Bremerhaven. Daar kunnen we ze oppikken.'

Verontrust over het risico van Duitse herbewapening dat het Plevan-plan met zich meebracht, zuiverde Jozef Stalin Oost-Europa door middel van massale deportaties. De volgepropte treinen reden wekelijks de dood tegemoet in de werkkampen in Siberië, en naar verkommering in

vluchtelingenkampen in het Westen. De wanhopige gedeporteerden bezorgden Grutas een ruime voorraad vrouwen en jongens. Hij stond achter zijn handelswaar. Zijn morfine was van Duitse medicinale kwaliteit. Hij leverde AC/DC omvormers voor op de zwarte markt verhandelde apparaten en maakte om het even welke mentale aanpassing die zijn menselijke handelswaar vereiste teneinde te kunnen leveren.

Grutas vroeg peinzend: ‘Was die Svenka aan het front?’ Ze geloofden niet dat iemand die niet aan het oostelijk front was geweest echt van nut kon zijn.

Kolnas haalde zijn schouders op. ‘Hij klinkt jong aan de telefoon. Dortlich had regelingen getroffen.’

‘We halen alles daar weg. Het is te vroeg om te verkopen, maar we moeten het daar weghalen. Wanneer belt hij weer?’

‘Vrijdag.’

‘Vertel hem dat hij het direct moet doen.’

‘Hij zal ook weg willen. Hij zal papieren nodig hebben.’ ‘We kunnen hem naar Rome sturen, ik weet niet of we hem hier willen hebben. Beloof hem om het even wat, je weet wel.’

‘Die kunst is link,’ zei Kolnas.

‘Ga terug naar je restaurant, Kolnas. Zolang jij de *flics* gratis eten blijft voorzetten, zullen zij je bekeuringen blijven verscheuren. En breng de volgende keer dat je hiernaartoe komt om te jammeren een berg profiteroles mee.’ ‘Hij is betrouwbaar,’ zei Grutas tegen Milko toen Kolnas vertrokken was.

‘Dat hoop ik dan maar,’ zei Milko. ‘Ik voel er niks voor een restaurant te gaan runnen.’

‘Dieter! Waar is Dieter?’ Grutas bonsde op een hutdeur op het benedendek en schoof hem open.

Twee angstige jonge vrouwen zaten op hun bed, ieder met een boei rond een pols en geketend aan het buizenframe van het bed. Dieter, vijftientig, had een van hen vast bij een vuistvol van haar haar.

‘Als je hun gezicht toetakelt of hun lippen slijt, dan daalt hun waarde,’ zei Grutas. ‘En die daar is voorlopig van mij.’ Dieter liet het haar van de vrouw los en rommelde tussen het allegaartje in zijn zakken op zoek naar een sleutel. ‘Eva!’

De oudere vrouw kwam de cabine binnen en ging tegen de muur staan.

‘Kalefater haar een beetje op, dan brengt Müller haar naar het huis,’ zei Dieter.

Grutas en Milko liepen door het pakhuis naar de auto. In een speciale hoek, afgezet met een touw, stonden kratten gemerkt **HUISRAAD**. Tussen de apparaten ontdekte Grutas een Britse koelkast.

‘Milko, weet jij waarom Engelsen warm bier drinken? Omdat ze Lucas-koelkasten hebben. Niet voor mijn huis. Ik wil Kelvinator, Frigidaire, Magnavox, Curtis-Mathis. Voor mij gaat er niks boven Amerikaanse makelij.’ Grutas tilde de klep van een piano op en speelde een paar noten. ‘Dit is een piano voor een bordeel. Die wil ik niet. Kolnas heeft een Bösendorfer voor me gevonden. Beter is er niet. Haal hem op in Parijs, Milko... als je dat andere doet.’

In de wetenschap dat hij niet naar haar toe zou komen voor hij zich had gewassen en verzorgd, wachtte ze in zijn kamer. Hij had haar hier nooit uitgenodigd en ze snuffelde niet rond. Ze keek naar de tekeningen aan de muren, de medische illustraties die de ene helft van de kamer vulden. Ze strekte zich uit op zijn bed, dat volgens de Japanse inrichtingsregels keurig opgemaakt half onder het schuine dak stond. Op een plankje tegenover het bed stond een ingelijste foto die was afgedekt met een zijden lapje geborduurd met nachtreigers. Lady Murasaki ging op haar zij liggen, strekte haar arm en lichtte de zijde op. Daaronder zag ze een prachtige tekening van zichzelf, naakt in het bad in het chateau, in potlood en krijt en ingekleurd met pastel. De tekening was gesigneerd met het teken voor Eeuwigheid in Acht Streken en de niet helemaal correcte Japanse symbolen in de grasstijl voor ‘waterbloemen’.

Ze bleef er geruime tijd naar liggen kijken, toen dekte ze de tekening weer af en deed haar ogen dicht. Een gedicht van Yosano Akiko speelde door haar hoofd.

Tussen de tonen van mijn koto klinkt een Diep mysterieuze toon, Een geluid dat komt vanuit Mijn eigen borst.

Kort na zonsopgang van de tweede dag hoorde ze voetstappen op de trap. Een sleutel in het slot en daar stond Hannibal, smerig en moe, zijn rugzak bungelend aan zijn hand.

Lady Murasaki was opgestaan.

‘Hannibal, ik moet je hart horen,’ zei ze. ‘Roberts hart is stilgevallen. Jouw hart is in mijn dromen gestopt.’ Ze liep naar hem toe en legde haar oor tegen zijn borst. ‘Je ruikt naar rook en bloed.’

‘U ruikt naar jasmijn en groene thee. U ruikt naar vrede.’

‘Ben je gewond?’

‘Nee.’

Haar gezicht lag tegen de verschroeide identiteitsplaatjes om Hannibals hals. Ze haalde ze uit zijn hemd.

‘Heb je deze de doden afgenomen?’

‘Welke doden bedoelt u?’

‘De Sovjetpolitie weet wie je bent. Inspecteur Popil is bij me geweest. Als je onmiddellijk naar hem toe gaat, zal hij je helpen.’

‘Deze mannen zijn niet dood. Ze zijn springlevend.’ ‘Zijn ze in Frankrijk? Geef ze dan aan inspecteur Popil.’ ‘Aan de Franse politie? Waarom?’ Hij schudde zijn hoofd. ‘Morgen is het zondag - klopt dat?’

‘Ja, zondag.’

‘Ga morgen met me mee. Ik zal u ophalen. Ik wil dat u samen met mij naar een monster gaat kijken en me dan zegt dat hij bang zou moeten zijn voor de Franse politie.’ ‘Inspecteur Popil...’

‘Als u inspecteur Popil ziet, vertel hem dan dat ik post voor hem heb.’ Hannibals hoofd knikte.

‘Waar baad je je?’

‘De nooddouche in het laboratorium,’ zei hij. ‘Daar ga ik nu heen.’

‘Wil je iets eten?’

‘Nee, dank u.’

‘Ga dan slapen,’ zei ze. ‘Ik ga morgen met je mee. En ook de dagen daarna.’

Hannibal Lecters motor was een BMW-boxertwin, die door het zich terugtrekkende Duitse leger was achtergelaten. Hij was matzwart overgespoten en had een laag stuur en een duozitting. Lady Murasaki zat achter hem; met haar hoofdband en laarzen had ze iets van een Parijse apache. Ze hield zich vast aan Hannibal, haar handen licht op zijn ribben.

's Nachts had het geregend en het wegdek was schoon en inmiddels droog in de zonnige ochtend en bood een goede grip wanneer ze mee leunden in de bochten van de weg door het bos van Fontainebleau, met hoge snelheid door de strepen boomschaduw en zonlicht over de weg, de lucht koel in de laagliggende delen van de weg en warm in hun gezicht als ze over de open plekken reden.

De leunhoek op een motor voelt overdreven aan voor de passagier op de duozitting, en Hannibal voelde dat ze dit de eerste paar kilometer probeerde te corrigeren, maar toen kreeg ze de slag te pakken, zij het de laatste vijf graden puur als waagstuk, en werd haar gewicht één met het zijne terwijl ze op hoge snelheid door het bos reden. Ze kwamen langs een heg vol kamperfoelie en de lucht was zo zoet dat ze die op haar lippen proefde. Hete teer en kamperfoelie.

Het Café de l'Este staat op de westoever van de Seine, ongeveer achthonderd meter van het dorp Fontainebleau, met aan de overkant van de rivier een fraai uitzicht op het bos. De motor viel stil en begon te tikken terwijl hij afkoelde. Vlak bij de ingang van het terras is een volière en de vogels daarin zijn ortolanen, een onder-de-toonbank-specialiteit van het restaurant. Verordeningen tegen het serveren van ortolanen kwamen en gingen. Ze stonden op het menu als leeuwerik. Ortolanen kunnen mooi

zingen en deze genoten van de zonneschijn. Hannibal en Lady Murasaki bleven even staan om naar ze te kijken.

‘Zo klein, zo mooi,’ zei ze, haar aderen nog vol adrenaline van de rit.

Hannibal legde zijn voorhoofd tegen de kooi. De vogeltjes draaiden hun kopje om naar hem te kijken, met één oog tegelijk. Hun liedjes waren in het Baltische dialect dat hij thuis in het bos had gehoord. ‘Ze zijn net als wij,’ zei hij. ‘Ze ruiken dat de andere worden gebraden, maar ze proberen toch te zingen. Kom.’

Driekwart van de tafels op het terras was bezet, een mengeling van plattelanders en stedelingen op zijn zondags, aan een vroege lunch. De kelner vond een plekje voor hen.

De mannen aan de tafel naast hen hadden allemaal ortolaan besteld. Toen de gebraden vogeltjes voor hen werden neergezet, bogen ze zich diep over hun bord en drapeerden hun servet over hun hoofd om het aroma vast te houden.

Hannibal ving de geur op van de wijn op de volgende tafel en stelde vast dat die naar kurk smaakte. Hij keek uitdrukingsloos toe terwijl ze die, zich van niets bewust, toch dronken.

‘Wil je een ijscoupe?’

‘Heerlijk.’

Hannibal liep het restaurant in. Hij bleef staan voor het schoolbord waarop met krijt de specialiteiten geschreven waren en las de restaurantvergunning die naast de kassa hing.

In de gang was een deur met het opschrift **PRIVÉ**. De gang was leeg. De deur was niet op slot. Hannibal deed hem open en daalde de keldertrap af. In een voor een deel geopend krat stond een Amerikaanse vaatwasmachine. Hij bukte zich om het adresetiket te lezen.

Hercule, de restauranthulp, kwam de trap af met een mand vuile servetten. ‘Wat doe je hier beneden? Dit is privé.’

Hannibal draaide zich om en sprak Engels. ‘Nou, waar is het dan? Op de deur staat toch “privaat”? De plee, man, het pissoir, de wc, waar is die? In het Engels graag. Begrijp je plee? Haast je, want ik sta op knappen.’

‘Privé, privé!’ Hercule liep gebarend de trap op, *‘toilette!’* en bovenaan wuifde hij Hannibal de goede kant op.

Toen hij terugkwam bij de tafel, werden net de ijscoupes gebracht. ‘Kolnas gebruikt de naam Kleber. Die staat op de vergunning. Monsieur Kleber woont aan de Rue Juliana. Ah, zie daar.’

Petras Kolnas kwam met zijn gezin het terras op, gekleed voor de kerk.

Hannibal hoorde de gesprekken om zich heen als door een demper toen hij naar Kolnas keek, en donkere vlekken dansten voor zijn ogen.

Kolnas’ pak was van inktzwart nieuw laken, een Rotaryspeld op de revers. Zijn vrouw en twee kinderen waren knap en hadden een Germaans uiterlijk. Kolnas’ korte rode haren en snor glansden in het zonlicht als de stekelharen van een zwijn. Hij liep naar de kassa en tilde zijn zoontje op een barkruk.

‘Kolnas de Voorspoedige,’ zei Hannibal. ‘De restauranthouder. De gourmand. Hij is op weg naar de kerk langsgesproken om het kasgeld te controleren. Wat een keurige man.’ De eerste kelner pakte het reserveringsboek van naast de telefoon en sloeg het open voor Kolnas’ inspectie.

‘Gedenk ons in uw gebeden, monsieur,’ zei de eerste kelner.

Kolnas knikte. Met zijn dikke lijf zijn bewegingen afschermend van de eters, haalde hij een Webley .455 revolver tussen zijn broeksband vandaan. Hij legde hem op een met een gordijn afgesloten plank onder de kassa en streek zijn vest glad. Hij pakte twee glimmende munten uit de kassa en poetste ze op met zijn zakdoek. Hij gaf er een aan de jongen op de barkruk. ‘Dit is voor de collecteschaal in de kerk, stop maar in je zak.’

Hij bukte zich en gaf de andere munt aan zijn dochttertje. ‘Hier is jouw offergave, Liebchen. Niet in je mondje stoppen. Stop maar veilig weg in je

zak!’

Een paar drinkers aan de bar knoopten een gesprek met Kolnas aan en er waren klanten die hij moest begroeten. Hij liet zijn zoontje zien hoe die een stevige hand moest geven. Zijn dochtertje liet zijn broekspijp los en liep met kleine, onvaste stapjes tussen de tafels door, schattig in ruches en een kanten muts en babysieraden; klanten lachten tegen haar.

Hannibal pakte een kers die boven op zijn ijscoupe lag en hield die bij de rand van de tafel. Het meisje kwam er-opaf, haar duimpje en wijsvinger klaar om de kers te pakken. Hannibals ogen schitterden. Zijn tong kwam even tevoorschijn en toen zong hij tegen het kind.

‘Ein Männlein steht im Walde ganz still und stumm - ken je dat liedje?’

Terwijl ze de kers opat, stopte Hannibal stiekem iets in haar zak. *‘Es hat von lauter Purpur ein Mantlein um.’* Opeens verscheen Kolnas naast de tafel. Hij tilde zijn dochtertje op. *‘Ze kent dat liedje niet.’*

‘Maar u kent het vast wel, u klinkt niet Frans.’

‘U ook niet, monsieur,’ zei Kolnas. *‘Ik zou niet denken dat u en uw vrouw Frans zijn. We zijn nu allemaal Frans.’* Hannibal en Lady Murasaki keken toe terwijl Kolnas zijn gezin in een Traction Avant liet instappen.

‘Mooie kinderen,’ zei ze. *‘Een beeldschoon meisje.’*

‘Ja,’ zei Hannibal. *‘Ze draagt Mischa’s armbandje.’*

Hoog boven het altaar in de Kerk van de Verlosser is een bijzonder bloederige afbeelding van Christus aan het kruis te zien, in de zeventiende eeuw buitgemaakt op Sicilië. Onder de hangende Christus hief de priester de communiebeker.

‘Drink,’ zei hij. *‘Dit is mijn bloed, vergoten tot vergeving van uw zonden.’* Hij hield de hostie omhoog. *‘Dit is mijn lichaam, voor u gebroken, geofferd opdat u niet sterft, maar het eeuwige leven zult hebben. Neemt, eet, en doet dit tot mijn gedachtenis.’*

Kolnas, met zijn kinderen op zijn armen, nam de hostie in zijn mond en liep terug naar de kerkbank, waar hij weer naast zijn vrouw plaatsnam. De rij schuifelde verder en toen ging de collecteschaal rond. Kolnas fluisterde iets tegen zijn zoontje. Het kind haalde een munt uit zijn zak en legde die op de schaal. Nu fluisterde Kolnas iets tegen zijn dochtertje, dat soms onwillig was afstand te doen van haar offergave.

‘Katerina...’

Het meisje voelde in haar zak en legde een verschroeid identiteitsplaatje op de schaal. Op het plaatje stond **PETRAS KOLNAS**. Kolnas zag het pas toen de collectant het identiteitsplaatje van de schaal pakte en het aan hem teruggaf, met een geduldige glimlach wachtend tot Kolnas het door een munt verving.

De onderste ranken van de treurkers op Lady Murasaki's terras hingen over de tafel en streken over Hannibals haar toen hij tegenover haar ging zitten. Boven haar schouder hing de met schijnwerpers belichte Sacré Coeur als een achterdoek met een daarop geschilderde maan tegen de donkere hemel.

Ze speelde Miyagi Michio's 'Zee in Lentetijd' op de lange, elegante koto. Haar haar hing los, het lamplicht was warm op haar huid. Ze keek Hannibal onafgebroken aan terwijl ze speelde.

Er was moeilijk wijs uit haar te worden, een trekje dat Hannibal doorgaans verfrissend vond. In de loop der jaren had hij volhard in zijn toenaderingspogingen, minder bang voor een confrontatie dan voor een faux pas.

De melodie werd geleidelijk trager. De laatste noot stierf weg. Een suzumushi-krekel in een kooitje gaf de koto antwoord. Lady Murasaki stak een schijfje komkommer tussen de tralies en de krekel trok het naar binnen. Ze leek door Hannibal heen te kijken, naar iets achter hem, een berg in de verte, en toen voelde hij hoe haar aandacht hem omhulde terwijl ze de vertrouwde woorden sprak. 'Ik zie jou en de krekel zingt in harmonie met mijn hart.'

'Mijn hart maakt een sprongetje bij de aanblik van u, die mijn hart heeft geleerd te zingen,' zei hij.

'Geef hen aan inspecteur Popil. Kolnas en de rest van hen.'

Hannibal dronk het laatste restje van zijn sake op en zette het kommetje neer. 'Het zijn de kinderen van Kolnas, nietwaar? U vouwt kraanvogels voor de kinderen.'

‘Ik vouw kraanvogels voor jouw ziel, Hannibal. Je wordt het duister ingetrokken.’

‘Ik word niet getrokken. Toen ik niet kon praten werd ik niet de stilte ingetrokken, de stilte nam bezit van mij.’

‘Uit de stilte kwam je naar mij en je sprak tegen me. Ik ken je, Hannibal, en die kennis is niet makkelijk. Je wordt aangetrokken door de duisternis, maar voelt je ook aangetrokken tot mij.’

‘Op de brug van dromen.’

De citer maakte een geluidje toen ze het instrument neerlegde. Ze stak Hannibal haar hand toe. Hij stond op, de takken van de treurkers streken langs zijn wang, en ze leidde hem naar het bad. Stoom steeg op van het water. Naast het bad stonden brandende kaarsen. Ze nodigde hem uit plaats te nemen op een tatami. Ze zaten tegenover elkaar, hun knieën raakten elkaar, hun gezicht dertig centimeter van elkaar.

‘Hannibal, ga met me mee naar huis, naar Japan. Je zou kunnen praktiseren in een kliniek in het landhuis van mijn vader. Er is veel te doen. We zouden daar samen zijn.’ Ze boog zich dicht naar hem toe. Ze kuste zijn voorhoofd. ‘In Hiroshima dringen groene planten zich door de as omhoog naar het licht.’ Ze beroerde zijn gezicht. ‘Als jij verschroeide aarde bent, zal ik warme regen zijn.’

Lady Murasaki nam een sinaasappel uit een kom naast het bad. Ze drukte haar vingernagels door de schil en legde haar geurige hand tegen Hannibals lippen.

‘Een echte aanraking is beter dan de brug van dromen.’ Ze doofde de kaars die naast hen stond met een sakekommetje, liet het kommetje omgekeerd op de kaars staan, haar hand langer dan nodig op de kaars.

Met haar vinger duwde ze tegen de sinaasappel, die over de tegels het bad in rolde. Ze legde haar hand achter Hannibals hoofd en kuste hem op zijn mond, een kus als een ontluikende bloemknop die snel openging.

Met haar voorhoofd tegen zijn mond maakte ze de knoopjes van zijn overhemd los. Hij hield haar op armlengte en keek naar haar mooie gezicht, haar glans. Ze waren dicht bij elkaar en ze waren ver van elkaar, als een lamp tussen twee spiegels.

Haar kimono gleed van haar schouders. Ogen, borsten, lichtstipjes bij haar heupen, symmetrie op symmetrie, zijn adem stakte.

‘Hannibal, beloof het me.’

Hij trok haar dicht tegen zich aan, zijn ogen stijf dichtgeknepen. Haar lippen, haar adem tegen zijn hals, het kuiltje van zijn keel, *zijn sleutelbeen. Zijn clavicula. De weegschaal van Sint-Michaël.*

Hij zag de sinaasappel in het bad dobberen. Heel even was die de schedel van het hertje in het borrelende water in het babybadje, stotend tegen de zijkant op het ritme van zijn hartslag, alsof het in de dood nog steeds vertwijfeld probeerde eruit te komen. De geketende verdoemden onder zijn borst marcheerden weg over zijn middenrif naar de hel onder de weegschaal. Sternohyoid omohyoid thyrohyoid/juuuguularis, aaaaaamen.

De tijd was daar en dat wist ze. ‘Hannibal, beloof het me.’

Een hartenklop en toen zei hij: ‘Ik had Mischa al mijn belofte gedaan.’

Ze bleef roerloos naast het bad zitten tot ze de voordeur hoorde dichtgaan. Ze trok haar kimono aan en strikte zorgvuldig de ceintuur. Ze haalde kaarsen bij het bad vandaan en zette ze voor de foto’s op haar altaar. Ze wierpen hun gloed over de gezichten van de doden van het heden en op de wakende wapenrusting, en in het masker van Date Masamune zag ze de doden die gingen komen.

Dr. Dumas hing zijn laboratoriumjas op een hangertje en maakte met zijn vlezige roze handen het bovenste knoopje vast. Ook zijn wangen waren roze, hij had krullend blond haar, en zijn kleren behielden de hele dag door hun frisheid. Bovendien had hij een soort bovenaardse blijmoedigheid over zich, die hem nooit in de steek liet. Er waren nog enkele studenten in het laboratorium bezig met het schoonmaken van hun werkplek.

‘Hannibal, morgenochtend heb ik in de collegezaal een studieobject nodig waarvan de borstholte is opengelegd, de ribben zichtbaar zijn en de grote longslagaders en hartslagaders zijn ingespoten. Aan zijn kleur te zien vermoed ik dat nummer achtentachtig is gestorven aan afsluiting van een kransslagader. Dat zou interessant zijn om te zien,’ zei hij monter. ‘Doe de linker voorste afdalende en de bocht met geel. Als de ader geblokkeerd is, injecteer dan van beide kanten. Ik heb aantekeningen voor je neergelegd. Het is een hele klus. Als je wilt kan ik Graves vragen te blijven om je te helpen.’

‘Ik red het wel in mijn eentje, professor Dumas.’

‘Dat vermoedde ik al. Goed nieuws - Albin Michel heeft de eerste gravures terug. We kunnen ze morgen bekijken!

Ik kan bijna niet wachten.’

Weken eerder had Hannibal zijn schetsen opgestuurd naar de uitgever aan de Rue Huygens. Bij het zien van de straatnaam had hij moeten denken aan meester Jakov en Christiaan Huygens' *Verhandeling over het licht*. Hij had daarna een uurlang in de Jardin du Luxembourg gezeten, kijkend naar de speelgoedbootjes op de vijver, mentaal een voluut ontwarrend uit de halve

cirkel van het bloembed. Bij de tekeningen in het nieuwe anatomiestudieboek zouden de namen Lecter-Jakov komen te staan.

De laatste student verliet het laboratorium. Het gebouw was nu leeg en donker, op Hannibals heldere werklampen in het anatomielaboratorium na. Toen hij de elektrische zaag had afgezet, waren de enige geluiden het zwakke gekreun van de wind in de schoorstenen, het geklik van de instrumenten en de borrelende buisjes waarin de te injecteren kleurstoffen werden verwarmd.

Hannibal bekeek zijn studieobject, een gedrongen man van middelbare leeftijd, afgedekt op zijn geopende ribbenkast na, zijn ribben gespreid als de ribben van een boot. Hier waren gebieden die doctor Dumas in de loop van zijn college zelf zou willen blootleggen, hij zou de laatste incisie maken en een long uit de borstkas tillen. Voor zijn illustratie moest Hannibal de achterzijde van de long kunnen bekijken, die uit het zicht lag. Hannibal liep door de gang naar het anatomiemuseum om een voorbeeld te zoeken en deed onderweg de lichten aan.

Zigmas Milko, die aan de overkant van de straat in een vrachtwagen zat, kon door de hoge ramen van de medische faculteit naar binnen kijken en Hannibals voortgang door de gang volgen. Milko had een kort breekijzer in de mouw van zijn jasje gestoken en het pistool en de demper in zijn zakken.

Hij kon Hannibal goed bekijken toen die de museum-lampen aandeed. De zakken van Hannibals laboratorium-jas waren plat. Hij was zo te zien niet gewapend. Hij verliet het museum met een pot en de lichten gingen een voor een uit toen hij naar het anatomielaboratorium terugkeerde. Nu brandde er alleen nog licht in het laboratorium, de rookglazen ramen en het dakraam straalden.

Milko verwachtte niet dat het een moeilijke klus zou worden, maar voor het geval dat besloot hij om eerst een sigaret te roken - als die speurder van de ambassade sigaretten voor hem had laten liggen voor hij zich stilletjes uit de voeten had gemaakt. Je zou bijna gaan denken dat die inhalige ellendeling nog nooit een behoorlijke sigaret had gezien. Had hij het hele pakje meegenomen? Verdomme, er hadden nog minstens vijftien sigaretten in het pakje Lucky Strike gezeten. Doe het nu, ga daarna Amerikaanse

sigaretten halen bij de *bal musette*. Ontspan je, druk je onderlichaam tegen de animeermeisjes aan met de demper in de voorzak van je broek, kijk naar hun gezicht als ze die harde bobbel voelen, haal morgenochtend Grutas' piano op.

Deze jongen had Dortlich vermoord. Milko herinnerde zich dat Dortlich met een breekijzer in zijn mouw een keer een stukje van zijn eigen tand had geslagen toen hij probeerde een sigaret op te steken. '*Scheisskopf* je had gelijk met ons moeten vertrekken,' zei hij tegen Dortlich, waar die ook mocht zijn, in de hel, waarschijnlijk.

Milko droeg de zwarte ladder, samen met een lunchtrommel voor de geloofwaardigheid, naar de overkant van de straat naar de beschuttende heggen naast de medische faculteit. Hij zette zijn voet op de onderste sport en mompelde: 'Daar gaat-ie dan.' Dat was al zijn mantra in de strijd vanaf het moment dat hij als jongen van twaalf van huis was weggelopen.

Hannibal voltooide de blauwe injecties in de aderen en schetste zijn werk met kleurpotloden op een tekenbord naast het lichaam, af en toe een blik werpend op de in een pot alcohol geconserveerde long. Een paar vellen papier die aan het bord waren vastgeklemd, fladderden even in een tochtvlaag en kwamen weer tot rust. Hannibal keek op van zijn werk, keek de gang in, in de richting van de tochtvlaag, en kleurde een ader verder in.

Milko deed het raam van het anatomiemuseum achter zich dicht, trok zijn schoenen uit en sloop op zijn sokken tussen de glazen vitrines door. Hij liep langs de rij van het spijsverteringsstelsel en bleef staan bij een paar reusachtige klompvoeten in een glazen pot. Er was net genoeg licht om te kunnen zien waar hij liep. Hij moest er niet aan denken hierbinnen een schot te moeten lossen en die rotzooi te zien rondspatten. Hij zette zijn kraag op tegen de tocht in zijn nek. Hij keek voorzichtig de gang in, over zijn neusbrug om zijn oor niet bloot te stellen.

Boven het tekenbord sperden Hannibals neusgaten zich wijd open en het werklicht reflecteerde rood in zijn ogen.

Toen Milko door de gang en de deur van het laboratorium keek, zag hij Hannibals rug, terwijl die met zijn grote injectiespuit met verf rond het lijk

liep. De afstand was te groot om te schieten, de demper blokkeerde het zicht. Stel je voor dat hij Hannibal alleen maar verwondde en achter hem aan zou moeten gaan, van alles omvergooiend. God mag weten wat je over je heen zou krijgen, sommige van die vloeistoffen zagen er wel heel erg smerig uit.

Milko deed de kleine aanpassing aan het hart die we doen voor we een moord begaan.

Hannibal verdween uit het zicht en Milko zag alleen nog de hand op het tekenbord, schetsend, schetsend, een kleinigheid uitgommend.

Opeens legde Hannibal zijn potlood neer, liep naar de gang en deed het licht aan. Milko dook snel het museum weer in, en toen ging het licht weer uit. Milko tuurde om de deurlijst. Hannibal stond over het afgedekte lichaam gebogen.

Milko hoorde de autopsiezaag. Toen hij weer keek, was Hannibal niet te zien. *Weer aan het tekenen. Wat een gezeik. Loof naar binnen en knal hem neer. Zeg hem dat hij de groeten moet doen aan Dortlich als hij in de hel aankomt.* Met grote passen op zijn sokken de gang door, geruisloos over de stenen vloer, kijkend naar de hand op het tekenbord. Milko bracht het pistool omhoog, liep naar binnen en zag de hand en de mouw, de laboratoriumjas op een hoopje op de stoel — *waar is de rest van hem?* — en toen dook Hannibal achter Milko op en dreef de injectienaald vol alcohol in de zijkant van Milko's hals. Hij ving hem op toen zijn benen het begaven en zijn ogen naar boven rolden, en liet hem voorzichtig op de vloer neer.

Prioriteiten stellen. Hannibal legde de hand van het lijk terug op zijn plaats en zette hem vast met een paar steken in de huid. 'Neem me niet kwalijk,' zei hij tegen het studieobject. 'Ik zal je in je brief bedanken.'

Brandend, hoestend, kou op Milko's gezicht toen hij bij bewustzijn kwam. De kamer draaide voor zijn ogen en kwam tot rust. Hij begon zijn lippen af te likken en spuwde. Water stroomde over zijn gezicht.

Hannibal zette de kan met koud water op de rand van de lijkentank en ging zitten als voor een gezellig gesprek. Milko droeg het uit kettingen bestaande

lijkenharnas. Hij lag tot aan zijn hals ondergedompeld in de formalineoplossing in de tank. De andere inliggenden sloten hem in, keken hem aan met ogen die troebel waren geworden door balsemvloeistof, en hij schudde hun verschrompelde handen van zich af.

Hannibal doorzocht Milko's portefeuille. Uit zijn eigen portefeuille haalde hij een identiteitsplaatje en legde het naast Milko's identiteitskaart op de rand van de tank.

'Zigmas Milko. Goedenavond.'

Milko hoestte en hijgde. 'We hebben erover gepraat. Ik kom je geld brengen. Een vereffening. We willen je geld geven. Ik heb het bij me. Laat me je erheen brengen.'

'Dat klinkt als een voortreffelijk plan. Je hebt er zoveel gedood, Milko. Veel meer dan dit stel hier. Voel je ze in de tank om je heen? Daar bij je voet ligt een kind dat is omgekomen in een brand. Ouder dan mijn zusje en voor een deel gebraden.'

'Ik weet niet wat je wilt.'

Hannibal trok een rubberhandschoen aan. 'Horen watje te zeggen hebt over het opeten van mijn zusje.'

'Dat heb ik niet gedaan.'

Hannibal duwde Milko onder het oppervlak van de balsemvloeistof. Na een lang moment trok hij hem aan de ketting waaraan hij aan de tank was bevestigd weer naar boven, goot water over zijn gezicht, spoelde zijn ogen schoon.

'Zeg dat niet nog een keer,' zei Hannibal.

'We waren er allemaal zo ellendig aan toe, zo ellendig,' zei Milko, zodra hij weer tot praten in staat was. 'Bevroren handen en rottende voeten. Wat we hebben gedaan, deden we om te overleven. Grutas was snel, ze heeft niet... we hebben jou in leven gelaten, we...'

‘Waar is Grutas?’

‘Als ik je dat vertel, geef je me dan de kans je naar het geld te brengen? Het is een heleboel, in dollars. Er is nog veel meer geld. We zouden ze kunnen chanteren met wat ik weet, met jouw getuigenis.’

‘Waar is Grentz?’

‘Canada.’

‘Klopt. Eindelijk een keer de waarheid. Waar is Grutas?’ ‘Hij heeft een huis vlak bij Milly-la-Forêt.’

‘Hoe noemt hij zich tegenwoordig?’

‘Hij doet zaken onder de naam Satrug, Inc.’

‘Heeft hij mijn schilderijen verkocht?’

‘Eén keer, om morfine te kopen, niet vaker. We kunnen ze terughalen.’

‘Heb je het eten in Kolnas’ restaurant wel eens geprobeerd? De ijscoupees zijn niet slecht.’

‘Het geld ligt in de vrachtwagen.’

‘Laatste woorden? Een afscheidsrede?’

Milko opende zijn mond om iets te zeggen en Hannibal liet het zware deksel met een klap op de tank vallen. Tussen het deksel en het oppervlak van de balsemvloeistof was misschien twee centimeter lucht. Hij verliet het vertrek, terwijl Milko tegen het deksel stootte als een kreeft in een pan. Hannibal deed de deur achter zich dicht; de rubberen afdichtingsranden piepten tegen de verf. Inspecteur Popil stond naast Hannibals werktafel en bekeek diens schets.

Hannibal stak zijn hand uit naar het koord en schakelde de grote ventilator in, die rammelend begon te draaien. Popil keek op bij het horen van de

ventilator. Hannibal wist niet wat hij nog meer had gehoord. Milko's pistool lag tussen de voeten van het lijk, onder het laken.

'Inspecteur Popil.' Hannibal pakte een injectiespuit met verf en spoot de kleurstof in een ader. 'Als u me even wilt verontschuldigen: ik moet dit gebruiken voor het weer hard wordt.'

'Je hebt Dortlich vermoord in het bos van je familie.' Hannibals gezicht veranderde niet. Hij veegde de punt van de naald af.

'Zijn gezicht was opgegeten,' zei Popil.

'Ik zou de raven verdenken. Dat bos wemelt ervan. Zodra de hond zijn eetbak de rug toekeerde, vielen ze erop aan.'

'Raven die een shish kebab hebben gemaakt.'

'Hebt u dat ook tegen Lady Murasaki gezegd?'

'Nee. Kannibalisme - dat kwam voor aan het oostfront en meer dan eens toen je nog een kind was.' Popil draaide Hannibal zijn rug toe en sloeg hem gade in de spiegelende glazen voorkant van een vitrine. 'Maar dat weetje, nietwaar? Jij was daar. En vier dagen geleden was je in Litouwen. Je bent het land op een wettig visum binnengegaan en op een andere manier er weer uit. Hoe?' Popil wachtte niet op een antwoord. 'Ik zal je zeggen hoe: je hebt papieren gekocht van een gedetineerde in Fresnes, en dat is een ernstig misdrijf.'

In de tankkamer kwam het zware deksel een stukje omhoog en Milko's vingers verschenen onder de rand. Hij tuitte zijn lippen tegen het deksel, zuigend aan het dunne laagje lucht, een golfje over zijn gezicht deed hem stikken en hij drukte zijn gezicht tegen de kier aan de rand van het deksel en nam stikkend een ademteug.

In het anatomielaboratorium, kijkend naar Popils rug, zette Hannibal een lichte druk op de long van zijn studieobject, wat een bevredigende snik en gegorgel opleverde. 'Neem me niet kwalijk,' zei hij. 'Dat gebeurt wel

meer.’ Hij draaide de bunsenbrander hoger onder een buisje om de inhoud sterker te doen borrelen.

‘Die tekening is niet het gezicht van je studieobject. Het is het gezicht van Vladis Grutas. Net als de tekeningen in je kamer. Heb je Grutas ook vermoord?’

‘Zeer zeker niet.’

‘Heb je hem opgespoord?’

‘Ik geef u mijn woord dat als ik hem vind, ik hem onder uw aandacht zal brengen.’

‘Schei uit met die onzin! Weet je dat hij in Kaunas een rabbi het hoofd van zijn romp heeft gezaagd? Dat hij zigeunerkinderen in het bos heeft doodgeschoten? Weet je dat hij in Neurenberg de dans is ontsprongen toen een getuige zuur in haar keel gegoten kreeg? Elke paar jaar pik ik zijn stank op en dan verdwijnt hij weer. Als hij weet dat jij jacht op hem maakt, zal hij je vermoorden. Heeft hij je familie vermoord?’

‘Hij heeft mijn zusje vermoord en haar opgegeten.’ ‘Heb je dat gezien?’

‘Ja.’

‘En dat zou je onder ede getuigen.’

‘Natuurlijk.’

Popil keek Hannibal een lang moment aan. ‘Als je in Frankrijk een moord pleegt, Hannibal, zal ik erop toezien dat jouw hoofd in een emmer belandt. Lady Murasaki zal het land uitgezet worden. Hou je van Lady Murasaki?’

‘Ja. Houdt u van haar?’

‘Er zijn foto’s van hem in het archief van Neurenberg. Als de Sovjets die laten circuleren, als ze hem kunnen opsporen, dan heeft de Sûreté iemand in hechtenis die we misschien voor hem kunnen ruilen. Als we hem in handen

kunnen krijgen, heb ik jouw getuigenverklaring nodig. Is er verder nog bewijs?’

‘Tandafdrukken op de beenderen.’

‘Als je morgen niet op mijn kantoor verschijnt, laat ik je arresteren.’

‘Goedenavond, inspecteur.’

In de tankkamer glijdt Milko’s kolenschop van een boerenhand terug in de tank, het deksel sluit zich en tegen een gerimpeld gezicht voor hem vormt hij met zijn lippen geluidloos zijn laatste woorden: *Daar gaat-ie dan.*

Nacht in het anatomielaboratorium, Hannibal in zijn eentje aan het werk. Hij had zijn schets bijna klaar, werkend naast het lichaam. Op het aanrechtblad lag een dikke rubberhandschoen gevuld met vloeistof en vastgebonden bij de pols. De handschoen was opgehangen boven een beker met poeder. Ernaast tikte een tijdontsteker.

Hannibal bedekte het schetsblok met een vel doorzichtig plastic. Hij dekte het lijk af en reed het naar de collegezaal. Hij haalde Milko’s schoenen uit het anatomiemuseum en zette ze naast Milko’s kleren en de inhoud van zijn zakken - een knipmes, sleutels en een portefeuille - op een brancard naast de verbrandingsoven. De portefeuille bevatte geld en de rand van een condoom, die Milko omdeed om vrouwen in het halfdonker te misleiden. Hannibal haalde het geld eruit. Hij opende de verbrandingsoven. Milko’s hoofd stond in de vlammen. Hij leek op de brandende Stuka-piloot. Hannibal wierp zijn schoenen op de vlammen en een daarvan schopte het hoofd achterover en uit het zicht.

Aan de overkant van de straat van het anatomielaboratorium stond een met nieuw zeildoek bespannen oorlogssurplus vijftons vrachtwagen geparkeerd, die de helft van het trottoir blokkeerde. Wonderlijk genoeg zat er nog geen bekeuring op de voorruit. Hannibal probeerde Milko's sleutels op het portier aan de bestuurderskant. Het portier ging open. Achter de zonneklep aan de bestuurderskant zat een envelop met papieren. Hij keek ze snel door.

Een oprijplaat in de laadruimte van de vrachtwagen maakte het hem mogelijk zijn motor in te laden. Hij reed de vrachtwagen naar de Porte de Montempoivre vlak bij het Bois de Vincennes en parkeerde hem op een parkeerterrein bij het spoor. Hij verborg de kentekenplaten in de cabine onder de zitting.

Hannibal Lecter zat op zijn motor in een boomgaard op een helling te ontbijten met voortreffelijke Afrikaanse vijgen die hij op de markt in de Rue de Buci had gekocht, en een stukje Westfaalse ham. Hij had uitzicht op de weg onder aan de helling en de ingang van het huis van Vladis Grutas vierhonderd meter verderop.

Er vlogen grote bijen in de boomgaard en een aantal zoemde rond zijn vijgen tot hij die met zijn zakdoek afdekte. Garcí'a Lorca, wiens werk in Parijs een wederopbloei beleefde, zei dat het hart een boomgaard was. Hannibal dacht aan lichaamsvormen en, zoals jongemannen nu eenmaal doen, aan de vorm van perziken en peren, toen onder hem de vrachtwagen van een timmerman voorbijreed en voor Grutas' hek stopte.

Hannibal bracht de verrekijker van zijn vader voor zijn ogen.

Het huis van Vladis Grutas is een Bauhaus-villa, in 1938 gebouwd op landbouwgrond met uitzicht op de rivier de Essonne. Het huis was in de oorlog verwaarloosd en door het ontbreken van overhangende dakranden waren er donkere watervlekken op de witte muren ontstaan. De hele voorzijde en een van de zijkanten waren verblindend wit overgeschilderd, en tegen de nog niet geverfde muren stond een steigerconstructie. Het had tijdens de bezetting dienst gedaan als stafhoofdkwartier van de Duitsers, en die hadden extra bescherming aangebracht.

Het uit glas en beton opgetrokken huis was beschermd door een hoge schutting van harmonicagaas en prikkeldraad langs de buitengrens. De toegang werd bewaakt door een betonnen poortwachtershuisje dat net een kleine bunker was. Een raamspleet in de voorkant van het huisje was verzacht door een bak met bloeiende planten. Door de spleet kon een machinegeweer de weg onder schot nemen, waarbij de loop de bloemen opzij duwde.

Er kwamen twee mannen het poortwachtershuisje uit, de ene blond en de andere donkerharig en bedekt met tatoeages. Met een spiegel aan een lange steel bekeken ze de onderkant van de vrachtwagen. De timmerlieden moesten uitstappen en hun identiteitskaart laten zien. Men wapperde met handen en haalde schouders op. De bewakers lieten de vrachtwagen erdoor.

Hannibal reed zijn motor naar een kreupelbosje en parkeerde hem tussen de struiken. Hij maakte de motor onklaar met een stukje ijzerdraad achter de ontstekingspuntjes en legde een briefje op het zadel met de mededeling dat hij weg was om onderdelen te halen. Hij liep een halfuur naar de snelweg en ging liftend terug naar Parijs.

Het laadbord van Gabrielle Instrument Co. zit in de Rue de Paradis tussen een verkoper van lichtarmaturen en een kristalreparatiewerkplaats. Als laatste klus van hun werkdag laadden de pakhuisknechten een kleine Bösendorfer-vleugel in Milko's vrachtwagen, samen met een pianokruk in een aparte krat. Hannibal ondertekende de factuur met *Zigmas Milko*, en articuleerde de naam geluidloos terwijl hij schreef Het was het eind van de dag en de vrachtwagens van de instrumentenhandel kwamen een voor een binnen. Hannibal keek toe terwijl een vrouwelijke chauffeur uit een daarvan uitstapte. Ze zag er niet slecht uit in haar overall, die ze met Franse zwier

droeg. Ze liep het gebouw binnen en kwam een paar minuten later weer naar buiten in een lange broek en blouse, de opgevouwen overall onder haar arm. Ze stopte hem in de zadeltas van een kleine motor. Ze voelde Hannibals blik en draaide haar gezicht schalks naar hem toe. Ze pakte een sigaret en hij gaf haar vuur.

‘Merci, monsieur... Zippo.’ De vrouw was een echte bijdehante Francaise, levendig; ze liet haar ogen spreken en overdreef de rokersgebaren.

De mannen die het laadperron aanveegden spitsten hun oren om te horen wat er gezegd werd, maar hoorden alleen dat ze lachte. Onder het praten bleef ze Hannibal in het gezicht kijken en beetje bij beetje staakte ze haar geflirt. Ze leek door hem gefascineerd, bijna gebiologeerd. Samen liepen ze de straat door naar een kroeg.

Müller had dienst in het poortwachtershuisje, samen met een Duitser die Gassmann heette, die recentelijk was afgezwaaid uit het vreemdelingenlegioen. Müller probeerde hem net een tatoeage aan te smeren toen Milko’s vrachtwagen de oprit in draaide.

‘Bel de druiperdokter, Milko is terug uit Parijs,’ zei Müller.

Gassmann had betere ogen. ‘Dat is Milko niet.’

Ze liepen naar buiten.

‘Waar is Milko?’ vroeg Müller de vrouw achter het stuur. ‘Weet ik veel. Hij heeft me betaald om deze piano bij jullie af te leveren. Hij zei dat hij er met een paar dagen weer zou zijn. Haal met die spierballen van jullie even mijn motor uit de laadbak.’

‘Wie heeft je betaald?’

‘Monsieur Zippo.’

‘Je bedoelt Milko.’

‘Ja precies: Milko.’

De wagen van een cateringbedrijf stopte achter de vijftonner en wachtte; de cateraar trommelde ongeduldig met zijn vingers op het stuur.

Gassmann tilde het zeildoek op dat de achterkant van de vijftonner afsloot. Hij zag een piano in een krat en een kleiner krat volgekalkt met de opschriften **POUR LA CAVE** en **VOOR DE WIJNKELDER - KOEL BEWAREN**. De motor was vastgemaakt aan de zijstang van de vrachtwagen. In de laadbak lag een oprijplaat, maar het was makkelijker om de kleine motor eruit te tillen.

Müller kwam Gassmann helpen met de motor. Hij keek de vrouw aan.

‘Wil je iets drinken?’

‘Niet hier,’ zei ze en ze zwaaide haar been over de motor.

‘Je motor klinkt als een scheet,’ riep Müller haar achterna toen ze wegreed.

‘Ja, met zulke praatjes win je haar wel voor je,’ zei de andere Duitser.

De pianostemmer was een broodmagere man met donkere plekken tussen zijn tanden en een strakke grijnslach zoals die van Lawrence Welk. Toen hij klaar was met het stemmen van de zwarte Bösendorfer verkleedde hij zich in zijn stokoude jacquet en zette zich achter de piano om cocktailmuziek te spelen terwijl Grutas’ gasten arriveerden. De piano klonk kil tegen de tegelvloer en de grote glazen vlakken van het huis. De planken van een glas met stalen boekenkast naast de piano trilden als hij een Bes-akkoord aansloeg, tot hij de boeken anders neerzette, en toen trilden ze bij elk B-akkoord. Tijdens het stemmen had hij op een keukenstoel gezeten, maar daar wilde hij bij het spelen niet op zitten.

‘Waar moet ik zitten? Waar is de pianokruk?’ vroeg hij het dienstmeisje, die het op haar beurt aan Müller vroeg. Müller vond een stoel die de goede hoogte had, maar ook armleuningen. ‘Dan moet ik spelen met mijn ellebogen gespreid,’ zei de stemmer.

‘Hou je rotkop en speel Amerikaans,’ zei Müller. ‘Cocktail-Amerikaans wil hij, en je moet erbij zingen.’

Het cocktailbuffet was voor dertig gasten, een merkwaardig bijeengeraapt zootje van de oorlog. Ivanov van de Sovjetambassade was er, te goed in het pak voor een dienaar van de staat. Hij sprak met een Amerikaanse sergeant eerste klasse, die de administratie voerde bij de U.S. Post Exchange in Neuilly. De sergeant was in burger, een vormeloos pak met een ruitenpatroon in een kleur die de gesprongen adertjes in zijn neus goed deed uitkomen. De bisschop uit Versailles was vergezeld van de misdienaar die zijn nagels verzorgde.

In het onbarmhartige tl-licht had het zwarte pak van de bisschop een groenige rosbiefweerschijn, zag Grutas toen hij de ring van de bisschop kuste. Ze spraken kort over gemeenschappelijke kennissen in Argentinië. Er hing een sterke Vichy-sfeer in het vertrek.

De pianist vergastte de aanwezigen op zijn skeletachtige grijs en gaf op zijn manier een vertolking ten beste van een paar nummers van Cole Porter. Engels was zijn vierde taal en hij moest nu en dan improviseren.

'Night and day, you are the sun. Only you beneese the moon, you are the one.'

In de kelder was het bijna donker. Een enkele gloeilamp brandde bij de trap. De muziek van boven drong vaag tot beneden door.

Eén muur van de kelder ging schuil achter een wijnrek. Daarvoor stond een aantal kratten, sommige open, het opvulsel eromheen op de vloer. Een nieuw roestvrijstalen aanrechtblad lag op de vloer naast een Rock-Ola Luxury Lightup jukebox met de nieuwste platen en rollen stuivers om in het apparaat te stoppen. Naast het wijnrek stond een krat gemerkt **POUR LA CAVE** en **KOEL BEWAREN**. Uit het krat kwam zacht gekraak.

De pianist bracht meer fortissimo in zijn spel om zijn gezang bij een onzekere passage te overstemmen: *' Whether me or you depart, no matter darling I'm apart, I think of you night and dayyyyyy.'*

Grutas liep handenschuddend tussen zijn gasten door. Met een nauwelijks waarneembare beweging van zijn hoofd ontbood hij Ivanov naar zijn bibliotheek. Het was een strak modern vertrek: een schragentafel diende als

bureau, planken van staal met glas, en een sculptuur van de hand van Anthony Quinn in navolging van Picasso getiteld *Logica is het achterste van een vrouw*. Ivanov bekeek het beeld.

‘Hou je van beeldhouwkunst?’ vroeg Grutas.

‘Mijn vader was conservator in Sint-Petersburg, toen het nog Sint-Petersburg was.’

‘Als je wilt, mag je het aanraken,’ zei Grutas.

‘Dank je. De apparaten voor Moskou?’

‘Op dit moment zestig koelkasten in Helsinki op de trein. Kelvinator. En wat heb je voor mij?’ Grutas knipte onwillekeurig met zijn vingers.

Vanwege dit gebaar liet Ivanov Grutas wachten terwijl hij de stenen billen bestudeerde. ‘Op de ambassade is geen dossier van de jongen,’ zei hij ten slotte. ‘Hij kreeg een visum voor Litouwen onder het voorwendsel dat hij een artikel wilde schrijven voor *L’Humanité*. Het zou gaan over hoe goed de collectivisatie werkte toen de landbouwgrond van zijn familie werd geconfisqueerd, en hoe blij de boeren zijn dat ze naar de stad kunnen verhuizen en een rioolwaterzuiveringinrichting mogen bouwen. Een aristocraat die de revolutie onderschrijft.’

Grutas haalde zijn neus op.

Ivanov legde een foto op het bureau en schoof hem naar Grutas toe. De foto toonde Lady Murasaki en Hannibal voor het flatgebouw waar zij woonde.

‘Wanneer is die genomen?’

‘Gisterochtend. Milko was samen met mijn mannetje toen hij hem nam. De Lecter-jongen is student, hij werkt ’s nachts, hij slaapt boven de medische faculteit. Mijn mannetje heeft Milko alles laten zien — verder wil ik niets weten.’

‘Wanneer heeft hij Milko voor het laatst gezien?’ Ivanov keek Grutas vorschend aan. ‘Gisteren. Is er iets mis?’ Grutas haalde zijn schouders op.

‘Waarschijnlijk niet. Wie is die vrouw?’

‘Zijn stiefmoeder of zoiets. Ze is mooi,’ zei Ivanov, de stenen billen aanrakend.

‘Heeft ze net zo’n reet als die daar?’

‘Dat denk ik niet.’

‘Is de Franse politie bij je langs geweest?’

‘Ene inspecteur Popil.’

Grutas tuitte zijn lippen en leek even te vergeten dat Ivanov in het vertrek was.

Müller en Gassmann lieten hun blik over de gasten gaan. Ze pakten jassen aan en letten op dat niemand iets stal. In de garderobe trok Müller aan Gassmanns strikje dat vastzat aan een elastiekje, draaide het een halve slag om en liet het terugschieten.

‘Kun je het als een propellertje opwinden en vliegen als een elfje?’ vroeg Müller.

‘Als je dat nog eens doet, dan zul je denken dat het de deurknop van de hel is,’ zei Gassmann. ‘Kijk liever hoe je er zelfbij loopt. Stop je hemd in je broek, man. Heb je nooit in het leger gezeten?’

Ze moesten de cateraar helpen opruimen. Toen ze een opklapbare buffettafel de keldertrap afdroegen, zagen ze niet dat er onder de trap een dikke rubberhandschoen boven een schaal met poeder hing, met een lont die naar een driekiloblik voerde dat vroeger reuzel had bevat. Een chemische reactie vertraagt naarmate de temperatuur daalt. In Grutas’ kelder was het vijf graden koeler dan in de medische faculteit.

Het dienstmeisje legde juist Grutas' zijden pyjama op het bed klaar toen hij om meer handdoeken riep.

Het dienstmeisje bracht niet graag handdoeken naar Grutas' badkamer, maar dit werd haar altijd opgedragen. Ze moest de badkamer in, maar ze hoefde niet te kijken. Grutas' badkamer was een en al witte tegels en roestvrij staal, met een grote vrijstaande badkuip, een stoomcabine met matglazen deuren en een douche naast de stoomcabine.

Grutas lag languit in zijn bad. De vrouwelijke gevangene die hij van de boot had meegenomen, schoor zijn borst met een veiligheidsscheermes uit de gevangenis; om bij het mesje te komen, had je een sleuteltje nodig. De zijkant van haar gezicht was opgezwollen. Het dienstmeisje ontweek haar blik.

De doucheruimte deed steriel aan met haar witte betegeling zonder kleuraccenten, en was groot genoeg voor vier. De merkwaardige akoestiek versterkte elk geluid, hoe zacht ook. Hannibal kon zijn haar tussen zijn hoofd en de tegels horen knerpen terwijl hij op de witte vloer van de doucheruimte lag. Hij lag onder een paar witte handdoeken en was vanuit de stoomcabine door de matglazen deur bijna on-zichtbaar. Onder de handdoeken hoorde hij zijn eigen ademhaling. Het was net als in het kleed gewikkeld zijn met Mischa. In plaats van haar warme haar bij zijn gezicht, had hij de geur van het pistool, machineolie, koperen patronen en cordiet.

Hij hoorde Grutas' stem en had zijn gezicht alleen nog door een verrekijker gezien. De toon van zijn stem was niet veranderd - het vreugdeloze getreiter dat aan de klap voorafgaat.

‘Verwarm mijn badstoffen jas,’ zei Grutas tegen het dienstmeisje. ‘Ik wil hierna de stoomcabine in. Zet de stoom aan.’ Ze opende de deur van de stoomcabine en toen de afsluiter. In de spierwitte stoomcabine was de enige kleur afkomstig van de rode randjes van de tijdontsteker en de thermometer. Ze zagen eruit als de meetinstrumenten van een schip, met cijfers die groot genoeg waren om in de stoom te kunnen lezen. De minutenwijzer van de tijdontsteker naderde de rode markeerwijzer.

Grutas had zijn handen achter zijn hoofd. Onder zijn arm was een tatoeage van het ss-bliksemschichtembleem. Hij spande en ontspande de spier en deed de bliksemschicht bewegen. ‘Boem! *Donnerwetterf* Hij lachte toen de vrouwelijke gevangene ineenkromp. ‘Neeee, ik zal je niet meer slaan. Ik ben op je gesteld geraakt. Ik zal je gebit laten repareren met tanden die je in een glas naast je bed kunt zetten, uit de weg.’

Hannibal kwam door de glazen deuren in een wolk van stoom, het pistool geheven en op Grutas’ hart gericht. In zijn andere hand had hij een fles reagensalcohol.

Grutas’ huid piepte toen hij zich omhoogduwde in de badkuip, en de vrouw sprong schichtig opzij voor ze wist dat Hannibal achter haar stond.

‘Ik ben blij dat je er bent,’ zei Grutas. Hij keek naar de fles, hopen dat Hannibal dronken was. ‘Ik heb altijd het gevoel gehad dat ik je iets schuldig was.’

‘Dat heb ik met Milko besproken.’

‘En?’

‘Hij kwam met een oplossing.’

‘Het geld natuurlijk! Ik heb het aan hem meegegeven en hij heeft het jou in je hand gedrukt. Prima!’

Hannibal sprak tegen de vrouw zonder op haar neer te kijken. ‘Maak je handdoek nat in de badkuip. Ga in de hoek zitten en leg de handdoek over je gezicht. Toe dan. Maak hem nat in de badkuip.’

De vrouw dompelde de handdoek onder water en liep achteruit naar de hoek.

‘Maak hem af,’ zei ze.

‘Wat heb ik lang gewacht om je gezicht te zien,’ zei Hannibal. ‘Ik heb je gezicht geprojecteerd op iedere bullebak die ik ooit te grazen heb genomen. Ik had verwacht dat je groter zou zijn.’

Het dienstmeisje kwam de slaapkamer binnen met de badjas. Door de open deur van de badkamer zag ze de loop en de demper van het gerichte pistool. Ze liep achteruit de slaapkamer weer uit, haar slippers geruisloos op het tapijt.

Ook Grutas keek naar het pistool. Het was Milko’s pistool. Het was aangepast voor gebruik met een demper. Als de kleine Lecter daar niet mee vertrouwd was, zou hij worden beperkt tot één schot. Daarna zou hij met het pistool moeten morrelen.

‘Heb je gezien wat ik allemaal in dit huis heb staan, Hannibal? Oorlogsvoordeeltjes! Jij bent gewend aan mooie dingen en je mag ze hebben. Wij zijn van hetzelfde soort! Wij zijn de nieuwe mannen, Hannibal. Jij, ik - de room - wij zullen altijd naar de oppervlakte drijven!’ Hij pakte schuim in zijn hand om dat drijven te illustreren en om de kleine Lecter te laten wennen aan zijn bewegingen.

‘Identiteitsplaatjes drijven niet.’ Hannibal gooide Grutas’ identiteitsplaatje in de badkuip en het zonk als een blad naar de bodem. ‘Alcohol drijft.’ Hannibal gaf de fles een slinger. De fles spatte uiteen tegen de tegels boven Grutas en de bijtende vloeistof stroomde over zijn hoofd, glassplinters vielen in zijn haar. Hannibal haalde een Zippo uit zijn zak om Grutas aan te steken. Toen hij de aansteker openklapte, spande Müller de haan van een pistool achter Hannibals oor.

Gassmann en Dieter grepen Hannibals armen van weerskanten vast. Müller duwde de loop van Hannibals pistool in de richting van het plafond en pakte het uit zijn hand. Müller stak het pistool tussen zijn broeksband.

‘Niet schieten,’ zei Grutas. ‘Anders breken de tegels. Ik wil nog even met hem praten. Dan kan hij, net als zijn zusje, sterven in een badkuip.’ Grutas krom uit het bad en ging op een handdoek staan. Hij gebaarde naar de vrouw, die nu vertwijfelt haar best deed hem te behagen. Ze besproeide zijn geschoren lichaam met mineraalwater terwijl hij met uitgestrekte armen langzaam om zijn as draaide.

‘Weet je hoe dat aanvoelt, dat bruisende water?’ vroeg Grutas. ‘Alsof je herboren wordt. Ik ben helemaal nieuw, in een nieuwe wereld waarin voor jou geen plaats is. Ik kan bijna niet geloven dat jij in je eentje Milko hebt vermoord.’ ‘Iemand heeft me een handje geholpen,’ zei Hannibal. ‘Houd hem boven de badkuip en bewerk hem met je mes als ik dat zeg.’

De drie mannen werkten Hannibal tegen de vloer en hielden zijn hoofd en nek boven het bad. Müller had een stiletto. Hij zette het lemmet tegen Hannibals keel.

‘Kijk me aan, graaf Lecter, mijn prins, draai je hoofd om en kijk me aan, span je keel goed strak en dan ben je zo doodgebloed. De pijn zal niet lang aanhouden.’

Door de deur van de stoomcabine zag Hannibal de wijzer tik voor tik bewegen.

‘Ik heb een vraag voor je,’ zei Grutas. ‘Zou jij mij aan het kleine meisje hebben opgevoerd als zij bijna omkwam van de honger? Omdat je van haar hield?’

‘Natuurlijk.’

Grutas lachte en kneep in Hannibals wang. ‘Kijk. Daar heb je het. Liefde. Zoveel hou ik nou van mezelf. Ik zou je nooit mijn excuses aanbieden. Je hebt je zusje in de oorlog verloren.’ Grutas liet een boer en barstte in lachen uit. ‘Die boer is mijn commentaar. Ben je op zoek naar deelneming? Die vind je in het woordenboek ergens tussen darmkramp en druiper. Ga je gang, Müller. Dit is het laatste wat je ooit zult horen: ik zal je vertellen wat jij hebt gedaan om in leven te blijven. Jij...’

De explosie deed de badkamer sidderen. De wasbak sprong van de muur, het water spoot uit de leidingen en het licht ging uit. In het donker worstelend op de vloer, Müller, Gassmann, Dieter kronkelend boven op hem en daartussen ook de vrouw. Het mes drong zich in de arm van Gassmann en hij vloekte en schreeuwde. Hannibal trof iemand met zijn elleboog hard in het gezicht en sprong overeind, een flits uit een loop toen een schot werd afgevuurd in de betegelde ruimte, en splinters prikten in zijn gezicht. Rook, dichte rook, kwam uit de muur. Een pistool gleed over de tegels, Dieter erachteraan. Grutas raapte het pistool op, de vrouw vloog hem aan en zette haar nagels in zijn gezicht en hij schoot haar tweemaal in de borst. Hij krabbelde overeind, het pistool kwam omhoog. Hannibal gaf Grutas' een zwiepende klap met de handdoek tegen zijn ogen. Dieter op Hannibals rug, Hannibal wierp zich achteruit boven op hem en voelde de klap toen de rand van het bad hard in aanraking kwam met Dieters nierstreek en Dieter losliet. Nu Müller boven op hem voor hij overeind kon komen, die probeerde zijn grote duimen onder Hannibals kin te krijgen. Hannibal gaf Müller een kopstoot, schoof zijn hand tussen hen in, vond een pistool tussen Müllers broeksband en haalde de trekker over terwijl het pistool nog in Müllers broek zat. De grote Duitser rolde brullend van Hannibal af en Hannibal rende er als een haas vandoor met het pistool. In de donkere slaapkamer moest hij zijn pas vertragen, toen snel de gang in, die volliep met rook. Hij pakte de emmer van het dienstmeisje van de grond in de gang en droeg die mee door het huis. Eenmaal hoorde hij achter zich een pistool afgaan.

De poortwachter was zijn bunker uit gekomen en was halverwege de voordeur. 'Haal water!' schreeuwde Hannibal hem toe. In het voorbijgaan gaf hij de man de emmer. 'Ik haal de brandslang!' Hij vloog over de oprit en verdween zodra hij kon tussen de bomen. Achter zich hoorde hij geschreeuw. De helling op naar de boomgaard. Snel de ontsteking, in het donker tastend naar het ijzerdraadje.

Compressie verminderen, een beetje gas, trap, trap. Trap, trap. Choke een tikje open. Trap. De BMW kwam brommend tot leven en Hannibal schoot tussen de struiken vandaan, over een laantje tussen de bomen, stootte een knalpijp los tegen een boomstronk en toen op de weg, brullend de duisternis

in; de loshangende knalpijp sleepte over het wegdek en liet een spoor van vonken achter.

De brandweerlieden waren tot diep in de nacht bezig met het blussen van het smeulende vuur in de kelder van Grutas' huis en het spuiten van water in de ruimten in de muren. Grutas stond aan de rand van zijn tuin en staarde in de richting van Parijs, terwijl achter hem rook en stoom opstegen naar de nachtelijke hemel.

De leerling-verpleegkundige had donkerrood haar en kastanjebruine ogen, ongeveer dezelfde kleur als Hannibals ogen. Toen hij een stap achteruit deed bij het fonteintje in de gang van de medische faculteit, zodat zij als eerste kon drinken, bracht ze haar gezicht dicht bij dat van hem en snoof ‘Sinds wanneer rook jij?’

‘Ik probeer te stoppen,’ zei hij.

‘Je wenkbrauwen zijn verschroeid!’

‘Onvoorzichtig met opsteken.’

‘Als je onvoorzichtig bent met vuur, kun je beter niet koken.’ Ze likte aan haar duim en streek zijn wenkbrauw glad. ‘Mijn kamergenote en ik maken vanavond een rundvleesstoofschotel. Er is genoeg als...’

‘Bedankt. Echt. Maar ik heb een afspraak.’

Zijn briefje aan Lady Murasaki vroeg of hij op bezoek mocht komen. Hij had een takje blauweregen bijgevoegd, passend verlept als nederige verontschuldiging. Haar uitnodiging was vergezeld van twee takjes: lagerstroemia en een pijnboomtakje met een nietig appeltje. Een pijnboomtakje wordt niet zomaar gestuurd. Opwindend en onbegrensd zijn de mogelijkheden van pijnboom.

Lady Murasaki's *poissonnier* stelde haar niet teleur. Hij had voor haar vier volmaakte zee-egels in koud zeewater uit hun natuurlijke habitat Bretagne. De slager in de winkel ernaast had zwezeriken voor haar, al in melk geweekt en samengedrukt tussen twee borden. Ze stopte bij Fauchon voor een perentaart en als laatste kocht ze een net sinaasappelen.

Voor de bloemenwinkel bleef ze staan, haar armen vol. Nee, Hannibal zou beslist bloemen meebrengen.

Hannibal bracht bloemen mee. Tulpen en Casablanca-lemlies en varens in een hoog opgemaakt arrangement dat uitstak boven de duozitting van zijn motor. Twee jonge vrouwen die de straat overstaken, vertelden hem dat de bloemen net een hanenstaart waren. Hij knipoogde tegen hen toen het licht op groen sprong en scheurde weg met een licht gevoel in zijn borst.

Hij parkeerde in de steeg naast het gebouw waar Lady Murasaki haar appartement had en liep met zijn bloemen de hoek om naar de ingang. Hij zwaaide juist vriendelijk tegen de conciërge toen Popil en twee stevige politieagenten uit een deuropening tevoorschijn kwamen en hem vastgrepen. Popil nam de bloemen van hem over.

‘Die zijn niet voor u,’ zei Hannibal.

‘Je staat onder arrest,’ zei Popil. Toen Hannibal de handboeien om had, stak Popil de bloemen onder zijn arm.

In zijn kantoor aan de Quai des Orfèvres liet inspecteur Popil Hannibal alleen, hij liet hem een halfuur wachten in de sfeer van het politiebureau. Toen hij terugkwam in zijn kantoor legde de jongeman juist de laatste hand aan een bloemenarrangement in een waterkaraf op Popils bureau.

‘Hoe vindt u het?’ vroeg Hannibal.

Inspecteur Popil gaf hem een klap met een kleine gummiknuppel en Hannibal ging onderuit.

‘Hoe vind je dit?’ vroeg Popil.

De grootste van de twee politieagenten kwam achter Popil binnen en ging naast Hannibal staan.

‘Beantwoord alle vragen. Ik vroeg: hoe vind je dit?’

‘Het is oprechter dan uw handdruk. En de knuppel is tenminste schoon.’

Uit een envelop haalde Popil twee identiteitsplaatjes aan een touwtje.
‘Gevonden in je kamer. Deze twee zijn in Neurenberg bij verstek veroordeeld. Waar zijn ze?’

‘Dat weet ik niet.’

‘Wil je ze niet zien hangen? De beul gebruikt de Engelse methode, maar niet zo dat hun hoofd van hun romp wordt gerukt. Hij rekt zijn touw niet op door het te koken. Ze jojoën behoorlijk. Helemaal naar jouw smaak.’
‘Inspecteur, u zult nooit weten wat mijn smaak is.’ ‘Gerechtigheid doet er niet toe, als jij maar degene bent die ze vermoordt.’

‘Dat geldt ook voor u, nietwaar, inspecteur? U kijkt altijd toe terwijl ze sterven. Dat is naar uw smaak. Denkt u dat we onder vier ogen met elkaar kunnen praten?’ Uit zijn zak haalde hij een met bloed besmeurd briefje dat in cellofaan was verpakt. ‘Ik heb post voor u van Louis Ferrat.’ Popil gebaarde dat de politieagenten de kamer uit moesten.

‘Toen ik de kleren van Louis’ lichaam knipte, vond ik dit aan u gerichte briefje.’ Hij las het gedeelte boven de vouw hardop voor. *‘Inspecteur Popil, waarom kwelt u me met vragen die u zelf weigert te beantwoorden?’ Ik heb u in Lyon gezien.* En hij gaat verder.’ Hannibal gaf het briefje aan Popil.
‘Als u het wilt openmaken, het is inmiddels droog. Het stinkt niet.’

Het briefje knisperde toen Popil het openvouwde; donkere schilfers vielen uit de vouw. Toen hij het gelezen had, bleef hij zitten met het briefje naast zijn slaap.

‘Hebben uw familieleden u vanuit de trein vaarwel gewuifd?’ vroeg Hannibal. ‘Regelde u die dag het verkeer bij het station?’

Popil trok zijn hand terug.

‘Dat zou ik niet doen,’ zei Hannibal zacht. ‘Als ik iets wist, waarom zou ik u dat vertellen? Het is een redelijke vraag, inspecteur. Misschien regelt u de overtocht naar Argentinië voor hen.’

Popil deed zijn ogen dicht en toen weer open. ‘Pétain was altijd mijn held. Mijn vader, mijn ooms hebben in de Eerste Wereldoorlog onder hem gevochten. Toen hij de nieuwe regering vormde, zei hij tegen ons: “Het enige wat jullie hoeven te doen is de orde handhaven tot we ons hebben bevrijd van de Duitsers. Vichy zal Frankrijk redden.” We waren al bij de politie, we hadden het gevoel dat we onze plicht deden.’

‘Hebt u de Duitsers geholpen?’

Popil haalde zijn schouders op. ‘Ik heb de orde gehandhaafd. Misschien heb ik ze daarmee geholpen. Toen zag ik een van hun treinen. Ik ben gedeserteerd en heb me bij de verzetsbeweging aangesloten. Ze wilden me pas vertrouwen toen ik een lid van de Gestapo had gedood. Als represaille hebben de Duitsers acht dorpsbewoners doodgeschoten. Ik had het gevoel dat ik ze eigenhandig had vermoord. Wat voor oorlog is dat? We vochten in Normandië, in de hekken, klikten hiermee om elkaar te herkennen.’ Hij pakte een krekelklikker van zijn bureau. ‘We hielpen de geallieerden die via de bruggenhoofden binnenkwamen.’ Hij klikte tweemaal. ‘Dit betekende “ik ben een vriend, niet schieten”. Dortlich laat me koud. Help me ze te vinden. Hoe maak je jacht op Grutas?’

‘Via verwanten in Litouwen, connecties van mijn moeder bij de kerk.’

‘Ik zou je kunnen vasthouden voor de valse papieren; de getuigenverklaring van die gedetineerde is genoeg. Als ik je laat gaan, zweer je dan dat je me alles zult vertellen wat je ontdekt? Zweer je dat bij God?’

‘Bij God? Ja, ik zweer bij God. Hebt u een bijbel?’ Popil had een exemplaar van de *Pensées* in zijn boekenkast Hannibal pakte het van de plank. ‘Of we kunnen uw Pascal gebruiken, Pascal.’

‘Zou je zweren op het leven van Lady Murasaki?’

Een korte aarzeling. ‘Ja, op het leven van Lady Murasaki.’ Hannibal pakte de klikker op en klikte tweemaal.

Popil gaf hem de identiteitsplaatjes en Hannibal pakte ze aan.

Toen Hannibal vertrokken was, kwam Popils assistent het kantoor binnen. Popil gaf een teken uit het raam. Toen Hannibal het gebouw uit kwam, liep een agent in burger achter hem aan.

‘Hij weet iets. Zijn wenkbrauwen zijn verschroeid. Onderzoek branden in Île de France in de afgelopen drie dagen,’ zei Popil. ‘Als hij ons naar Grutas leidt, wil ik hem laten berechten voor de slager toen hij nog een kind was.’
‘Waarom de slager?’

‘Dat is een jeugddelict, Etienne, een crime passionnel. Ik wil geen veroordeling, ik wil dat hij krankzinnig wordt verklaard. In een krankzinnigengesticht kunnen ze hem bestuderen en proberen erachter te komen wat hij is.’

‘Wat denkt u dan dat hij is?’

‘Het kleine jongetje Hannibal is in 1945 in de sneeuw gestorven terwijl hij probeerde zijn zusje te redden. Zijn hart is samen met Mischa gestorven. Wat hij nu is? Daar is nog geen woord voor. Bij gebrek aan een beter woord zullen we hem een monster noemen.’

Het conciërgehokje in het gebouw aan de Place des Vosges waar Lady Murasaki woonde, was donker, de deelbare deur met het matglazen raam dicht. Hannibal liet zichzelf binnen met zijn sleutel en rende de trap op.

In haar hokje, op haar stoel, zat de conciërge voor haar bureau, de post voor zich uitgespreid, gesorteerd op bewoners alsof ze patience speelde. De kabel van een fietsslot zat diep begraven in het zachte vlees van haar hals en haar tong hing uit haar mond.

Hannibal klopte op Lady Murasaki's deur. Hij hoorde binnen de telefoon rinkelen. Het geluid klonk hem merkwaardig schel in de oren. De deur zwaaide open toen hij zijn sleutel in het slot stak. Hij rende door het appartement, kijkend, kijkend, ineenkrimpnd toen hij haar slaapkamerdeur openduwde, maar het vertrek was leeg. De telefoon bleef maar rinkelen. Hij pakte de hoorn van het toestel.

In de keuken van het Café de l'Este wachtte een kooi ortolanen de verdrinkingsdood in armagnac, waarna ze gekookt zouden worden in de grote pan kokend water op het fornuis. Grutas greep Lady Murasaki bij haar nek en hield haar gezicht tot vlak bij de kokende pan. Met zijn andere hand had hij de telefoonhoorn vast. Haar handen waren achter haar rug vastgebonden. Müller omklemde van achteren haar armen.

Toen Grutas Hannibals stem hoorde, sprak hij in de hoorn. 'Als vervolg op ons gesprek: wil je de Japanse levend terugzien?' vroeg Grutas.

'Ja.'

'Luister naar haar en raad of ze haar wangen nog heeft.'

Wat was dat geluid achter Grutas' stem? Kokend water? Hannibal wist niet of het geluid echt was; hij hoorde kokend water in zijn dromen.

‘Praat tegen je kleine neukertje.’

Lady Murasaki zei: ‘Lieve schat, niét...’ voor ze bij de telefoon werd weggerukt. Ze kronkelde in Müllers greep en ze stootten tegen de kooi ortolanen. De vogels krijsten en kwetterden.

Grutas zei tegen Hannibal; “‘Lieve schat,” je hebt twee mannen voor je zusje vermoord en mijn huis opgeblazen. Ik bied je een leven voor een leven. Breng alles, de identiteitsplaatjes. Pottenkijkers kleine inventaris, alles. Ik voel er veel voor haar te laten gillen.’

‘Waar...’

‘Kop houden. Kilometerpaaltje zesendertig op de weg naar Trilbardou, daar staat een telefooncel. Zorg dat je er bij zonsopgang bent, want dan krijg je een telefoontje. Als je er niet bent, krijg je haar wangen per post. Als ik Popil zie of andere politieagenten, krijg je haar hart per pakket-post. Misschien kun je dat gebruiken bij je studie, rondsnuffelen in de kamers om te zien of je je gezicht ergens vindt. Een leven voor een leven?’

‘Een leven voor een leven,’ zei Hannibal. De verbinding werd verbroken.

Dieter en Müller brachten Lady Murasaki naar een busje dat voor het restaurant stond. Kolnas verwisselde de kentekenplaat op Grutas’ auto.

Grutas maakte de kofferbak open en pakte daaruit een Dragunov-sluipschuttersgeweer. Hij gaf het aan Dieter. ‘Kolnas, breng me een glazen pot.’ Grutas wilde dat Lady Murasaki alles hoorde. Hij keek met een soort honger naar haar gezicht terwijl hij instructies gaf.

‘Neem de auto. Vermoord hem bij de telefooncel,’ zei Grutas tegen Dieter. Hij gaf hem de pot. ‘Breng zijn ballen naar de boot onder Nemours.’

Hannibal wilde niet uit het raam kijken; Popils politieman in burger zou naar boven staan kijken. Hij liep naar de slaapkamer. Hij ging even met zijn

ogen dicht op het bed zitten. De achtergrondgeluiden klonken nog in Hannibals hoofd. *Tjirp tjirp. Het Baltische dialect van de ortolaan.*

Lady Murasaki's lakens waren van naar lavendel geurend linnen. Hij pakte ze in zijn vuisten, hield ze tegen zijn gezicht, trok ze vervolgens van het bed en maakte ze snel nat in de badkuip. Hij spande een waslijn door de woonkamer en hing er een kimono aan op. Toen zette hij een heen en weer draaiende ventilator op de vloer en schakelde hem in, de ventilator draaide langzaam en de kimono en zijn schaduw bewogen over de glasgordijnen.

Hij stond voor de samoeraiwapenrusting, hield de tanto-dolk omhoog en staarde naar het masker van Date Masamune.

‘Als je haar kunt helpen, help haar dan nu.’

Hij hing het messenkoord om zijn hals en schoof de dolk achter in zijn kraag.

Hannibal draaide en knoopte de natte lakens als iemand die in de gevangenis zelfmoord pleegt en toen hij klaar was, hingen de lakens vanaf de terrasbalustrade tot op nog geen vijf meter boven de bestrating van de steeg.

Hij nam rustig de tijd voor zijn afdaling. Toen hij het laken losliet, leek de val tot op de grond heel lang te duren, zijn voetzolen tintelden toen hij neerkwam en door rolde.

Hij duwde zijn motor door de steeg achter het gebouw naar de rijweg, ontkoppelde en sprong erop toen de motor startte. Hij had een voorsprong nodig om Milko's pistool op te halen.

In de volière buiten het Café de l'Este fladderden en kwetterden de ortolanen onrustig onder de heldere maan. Het zonnescherm boven het terras was opgerold en de parasols dichtgeklapt. De eetzaal was donker, maar in de keuken en bij de bar brandde nog licht.

Hannibal zag Hercule de vloer van de barruimte dweilen. Kolnas zat op een barkruk met een kasboek. Hannibal liep achteruit verder de duisternis in, startte zijn motor en reed weg zonder zijn licht aan te doen.

Hij liep de laatste vierhonderd meter naar het huis aan de Rue Juliana. In de oprit stond een Citroen 2cv; de man achter het stuur nam een laatste trekje van een sigaret. Hannibal zag de peuk een boog beschrijven in de lucht en vonken sproeien toen hij de straat raakte. De man installeerde zich op zijn gemak op de stoel, zijn hoofd achterover tegen de rugleuning. Misschien ging hij slapen.

Van achter een heg buiten de keuken kon Hannibal het huis in kijken. Madame Kolnas liep langs een raam, pratend tegen iemand die te klein was om te zien. De van horren voorziene ramen stonden open en lieten de warme avondlucht binnen. De hordeur van de keuken gaf toegang tot de tuin. De tanto-dolk gleed makkelijk door het gaas en maakte de haak los. Hannibal veegde zijn voeten op de mat en liep het huis binnen. De keukenklok tikte luid. Hij hoorde water stromen en gespetter in de badkamer. Hij liep langs de badkamerdeur, drukte zich dicht tegen de muur om te voorkomen dat de vloer zou kraken. Hij hoorde madame Kolnas in de badkamer tegen een kind praten.

De volgende deur stond op een kier open. Hannibal zag planken vol speelgoed en een grote pluchen olifant. Hij keek om de hoek van de deur.

Lits-jumeaux. Katerina Kolnas lag te slapen op het dichtstbijzijnde bed. Haar hoofd was opzij gedraaid, haar duim raakte haar voorhoofd. Hannibal zag de ader kloppen in haar slaap. Hij kon zijn hart horen. Ze droeg Mischa's armbandje. Hij knipperde met zijn ogen in het warme lamplicht. Hij kon zichzelf horen knippen. Hij kon de ademhaling van het kind horen. Hij kon de stem van madame Kolnas horen verderop in de gang. Kleine geluiden hoorbaar boven het gebulder in zijn binnenste uit.

'Kom, engeltje, tijd om je af te drogen,' zei madame Kolnas.

Grutas' woonboot, zwart als een duistere profetie, lag afgemeerd aan de kade in een gelaagde mist. Grutas en Müller droegen Lady Murasaki, vastgebonden en met een prop in haar mond, de loopplank op en de trap af aan de achterkant van de kajuit. Grutas trapte de deur open van zijn behandelkamer op het benedendek. Midden in het vertrek stond een stoel met daaronder een bloederig laken uitgespreid.

'Het spijt me dat uw kamer nog niet klaar is,' zei Grutas. 'Ik zal even contact opnemen met roomservice. Eva!!' Hij liep de gang door naar de volgende kajuit en schoof de deur open. Drie vrouwen, die vastgeketend waren aan hun bed, keken hem aan met haat op hun gezicht. Eva verzamelde juist hun eetgerei.

'Kom hier.'

Eva liep de behandelkamer binnen, ervoor zorgend buiten Grutas' bereik te blijven. Ze pakte het bloederige laken van de grond en spreidde een schoon laken uit onder de stoel. Ze wilde weglopen met het met bloed besmeurde laken, maar Grutas zei: 'Laat hier. Leg het ergens waar ze het kan zien.'

Grutas en Müller bonden Lady Murasaki vast aan de stoel.

Grutas stuurde Müller weg. Hij nam plaats op een chaise longue, die tegen de muur stond en zakte onderuit, zijn benen gespreid, wrijvend over zijn dijen. 'Heb je enig idee wat er zal gebeuren als je me geen genot bezorgt?' vroeg Grutas.

Lady Murasaki deed haar ogen dicht. Ze voelde de boot trillend in beweging komen.

Hercule liep tweemaal uit het restaurant naar buiten met de vuilnisbakken. Hij deed zijn fiets van het slot en reed weg.

Zijn achterlicht was nog zichtbaar toen Hannibal door de keukendeur naar binnen glipte. Hij droeg een volumineus voorwerp in een bloederige zak.

Kolnas kwam met zijn kasboek de keuken binnen. Hij opende het deurtje van het op hout gestookte fornuis, wierp een paar kwitanties naar binnen en duwde ze met een pook dieper de vlammen in.

Achter hem zei Hannibal: ‘Herr Kolnas, omringd door kommen.’

Kolnas draaide zich met een ruk om en zag Hannibal tegen de muur geleund staan, in zijn ene hand een glas wijn.

in zijn andere een pistool.

‘Wat wil je? We zijn gesloten.’

‘Kolnas in de kommenhemel. Omringd door kommen. Draag je je identiteitsplaatje, Herr Kolnas?’

‘Ik ben Kleber, staatsburger van Frankrijk, en ik ga nu de politie bellen.’

‘Dat doe ik wel voor je.’ Hannibal zette zijn glas neer en pakte de hoorn.
‘Heb je er bezwaar tegen als ik meteen even de Commissie voor Oorlogsmisdaden bel? Ik betaal de telefoonkosten wel.’

‘Val dood. Bel wie je wilt. Ga gerust je gang, dat meen ik. Als jij het niet doet, doe ik het. Ik heb papieren, ik heb vrienden.’

‘Ik heb kinderen. De jouwe.’

‘Wat bedoel je daar nou weer mee?’

‘Ik heb ze allebei. Ik ben naar je huis geweest aan de Rue Juliana. Ik ben de kamer binnengegaan met de grote pluchen olifant en heb ze meegenomen.’

‘Je liegt.’

“‘Neem haar maar, zij is toch al op sterven na dood’ is wat je zei. Weet je nog? Met je kom achter Grutas aanhobbelen.

Ik heb iets voor je oven meegebracht.’ Hannibal pakte de bloederige zak en gooide hem op de tafel. ‘We gaan gezellig samen koken, net als in die goeie oude tijd.’ Hij liet Mischa’s armbandje op de tafel vallen. Het stuiterde even en bleef toen liggen.

Kolnas maakte een geluid alsof hij stikte. Zijn handen trilden en na een korte aarzeling scheurde hij de zak en het bloederige slagerspapier daarbinnen open en onthulde vlees en botten.

‘Het is een runderbraadstuk, Herr Kolnas, en een meloen. In De Hallen gekocht. Maar je weet nu hoe het voelt, nietwaar?’

Kolnas deed een uitval over de tafel heen en klauwde met zijn bloederige handen naar Hannibals gezicht, maar hij lag boven op de tafel, zijn voeten los van de vloer, en Hannibal trok hem eraf en gaf hem met het pistool een klap in zijn nek, tegen zijn schedelbasis, niet te hard, en Kolnas verloor het bewustzijn.

Hannibals gezicht, besmeurd met bloed, leek op de demonische gezichten uit zijn eigen dromen. Hij goot water over Kolnas’ gezicht tot die zijn ogen opendeed.

‘Waar is Katerina? Wat heb je met haar gedaan?’ vroeg Kolnas.

‘Ze is veilig, Herr Kolnas. Ze blaakt van gezondheid. Je kunt het bloed in de ader in haar slaap zien kloppen. Ik geef haar terug als jij mij Lady Murasaki teruggeeft.’

‘ALS IK DAT DOE, DAN BEN IK ER GEWEEST.’

‘Nee. Grutas zal worden gearresteerd en ik zal jouw gezicht vergeten. Je krijgt een vrijbrief omwille van je kinderen.’

‘Hoe weet ik dat ze niet dood zijn?’

‘Ik zweer op de ziel van mijn zusje dat je hun stemmen zult horen. Veilig. Of je helpt me, of ik vermoord je en laat je kinderen verhongeren. Waar is Grutas? Waar is Lady Murasaki?’

Kolnas slikte, stikte bijna in het bloed in zijn mond. ‘Grutas heeft een woonboot, een kanaalboot, hij is meestal onderweg. Hij is in het Canal de Loing ten zuiden van Nemours.’

‘De naam van de boot?’

‘Christabel. Je hebt me je woord gegeven, waar zijn mijn kinderen?’

Hannibal liet Kolnas overeind komen. Hij pakte de telefoon naast de kassa, draaide een nummer en gaf Kolnas de hoorn.

Kolnas herkende niet meteen de stem van zijn vrouw, en toen ‘Hallo! Hallo! Astrid? Ga even bij de kinderen kijken, laat me met Katerina spreken! Doe het nou maar!’

Terwijl Kolnas luisterde naar het onzekere, slaperige stemmetje van het wakker gemaakte kind, veranderde zijn gezichtsuitdrukking. Eerst opluchting en toen een eigenaardige uitdruktingsloosheid, terwijl zijn hand langzaam naar het pistool kroop op de plank onder de kassa. Zijn schouders zakten. ‘Je hebt me erin geluisd, Herr Lecter.’

‘Ik heb mijn woord gehouden. Ik zal je leven sparen omwille van je...’

Kolnas draaide zich met een ruk om met de grote Webley in zijn hand, Hannibals hand haalde ernaar uit, het pistool ging naast hen af, en Hannibal dreef de tanto-dolk onder Kolnas’ kin naar binnen, de punt kwam uit de bovenkant van zijn hoofd weer naar buiten.

De telefoonhoorn bungelde aan de draad. Kolnas viel voorover op de vloer. Hannibal draaide hem op zijn rug en bleef even op de keukenstoel naar hem

zitten kijken. Kolnas' ogen waren open en werden al glazig. Hannibal zette een kom ondersteboven op zijn gezicht.

Hij droeg de kooi ortolanen naar buiten en zette het deurtje open. De laatste moest hij pakken en omhooggooien naar de maanverlichte hemel. Hij zette de buitenvolière open en joeg de vogels eruit. Ze vormden een zwerm, cirkelden een keer, nietige schaduwen gleden over het terras, vlogen omhoog om de wind te testen en zich te richten op de Poolster. 'Ga,' zei Hannibal. 'De Baltische staten zijn die kant op. Blijf het hele seizoen lekker daar.'

Een enkel lichtpuntje schoot in het holst van de nacht over de donkere velden van Île de France, de motor op volle kracht, Hannibal voorovergebogen over de benzinetank. Ten zuiden van Nemours verliet hij de weg en volgde een oud jaagpad langs het Canal de Loing, asfalt en grind, nu een enkele asfaltbaan, aan beide kanten overwoekerd. Hannibal moest een keer zigzaggen tussen koeien door die op de weg liepen en kreeg in het voorbijgaan een zwiep van de kwast aan het uiteinde van een staart. Hij raakte door een rare slingerbeweging van het asfalt. Grind ratelde onder de spatborden, en weer terug op het asfalt, de motor schudde en stabiliseerde zich en kwam weer op snelheid.

De lichten van Nemours stierven achter hem weg, vlak land nu, en alleen de duisternis voor hem, de details van het grind en het onkruid ongerijmd scherp, opdringerig in de stralenbundel van zijn koplamp, terwijl het donker voor hem uit de gele lichtbundel opslokte. Hij vroeg zich af of hij te ver zuidwaarts bij het kanaal was uitgekomen - bevond de boot zich achter hem?

Hij stopte en deed zijn lichten uit om in de duisternis een besluit te nemen, de motor huiverend onder zijn lichaam.

Ver voor hem uit, ver de duisternis in, leken twee kleine huisjes achter elkaar over het weiland te glijden, roeven die net zichtbaar waren boven de oevers van het Canal de Loing.

Vladis Grutas' woonboot voer wonderbaarlijk stil zuidwaarts en bracht kalme golfjes teweeg die tegen de zijkanten van het kanaal klotsten; aan weerszijden sliepen koeien in de weilanden. Müller controleerde de hechtingen in zijn dijbeen. Hij zat op een canvas stoel op het voordek, een

geweer tegen de reling van de trap naast zijn zitplaats. Op het achterschip opende Gassmann een kastje en haalde een paar stootkussens tevoorschijn.

Driehonderd meter daarachter nam Hannibal gas terug, de **BMW** vertraagde snorrend, onkruid streek langs zijn schenen. Hij stopte en haalde de verrekijker van zijn vader uit de zadeltas. In het donker kon hij de naam van de boot niet lezen.

Alleen de boordlichten waren te zien en de gloed van achter de raamgordijnen. Het kanaal was hier te breed om op het dek te kunnen springen.

Vanaf de oever zou hij misschien met het pistool de kapitein in de stuurhut kunnen raken - hij zou hem beslist bij het stuur vandaan kunnen drijven - maar daarmee zou hij alle opvarenden alarmeren en dan zou hij ze allemaal tegelijk tegenover zich hebben als hij aan boord ging. Ze zouden hem van beide kanten tegelijk kunnen overvallen. Op het achterschip zag hij een overdekte trap en op het voorschip een donkere bult die waarschijnlijk een andere toegang tot het benedendek was.

Het licht van het kompasshuisje gloeide op in de ramen van de stuurhut op het achterschip, maar hij kon binnen niemand onderscheiden. Het jaagpad liep vlak langs het water en de velden waren te oneffen voor een omweg.

Hannibal reed op het jaagpad de kanaalboot voorbij en voelde zijn zij aan de kant van de boot tintelen. Een blik op de boot. Gassmann haalde stootkussens uit een kastje op het achterschip. Hij keek op toen de motor voorbijreed. Motten fladderden boven het dakraam van een kajuit.

Hannibal hield een gematigde snelheid aan. Een kilometer voor zich uit zag hij de lichten van een auto die het kanaal overstak.

De Loing versmalde tot een schutsluis die niet breder was dan tweemaal de breedte van een kanaalboot. De sluis vormde één geheel met een stenen brug, de stroomopwaarts gelegen deuren waren in de stenen boog ingebouwd, het omsloten deel van de sluis lag als een bak achter de brug en was niet veel langer dan de *Christabel*.

Hannibal sloeg links af op de brugweg voor het geval de kapitein hem in het oog had en reed honderd meter door. Hij deed zijn lichten uit, keerde en reed tot vlak bij de brug, waar hij zijn motor verstopte tussen de struiken langs de weg. In het donker liep hij naar de brug.

Op de oever van het kanaal lagen een paar roeiboten, ondersteboven. Hannibal ging daartussen op de grond zitten en tuurde over de bootjes heen naar de boot die aan kwam varen, nog steeds een halve kilometer bij hem vandaan. Het was aardedonker. Hij hoorde een radio in een klein huis aan de andere kant van de brug, waarschijnlijk het huis van de sluiswachter. Hij stak het pistool in de zak van zijn jack en knoopte de zak dicht.

De kleine boordlichten van de kanaalboot kwamen langzaam dichterbij, het rode bakboordlicht aan de kant waar hij zat en daarachter de hoge witte lamp op een inklapbare mast boven de kajuit. De boot zou moeten stoppen en in de schutsluis een meter moeten zakken. Hij ging naast het kanaal tussen het onkruid liggen. Het was te vroeg in het jaar voor zingende krekels.

Wachten terwijl de kanaalboot naderde, langzaam langzaam. Tijd om na te denken. Een deel van wat hij in Kolnas' restaurant had gedaan was onplezierig om aan te denken. Het was moeilijk om Kolnas' leven zelfs voor zo'n korte tijd te sparen en weerzinwekkend om hem te laten praten. Prettig; het knarsen dat hij in zijn hand had gevoeld toen het lemmet van de tanto als een hoorntje de bovenkant van Kolnas' schedel doorboorde. Bevredegender dan bij Milko. Goede dingen om van te genieten: het bewijzen van de stelling van Pythagoras met de tegels, Dortlichs hoofd van zijn romp rukken. Veel om zich op te verheugen: hij zou Lady Murasaki uitnodigen voor de hazenpeper in het restaurant Champs de Mars. Hannibal was kalm. Zijn hartslag was tweeënzeventig.

Donker naast de sluis en de lucht helder en bezaaid met sterren. Het mastlicht van de kanaalboot zou zo'n beetje tussen de laagste sterren te zien zijn als de boot de sluis bereikte.

Het had nog net de onderste sterren niet bereikt toen de mast werd ingeklapt en het licht als een vallende ster een neerwaartse boog beschreef. Hannibal zag de gloeidraad gloeien in de grote lichtbundel van de boot en hij drukte

zich plat tegen de grond toen het licht over hem heen gleed naar de ingang van de sluis en de toeter van de boot klonk. In het sluiswachtershuisje ging het licht aan en even later stond de man buiten zijn bretels over zijn schouders te sjoeren. Hannibal schroefde de geluiddemper op Milko's pistool.

Vladis Grutas kwam de trap op het voordek op en bleef op het dek staan. Hij rekte zich uit en gooide een sigarettenpeuk in het water. Hij zei iets tegen Müller, zette het geweer op het dek tussen de plantenbakken, uit het zicht van de sluiswachter, en ging weer naar beneden.

Op het achterschip hing Gassmann de stootkussens op hun plek en ging klaarstaan met zijn aanlegtouw. De stroomopwaarts liggende sluisdeuren stonden open. De sluiswachter liep zijn hokje naast het kanaal in en deed de lampen op de meerpalen aan beide uiteinden van de sluis aan. De kanaalboot gleed onder de brug door de sluis in en toen zette de kapitein de motor in zijn achteruit om te stoppen. Bij het horen van de motor rende Hannibal gebukt de brug op, waarbij hij zorgde dat hij niet boven de stenen reling uit kwam.

Hij keek neer in de boot toen die onder hem door voer, op het dek en door de dakramen. Een dakraam gleed onder hem door, een glimp van Lady Murasaki, vastgebonden aan een stoel, alleen een fractie van een seconde zichtbaar van recht erboven.

Het duurde ongeveer tien minuten om het waterniveau gelijk te maken aan de stroomafwaartse kant, waarna de zware deuren dreunend opengingen en Gassmann en Müller de aanleglijnen binnenboord haalden. De sluiswachter keerde terug naar zijn huisje. De kapitein drukte de gashendel naar voren en het water achter de kanaalboot begon te kolken.

Hannibal leunde over de brugreling. Vanaf nog geen meter afstand joeg hij Gassmann een kogel boven in zijn hoofd. Hij klom op de reling en sprong, landde boven op Gassmann en rolde het dek op. De kapitein voelde de dreun van Gassmanns val, keek meteen naar de aanlegtouwen op het achterschip en zag dat die binnenboord waren gehaald.

Hannibal probeerde de deur van de trap op het achterschip. Op slot.

De kapitein leunde uit de stuurhut naar buiten. ‘Gassmann?’

Hannibal hurkte neer naast het lichaam op het achterschip en tastte de broeksband af. Gassmann was niet gewapend. Hannibal zou langs de stuurhut moeten om het voorschip te bereiken en daar stond Müller. Hij liep langs de rechterkant naar voren. De kapitein kwam aan de linkerkant het stuurhuis uit en zag Gassmann liggen; het bloed stroomde zijn hoofd uit.

Hannibal rende naar voren, voorovergebogen langs de lage kajuiten aan dek.

Hij voelde dat de motor van de boot in zijn vrij werd gezet en hij hoorde achter zich een pistool afgaan, de kogel boorde zich in een balk en splinters prikten in zijn schouder. Hij draaide zich om en zag de kapitein wegduiken achter de achterste kajuit. Bij de voorste trap waren heel even een getatoeëerde hand en arm te zien, die het geweer onder de planten vandaan pakte. Hannibal loste een schot, dat zonder uitwerking bleef. Zijn bovenarm voelde heet en nat aan. Hij dook tussen de twee dekkajuiten door naar bakboord, nog steeds ineengedoken rende hij langs de voorste kajuit naar het voorschip, waar Müller zat, gehurkt. Hij stond op toen hij Hannibal hoorde, zwaaide het geweer om, de loop raakte de hoek van de trap, zwaaide af, en Hannibal schoot hem viermaal in de borst, zo snel als hij de trekker kon overhalen, het geweer ging af en schoot een grillig gat in het houtwerk naast de deur van de trap. Müller wankelde en keek naar zijn borst, viel achterover en bleef dood tegen de reling zitten. De deur van de trap was niet op slot. Hannibal liep naar beneden en vergrendelde de deur achter zich.

Op het achterschip hurkte de kapitein neer naast het lichaam van Gassmann en zocht in diens zak naar de sleutels.

Snel de trap af en door de smalle gang van het benedendek. Hannibal keek in de eerste kajuit, leeg, niets dan bedden en kettingen. Hij sloeg de tweede deur open, zag Lady Murasaki, vastgebonden aan de stoel, en haastte zich naar haar toe. Grutas schoot Hannibal vanachter de deur in de rug, de kogel sloeg in tussen zijn schouderbladen en hij viel achterover, bloed stroomde onder hem vandaan.

Grutas kwam glimlachend naar hem toe. Hij hield zijn pistool onder Hannibals kin en fouilleerde hem. Hij schopte Hannibals pistool weg. Grutas trok een stiletto van zijn riem en stak de punt in Hannibals benen. Die bewogen niet.

‘Een kogel in je ruggengraat, mijn kleine Männlein,’ zei Grutas. ‘Geen gevoel in je benen? Jammer. Dan voel je het niet als ik je ballen van je lijf snij.’ Grutas lachte naar Lady Murasaki. ‘Ik zal een portemonneetje voor je maken voor je fooien.’

Hannibals ogen gingen open.

‘Kun je zien?’ Grutas zwaaide met het lange lemmer voor Hannibals gezicht. ‘Mooi zo! Kijk hier maar eens naar.’ Grutas ging voor Lady Murasaki staan en haalde de punt van het mes zachtjes langs haar wang, de huid ternauwernood indrukkelijk. ‘Ik kan haar wel een beetje kleur op haar wangen bezorgen.’ Hij stak de stiletto in de rugleuning van de stoel achter haar hoofd. ‘Ik kan nieuwe plekje maken voor seks.’

Lady Murasaki zei niets. Haar ogen waren gericht op Hannibal. Zijn vingers trilden, zijn hand bewoog een stukje in de richting van zijn hoofd. Zijn blik ging van Lady Murasaki naar Grutas en weer terug. Lady Murasaki keek op naar Grutas, opwinding en angst op haar gezicht. Ze kon zo mooi zijn als ze verkoos te zijn. Grutas bukte zich en kuste haar hard, kneusde haar lippen tegen haar tanden, zijn gezicht op het hare geperst, zijn harde, lege gezicht verblekend, zonder met zijn lichte ogen te knipperen, toen hij zijn hand in haar blouse stak.

Het lukte Hannibal om zijn hand achter zijn hoofd te krijgen en hij trok het tanto-mes, bebloed, gebogen en ingedeukt door Grutas' kogel, uit zijn kraag.

Grutas knipperde met zijn ogen, zijn gezicht vertrokken van ondraaglijke pijn, zijn enkels begaven het toen zijn achillespezen werden doorgesneden, en hij viel boven op Hannibal, die zich onder hem vandaan worstelde. Lady Murasaki gaf een trap tegen Grutas' hoofd met haar aan elkaar gebonden voeten. Hij probeerde zijn pistool omhoog te brengen, maar Hannibal greep de loop vast, draaide die omhoog, het pistool ging af en Hannibal haalde

zijn mes over Grutas' pols, het pistool viel en gleeed weg over de vloer. Grutas kroop in de richting van het pistool, zichzelf voorttrekkend op zijn ellebogen, toen op zijn knieën, lopend op zijn knieën, en weer viel hij en trok hij zichzelf voort op zijn ellebogen als een dier met een gebroken rug op de weg. Hannibal sneed het touw om Lady Murasaki's armen door en ze rukte de stiletto uit de rugleuning van de stoel om haar enkels te bevrijden en liep naar de hoek naast de deur. Hannibal, zijn rug vol met bloed, sprong tussen Grutas en het pistool.

Grutas stopte en zat op zijn knieën tegenover Hannibal.

Hij werd opeens griezelig kalm. Hij keek naar Hannibal op met zijn lichte, ijskoude ogen.

'Samen varen we de dood tegemoet,' zei Grutas. 'Ik, jij, de stiefmoeder die je naait, de mannen die je hebt vermoord.'

'Dat waren geen mannen.'

'Waar smaakte Dortlich naar? Vis? Heb je Milko ook geproefd?'

Lady Murasaki sprak vanuit de hoek. 'Hannibal, als Popil Grutas krijgt, zal hij jou misschien laten gaan. Hannibal, ga met mij mee. Geef hem aan Popil.'

'Hij heeft mijn zusje opgegeten.'

'Jij ook,' zei Grutas. 'Waarom maak je jezelf niet af?' 'Nee. Dat is een leugen.'

'Het is echt waar. Die aardige Pottenkijker heeft haar aan jou gevoerd in het vleesnat. Je moet iedereen die dit weet vermoorden, toch? Nu dat je liefje het weet, moet je haar eigenlijk ook vermoorden.'

Hannibals handen liggen over zijn oren, het bloederige mes vasthoudend. Hij draait zich om naar Lady Murasaki, zoekt naar een antwoord in haar gezicht, gaat naar haar toe en drukt haar tegen zich aan.

'Nee, Hannibal. Het is een leugen,' zei ze. 'Geef hem aan Popil.'

Grutas kroop in de richting van het pistool, pratend, pratend. ‘Je hebt haar opgegeten, half bij bewustzijn, je lippen gulzig om de lepel.’

Hannibal gilte naar het plafond. ‘Neeeee!’ en hij rende op Grutas af, het mes geheven, stapte op het pistool en sneed een M in Grutas’ gezicht, schreeuwend: ‘M voor Mischa! M voor Mischa! M voor Mischa,’ Grutas op zijn rug op de vloer terwijl Hannibal grote M’en in hem sneed.

Achter hem klonk een kreet. Een gewerschot, wazig in de rode mist. Hannibal voelde de loop boven zijn hoofd exploderen. Hij wist niet of hij geraakt was. Hij draaide zich om. De kapitein stond achter hem, met zijn rug naar Lady Murasaki, het heft van de stiletto stond rechtop achter zijn sleutelbeen, het lemmet door zijn aorta, het geweer glipte uit zijn vingers en hij viel voorover op de vloer.

Hannibal stond te zwaaien op zijn benen, zijn gezicht een rood masker. Lady Murasaki deed haar ogen dicht. Ze beefde.

‘Bent u geraakt?’ vroeg hij.

‘Nee.’

‘Ik heb u lief. Lady Murasaki,’ zei hij. Hij liep naar haar toe.

Ze opende haar ogen en duwde zijn bebloede handen weg.

‘Wat is er nog over in jou om lief te hebben?’ vroeg ze, en ze rende de kajuit uit, de trap op en dook over de reling het kanaal in.

De boot dreef langzaam verder, stootte zachtjes tegen de zijkant van het kanaal.

Op de *Christabel* was Hannibal alleen met de doden, wier blik snel glazig werd. Müller en Gassmann liggen nu benedendeks, onder aan de trappen. Grutas, bewerkt met een rood visgraatmotief, ligt in de kajuit waar hij is gestorven. Ieder van hen houdt een Panzerfaust in zijn armen, als een pop met een groot hoofd. Hannibal pakte de laatste Panzerfaust uit het wapenrek en bond hem vast in het motorruim, de grote antitankgranaat een halve

meter van de brandstoftank. Uit het ankergeroi van de boot haalde hij een werpanker en bond de lijn om de aan de bovenkant gemonteerde trekker van de Panzerfaust. Hij ging aan dek staan met het anker in zijn hand terwijl de boot langzaam voortgleed, zachtjes stotend tegen de stenen rand van het kanaal. Vanaf het dek zag hij lichtbundels van zaklantaarns op de brug. Hij hoorde geschreeuw en het blaffen van een hond.

Hij liet het anker in het water vallen. De lijn gleed langzaam over de zijkant van de boot toen Hannibal de oever opstapte en het op een rennen zette over de velden. Hij keek niet meer achterom. Toen hij vierhonderd meter had afgelegd, kwam de explosie. Hij voelde de schok in zijn rug en de druk overspoelde hem met het geluid. Een stuk metaal landde in het veld achter hem. De boot brandde fel in het kanaal en een kolom van vonken steeg op naar de hemel, wervelend in de trek van het vuur. Nog meer explosies slingerden de brandende balken de lucht in toen de ladingen in de andere Panzerfausten afgingen.

Vanaf een afstand van anderhalve kilometer zag hij de zwaailichten van politieauto's bij de sluis. Hij ging niet terug. Hij liep over de velden en ze vonden hem toen het licht werd.

Gedurende de warme maanden was het op het ontbijtuur voor de ramen aan de oostzijde van het politiehoofdkwartier in Parijs een gedrang van jewelste van jonge agenten die hoopten een glimp op te vangen van Simone Signoret, die koffiedronk op haar terras aan de vlakbij gelegen Place Dauphin.

Inspecteur Popil werkte aan zijn bureau. Hij keek niet eens op toen werd gemeld dat de terrasdeuren van de actrice opengingen, en reageerde niet op het gekreun toen alleen de huishoudster naar buiten kwam om de planten water te geven.

Zijn raam stond open en hij hoorde vaag de communistische demonstratie op de Quai des Orfevres en de Pont Neuf. De demonstranten waren voor het merendeel studenten, die voortdurend riepen ‘Hannibal vrij, Hannibal vrij.’ Ze droegen borden met de tekst **DE DOOD AAN FASCISME** en eisten de onmiddellijke vrijlating van Hannibal Lecter, die een soort beroemdheid was geworden. Brieven in *L'Humanité* en *Le Canard Enchaîné* namen het voor hem op en *Le Canard* bracht een foto van het brandende wrak van de *Christabel* met het onderschrift ‘Kannibalen geroosterd’.

In *L'Humanité* verscheen een ontroerende jeugdherinnering aan de voordelen van collectivisatie in een artikel onder Hannibals eigen naam - uit de gevangenis naar buiten gesmokkeld - dat zijn communistische aanhangers nog verder ophitste. Hij zou net zo makkelijk hebben geschreven voor de extreem-rechtse bladen, maar de rechtsen waren niet meer in zwang en konden niet voor hem demonstreren.

Voor Popil lag een memo van de openbare aanklager met de vraag wat voor onweerlegbaar bewijs ze tegen Hannibal Lecter in handen hadden. In de

geest van vergelding, *l'épuration sauvage*, de laatste naweeën van de oorlog, diende een veroordeling voor de moord op fascist en oorlogsmisdadigers waterdicht te zijn, en zelfs indien gerechtvaardigd zou die politiek impopulair zijn.

De moord op de slager Paul Momund was jaren tevoren gepleegd en het bewijs bestond uit de geur van kruidnagelolie, bracht de aanklager naar voren. Zou het helpen om madame Murasaki aan te houden? Zou zij misschien medeplichtig zijn geweest? vroeg de aanklager. Inspecteur Popil ontraadde het aanhouden van madame Murasaki.

De precieze omstandigheden rondom de dood van restauranthouder Kolnas, of *De cryptofascistische restauranthouder en zwartemarkthandelaar Kolnas*, zoals hij in de kranten werd genoemd, konden niet worden vastgesteld. Ja, er zat een gat van onbekende afkomst boven in zijn hoofd, en zijn tong en harde verhemelte waren doorboord door onbekenden. Hij had een revolver afgevuurd, zoals een paraffinetest had aangetoond.

Van de dode mannen in de kanaalboot restte niets dan vet en roet. Ze waren bekend als ontvoerders en handelaars in blanke slavinnen. Was er niet een bestelwagen gevonden met daarin twee gevangene houden vrouwen, dankzij een kenteken dat madame Murasaki de politie had doorgegeven?

De jongeman had geen strafblad. Hij was de beste van zijn jaar op de medische faculteit.

Inspecteur Popil keek op zijn horloge en liep de gang door naar verhoorkamer 3, de beste van de verhoorkamers omdat er een beetje zonlicht naar binnen viel en de graffiti met dikke witte verf waren overgeschilderd. Voor de deur stond een bewaker. Popil knikte tegen de bewaker, die de grendel wegschoof om hem binnen te laten. Hannibal zat aan de kale tafel midden in het vertrek. Zijn enkel was geketend aan de tafelpoot en zijn polsen aan een ring in de tafel.

‘Doe hem de boeien af,’ zei Popil tegen de bewaker.

‘Goedemorgen, inspecteur,’ zei Hannibal.

‘Ze is er,’ zei Popil. ‘Dokter Dumas en dokter Rufin komen na de lunch terug.’ Popil liet hem alleen.

Nu kon Hannibal opstaan toen Lady Murasaki het vertrek binnenkwam.

De deur ging achter haar dicht en ze stak haar hand naar achteren en legde hem plat tegen de deur.

‘Slaap je goed?’ zei ze.

‘Ja. Ik slaap uitstekend.’

‘Chiyoh stuurt je haar beste wensen. Ze zegt dat ze erg gelukkig is.’

‘Daar ben ik blij om.’

‘Haar jongeman is afgestudeerd en ze zijn verloofd.’

‘Dat doet me genoegen.’

Een stilte.

‘Ze vervaardigen scooters, kleine motorfietsen, in een partnership met twee broers. Ze hebben er al zes gemaakt. Ze hoopt dat ze zullen aanslaan.’

‘Dat zal stellig het geval zijn - misschien koop ik er zelf wel een.’

Vrouwen zijn zich belangstelling eerder gewaar dan mannen, als onderdeel van hun overlevingsvaardigheden, en begeerte herkennen ze onmiddellijk. Ze herkennen ook de afwezigheid van begeerte. Ze voelde de verandering in hem. Achter zijn ogen was iets verdwenen.

De woorden van haar voorouder Murasaki Shikibu kwamen in haar op en ze sprak ze uit:

‘De roerige wateren Zijn toegevroren Onder heldere hemel Maanlicht en schaduw Eb en vloed!’

Hannibal gaf prins Genji's klassieke antwoord:

'De herinneringen aan langdurige liefde Hopen zich op als jagende sneeuw.

Aangrijpend als de mandarijneenden Die zij aan zij drijven in hun slaap!

'Nee,' zei Lady Murasaki. 'Nee. Er is alleen nog ijs. Het is weg. Is het niet weg?'

'U bent mijn meest gekoesterde persoon op heel de wereld,' zei hij, waarheidsgetrouw.

Ze neigde haar hoofd en verliet het vertrek.

In Popils kantoor trof ze dr. Rufin en dr. Dumas aan, diep in gesprek. Rufin pakte Lady Murasaki's handen vast.

'U hebt me verteld dat hij van binnen voor altijd zou kunnen bevriezen,' zei ze.

'Voelt u het?' vroeg Rufin.

'Hij is me dierbaar, maar ik vind hem niet,' zei Lady Murasaki. 'U wel?'

'Dat is mij nooit gelukt,' zei Rufin.

Ze vertrok zonder Popil te spreken.

Hannibal meldde zich vrijwillig aan om te werken in de gevangenisapotheek en diende bij de rechtbank een verzoekschrift in om zijn medische studie te mogen hervatten. Dr. Claire DeVrie, het hoofd van het pas opgerichte forensisch laboratorium van de politie, een levenslustige, aantrekkelijke vrouw, vond Hannibal zeer behulpzaam bij het opzetten van een compacte kwalitatieve-analyse- en toxine-identificatie-unit met hun beperkte chemicaliën en instrumenten. Ze schreef een brief waarin ze een goed woordje voor hem deed.

Dr. Dumas, wiens niet-aflatende opgewektheid Popil mateloos irriteerde, overlegde een steunbetuiging aan Hannibal die klonk als een klok, en legde uit dat Johns Hopkins Medical Center in Baltimore, Amerika, hem een co-assistentie aanbood na het zien van zijn illustraties voor het nieuwe anatomiestudieboek. Dumas stelde met grote nadruk de ethische clausule aan de orde.

Drie weken later, ondanks de bezwaren van inspecteur Popil, wandelde Hannibal uit het Paleis van Justitie naar buiten en keerde terug naar zijn kamer boven de medische faculteit. Popil kwam geen afscheid van hem nemen, een bewaker bracht hem eenvoudigweg zijn kleren.

Hij sliep uitstekend in zijn kamer. De volgende ochtend belde hij de Place des Vosges, om tot de ontdekking te komen dat Lady Murasaki's telefoon was afgesloten. Hij ging erheen en liet zichzelf binnen met zijn sleutel. Het appartement was leeg op het telefoontafeltje na. Naast de telefoon stond een aan hem gerichte brief. De brief was bevestigd aan het zwartgeblakerde twijgje uit Hiroshima dat Lady Murasaki's vader haar had gestuurd.

In de brief stond *Vaarwel, Hannibal. Ik ben naar huis terug*. Op weg naar het restaurant wierp hij het verbrande twijgje in de Seine. In het restaurant Champs de Mars deed hij zich te goed aan een verrukkelijke hazenpeper, die hij betaalde met het geld dat Louis had nagelaten om missen voor zijn ziel te kopen. Verwarmd door wijn besloot hij dat het niet meer dan billijk was dat hij een paar gebeden in het Latijn voor Louis las en er misschien eentje op een populair wijsje zou zingen, redenerend dat zijn eigen gebeden niet minder effectief zouden zijn dan de gebeden die hij bij de Saint-Sulpice kon kopen.

Hij dineerde in zijn eentje, maar was niet eenzaam.

Hannibal was de lange winter van zijn hart ingegaan. Hij sliep vast en werd niet in dromen bezocht zoals mensen dat worden.

DRIE

Ik zou me onmiddellijk aan de duivel onderwerpen,

Ware het niet dat ik die zelve ben!

J.W. VON GOETHE: *Faust: een tragedie*

Het kwam Svenka voor dat Dortlichs vader nooit zou sterven. De oude man bleef maar ademhalen, twee jaar van ademhalen terwijl de doodskist onder een zeildoek op zaagbokken in Svenka's krappe appartement stond te wachten. Het geheel nam bijna de hele woonkamer in beslag. Dit leverde Svenka een hoop gemopper op van de vrouw met wie hij samenwoonde, die hem erop wees dat de geronde bovenkant van de doodskist het onmogelijk maakte het gevaarte als dressoir te gebruiken. Na een paar maanden begon ze de doodskist te gebruiken als opslagplaats voor de door Svenka in beslag genomen conserven van mensen die op de veerboten terugkeerden uit Helsinki.

Tijdens de twee jaren van Jozef Stalins moordzuchtige zuiveringen waren drie van Svenka's kameraden neergeschoten en was een vierde in de Lubyanka-gevangenis opgeknoopt.

Svenka beseftte dat het tijd was om te vertrekken. De kunst behoorde hem toe en hij weigerde die achter te laten. Svenka had niet al Dortlichs contacten geërfd, maar hij kon goede papieren bemachtigen. Hij had geen contacten in Zweden, maar had er genoeg op de boten tussen Riga en Zweden die wel raad wisten met een pakket als dat eenmaal op zee was.

Maar eerst waren er andere dingen aan de orde.

Op zondagochtend om kwart voor zeven, kwam Bergid, de dienstmeid, het flatgebouw uit waar Dortlichs vader woonde. Ze was blootshoofds om te voorkomen dat mensen onmiddellijk zouden denken dat ze naar de kerk ging, en had een grote handtas bij zich met daarin haar hoofddoek en bijbel.

Ongeveer tien minuten na haar vertrek hoorde Dortlichs vader vanuit zijn bed de voetstappen van iemand die zwaarder was dan Bergid, de trap opkomen. Bij de deur hoorde hij geklik en gekras toen iemand het slot forceerde.

Met enige moeite wist Dortlichs vader zich op zijn kussens omhoog te drukken.

De buitendeur schoof over de drempel toen die werd opgeduwd. Hij tastte rond in de la naast zijn bed en haalde een Luger-pistool tevoorschijn. Uitgeput door de inspanning hield hij het pistool met beide handen vast en schoof het onder het laken.

Hij deed zijn ogen dicht tot de deur van zijn kamer openging.

‘Slaapt u, Herr Dortlich? Hopelijk stoor ik u niet,’ zei wachtmeester Svenka, in burger en met zijn haar glad tegen zijn hoofd geplakt.

‘O, ben jij het.’ De gezichtsuitdrukking van de oude man was even vinnig als gewoonlijk, maar tot Svenka’s genoegen was hij zo te zien buitengewoon zwak.

‘Ik kom namens de Politie- en Douanebroederschap,’ zei Svenka. ‘Bij het uitruimen van een kast vonden we nog wat spullen van uw zoon.’

‘Die wil ik niet. Hou ze maar,’ zei de oude man. ‘Heb je het slot geforceerd?’

‘Toen niemand naar de deur kwam, heb ik mezelf binnengelaten. Ik had bedacht om de doos gewoon achter te laten als er niemand thuis was. Ik heb de sleutel van uw zoon.’

‘Hij heeft nooit een sleutel gehad.’

‘Het is zijn looper.’

‘Dan kun je de deur op slot draaien als je weggaat.’

‘Luitenant Dortlich heeft me enige bijzonderheden toevertrouwd over uw... situatie en uw uiteindelijke wensen. Hebt u die op schrift gesteld? Hebt u de documenten? De broederschap ziet het als onze verantwoordelijkheid om erop toe te zien dat uw wensen tot in detail worden uitgevoerd.’

‘Ja,’ zei Dortlichs vader. ‘Ondertekend en medeondertekend door een getuige. Een kopie is opgestuurd naar Klaipeda. Je zult niets hoeven doen.’

‘Jawel. Eén ding.’ Wachtmeester Svenka zette de doos neer.

Glimlachend naderde hij het bed. Hij pakte een kussen van een stoel, zijwaarts stappend als een spin. Hij ging schrijlings op de man zitten, zijn knieën op diens schouders, en leunde met zijn ellebogen tegen elkaar gedrukt met zijn gewicht op het kussen dat op het gezicht van de man lag. Hoe lang zou het duren? De oude man verzette zich niet eens.

Svenka voelde iets hards in zijn kruis, het laken onder hem kwam omhoog en de Luger ging af Svenka voelde zijn huid schrijnen en toen een brandend gevoel diep in zijn binnenste en hij viel achterover, de oude man bracht het pistool omhoog en schoot op hem door het laken, raakte hem in de borst en kin, de loop zakte en het laatste schot trof zijn eigen voet. Het hart van de oude man klopte sneller en sneller sneller stop. De klok boven zijn hoofd sloeg zeven, maar hij hoorde alleen de eerste vier slagen.

Sneeuw boven de vijftigste breedtecirkel bestoof het hoge voorhoofd van het halfrond, Oost-Canada, IJsland, Schotland en Scandinavië. Sneeuwvlagen in Grisslehamn, Zweden, sneeuw viel in de zee toen het veer met de doodskist de haven binnenliep.

De agent van de veerdienst voorzag de mannen van de begrafenisonderneming van een vierwielige kar en hielp hen de doodskist daarop te zetten. Ze reden over het dek en hotsten over de rand van de rijplaat de kade op, waar de wagen stond te wachten.

Dortlichs vader was gestorven zonder naaste verwanten en zijn wensen waren duidelijk kenbaar gemaakt. De Klaipeda Oceaan- en Rivierwerkersvereniging zag erop toe dat zijn wensen werden uitgevoerd.

De kleine lijkstoet naar het kerkhof bestond uit de lijkwagen, een busje met zes mannen van de begrafenisonderneming en een auto met twee bloedverwanten op leeftijd.

Het was niet zo dat Dortlichs vader volkomen vergeten was, maar het merendeel van zijn jeugdvrienden was dood en er waren nog maar enkele familieleden in leven. Hij was een middelste zoon, een buitenbeentje, en zijn enthousiasme voor de Oktoberrevolutie had hem van zijn familie vervreemd en hem naar Rusland gevoerd. De zoon van scheepsbouwers had zijn leven doorgebracht als matroos. Ironisch, zeiden de twee oude bloedverwanten tegen elkaar, rijdend achter de lijkwagen door de vallende sneeuw in de late middag.

Het mausoleum van de familie Dortlich was van grijs graniet met een kruis gegrift boven de deur en een smaakvolle hoeveelheid gebrandschilderd glas

in daklichten, alleen gekleurde ruiten, geen afbeeldingen.

De beheerder van de begraafplaats, een plichtsgetrouw man, had het pad naar de mausoleumdeur en de trap geveegd. De grote ijzeren sleutel was koud en de kou drong door zijn wanten heen. Hij gebruikte beide handen om de sleutel om te draaien, de tuimelaars in het slot knarsten. De mannen van de begrafenisonderneming openden de grote dubbele deuren en droegen de doodskist naar binnen. De bloedverwanten mompelden iets over het communistische vakbondsembleem op het deksel en dat dit eigenlijk geen pas gaf 'Beschouw het als een broederlijk vaarwel van degenen die hem het best hebben gekend,' zei de begrafenisondernemer, en hij kuchte tegen zijn handschoen. Het was een duur ogende doodskist voor een communist, dacht hij, en hij overwoog een prijsverhoging.

De beheerder had een tube wit lithiumvet in zijn zak. Hij trok sporen op het steen waar de pootjes van de doodskist overheen konden glijden als die zijwaarts de nis werd ingeduwd, om de baardragers in staat te stellen de kist, die ze niet konden tillen, op zijn plaats te krijgen.

Iedereen stond een beetje om zich heen te kijken. Niemand bood vrijwillig aan om te bidden en dus sloten ze het gebouw af en haastten zich door de jagende sneeuw terug naar hun voertuigen.

Op zijn bed van kunst ligt Dortlichs vader, stil en klein, terwijl zich ijs vormt in zijn hart.

De jaargetijden zullen komen en gaan. Stemmen dringen zwak door vanaf de grindpaden buiten, en zo nu en dan de rank van een klimplant. De kleuren van het gebrandschilderde glas worden doffer naarmate het stof zich ophoopt. De bladeren worden voortgejaagd door de wind en dan de sneeuw en dan begint het weer van voren af aan. De schilderijen, de gezichten die Hannibal zo vertrouwd zijn, liggen in het donker opgerold als de windingen van herinnering.

Grote zachte vlokken vallen in de stille ochtendlucht langs de rivier de Lièvre in Quebec, en blijven als donsveertjes liggen op de vensterbanken van de Kariboe Outdoor- en Taxidermieshop.

Grote donzige vlokken vallen op Hannibal Lecters haar terwijl hij tussen de bomen door naar het uit boomstammen opgetrokken gebouw wandelt. De winkel is open. Uit een radio achter de winkel klinkt ‘O Canada!’; een highschool-ijshockeywedstrijd staat op het punt te beginnen. De muren hangen vol opgezette dierenkoppen. Bovenaan hangt een eland en daaronder, kunstzinnig gerangschikt, poolvossen en alpensneeuwhoenderen, herten met zachte ogen, gewone lynxen en rode lynxen.

Op de toonbank staat een in vakjes verdeelde bak met kunstogen. Hannibal zet zijn tas neer en rommelt met een vinger door de ogen. Hij vindt een paar lichtblauwe, bestemd voor een geliefde, gestorven husky. Hannibal pakt ze uit de bak en legt ze naast elkaar op de toonbank.

De eigenaar komt aanlopen. Bronys Grentz’ baard is inmiddels grijs en zijn slapen zijn grijzend.

‘Ja? Kan ik je ergens mee helpen?’

Hannibal kijkt hem aan, rommelt in de bak en vindt een paar ogen die lijken op de helderbruine ogen van Grentz. ‘Zeg het maar,’ zegt Grentz.

‘Ik kom een kop ophalen,’ zegt Hannibal.

‘Welke, heb je je bonnetje?’

‘Hij hangt er niet tussen.’

‘Waarschijnlijk ligt hij achter.’

Hannibal heeft een voorstel. ‘Mag ik meelopen? Dan laat ik je zien welke het is.’

Hannibal neemt zijn tas mee. Daarin zitten kleren, een hakmes en een rubberen voorschoot gemerkt **EIGENDOM**

VAN JOHNS HOPKINS.

Het was interessant om Grentz’ post en zijn adresboekje te vergelijken met de lijst gezochte Totenkopfen die na de oorlog door de Britten werd rondgestuurd. Grentz had gecorrespondeerd met een aantal vrienden in Canada en Paraguay en verscheidene in de Verenigde Staten. Hannibal onderzocht de documenten op zijn gemak in de trein, waar hij de beschikking had over een privécoupé, dankzij het geldkistje van Grentz.

Op de terugweg naar zijn coassistentschap in Baltimore onderbrak hij zijn reis in Montréal, waar hij het hoofd van Grentz op de post deed naar een van de vrienden met wie de taxidermist had gecorrespondeerd, met als retouradres de naam en het adres van een andere.

Hij werd niet verscheurd door woede jegens Grentz. Hij werd nooit meer verscheurd door woede of gekweld door dromen. Dit was een feestdag en hij gaf de voorkeur aan Grentz vermoorden boven skiën.

De trein schommelde zuidwaarts naar de Verenigde Staten, warm en op uitstekende vering. Heel anders dan zijn lange treinreis naar Litouwen als kind.

Hij zou de nacht doorbrengen in New York, in het Carlyle, op kosten van Grentz, en naar het theater gaan. Hij had kaartjes voor zowel *Dial M for Murder* als *Picnic*. Hij koos voor *Picnic* omdat hij toneelmoorden niet overtuigend vond.

Amerika fascineerde hem. De overvloedige warmte en elektriciteit. De eigenaardig brede auto’s. Amerikaanse gezichten, onbevungen maar niet onschuldig, een open boek. Te zijner tijd zou hij zijn positie als mecenas

gebruiken om achter de coulissen te staan en naar het publiek te kijken, hun opgetogen gezichten stralend in de gloed van de toneellampen, en al die vele vele gezichten een voor een bestuderen.

De duisternis viel en de kelner in het restauratierijtuig zette een kaars op zijn tafel, de bloedrode wijn trilde zachtjes in het glas door de beweging van de trein. Eenmaal die nacht werd hij wakker bij een station en hoorde hij de spoorwegarbeiders met een stoomslang ijs van het onderstel spuiten; de wind blies grote wolken stoom langs zijn raam. De trein kwam met een klein rukje weer in beweging en reed vloeiend de nacht in, weg van de stationlichten, zuidwaarts naar Amerika. Zijn raam werd helderder en hij kon de sterren zien.

WOORD VAN DANK

Mijn dank gaat uit naar de Brigade Criminelle van de Parijse politie, waar men mij heeft verwelkomd in de wereld van de Quai des Orfèvres en zowel hun schokkende kennis als hun uitstekende lunch met mij heeft gedeeld.

Lady Murasaki is de naamgenote van Murasaki Shikibu, die 's werelds eerste grote roman heeft geschreven, *Het verhaal van Genji*. Onze eigen Lady Murasaki citeert Ono no Komachi en hoort in haar hoofd een gedicht van Yosano Akiko. Haar afscheid van Hannibal komt uit *Het verhaal van Genji*. Noriko Miyamoto is mij zeer behulpzaam geweest met literatuur en muziek.

Zoals u ziet heb ik de hond van S.T. Coleridge geleend.

Voor een beter begrip van Frankrijk gedurende de bezetting en in de periode na de oorlog ben ik veel dank verschuldigd aan *Marianne in Chains* van Robert Gildea, *Paris After the Liberation, 1944-'45* van Antony Beevor en Artemis Cooper, en *The Rape of Europe* van Lynn H. Nicholas. Susan Mary Alsops opmerkelijke brieven aan Marietta Tree, verzameld in *To Marietta from Paris, 1945-1960*, waren eveneens nuttig.

Bovenal bedank ik Pace Barnes voor haar niet-aflatende Steun, haar liefde en haar geduld.

Met dank voor de toestemming voor het afdrukken van eerder gepubliceerd materiaal aan:

Farrar, Straus and Giroux, LLC and Faber and Faber Limited: 'This is the first thing' from *Collected Poems* by Philip Larkin, copyright © 1988, 2003 by the Estate of Philip Larkin. Rights outside the United States administered by Faber and Faber Limited, London. Reprinted by permission of Farrar, Straus and Giroux, LLC, and Faber and Faber Limited.

Vintage Books: 'No way to see him' from *The Ink Dark Moon: Love Poems* by Ono no Komachi and Izumi Shikibu, translated by Jane Hirshfield and Mariko Aratani, copyright © 1990 by Jane Hirshfield. Reprinted by permission of Vintage Books, a division of Random House, Inc.

The Estate of Lawrence P. Spingarn: Excerpt from 'Definition' from *Rococo Nummer and Other Poems* by Lawrence P. Spingarn, copyright © 1947 by E.P. Dutton & Co., Inc. Reprinted by permission of Judith Gregg Rosenman and David Scheffner on behalf of Sylvia Wainhouse Spingarn for the Estate of Lawrence P. Spingarn.

New Directions Publishing Corp.: 'From The Tale of Genji' by Murasaki Shikibu. Translated by Kenneth Rexroth and Ikuko Atsumi, From *Women Poets of Japan*, copyright © 1973 by Kenneth Rexroth and Ikuko Atsumi. Reprinted by permission of New Directions Publishing Corp.

‘Amidst the notes...’ by Akiko Yosano. Translated by Kenneth Rexroth, from *One Hundred More Poems from the Japanese*, copyright © 1976 by Kenneth Rexroth. Reprinted by permission of New Directions Publishing Corp.